

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09988

YUNGVARG

Y. Krepliyak

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יונגווארג

פּוּך

יעקב קרעפליצק

צײַכענונגען

פּוּך

נאַטע קאַזלאָווסקי

פאַרלאַג **מתנות** ניו יאָרק

ארויסגעגעבן פון
פארלאג „מתנות“
באם
שלום עליכם פאלק אינסטיטוט.

Copyright, 1935
By Jacob Kreplak
New York, N. Y.

מיינע ליבע קינדער
שולסטו און מעריו

אינהאלט:

אמעריקע

9	שווארץ און ווייס
33	הוננער
40	געלט
48	הרטח
56	סירני

פון דער אלטער היים

65	קאשטאן
76	א מעשה וועגן א גליטש
85	איינגעבראָכן
94	עלינו לשבח
97	זשעה און מאַרקיו
103	דער פאַרלאָזענער פּויגל
107	מלחמה
113	א מאַמע
118	דער פּויגל־כאַפּער
127	א געשלעג

לעגענדעס

135	דאָס אייביקע לעבן
153	משיח'ס קרוין
167	דאָס אינגל וואָס האָט געהערט סאַראַסאַטען
185	דער טעמפל פון רחמנות
191	ווערטער פאַרטייטש

אַמערִיקע

שוואַרץ און ווייס

ליפע לעהרער'ן.

1.

פאַרבייגייער אויף פוירל-סטריט האָבן געוויינטלעך גאָר קיין אַכט ניט געלייגט, וואָס פון מיטן טראַטוואַר האָט זיך מיט אַ מאָל אַרויסגערוקט אַ מענטשלעכער קאַפּ, ווי ער וואָלט פון דאָרט פּלוצלונג אַרויסגעוואָקסן.

פון אַ פיר-עקיגער עפענונג מיט אַן אַפּגעדעקטער פאַרזשאַווער-טער אייזערנער טיר, ביי דער זייט פון אַן אַלמער „בילדינג“, האָט זיך באַוויזן דאָס פנים פון אַ נעגערטע מיט גרויסע פּולע, פּייערדיקע אויגן.

איבער פוירל-סטריט איז דער הימל געווען אַן אייזערנער — אַ געפּלעכט פון שטאַלענע רעלסן, דריי-עקן, ריוועטן און קראַנשטיי-נער איבער וועלכן עס פּלעגט אויבן אין הימל יאָגן דער „על“. דער אייזערנער הימל איז געהאַנגען שווער איבער דער גאַס, האָט זי צו-געדריקט און פאַרפינצטערט.

מענטשן האָבן ניט ליב צו גיין מיט אַזוינע גאַסן, און די געציילטע דורכגייער האָבן פאַרשטייט זיך, דער נעגערטעס אויגן ניט באַ-מערקט, ווי דער נעגערטע אין גאַנצן, ווען זיי זעען די זעלביקע אויגן אין די „מואוויס“, אין דער פינצטער אויפן עקראַן, וואָלטן זיי די גרויסע שוואַרצע אַנגעשטרענגטע אויגן געוויס אַנגענומען פאַר די אויסדרוקספּולע „וועמפּישע“ אויגן פון אַ פּאַלאַ נעגרי, אָדער אַן אַנ-דערער מואווי-אַקטריסע. געוויס, האָבן די ווינציקע פאַרבייגייער גע-וואוסט, אַז פוירל-סטריט איז ניט קיין מואווי-טעאַטער, אַז די נע-

גערטע איז ניט קיין מואווי-אקטריסע, נאָר זיכער אַ „דזשעניטאַרין“. וואָס שלעפּט עפעס פון קעלער אויפן טראַטואַר אַרויס. דאָס האָט מאַקע אַ שוואַרצע דזשעניטאַרין געשלעפּט אַ שווערע אַש-קאָן. ניט פאַר אירע כוחות. מיט די טרעפּ פון קעלער אויפן טראַט-טואַר אַרויף. פון גרויס אנשטרענגונג זענען איר די אויגן געקראַכן פון די לעכער, געווען פול מיט בייזקייט, ווי אַנגעפילט מיט קללות. מיט אַמאָל האָבן אירע אויגן זיך אַ דריי געטאָן און מיט אַנגסם אַנגעהויבן אַרומטאַפן דעם אַלטן, אויסגעטראַטענעם, אויסגעקרימטן טראַטואַר, זיך אַפּגעשטעלט אויף איין פּונקט און גענומען בייטן זייער אויסדרוק. זיי זיינען געוואָרן זאָרגפול, ווייך, און ליבשאַפט האָט אַ פינקל געטאָן.

אַ נעגער-אינגל, מיט אַ קעפל געקרויזטע שוואַרצע וואַל, מיט גרויסע אויפגעריסענע אויגן, ווי ביי איר, איז געלעגן צונויפגעדרייט באַ דער וואַנט פון דער „בילדינג“.

— וואו ביסטו, זוניו?

ווייניק מענטשן האָבן געוואוינט אויף פּוירל-סטריט, אַלץ „לאַפּט-בילדינגס“ און לעדער-סקלאַדן, וואָס האָבן די צוגעדעקטע גאַס אַנגעפילט מיט שווערע ריחות. די מויערן האָבן אויסגעקוקט, ווי ווענט פון אַ פאַר'חוש'ט'מן טונעל. מער ניט, די זומערדיקע זון האָט זיך איצט דורכגעריסן דורכן אייזערנעם געוועב און מאַדנע פאַנטאַסטיש צעקעסטלט די טונקעלע גאַס אין שוואַרצע און העלע פלעקן.

דאָרט, ביי דער וואַנט, האָט זיך דורכגעריסן אַ זונען-פלעק, ווי אַ פּיר-עקיק ליכטיק קעסטעלע. דאָס נעגער-אינגל האָט זיך אינגאנצן צונויפגעדרייט, צונויפגעקאָרטשעט, ווי ער וואַלט וועלען אינגאנצן זיך איינפאַסן אין דעם ליכטיקן וואַרעמען קעסטעלע.

די שוואַרצע האָט האַלדזיק און ברוסטיק ווייטער גערעדט :
 — ביסט דאָ, דזשימי? גוט, ביסט אַ טייערער זונדל, וואָס דו פאַלנסט און גייסט ניט אַראַפּ פון טראַטואַר. זאַלסט מיר דאָ זיין די גאַנצע צייט, זאַלסט ניט אַראַפּ פון דאַנען, מען וועט דיך איבער-פאַרן.

שווארץ און ווייס

בא דער מוטערס קול, האט זיך דאס נעגער-אינגל אויסגעגלייכט, זיך אוועקגעלייגט אויפ'ן בייכל און גענומען ארויסווארפן הענט און פיס.

— וואס טוסטו, זוניו?

— איך שוויס, מא.

די דזשעניטארין איז שוין געשטאנען א לאכענדיקע לעבן איר אינגל.

— וואו האסטו א וואסער, זוניו?

— כילערן זיך, מא.

די שווארצע פולע מאמע האט מיט אמאל זיך א פאטש געטאן מיט די הענט אין די היפטן און זיך צעטרייסלט פון געלעכטער אויפן קול. אבער אויבן איז אנגעלאפן א „טריין“ און האט זיך עפעס ווי צעבייזערט מיט גרילץ און מיט דונער. די שווארצע האט דערפילט, אז זי האט אויפגעהערט צו הערן איר אייגן געלעכטער, האט זי אויפ-געהערט לאכן, נאר מיט האסט א כאפ געטאן איר אינגל אין די ארעמס, צוגעדריקט צו זיך, און גענומען קושן.

דזשימין, ווייזט אויס, איז ניט אנגעשטאנען וואס די מאמע קושט אים, ווי מען קושט א קליין קינד. האט ער זיך געווערט און געריסן פון אירע הענט. זי האט אים אראפגעלאזט צוריק, אונטערגעשפארט די הענט אונטער די זייטן און מיט מאמעשער שטאלץ גערעדט צו איר אינגל, אויף איר האלדזיקן ענגליש:

— סאני, יור פאני, ביסט א חווק זונדל, ביסט דאך שוין א גרוי-סער באי, מען קען ניט שווימען אויפן גלייכן טראטואר. דאס וואסער צו באדן זיך, איז ווייט... האט זי אווייז געטאן מיט דער האנט פון גאס ארויס.

— וואו, מא?

— דארטן, א הינצו מוז מען פארן מיטן טריין, מיט א „כאס“.

אדער א „מאשין“.

— איך קען טרייבן א מאשין, מא, ווילסט זען?

און דאס שווארצע אינגל הויבט אן קערעווען מיט די הענטלעך.

ווי ער וואלט געהאלטן דאס קאנטראל-ראד פון אן אויטא. קלאפן מיט די פיס אן טראטמאד. אַנבלאזן די בעקלעך און ארויסלאזן א מעקענע שטימעלע — דאס בלאזט דער האַרן...

די מאמע קאטשעט זיך פון געלעכטער, די מוסקולען און די גרוי-סע אויגן שפרינגען אזש אויפן רונדן פנים. די הענט פאטשן אין די היפּטן און זי קרייט אזש פון גרויס הנאה.

— א, זוניו, הער אויף, הער אויף, איך שטארב פון געלעכטער. די מאמע האט גארניט באמערקט ווי א פארבייגייענדיקער נעגער האט זיך אויף איר לאכן — הינטער איר אפגעשטעלט, געכאפט א קוק און באלד האבן זיך בא אים צעפינקלט די אויגן און די ציין. ער איז נאך געשטאנען א ווייל, זיך צוגעהערט, ווי זי קרייט אלץ — „אוי, זוניו, הער אויף, איך שטארב.“ האט ער מיט פלוטאואטן ערנסט א ווייז געטאן אויפן אינגל און פלוצלונג זי א פרעג געטאן:

— וואס איז עס: א אינגל, צו א מיידל?

דזשימי איז געגאנגן אזוי אנגעטאן, אז ס'איז טאקע געווען שווער צו דערקענען.

די האַר געקרויזטע, ווי א מיידעלשער „באב“, אין א פאר פרעמדע, צו-ברייטע הויזן, וואס די מאמע האט, ווייזט אויס, אונטער-געהאקט פון א דערוואקסענעם, אבער ניט פארשמעלט, האבן די ביידע איינצעלנע הייזקעס עפעס זיך צענויפגענאסן ווי אין אין „קליידל“. דערצו, א דין סוועטערל, וואס אים האט געקענט טראגן א אינגל אָדער א מיידל, בלויז די שייך אויף די פיסלעך, זענען געווען גרויסע מאנצבילשע מיט פארריסענע ברייטע שפיצן.

דער דערוואקסענער שווארצער — א מאַגערער, א לאַנגער, האט אפגעפרעגט זיין פראגע, נאך מער צעפינקלט די אויגן און די ציין, נאך א וויילע געשטאנען, ווי ער וואלט געווארט אויף אן ענטפער, און פאמעלעך גענומען אוועקגיין, פאכנדיק זיגערניש מיט די הענט, און ווי עס ווייזט אויס, זייער צופרידן פון זיין אייגענעם שפאס.

די דזשעניטארין האט איצט דערשלאנגען איר געלעכטער, א וויילע איז זי געבליבן צעטומעלט. באלד האבן זיך ביי איר די אויגן ווילד

א דריי געטאן, געווארן שרעקלעך: אזא באליידיקונג! איר אינגל!
 זי וועט אים ווייזן דעם מיאוסן שווארצן, זי וועט אים מיט עפעס
 טרעפן אין קאפ, זי וועט אים אויף איר טראטמאָר ניט אַרויפלאָזן,
 נשקשה, זי קען אים... און אַ כאַפּ געטאָן אַ בעזעס פון האַל.
 דער לאַנגער שוואַרצער האַט דערזען, אז זי הויכט אים אָן נאַכ-
 גיין, האַט ער נאָך שטאַרקער צעווינגט די הענט און אַנגעהויבן שמעלן
 גרעסערע שפּרייזן. מיט קולות איז אים די שוואַרצע מאַמע נאַכגע-
 לאָפן, ביז וואַנען דער שפּאַסיקער נעגער האַט זיך פאַרקירעוועט הינ-
 טערן ראַט.

— וואַרט, מאַ, איך וועל אים דעריאָנגן, — און דושימי האַט זיך
 אַ לאַז געטאָן.

די מאַמע האַט אויפגעהערט צו שרייען אויפן שוואַרצען און
 אַנגעהויבן נאַכלויפן און שרייען צו דושימין:

— לויף ניט, וואו לויפסטו? לויף ניט צו דעם מערדער, ער וועט
 זיך נאָך שלאַגן... זי האַט אַ כאַפּ געטאָן דושימין פאַר אַ האַנט און
 אים צוגעהאלטן לעבן זיך.

פון הינטערן ראַג האַט זיך דערווייל פאַרויכטיק אַרויסגערוקט
 דאָס לאַכענדיקע פנים פון לאַנגן שוואַרצן, ווי ער וואַלט זיך נאַכאַמאַל
 אַ רייץ געטאָן מיט איר, און באַלד צוריק פאַרשוואַונדן.
 די באַליידיקטע מאַמע איז געבליבן שטיין, ווילד געקוקט אויפן
 אַרט, וואו דער נעגער האַט זיך באַוויזן פון הינטערן ראַג, אין איין
 האַנט פעסט געהאלטן דושימין, און די צווייטע האַנט געטרייסלט אין
 אַ פויסט, און געשריען.

דושימי פאַרקוקט דער מאַמען אין די אויגן:

— ערײַט גיין צוריק, וועל איך זיך מיט אים שלאַגן.

אַ, מיין איינציקער, מיין דושימעלע—ווערן ווידער גוט די אויגן באַ
 דער מאַמען, — מיין טייערער, דריקט זי אים ווידער צו זיך, זאָלסט אים
 טאַקע ניט שווייגן, ער איז אַ שלעכטער, אז דו וועסט אים דערזען,
 זאָלסטו מיך גלייך אַ רוף טאָן, איך וועל אים שוין אויף מיין טראַטמאָר
 ניט אַרויפלאָזן...

די מאמע האט מיט האסט זיך ווידער גענומען צו דער אש-קאן.
ארויפגעשלעפט אויפן טראטואר, און ווידער גענומען ריידן צו איר
אינגל :

— נו, איצט גיי איך אין דער צווייטער בילדינג. דאָ שפּיל זיך,
געדענק, זאלסט מיר ניט אראפ פון טראטואר. דאָ זאלסטו בלייבן,
וועסט אראפ. איז זאל גאט אויסהיטן, וועט מען דיך איבערפארן,
זאלסט ניט אראפ פון טראטואר, אויב איך וועל דיך געפינען ווי נעכ-
טן אויף דער צווייטער זייט, וועל איך דיך שלאגן און פון קעלער
ניט ארויסלאזן. מען וועט דיך איבערפארן... וועסט ניט ?
— גיין, מא.

— אזוי מיין איינציקער, געדענק, זאלסט ניט אראפ.

דושימי קען שוין גוט דער מאמעס רייד: ניט אפטרעטן פון
דאנען, ניט אראפ פון טראטואר, מען וועט אים איבערפארן... ער
זאגט צו, ער וועט ניט גיין. אבער אין דער אמתן, ציט אים אוועק-
צוגיין פון דאנען, ווי מיט צוואנגען. דא אין גאס איז פינצטער, אין
קעלער, וואו די מאמע וואוינט מיט אים, איז פינצטער. דארטן,
ווייטער, ווייס ער, איז ליכטיק, גוט, ניט ווי דא.

ווי א פלאנץ האט דושימי זיך געצויגן צו דער זון, אהינצו, וואו
עס איז ליכטיק און זוניק. אבער מען טאר ניט אריבער די גאס, מען
א מאשיק, „שווימען“... אט וועט ער אוועקלייגן א הענטל אויפן
טראטואר און זאל עס זיך צעקעסמלען אין טונקעלע און העלע פלעקן.
וואו עס איז א זוניקער פלעק, איז ווארעס א מחיה! אים ווילט זיך
האבן אזא ווארעמקייט אומעטום, איבערן גאנצן לייב, שמעלט ער
אונטער דאס צווייטע הענטל, זוכט אויס די גרעסטע זונען-פלעקן, ער
ווייס שוין אפילו, אז די פלעקן באוועגן זיך, רוקן זיך איבער פאמעלעך
און ער רוקט זיך מיט זיי צוזאמען. ער וואלט געוואלט אין גאנצן
זיין אונטער איין העלן פלעק, אין גאנצן, אפילו מיט די אויגן...
און ער פרוואווט זיך טאקע אויסלייגן אין דעם שמאלן פירעקיגן,
ליכטיקן קעסטעלע, וואס ליגט ווי אויסגעמאלט אויפן טראטואר, די

אויגן אויך . . . און ער פארזשמורעט זיי און דרייט זיך צונויף. קאר-
משעט זיך איין אין א קניילכל, ווי ער וואלט טאקע קענען באווייזן
זיך אנדערצולייגן אינגאנצן אין דער ליבער ווארעמקייט פון שמאלן
פירעקיגן זונען-פלעק אויף פוירל-סטרימ.

ניין, ער וועט פון טראטואר ניט אראפ . . . אבער ווען ער איז אין
דרויסן און די מאמע איז לאנגע שעה'ן אין דער צווייטער בילדינג.
כאפט ער זיך צו צום ראג . . . און נאר צום ראג ? שוין ניט איינמאל
איז ער אריבערגעלאפן נאך עטלעכע בלאק ווייטער, און וואס ער
זעט דארטן!

א. דארט איז גוט, ער דארף שוין קיין זאך ניט אונטערשמעלן.
ער קען אפילו מיט די אויגן אין דער הויך ניט קוקן, און מאשינען
לויפן דא אזוינע שיינע, קאלירטע, גלאנציקע, דא, לעבן זיי, זעט מען
זעלטן אזוינע, דא זעט מען נאר שווערע, טונקעלע, גרויסע, דא איז
ניטא די שיינע גרינע און רויטע ליכט, פון וועלכע ער קען די אויגן
ניט אפרייסן, וואס שמעלן אפ די מאשינען און לאזן זיי פארן ווייטער.

אבער מער פון אלץ, ציט אים אהינצו, ווייל ער האט דערזען
ווי אינגלעך זיצען פון הינטן אויף די מאשינען ביי די רעדער. ביים
ערשטן מאל זען, האט עס אים דערשראקן, אט דרייט זיך אריין דאס
אינגל אין ראד, ווי די מאמע ווארנט אים שמענדיג. אבער ער האט
שוין עטלעכע מאל געזען, ווי זיי הענגען זיך אן, ווי זיי שפרינגען ארויף
און ער איז זיכער, אז ער קען אויך אזוי, ער וואלט פונקט ווי זיי, זיך
אנגעכאפט מיט ביידע הענט בא דער מאשין און וואלט זיך אנגעהאנגען.
ער וואלט געגארט אזוי זיצן און פארן. באזונדערס וואלט ער געוואלט
מיטפארן אויף דעם גרויסן רויט-געלן „באס“, וואס איז פול מיט מענ-
טשן. אבער פאר אים האט ער מורא, ווייל איינמאל, ווען פון הינטן
אויפן „באס“ זיינען געזעסן צוויי ווייסע אינגלעך, האט ער דערזען,
אז דער באס האט זיך פלוצלונג אפגעשמעלט, די אינגלעך זענען האס-
טיק אראפגעשפרונגען און גענומען לויפן, זיי זענען צוגעלאפן אויף ביז
אום, ער זעט, זיי זענען אזוינע אינגלעך ווי ער, נאר ווייסע און
אביסל גרעסערע. ביי זיך, לעבן הייז, האט ער מיט קיינעם ניט זיך

צו שפילן קיינער וואוינט ניט ארום. נאָר ער און זיין מאמע, אבער פארוואס זענען זיי אראפגעשפרונגען און שטייען איצט לעבן אים און קוקן אזוי אנגעשטרענגט אויפן באַס. און אים זעען זיי גארניט? ערשט ער זעט. אַ מאָן. ווי אַ פּאַליסמאַן. האָט זיך באַוווּן פּון „באַס“ און שרייט עפעס צו די אינגלעך פון דערווייטנס און ווייזט זיי אַ פּויסט. ער האָט זיך אָפּגערוקט פּון די אינגלעך. פאַר אַזאַ „דרייווער“ ווי אַ פּאַליסמאַן, וואָלט ער אַנטלאָפּן צו זיך אין קעלער. אבער צו זיין גרויס פארוואונדערונג, שטייען זיך די ווייסע אינגלעך רואיק, ווי עס ארט זיי גארניט. נאָר זיי קוקן מיט איינגעגעסענע אויגן, ווי זיי וואָלטן בלויז געוואַרט. צו זיי דאַרפן ווייטער לויפן. צי ניט. און גלייך ווי דער טרייבער איז צוריק אריין אין מאַשין און זיך גענומען רירן פון אַרט. האָבן די אינגלעך זיך אַ לאַז געטאַן פּון אַלע פּיס און צוריק זיך אַרויפגעכאַפט פּון הינטן באַ די רעדער.

ער האָט עס אין אַנהויב גאַרניט פאַרשטאַנען. נאָר געקוקט און געקוקט. מיט זיין מאַמעס גרויסע אויגן אויף די אינגלעך און זיי. די ווייסע אינגלעך. האָבן ווי ערשט איצט אים באַמערקט. אַז ער שטייט און קוקט אויף זיי. האָבן ביידע ווייסע אינגלעך, ווי צונויפגע-רעדטערהייט. אים אַרויסגעשטעלט אַ צונג פּון דער לויפנדיקער מאַשין אַראָפּ.

פּון יענעם טאַג אָן, איז עס אים פּון געדאַנק ניט אַרויס. אמת, אויפן „באַס“ וואָלט ער מורא געהאַט צו פאַרן, צוליבן טרייבער, אבער אויף די אַנדערע „מאַשינען“ וואָלט ער זיכער געפאַרן. ער האָט ניט גע-זען, אַז אימיצער זאָל ניט לאָזן. קיינער טשעפעט ניט. און עס האָט אים געצויגן צו יענער גאַסיקרייצונג עטלעכע בלאַק ווייטער, וואו עס פאַרן אַדורך די קאַלירטע, גלאַנציקע מאַשינען און וואו אינגלעך זיצן פּון הינטן אויף די בופּערס.

ווי אזוי עס האָט פאַסירט, ווייס ער אַליין ניט. ער האָט נאָר אָפּגעוואַרט די מינוט, אַז די מאַמע זאָל אַוועק אין דער צווייטער „בילדינג“ אַרבעטן. באלד איז ער מיט אימפעט דורכגעלאָפּן דאַס

שטיקל וועג און מיט אויפגעריסענע. צעשראקענע אויגן, גענומען זיך איינעסן אין די פארביילויפנדיקע מאשינען און געטראכט אויף וועלכער קען ער זיך ארויפכאפן.

ער האט שוין אלץ פריער גוט באמערקט. ער ווייס שוין, אז ער דארף ווארטן ביז די מאשינען וועלן זיך אפשטעלן אויף רויט, נאכדעם נאך צוואווארטן אביסל. ביז זיי דארפן זיך נעמען רירן, ערשט, זיך אנטכאפן פון הינטן און ער וועט פארן!
 אט קומט אן דער באס, זאל ער אפשר פארט אויף אים ארויף?
 ניין, ער האט מורא פארן טרייבער.

נאר א, א! א גלאנציקע קאלירטע מאשין איז אנטקומען, א גרינע מיט רויטע פאסן און געבליבן שטיין.

פלינק, באוועגלעך, ווערן אים הענט און פיס. ווי א קעצל גיט ער זיך אינגאנצן א שאר צו: א כאפ אן, א טוליע צו, און ער פארט שוין. אייגענטלעך, האט ער גארניט באמערקט, ווי ער האט אנטגע-הויבן פארן. אזוי אויפגערעגט איז ער געווען, נאר ער האט דערפילט, ווי עפעס אינווייניק אין בייכל וואלט אים א צי געטאן און פארשטא-נען, אז ער פארט שוין.

פון זיין זיץ אויפן בופער, זעט ער, ווי דאס ראד דרייט זיך און ער קען שוין עפעס פון ראד די אויגן ניט אפרייסן. דארט פון דער זייט, האט ער נאך פריער באמערקט א ווייסע גלאנציקע מעטאלענע זאך, ווי א פלעשעלע, פון וועלכער עס האבן געשאסן העזעלעך זון, אזש ניט געקענט קוקן, איצט קען ער זיך פון דעם ניט אפרייסן. עס דרייט זיך ארויף-אראפ, אראפ-ארויף און אלץ גיכער האסטיקער.

דאס ראד האט אים גענומען שווינדלען פאר די אויגן אין איין צונויפגעגאסן שטיק, נאר דאס פלעשעלע איז געווארן א בליציק פינטעלע, און עס גיט א בליץ, א בליץ מיט אזא שנעלקייט, אז עס ווערט אים קיל אין הערצל און ער נורעט איין דעם קאפ און מוליעט זיך צו צום ווענטל פון דער מאשין, ווי ער וואלט זיך געטוליעט צו דער בילדינג-וואנט פון פוירל-טעריט, אויף וועלכער עס גליט א זונען-פלעק.

דזשימי האט אפילו ניט געוואוסט צו טראכטן, וואו ער קען פאר-
פארן און ווי אזוי ער וועט קומען א היים צוריק. ערגעץ וואו איז
ער בא זיך געווען זיכער, אז ער וועט קומען מיטן זעלביקן וועג צו-
ריק. ביסלעכווייז האט ער זיך גענומען בארואיקן. ער האט גענומען
פילן די פולע ליכטיקייט און אז עפעס ווארעמט אים אזוי אנגענעם
פון די זייטן און אין רוקן.

2.

די זייט גאס וואו דזשימין איז אויסגעקומען זיך ארויפזעצן, האט
זיך געצויגן אין דער ריכטונג צו „איסט“. צוערשט איז געפארן דער
באס, אויף וועלכן ער האט פריער געטראכט, צו זאל ער זיך פארט
ניט ארויפזעצן, און נאך אים די מאשין מיט דזשימין. דער באס איז
געווען דער „מעדיסאן-סטריט-באס“, וואס מאכט זיינע שטענדיקע
„טריפס“, פון דער טשעמבער-סטריט „פערי“ צו דער „איסט סייד“
דורך מעדיסאן סטריט, און אויפן זעלביקן וועג, האט עס איצט גע-
טראגן די מאשין דעם קליינעם דזשימין.

פונדאנען האט דזשימי געקענט וויסן, וואס אין דער „ווייטער“
וועלט טוט זיך? פונדאנען האט דער דזשעניטארינס אינגל פון
קעלער, דארט צווישן די לעדער-סקלאדן, געקענט וויסן, אז די מאשין
טראגט אים איצט איבער פרעמדע קינדערשע מלכות?
דזשימי האט פארשטייט זיך, ניט געוואוסט, אז מעדיסאן-סטריט
איז נאך לאנגע קינדערשע מלחות איינגעטיילט געווארן אין דריי
מלכות:

פון ניו-בויערי ביז פאיק-סטריט, וואו עס וואוינען מערסטנס
גריכן, איז געווען „גריכנלאנד“, פון פאיק-סטריט ביז ראטגערס,
וואו איטאליענער וואוינען, איז געווען „איטאליע“ און פון ראטגערס
ארפאצו איז געווען „אידנלאנד“.

נאך לאנגע מלחות, פון וועלכע עס איז צום באדויערן אין דער
געשיכטע פון מלחות קיין רעקארדס ניט פארבליבן, האבן זיך די

דריי מלוכות מער אדער ווינציקער, איינגעארדנט מיט זייערע גרעניצן און אינטערנאַציאָנאַלע באַציאָנונגען.

די מלחמות פלעגן פאַרקומען צוליב פאַרשידענע סיבות, אָבער דערהויפּט טאַקי צוליב „ראַידיס“. אַזויפיל אינגלעך פלעגן וועלן נעמען „ראַידיס“—זיך אָנהענגען פון הינטן אָן באַסעס און מאַשינען, אַז כדי ניט גע'הרגעט ווערן, ביים אַפּרייסן איינער דעם אַנדערן פון אַ באַס, אַדער מאַשין, האַכען זיי געמאַכט גרעניצן: ביז אַהער מעגסטו פאַרן פון דיין מלוכה, און ווייטער, לאַז דיין פּלאַץ פאַרן איינוואוינער פון דער צווייטער מלוכה. טרעפט אַ מאַשין שמעלט זיך ניט אָפּ באַס גרענעץ, מעגסטו צופאַרן ביזן נאַענטסטן סיגנאַל און סטאַפּ. ניט ווייטער! אַנדערש וועט מען דיך אַראַפּשלעפּן...

אָבער, דוכט זיך, גוט, שוין איינגעטיילט אין מלוכות מיט באַ- שטימטע גרעניצן און געזעצן, שוין אַליץ איינגעארדנט, און מיט אַמאַל שפּרינגט ווייטער אַרויס אַ מלחמה. דערהויפּט צוליב נייע פירער, מאַכט זיך, אַ פירערס עלטערן קלייבן זיך איבער אין אַן אַנדער טייל שמאַט, און נעמען מיט, פאַרשטייט זיך, דעם הויפּט פון דער מלוכה, און ווייסן גאַרניט, אַז זיי לאַזן איבער אַ גאַנצע מלוכה אויף הפּקר, און עס וועלן דאַרט זיך אָנהויבן מלחמות... זעלטן ווען, פלעגט דאָס אויפקומען פון אַ נייעם פירער אָפּגיין אַן מלחמות.

און עס פלעגן זיך בילדן פאַרבינדונגען און אַפּמאַכן אַמאַל „אידן-לאַנד“ מיט „איטאַליע“ קעגן „גריכנלאַנד“, אַמאַל איטאַליע מיט גריכנ-לאַנד קעגן אידנלאַנד, אַדער גאַר אידנלאַנד און גריכנלאַנד קעגן אי-טאַליע.

געוויינטלעך, פלעגן די מלחמות פאַרקומען פאַרנאַכט, נאָך דער שול, און זיך פאַרציען ביז שפּעט אין אַוונט, גאַנצע מחנות אינגלעך אין געלעכערטע צעקעסמלעט שול-יאַרמולקעס, ווי זיי וואַלטן גע-טראָגן גרויסע קאַליפּאַרניער קאַלירטע „בלוש-פּאַמעראַנצן“ אויף די קעפּ, אין „סוועטערס“ און „אָווערראַלס“ פון די פאַרשיידנסטע קאַלירן, „מיט קאַוואַלעריע“ אויף „סקייטס“, מיט „אַרטילעריע“ אויף

„פושערס“ מיט עמבלעמען אויף די געשטריקע בלוזעס. האבן זיי אנגעפירט די מלחמות.

די מיידלעך פון די מלוכות פלעגן געוויינטלעך זיין נאָר צוקוקערנס און זעלטן ווען נעמן אָן אַנטייל אין די באַטאָליעס פון די אינגלעך. זיי פלעגן בלויז צוקוקן, זיך אַנשמעלן וואו די „שלאַכטן“ דאַרפן פאַר-קומען, און אין בעסטן פאַל העלפן שרייען, ליאַרעמען, אַדער מיט-העלפן ... לויפן.

דערפאַר, אַבער, פלעגן די מחנות אינגלעך זיך לאָזן באַוואַפנטע מיט פיסטאָלען געקויפט אין קענדי סטאָרס. מיט ברעטלעך אַנשטאָט שווערדן פון די קאַסטנס, וואָס וואַלגערן זיך באַ די „הרײ-גודס“ מאַ-גאַזינען פון די נאַענטע איסט בראַדוויי, און קאַנאַל-סטריט.

מען פלעגט זיך קלאַפן און פעכטן, און ניט איינמאַל איז אַרויס-געקומען אַ געשלעג. אַז גרויסע האַבן זיך געמוזט אַריינמישן און פאַר-נאַנדערנעמען.

אַבער די געפערלעכסטע צייט פאַר מלחמות, איז געווען זומער, אין וואַקאַציע צייט. אַלע אַרמייען פון אַלע מלוכות פלעגן אַפזיין דעם גאַנצן טאַג אויפן גאַס, און עס האַבן קיינמאַל ניט געפעלט קיין אור-זאַכן פאַר אַ מלחמה.

אַמת, עס פלעגן זיין צייטן פון אַלגעמיינעם פרידן אויך, אין אַזעלכע צייטן האַבן די אינגלעך אויפגעהערט מורא צו האַבן פאַר די טרייבער פון די באַסעס, אַדער פאַר די טרייבער פון די אַנדערע מאַ-שינען. אין גאַנצע רייען פלעגט מען זיך אויסשמעלן אויף „ראַלע-סקייטס“, אויף „פושערס“ מיט די פירער אין דער שפיץ און פון הינטן. די פירער פלעגן די ערשטע זיך אַנכאַפן אָן באַס, און נאָך זיי איינער-אַן-אַנדערן, אין אַ לאַנגער קייט. אפילו מיידלעך פלעגט מען אַמאַל אַרייננעמען.

דער באַס פליט, און פון הינטן ציט זיך נאָך אַ פאַס מיט קינדער. מען האַלט זיך ביי די טאַליעס, פאַר די סוועטערס, ביי די גאַרמלען. דער קינדער-פאַס ציט זיך אויס, שלענגלט זיך, מען איז באַגייסטערט, מען פאַרגעסט אפילו אָן דער געפאַר, אַז אַט, אַט לויערט דער מוים:

דער באַס פון פאַרנט זאָל זיך פּלוצלונג אַפּשטעלן, און אַ צווייטע מאָל
 שין פון הינטן, זאָל בלוטיק זיך אַרײַנשניידן אין זײ אַדער גאַר אײַן
 באַוועגונג ניט פאַרויכטיק: אַ פּום זאָל זיך פאַרטשעפּן, אַ רעדל אין
 סקײט זאָל קאַליע ווערן און מען פאַלט, מען ווערט מיטגעשלעפּט
 און אַמאָל טאַקע אונטערן ראָד אױך.

אַבער דאָס אַרט ניט, וועגן דעם קלערט מען ניט, דאָס ערנסטע
 אײַ, אַז דער באַס זאָל זיך ניט געבן אַ שמעל אָפּ, און דער טרײַבער
 אין יוניפּאַרם זאָל ניט אַרויסשפּרינגען. בײַ . . . דער באַס שמעלט זיך
 טאַקע ראַפּטאַס אָפּ און דער טרײַבער לאָזט זיך לױפּן נאָך זײ, ווי
 נאָך שטאַטישע צעפּלױגענע שפּערלעך.

אין אַזא צײַט האָבן די „מלוכּות“ ניט געקוקט אױף גרעניצן, מען
 פּלעגט אַרײַנפאַרן אײַנער צום אַנדערן און פאַרן צוזאַמען.

ווען דזשימי האָט זיך געלאָזט פאַרן, אײַ אַזא אַלגעמײנער שלום
 אױף דער וועלט ניט געווען, און ווען עס וואָלט אפּילו יע געווען,
 וואָלט אים אױך מסתּמא ניט געהאַלפּן, וואָרים ווי די מאַשין האָט זיך
 נאָר באַווײזן נאָכן באַס אין „גריכנלאַנד“ האָט זיך אױפּגעהויבן אַ טומל:
 אַ נעגערל זיצט אױף אַ מאַשין! אַ נעגערל! שלעפּט אים
 אַרונטער!

אין „גריכנלאַנד“ אײַז מען געוואָרן אַזױ איבערראַשט פון דער
 „חוצפּה“ און פון דער פּלוצלעכקײט, אַז מען האָט ניט באַווײזן דזשימין
 אַראָפּצושלעפּן. עס האָבן זיך נאָר אױפּגעהויבן קולות, און מען האָט
 אָנגעהויבן נאָכיאָגן אױף „סקײטס“ און אױף „פּושערס“ און שרײַען
 און ווייזן צו „איטאַליע“, אַז דאָרטן זאָל מען אים איבערכאַפּן.

אין „איטאַליע“ האָט מען צום אָנהױב ניט באַגריפּן, וואָס מען
 שרײַט צו זײ, דער באַס אײַז געלאָפּן ווי אַ באַשיצער פון פאַרענט,
 און האָט פאַרשמעלט די מאַשין מיט דזשימין פון הינטן, און ווען זײ
 האָבן זיך געכאַפּט, אײַז פּונקט ווי אין גריכנלאַנד, די מאַשין שױן גע-
 האָט פאַרביי און אַרײַן אין אײַדנלאַנד.

אין אײַדנלאַנד אײַז דער פּירער, דײַווי, געהאַט געשטאַנען מיט

זיין גאנצער „גענג“ און זיך געפארעט ארום אן אויטאמאביל-ראד. וואס זיי האבן געפונען און געבראכט צוקייקלען אהער אויפן טראטואר און ארויפגעלייגט אויף א ליידיקן איבערגעקערטן מיט-קאן. דיווי, — א אינגל, געוויקסיקער פון זיינע יארן, מיט אן אפענעם גוטמוטיקן פנים, האט געפרוואווט מיט אלע כוחות אראפנעמען די גר-מענע שינע פון ראד, ער האט אבער ניט געקענט, ווי זי וואלט גע-ווען איינגעוואקסן.

דיווי, איז פון דעם געווען פארשוויצט און אויפגערעגט. זיינס אן ארויסהעלפער איז געשטאנען מיט פארקאשערטע ארבל, מיט א האמער אין די הענט: דיווי האט צו אים עפעס א זאג געטאן, און יענער האט ווייטער גענומען קלאפן. אבער, ווי עס ווייזט אויס, האט עס דעם ארויסהעלפער געהאט צוגעגעסן און ער האט גענומען סתם האקן מיט'ן האמער איבערן ראד, וואו עס האט זיך געלאזן.

— וואס טוסטו? וועסט צעהאקן די שינע און זי וועט ניט טויגן צום שווימען!

— זאל עס גיין צום טייוול... האט מיט אלע כוחות יענער א זעץ געטאן מיטן האמער איבערן ראד, ווי מען דערלאנגט א זעץ א זאך צום לעצטן מאל.

דיווי האט יענעס א כאפ געטאן פארן האנט און זיך גענומען אמפערן, נאר מיט אמאל האבען זיי ווי דערפילט דעם טומל, וואס האט זיך געהאט אויפגעהויבן אין „גריכלאנד“ און זיך גענומען צו-קוקן. און דא שרייען שוין אינגלעך פון דערווייטנס און טייטלען אויף א מאשין:

— א נעגערל פארט! א נעגערל פארט אויפן „כאמפער“! שלעפ אים אראפ!

כא זיי „אראפשלעפן“ איז געווען א געוויינטלעכע זאך. זיי האבן געקענט ארויפשרינגען און אראפשרינגען אין מיטן פארן, טאקע מיט גרויס ריזיקע, אבער זיי האבן געקענט.

ווי דזשימי איז נאר אריינגעפארן אין „גריכלאנד“, האט ער דערזען, אז מען שרייט עפעס צו אים, און מען יאגט זיך. אין אנהויב

שווארץ און ווייס

האָט ער ניט פאַרשטאַנען, וואָס דאָס מיינט, נאָר ווען ער האָט דער-
זען, אז אַ האַנט פון אַ אינגל אויף „סקייטס“ גיט זיך אַ צי, און וויל
אים אַ כאַפּ טאָן דעם פּוס, האָט ער אינסטינקטיוו צוגעכאַפּט און
נאָך מער זיך צוגעדריקט צו דער מאַשין. און דאָ זעט ער פון אַלע
זייטן לויפן אינגלעך און פון אַלע זייטן ציען זיך הענט, דריקט ער
זיך אַלץ פּעסער אויף זיין צו דער מאַשין, ווי ער וואַלט אינגאַנצן
זיך געוואַלט אין איר אַריינפּרעסן.

דייווי און זיין „גענג“ האָבן פאַרגעסן אַן ראַד. זיי זעען, אז עס
טראַגט זיך אַ טומל, און אין מיטן טומל דער באַס. ער האָט פלינג
אויפגעכאַפּט אָפּגעריסענע ווערטער, צייכנס פון אויפגעהויבענע
הענט און ער איז האַסטיק אַראָפּ פון טראַטוואַר.

פאַרביי האָט זיך דורכגעטראַגן דער באַס, און באַלד די מאַשין
מיט דזשימין.

— דייווי לאָז ניט, לאָז ניט! — האָט זיין „קראַוד“ גענומען
ליאַרמען.

דזשימי האָט איצט ווי דערפילט די געפאַר. עס שרעקט אים אזוי
דאָס ווייסע גרויסע אינגל וואָס לויפט צו אים קרום פון טראַטוואַר. ער
וואַלט שוין איצט בעסער געוואַלט אַראָפּשפּרינגן, נאָר אינסטינקטיוו
זעט ער דאָס ראַד און דאַרטן דאָס בליציקע פינעמעלע: בליץ-בליץ, אזוי
האַסטיק-שנעל, און ער קאַרטשעט זיך אינגאַנצן איין אויף זיין גע-
פערלעכן „סיט“, ווי מיט טויזנט הענטלעך קלאַמערט ער זיך אַן דער
מאַשין, און מיט דער מאַמעס גרויסע אויפגעריסענע אויגן גענומען
קינדיש רופן:

— ניי, ניי, ניי...

דייווי האָט אים אַ פאַק געטאָן פאַר אַ פּוס.
פלוצלינג האָט זיך אין מיטן טומל אַריינגעשניטן אַ געשריי פול
מיט שוידער און טויטלעכן אַנגסט. דאָס האָט אַ אידישע מאַמע פון
מעדיסאַן סטריט דערזען, ווי מען שלעפּט אַראָפּ דעם שוואַרצינקן פאַרן
פיסל, ווי ער לאָזט זיך ניט, און אַט, אַט, פלאַנטערט ער זיך אַריין אין
ראַד, און אַרויסגעלאָזט דעם אוממענטשלעך-מענטשלעכן געשריי.

אויף א רגע האט זיך געדאכט, אז דאס פארצווייפלמע געשריי האט איבערגעריסן און אפגעשטעלט די גאנצע באוועגונג פון דער ניו-יארקער גאס. אויף די טראמפארן האבן דורכגייער זיך אומגעקוקט, זיך פארהאלטן א סעקונדע — זען וואס דא איז. פון ביידע זייטן מויערן, פון די רייען פענצטער, שטאק איבער שטאק, האבן גענומען זיך ארויס-שמעקן קעפ.

א גלאנציקע גרינע מאשין מיט רויטע פאסן האט מיט איינמאל, מיט א גריליץ פון די „ברייקס“ זיך אפגעשטעלט. א מאן איז ארויסגע-שפרונגן פון פאדערשטן זייץ, און זיך געלאזט לויפן אויף צוריק. אין דערזעלביקער רגע איז שוין געווארן א געלאף פון די טראמפארן צום מיטן גאס, וואו עס איז געלעגן א שווארץ פארבלוטטיקט אינגל, וואס האט זיך געהאלטן אין איין וויקלען און קארטשען, ווי ער וואלט ניט געווען א מענטשלעך קינד, נאר א צעטראטן שלענגל.

דער מאן פון מאשין האט א כאפ געטאן דושימין אויף די הענט : — וואו איז דא א שפיטאל ? האט ער צעשראקן א פרעג געטאן. זיין פראגע איז אבער געווען איבעריק, פון אלע זייטן האט מען געשריען :

— גלייך אין „בית ישראל“, דא נאענט.

איינער א יונגער בחור האט גארניט פרעגנדיק, זיך נעגעבן א זעץ ארוין אין פראנט-זייץ, א כאפ געטאן דאס ראד, און פויל פון בויגן געלאזט די מאשין צום שפיטאל.

3

פריער ווי געוויינטלעך, האט זיך דיוויי מיט א שווער געפיל אומ-געקערט א היים.

דאס פארצווייפלמע געשריי פון דער אידישער מאמען האט זיך ווי איינגעגעסן ביי אים אין די אויערן, געבליבן קלינגן און וויל נאר-ניט ארויס. אין יענער קליינער רגע, וואס ער האט אראפגעשלעפט דאס נעגערל, האט ער נאך געכאפט א קוק הינטער זיך, און סע שטייט אים נאך פאר די אויגן, ווי דאס נעגערל האט זיך געקארטשעט אויף

דער ערד, געוויקלט זיך אין יסורים. דיוויזן האט עס נאך דער סומא-
מאכע ניט געלאזט רוען. און אן אומעטיקער און צעטראגענער איז ער
געקומען נאך אין העלן טאג אין שטוב אריין.

— פילסט זיך ניט גוט? — האט אים די מאמע א פרעג געטאן.

— גארניט, — האט ער קורץ געענטפערט.

דיוויז'ס פאטער איז געקומען פון דער ארבעט, זיך באגריסט.
דערזען, אז דיוויז איז שוין דא, האט ער א זאג געטאן:

— ביסט שוין דא? אבי איך האב דיך געזוכט אויפן גאס.

— עסן איז פארטיק, — האט זיך אנגערופן די מאמע, — איך

האב מורא, אז אים איז עפעס, כאטש ער זאגט, אז ס'איז גארניט,
ווייסט דאך זיין נאמור.

— דיוויז, דיר איז עפעס?

— ניין, פא.

רופט זיך אפ די מאמע:

— אט, וואס ער זאגט, אזא שוין וועטער, און שוין שעה'ן, אז

ער איז אין שטוב.

— אז ער זאגט: ניט, איז מסתמא גאר ניט, ער איז ניט קיין

בייבי, א דערוואקסענער אינגל... אוי, איר מאמעס! — האט ער ווי
זו זיך אליין געזאגט אויפן קול.

דער פאטער האט זיך געווישט ביים „סינק" מיטן האנטוך און

גערעדט אין שטוב אריין.

— איך האב איצט אזוינס געזען, וואס איך האב נאך אין מיין

לעבן ניט געזען...

— וואס? — איז די פרוי, געווארן נייגעריק.

— כ'גוי דא פארביי דעם שפיטאל, זע איך א רעדל מענטשן באס

אריינגאנג, פארשטיי איך שוין, אז ס'איז אן „עקסידענט". מסתמא

געבראכט אן איבערגעפארענעם. ניט קיין ניס, „דער אויטאמאביל

איז געווארן דער מאדערנער מלאך המות"—דערמאנט זיך דער פאטער

א קעפל פון א אידישער צייטונג און רעדט עס ארויס אין דער הויך, —

כ'קום צו, דערלאנג א קוק און זע אזוינס וואס איך האב נאך אין מיין

לעבן ניט געזען, און וואָלט גאָר ניט געגלויבט, ווען איך זע עס ניט מיט מיינע אייגענע אויגן.

דערצייל שוין! — רעדט אַרויס אַביסל צעשראַקן די מאַמע.
— כּוּזע צווישן דעם רעדל מענטשן. אויף די טרעפּ פון שפּיטאַל זיצט אַ שוואַרצע און יאַמערט, וויינט אויפן קול, רייסט זיך די האַר פון קאַפּ, ברעכט זיך די פינגער, קנייפט זיך, ווי זי וואָלט וועלן אויסרייסן פון זיך שטיקער פלייש און הערסט יעדעס פיצל אויף איר פנים, די הויט אויף די הענט ציטערט, גאָר פשוט די הויט אויף די הענט...
— וואָס האָט געטראָפּן?

דייווי האָט זיך אַ הויב געטאַן פון אַרט און בלייך געוואָרן.
— אין אַנהויב האָב איך געמיינט אַ משוגענע און דער עולם שמיט אַרום איר, אַבער זי האָט געהאַלטן אין איין קלאַנג אויפן קול!
„זוּנדי“...

„מיין איינציקער“.

„מיין טייערער“.

„מיין אינגל“.

אַז עס האָט פאַרכאַפט באַם האַרצן, איך האָב אַ פּרעג געטאַן, וואָס דאַס איז? ערשט, עס ווייזט זיך אַרויס, אַז היינט בייטאַג, דאָ ניט ווייט, האָבן „לויפערס“ אים געשלעפט פון אַ מאַשין, און ער איז איבער-געפאַרן געוואָרן...
— אויף טויט? — האָט די מאַמע אין איין אַטעם אַ פּרעג געטאַן.

דייווי האָט אַ ציטער געטאַן.

— מען ווייס ניט.

— אַן אייך-איינציקער! — באַדויערט די מאַמע, — אַבער וואָס זיצט זי אויף די טרעפּ, פאַרוואָס ניט אינווייניק?

— דאַס האָב איך אויך געפרעגט, ווייזט זיך אַרויס, אַז זי האָט אַזוי אַנגעגעבן אין שפּיטאַל, אַז מען האָט זי געמוזט אַרויספירן, אַ ברירה האָבן זיי געהאַט, אַבער אַזאַ צער, אַזאַ צער, האָב איך נאָך ניט געזען, — רעדט דער פאַטער, ווי ער וואָלט זי נאָך געזען פאַר די אויגן, — אַבי מען זאָגט אידישע מאַמעס...
[26]

— וואָס מיינסטו, קנאַפּ פאלן מיר איין די בלוטן צוליב דיוויזין? ..
 דיוויזין איז געוואָרן היים, ער האָט אָנגעהויבן פילן, ווי דאָס
 אַרט ברענט אונטער אים, און מורא געהאַט צו קוקן אויף טאַטע -
 מאַמע.

— און ווייסטו, וואָס איך וועל דיר זאָגן, — זעצט זיך איין דער
 פאַטער באַם מיט און נעמט זיך צום עסן, — ווען עס וואַלט ניט גע-
 ווען אַ שוואַרצער, וואַלטן אים די ווייסע לויפערס ניט אַראַפּגעשלעפּט.
 דיוויזין האָט געהאַט צוגעטראָגן אַ שטיקל ברויט צום מויל און
 עס אַראַפּגעלאָזט צוריק.

— אַ, וואָס דו רעדסט, קנאַפּ שלעפּן זיי איינע די אַנדערע? דו
 שמענדיק מיטן סאַציאַליזם.
 — וואָס, ניט אמת?

דיוויזין האָט געוואוסט, אז דער פאָ האָט אָנגעהויבן, וועט ער
 שוין וועגן דעם ריידן, פאָ איז אַ „סאַשעליסט“ און ער רעדט שמענ-
 דיק אַזוי. די מאַמע וועט זיך מיט אים אַמפּערן, אַן אַנדערש מאַל,
 האָט ער עס ניט ליב, איצט וויל ער זיי זאלן זיך פאַרריידן, אַ ווען
 ער קען שוין אַוועק פון שטוב...

— וואו גייסטו, דיוויזין? האָסט דאָך עפעס גאַרניט געגעסן?
 — ערנסט, פאָ, איך וויל ניט מער, כווייל זיין אין גאַס.

דיוויזין איז אַרויס אין גאַס און מיט עקשנות געטראַכט, אז ער
 איז ניט שולדיק: יענער האָט זיך ניט געלאָזן אַראַפּשלעפּן, וואַלט
 ער זיך געלאָזן, וואַלט גאַרניט געווען, — ער וואַלט אים אויף די
 הענט אונטערגעכאַפּט, און פאָ איז ניט גערעכט, מיט אַ ווייסן וואַלט
 ער אויך געטאָן דאָס אייגענע... און כאַפּט זיך פּלוצלונג: וואַלט
 ער מיט אַזאָ קליין, ווייס אינגל טאַקע אויך געטאָן דאָס אייגענע?

פאַרוואָס גייט ער צום שפיטאַל, וואָס האָט ער דאַרט צו טאָן?
 בעסער ניט גיין דאַרטן, ער בלייבט שטיין און גייט ווייטער צום
 שפיטאַל. אַט זעט ער שוין דעם געזעמל מענטשן באַם אַריינגאַנג, דאָס
 מוז זיין, וואָס פאָ האָט דערציילט, ער בלייבט ווידער שטיין, און

מיט אמאל, ווי ער וואלט געוואלט באווייזן, אז עס ארט אים ניט, איז ער האסטיק צוגעגאנגן.

אויף די טרעפ פון שפיטאל האט ער כאלד דערזען די שווארצע, דאס איז „זיין“ מאמע האט ער א קלער געמאן.

ארום זיך האט ער דערהערט פראגעס און ענטפערס. דער עולם האט זיך געהאלטן אין איין בייטן. דאס האט מען געענטפערט צו די אַנגעקומענע:

„איבערגעפארן.“

„אויף טויט?“

„זיצט שוין שעה'ן.“

„שמייסן וואלטן מען זיי בעדארפט.“

אבער די אלע רייד זיינען פארביי זיינע אויערן, ער האט ניט געקענט אפרייסן זיין קוק פון דער שווארצער. איצט איז זי שוין געזעסן אן איינגעשטילטע אבער נאך אלץ אין שטילן יאמער גערעדט:

„ווינו.“

„מיין אינגל.“

„כיוועל דיך שוין ניט זען.“

אירע יאמערדיקע רייד האבן אים מאדנע א צופ געמאן באס הארצן. אים האט זיך פארוואלט צוגיין צו איר און זאגן: הער אויף, איך בין עס דאס אינגל, וואס האט אים אראפגעשלעפט, נא, מן מיט מיר וואס דו ווילסט, אבער „פאר גאדס סייק“, הער אויף, ער איז אבער געשטאנען ווי א צוגעשמידטער און כלווי געקוקט, געקוקט.

מיט אמאל האט זיך די טיר אין שפיטאל געעפענט, א יונגער „אינטוירן“ אין א ווייסן כאלאט האט זיך באוויזן, באמראכט א וויילע דעם געזעמל מענשן, געכאפט א קוק אויף דער יאמערדיקער שוואר-צער, זי אויפגעהויבן און אריינגעפירט אינווייניק.

„זעט, מען האט זי אריינגענומען.“ האט זיך אויפגעהויבן א גערייד.

„צו נעמען בלוט“, האט איינער אין עולם א זאג געמאן, א נירס

האָט געזאָגט, אז מען דוכט אַ פאַר מענטשן צו נעמען בלוט".
 דיווין האָט אַ קלאַפּ געטאָן אין האַרצן. ער האָט אפילו אַ רגע
 ניט געמראַכט. עפעס האָט ער אין עקשנות אַ בויג געטאָן דעם קאָפּ.
 ווי ער וואָלט דאָ געזאָגט האָבן אַ „פּאַיט" מיט אימיצן. מיט האַרץ
 אָן עפּן געטאָן די טיר און אַרײַן אין שפּיטאַל.

דיווין האָט דוכט זיך. גוט געקענט דעם שפּיטאַל. די גאַנצע
 לאַנגע געביידע אַרום, פּונקט ווי אַ גוט-באַקאַנטן מענטשן אין גאַס.
 האָט ער אַבער נאָר איבערגעמראַכט די שוועל און אַרײַן אינווייניק.
 האָט אויף אים אָן אַמעס געטאָן מיט פּרעמדקייט. ווי ער וואָלט גאָר
 דעם שפּיטאַל פּון דרויסן ניט געקענט.

אין שפּיטאַל האָט שוין געברענגט די עלעקטריק. און באַגעגנט
 האָט אים אַ פּרעמדע וועלט און אַ פּרעמדער ריח. — דער מאַדנער
 שפּיטאַל-ריח. אים האָט אַ בליץ געטאָן אַ געדאַנק. צו זאָל ער ניט
 אַרויס צוריק, אַבער געפילט. אז צוריק וועט ער שוין ניט. האָט ער
 זיך אַרומגעקוקט אויף דער יונגער טעלעפּאָן-מיידל ביים „סוויטש".
 צי זאָל ער איר ניט זאָגן. אַבער באַלד באַשלאָסן. אז זי איז נאָך אַ
 „כײַבי" — ניטאָ וואָס צו ריידן צו איר. און ווען ער האָט דערזען
 אַ עלטערע נירס אין פענסע אַרויסקומען פּון עלעוויטאַר. איז ער
 צו איר צוגעגאַנגען.

— וואָס דאַרפסטו ?

— בין געקומען געבן בלוט.

די נירס האָט ניט פאַרשטאַנען וואָס ער רעדט.

— וואָס. וואָס דאַרפסטו ?

— געבן בלוט פאַרן שוואַרצן אינגל.

די עלטערע נירס האָט ערשט איצט ווי ניט פאַרשטאַנען. וואָס
 ער וויל. ניט געוואוסט וואָס צו זאָגן און געבליבן קוקן אויף אים.
 דאָס האָט דיווין אַכיסל צעמישט.

— ווער האָט דיך געשיקט אַהער ?

— בין אליין געקומען.

— אליין געקומען געבן בלוט פאר א שווארצן אינגל? — האט זי איבערגעפרעגט מיט שטוינונג.

— יע.

— מיס, — האט די נירס אין די פענסנע, א רוף געטאן, און זיך א קער געטאן צום „סוויטש“ — זייט אזוי גוט און פארבינדט מיך מיט דר. קאן.

— דר. קאן? — האט די נירס גערעדט אין טעלעפאן, — א זאך, וואס האט צוטאן מיט אייך, א ווייס אינגל איז געקומען געבן בלוט פארן נעגער-אינגל וועמען איר האט פריער איינבאנדאזשירט די ריפן. וואס פאר א אינגל פרעגט איר? קוקט אויס א אידישער... ביסט דאך א אידישער? — האט זי א פרעג געטאן דיוויין אין מיטן שמועס. — יע, א אידישער, ביזנעס? ניין, ווייזט אויס, אז ניט. אליין געקומען? יע, איך פאר שוין ארויף מיט אים צו אייך.

דיוויי איז שוין איצט געשטאנען רואיק און גלייכגילטיק. עפעס איז אים אראפ א משא פון דער נשמה, און געווארט וואס עס וועט זיין.

ווען זיי זענען ארויפגעפארן צו דר. קאן, איז ער זיי געקומען אנט-קעגן. אן עלטערער, א גרוילעכער, האט ער עפעס אזוי שארף און קרומלעך געקוקט און קורץ און גיך א פרעג געטאן:

— וואס פאר א געשיכטע?

— געקומען געבן בלוט פארן נעגערל... — פרעגט אים, דאקטאר.

— וואס פאר א בלוט? — האט דער דאקטאר בייז א ברום

געטאן.

— ווער האט דיך געשיקט אהער? — האט דר. קאן אנגעהויבן.

— אליין געקומען.

דר. קאן האט ווי ניט געהערט דיוויי'ס ענטפער און ווייטער

גיך אין כעס אנגעהויבן ריידן אין אידיש:

— טאטע-מאמע געשיקט... א נייע פרנסה בא אידן: שיקן

יונגע קינדער בלוט געבן...

דייווי האט איצט פארשמאנען, וואס דער דאקטאר מיינט, און קורץ א זאג געטאן:

— דאס האב איך אים אראפגעשלעפט פון מאשין ..

דער דר. קאן האט זיך פארהוסט, ווי ער וואלט זיך פארשטיקט מיט א ווארט.

— וואס-ס? — האט ער אויסגעצויגן און דירעקט אנגעשמעלט זיין בליק אויף דייווין.

דייווי האט איצט געקוקט דעם דאקטאר גלייך אין די אויגן, ווי איינער זאגט, וואס קוקט איר אזוי אויף מיר? און מיט עקשנות ארויסגערעדט:

— יע, איך האב אים אראפגעשלעפט.

דר. קאן האט זיך איצט ווי צעשריען:

— פריער וועסטו אראפשלעפן, נאכדעם וועסטו קומען געבן בלוט. שמייסן, קאמעווען דארף מען אייד, און וואס איז דאס פאר א געשעפטן, זיך אנהענגען אן מאשינען און אראפשלעפן! ...

דר. קאן האט זיך אביסל בארואיקט, אבער נאך אלין גיך און הארט גערעדט:

— ווייסט, ווי אזוי מען גיט בלוט? ווייז דיין האנט. זעסט,

מען וועט דיר דא איינשניידן דעם אדער ... דו ווייסט, אז דאס טוט וויי? — האט ער געמאכט א שמרענג פנים.

— איך ווייס.

— און ווילסט זיך לאזן?

— יע.

— וואס וועט דיין טאטע-מאמע זאגן?

— זיי טארן ניט וויסן.

בא דר. קאן האט זיך מיט אמאל דער גאנצער אויסדרוק געביטן.

אין די שארפע אויגן האט א בליץ געטאן א מילדקייט און א צופרידנקייט. ער האט איצט ארוף געטאן צו דייווין:

— קום מיט מיר.

מעכאניש איז אים דייווי נאכגעגאנגן.

דר. קאן האָט אים אַרײַנגעפירט אין אַ „וואַרד“. דײַווי האָט דערזען רײען בעמלעך מיט קינדער פון פאַרשידענעם עלטער אויף זײ. דר. קאן האָט אָנגענומען דײַווי פאַרן אַקסעל און אים צוגע- שטופט צו אַ בעמל.

— דערקענסט ?

אויף אַ בעמל, אויף אַ ווייס קישן איז געלעגן אַ שוואַרץ קעפל, דורכגעשניטן מיט ווייסע באַנדאָזשן. מען האָט כמעט דאָס פנים ניט אַרויסגעזען, נאָר צוויי גרויסע אויפגעריסענע אויגן האָבן אַרויסגעקוקט.

— זעסט, וואָס דו האָסט געטאָן ?

דײַווי האָט פאַרכאַפט דער אַמעס.

— נו, גוט, האָט דר. קאן פּלוצלונג אָנגעהויבן רײדן אויסער- געוויינלעך פּרײַנמלעך. — חרטה איז אַ גרויסע זאַך, אַבער נאַכאַמאַל זאַלסטו מיט קיינעם אַזוינס ניט מאַן. בײַ אַזעלכע אינגלעך ווי דו, נעמט מען קײן בלוט ניט. ער דאַרף ניט קײן בלוט. — האָט ער אַ ווייז געטאָן אויף דזשימין. — ער וועט געזונט ווערן, אַבער נאָך אַ האַר וואַלט ער געשטאַרבן. נו, גײ אַהיים און זײ אַ וואויל בחורל...

דײַווי האָט אָנגעהויבן אַרויסגיין פון וואַרד, נאָר פּלוצלונג זיך אומגעקערט, צוגעגאַנגען צו דזשימין בעמל, מיט די פינגער זיך פאַר- זיכטיק צוגערירט צום אויבערדעק, און אַ פּרעג געטאָן:

— טוט וויי ?

דאָס שוואַרצע קעפל מיט די אויפגעריסענע אויגן, האָט זיך אַ ריר געטאָן אויף:

— יע.

— האָסט באַדאַרפט זיך לאָזן אַראַפּשלעפּן. — האָט דײַווי וויי- מער שטיל אַ זאַג געטאָן. — איך האָב ניט געמיינט...

דײַווי האָט געוואַלט נאָך עפעס זאָגן, נאָר ניט געפונען קײן ווערטער, האָט ער זיך אויסגעדרײט און מיט פאַמעלעכע טריט אַרויס פון וואַרד

דר. קאן איז געשמאַנען און דאָס ציגעקוקט.

הונגער

אין ווינטערדיקן פראסטיקן באגינען, איז א נויצארקער שפערל געשטאנען אויף א דאך און רחמנותדיק-קינדיש געצווייטשערט. אויף אן אנטענע פון א ראדיא האט ער זיך פארקליבן ווי אויף א שעדלעך. אן אנגעפרוירענער האט ער אנגעשמעלט די פעדערלעך קעגן דער ביטערער קעלט. האט איינגענורעט דאס קעפל, איינגעצויגן דאס העלדזל און מיטן גאנצן בייכל זיך אראפגעלאזט ווארעמען די פיסלעך, וואס האבן זיך איינגעקערמפט אין קאלטן דראם.

אן איינגענורעטער מיט אויפגעשמעלטע פעדערן, האט ער אויס-געקוקט קיילעכדיק און דיק — אן אנגעבלאזן שאר פענכערל, וואס לאזט ארויס א רחמנותדיק פישמשען.

ער איז געזעסן אומבאוועגלעך, ווי צוגעפרוירן צום דראם, עפעס אן פיסלעך, אן א קעפל, נאר דאס שנעבעלע האט ארויסגעשמארצט, ווי עס וואלט אים געוואקסן פון בייכל, — ארויסגעשמארצט און זיך באוועגט און צוזאמען מיטן שנאבעל האבן זיך באוועגט און פון דער זייט געקוקט דא איין שארף אויגל, דא א צווייטס.

גלאנצט אויף דא איין אויגל, דא דאס צווייטע, קוקט אין הויף אריין, אומעטום דער זעלבער טיפער שניי, וואס אויף די בויער אין פארק, וואס אויף די בויער אין גאס, ווייס און ריין, זאל עס זיך כאטש זען א טונקל ערמל, א שטיקל הוילע ערה, וואו מען זאל קענען א צעפרוירן ווערעמל אויספיקן, א קערענדל, רעשמלעך פון א פליג, אדער גלאט א זעמדל אין מילכל, זאל זיך כאטש דוכטן, אז מען האט וואס אויסגעפיקט.

און עמן ווילט זיך א שרעק! שוין מעג אין נעכט, אז דאס ווייסע שלעכטס שיט זיך פון הימל, הערט דוכט זיך שוין אויף, און הייבט

ווידער אן. אין פארק, אויף די גאסן איז אלץ פארשאטן, צוגעדעקט, איינגעפרוירן . . .

הו—הו—הו . . . האט זיך עם פלוצלונג צעדונערט, צעגרילצט און פארטויכט די וועלט. א טונקעלע לאנגע חיה האט אויפן גאס באס סאמען דאך פארבייגעצויגן מיט געפילדער, מיט פינקלדיגע אויגן און מיט בליצן אונטער די לויפנדיקע פיס.

דער גרייזארקער שפערל האט זיך פארן עלעווייטער גארניט דערשראקן, נאך דער דראט האט אנגעהויבן ציטערן, איז ער אריבער-געפלוין פון דער אנטענע אויף א „פרינדזש“ אונטערן געזימס. ער האט זיך אוועקגעשטעלט אויפן סאמען ראנד, ווידער אויסגעצויגן דעם שנאבל, זייטיק געקוקט דא מיט איין אויגל, דא מיטן צווייטן און געכאפט א הונגעריקן קוק אונטן אין הויף אריין.

א פריידיקער פיפץ האט זיך בא אים ארויסגעריסן און ווי א שווימער פון הויכן ברעג אין וואסער, האט ער זיך א לאז געטאן מיטן קעפל אראפ אין פוסטן הויף אריין.

דארט איז געשטאנען צונויפגעשטעלט א גאנצע קופע מיסט-קאנען, וואס זיינען איבערנאכט צוגעדעקט געווארן מיט הויכע, ווייסע שניי-הימלען. איז ער געבליבן שטיין אויף אן אויער פון א קאן, האט א צי געטאן מיטן שנאבלע, געשמעקט די ריחות פון עסן און זיך ארומגעקוקט צו עם איז ניטא קיין געפאר.

באלד א שפרונגל אהער, א שפרונגל אהין . . . די עס-ריחות ציען דאס חיות, אבער דאס הויכע שנייאיקע הימל דעקט צו און בא-האלט אלץ אונטער זיך. שפרינגט ער אהער, שפרינגט ער אהין, אפשר דא, אפשר דארט, פון איין מיסט-קאן צו דעם צווייטן, פון איין אייזערנעם אויער אויפן צווייטן . . . און מיט אמאל א פלי און גלייך ווי פארשמארבן אויף א רגע.

ער זעט, בא א קאן פון א זייט שמארצט ארויס א צעריסענער שוך מיט א צעלעכערטער פאדעשווע, און מאדנע, פון פאדעשווע שמעקט ארויס א שטיק ווייסע חלה . . .

צום אנהויב האט אים דער הונגער א שפאר געטאן, געוואלט

זיך גלייך א וואָרף טאָן צום ווייסן ברויט. אַבער דערזען דעם שוך, האָט ער זיך אָפּגעהאַלטן. הערסט. עס קוקט אויס צו זיין אַ מענטשנס פּוס . . . פארן מענטשן אליין האָט ער קיין מורא נישט. מענטשן טשעפען נישט קיין שפּערלעך. אַט פיקט ער דאָך שוין יאָרן אין די נויאַרקער גאַסן. פאַרביי אים גייען מענטשן אָן אַ צאַל און קיינער האָט אים נאָך נישט געטשעפעט. אמת. די קליינע מענטשעלעך, זייערע קינדער, לויפן אַמאָל נאָך מיט אויסגעשטרעקטע הענטלעך צו כאַפּן. אַבער פון זיי איז זיך גרינג אויסצודרייען. נאָר פאַר די מענטשישע פּים דאַרף מען זיך היטן, זיי קענען צערעמן!

האַט ער זיך פאַרזיכטיק גענומען דערנענטערן. — אונטערגע- שפּרונגען, געקוקט, ניין, דער פּוס רירט זיך נישט, אָן אומבאַוועגלע- כער פּוס . . . איז ער זיך געשפּרונגען, אַ פיק און אָפּגעשפּרונגען. דער פּוס רירט זיך טאַקע אויף אָן אמת נישט, און אמת'דיק ווייס ברויט!

ערשט איצט, האָט ער געטאָן אַ פּלי ארויף, זיך אַוועקגעשטעלט אויפן געזימס און פּרילעך זיך צעצווייטשערט.

און גאַט איינער ווייס פון וואָנען זיי האָבן זיך גענומען. פון אַלע זייטן האָבן זיך גענומען שיטן שפּערלעך; ווי שטיינדלעך זיינען זיי געפאלן פון קאַלטן הימל הונגעריקע, צעפּרוירענע, מיט אָנגעשמעל- טע פּעדערלעך און מיט קינדערשער צווייטשעריי זיך גענומען צו דער חלה. אין אַנהייב גאַר פּרובירט ארויסקריגן די חלה פון שוך אַרויס, איז עס נישט געגאַנגען. האָבן זיי זיך געשמופּט באַ דעם שטיקל ווייס ברויט, געריבן זיך פליגעלע אָן פליגעלע, קעפל איבער קעפל און געפיקט, געפיקט . . .

אין הויף, פון אַ קעלער אַרויס, האָבן זיך אויף דער אויבערשטער טרעפּ אַפּריער באַוויזן צוויי פאַר לאַפּקעס. גלייך האָבן זיך אַרויס- געשטעלט צוויי פאַר פאַרשפיצטע אויערן און קעצישע פּנימער, איינס אַ שוואַרץ פּעט פּנים, מיט גרינע אויגן און שוואַרצע וואַנצעס, דאַס צווייטע פּנים אַ געלאַמטע מיט געפּלעקטע אויגן און געלע וואַנצעס. די פּנימער האָבן נאָך שטייפּער אָנגעשפיצט די אויערן, צענויפּגע-

זשמורעט די אָנגעצונדענע אויגן, אזוי געקוקט א ווייל און ווי שלאָנ-
גען זיך שטיל ארויסגעצויגן מיטן גאַנצן קערפער אין הויף אריין.

ביידע קעץ האָבן זיך צוגעזעצט אויף א רגע. שאַרף אָנגעקוקט
איינע די אנדערע, און באַלד אָפגעדרייט די קעפּ, ווי מע קען זיך ניט.
ווידער ביזן זיך אָנגעקוקט, ווידער אָפגעדרייט, און פּלוצלונג, האָבן
די ראַזע פייכטע נעזלעך אָנגעהויבן אויפציטערן, די אויגן זיינען גע-
וואָרן ברייט, גרויס און געבליבן שטיין אָנגעצילט אויף די שפּערלעך.
באַלד זיינען פון די אויגן געבליבן גרינע פּאַסיקלעך, ווי פינקלדיקע
ווערימלעך, די אָנגעשפיצטע אויערן האָבן זיך אַוועקגעלייגט, און פון
צוויי זייטן האָבן זיך די קעץ א צי געטאַן צו די מיסט-קאַנען.

די שפּערלעך פּיקן...

די שוואַרצע, פעטע קאַץ ציט זיך איבערן שניי אויפן בויך, ווי
זי וואַלט גאָר אירע פּיס ניט גענוצט, א צי — און זי זיצט שוין ווידער
איינגעקנוילט מיט די פּיסלעך אונטער זיך; די אויגן צענויפגעזשמו-
רעט, דער קאַפּ אָפגעדרייט אָן א זייט, ווי זי וואַלט זיך צוגעהערט
ערגעץ צו ווייטע קלאַנגען, ניט צו דער קינדערשער צוויטשעריי פון
די שפּערלעך... און באַלד גנביש אַ לאַז אַראָפּ דעם קאַפּ צום שניי,
א צי — און זיצט שוין אַ טריט נענטער אומבאַוועגלעך, אומשולדיק,
די שפּערלעך פּיקן.

די ראַכע, מיט איינגעפּאַלענע זייטן, די האַר אין קלאַמפּעס, האָט
זיך געלאָזן רונד ארום, רונד ארום און מיט אַמאַל געבליבן שטיין, ווי
איבערגעהאַקט אין צווייען.

זאַכט הייבט זי אַ לאַפּקע נאָך אַ לאַפּקע. זיי בויגן זיך קיי-
לעכדיק אויס, ציען זיך ווייך איין, שמעלן קליינינקע טריטעלעך, רירן
קוים אָן דעם שניי, ווי ס'וואַלט קאַלט געווען אין די באַרוועסע פּיס-
לעך, קוים אַ שפור אויפן שניי, רונד אַרום — רונד אַרום, מיט דער
פרומסטער מינע.

די שפּערלעך פּיקן...

די שוואַרצע קאַץ האָט זיך מיט אַמאַל צוזאַמענגעקערעמפט, גע-
טאַן זיך אַ צי אויס, עפעס האָט אַ קראַץ געטאַן דעם שניי.

— היט זיך, אנטלויפט! האט דער אויסקוקער אין דער לעצ-
טער רגע א צוויטשער געטאן.

א שפרונג — און א פארשטיקטער שוואכער פיפס. די שפער-
לעך שימן ארויף ווי שראט אין דער הויך. פון דעם מיסט-קאן האפ-
קעט אוועק צום קעלער די פעטע קאץ מיט א שפערל אין די ציין.
אינגעשטשעמעט אין העלדזל. נאר די טונקעלע שפערלשע פיסלעך
קרעמפן זיך נאך, און דאס געשפרענקלטע ווידעלע האט זיך צעלאזן
אין א פעכער און ווילד זיך אויסגעשפרייט ווי צום אוועקפליען.

די ראבע קאץ האט אפגעבראכן איר פרומע מינע. פארריסן דעם
קאפ צום הימל און נאכגעקוקט מיט זשעדנע אויגן די צעפלווגענע
שפערלעך. געדרייט דעם קאפ אין אלע זייטן, ווי נאך פליגן אין זר-
מער, און ניט געוואוסט וועלכן שפערל פריער נאכצוקוקן.

און די שפערלעך האבן זיך אפגעזעצט אויפן דאך, אויפן געזימס,
און זיך גערעש'ט.

די ראבע קאץ האט זיך ארומגעקוקט, דערזען א מענטשט גייט
איבערן הויף און מאכט א וועג אין שניי, האט זי א ווילע געקוקט,
נאך אמאל א בליק געטאן אויף די שפערלעך, זיך אומשולדיק
אויפגעהויבן, צוגעקראכן צו דער חלה, ארומגעשמעקט, א בים
געטאן, א טרייסל געטאן מיטן קאפ: ניין, עס געפעלט ניט
און אוועק כלומרשט צום קעלער צו. פלוצלונג זיך געגעבן א צי און
זיך פארקליבן צווישן די קאנען. דארט האט זי אינגעטוליעט דעם
קאפ, צונויפגעשמעלט אין פאסיקלעך די אויגן און אראפגעלאזט די
אויערן.

ליגט, דוכט זיך, א טוימע קאץ. ליגט, ליגט, רירט זיך נאר דאס
סאמע שפיציקל, דא פון איין אויער, דא פון צווייטן, און מיט אמאל,
האבן זיך ביידע אויערן אנגעשפיצט, שטייף געווארן.

ארום האבן די שפערלעך שוין ווידער געפיקט, נאר דער אויס-
קוקער פון געזימס האט געהאלטן אין איין צוויטשערן: זייט פאר-
זיכטיק!

אומגעריכט האט דער אויסקוקער דערזען א חיה קומט אן אין

הויף, האָט ער געוואָלט שוין מאַכן אַ ליאַרם, אָבער גלייך מיטן שאַרפן אויגל דערזען, אז אַ הונט קומט עס אָן, און זיך באַרואיקט, מיט הינט לעבט מען בשלום ... אָבער עפעס אַ מאַדנער הונט, אָן אמתער פּגּר מיט אָן אויסגעקראַכענער פעל, מיט אָן אַראַפּעגלאַזטן ווידל ... מען דארף זיין פּאַרזיכטיק מיט אַזעלכע ... און אליין אַראַפּעפּלויגען פּוּן געזימס און זיך געשמעלט אויף אָן אויער, פּוּן דער נאַענט וועט ער בעסער קענען וואַרענען.

אויף די הינטערשטע פּיס, האָט זיך די ראַכע קאַץ פּוּן צווישן די קאַנען געטאַן אַ הייב אויף, איין פּאַדערשמע לאַפּקע האָט זי אָנגעשפּאַרט אָן קאַן, די צווייטע איז געבליבן הענגען אין דער לופּט, ווי אָן איבערגעבראַכענע, ווי זי וואָלט געזאַגט: נאַט, זעט, זי הענגט באַ מיר אַ פרעמדע, איך קען מיט איר גאַרניט טאַן ... אָבער די שפּיץ מאַרדע האָט זיך אַרויסגערוקט פּוּן איבער די קאַנען און — בליציקע אויבן האָבן זיך איינגעגעסן אין אויסקוקער.

דער אויסקוקער האָט פּוּן הונט קיין אויג ניט אַראַפּעגלאַזט און פּלוצלונג זיך צעצווימטשערט: אַנטלויפט! אַנטלויפט!

אַ שפּרונג, אַ וואַרטשען ... ווידער זיינען זיך די שפּערלעך צעפּלויבן אין אלע זייטן, ווי אַרויפגעשאַסענער שראַט.

די שפּערלעך האָבן נאָר דערזען, ווי דער הונט האָט זיך אַ לאַז געטאַן גלייך צו זיי, געמיינט אויף זיי, איצט קוקן זיי פּוּן דאָך, פּוּן געזימס און צווימטשערן פּוּן פּרייד.

אַ ראַכע קאַץ שטייט גאַר אין מיטן הויף, לויפט אָפּ אין שרעק אַ שטיקל, און דער הונט נאָך איר, בלייבט זי שטיין מיטן פּנים צום הונט, צעשיפעט זיך גיפּטיק מיט אויסגעשטירעמע ציין, שמעלט אויס אַ לאַפּקע מיט גראַבלדיקע נעגל, בלייבט ווידער דער הונט איינגעגראַבן אין שניי, לויפט זי ווייטער אָפּ אין שרעק צום קעלער צו.

צווימטשערן די שפּערלעך פּריילעך: פּוּן טויט געראַטעוועט! זיי זעען, די קאַץ איז שוין אין קעלער אַרונטערגעשפּרונגען, דער הונט שטייט איינגעגראַבן, קוקט אין קעלער אַריין, ווי אויף דער וואַך.

ווילן זיי שוין ווידער ארונטערפליען, ערשט, דער הונט דרייט זיך אום, שמעקט די לופט, און לאזט זיך גלייך צום ברויט.

צום אנהייב האט ער אויך פרובירט ארויסגראבלען מיטן לאפע, איז ווידער ניט געגאנגען, האט ער אנגעהויבן גרוישען מיט די ציין, זיינען דערווייל ברעקלעך געפאלן אויפן שניי.

איינציגע האבן גענומען פארזיכטיק ארונטערפליען. דער אויס-קוקער האט אבער באלד ווידער אויפגעהויבן א ליארם. אויפן הויף האט זיך באוויזן א טונקל געשמאלט.

די שפערלעך האבן געקוקט און זיך געוואונדערט: דאס פינצטערע געשמאלט קוקט אויס ווי א מענטש, גייט אויף צוויי פיס, אבער עפעס ניט קיין מענטש; גייט צונויפגעדרייט, ווי עס וואלט זיך געוואלט שמעלן אויף אלע פיר; קיין פנים ניט, נאר ווילדע האר, גייט, טרייסלט זיך, ווי צעבראכן, באלד טרייבט עס ביז אוועק דעם הונט, ראיט זיך אין דער מיסט-קאן, שלעפט ארויס דעם אומ-באוועגלעכן פוס, פארקוקט דארטן, נעמט ארויס א חלה, ברעכט אפ א שטיק און נעמט עס אין מויל אריין.

די שפערלעך האבן זיך טרויעריק צעצוויטשערט: איצט איז שוין פארפאלן, און זיך אליין געוואונדערט: וואס איז עס א מענטש צו ניט?

פון א פענצטער האט א שפאר געטאן ראדיא-מוזיק. די שפערלעך האבן שמוס זיך גענומען צוהערן, ערגעץ צווייטשערן פייגלען אויף גרינע בוימער; ס'איז ווארעם, זוניק, ליב, וויפיל דו ווילסט, ערגעץ רוישט א וואלד און עס מורמלט א טייכל... דאס געשמאלט איז אויך געבליבן שטיין מיטן שטיק ברויט אין האנט און עפעס געמורמלט. די מוזיק קלאנגען האבן זיך מיט א מאל אפגעריסן, טרייסלענדיק זיך איז דאס געשמאלט אוועק מיט דער חלה. די שפערלעך האבן נאך פארצווייפלמער דערפילט דעם הונגער; ס'איז קאלט ס'איז ניט קיין וואלה, ניט קיין זומער, ניט קיין טייכל, און עסן ווילט זיך א שרעק!

געלט

(א ניריאָרקער מעשה)

1.

אויף דער איכט סייד האָט זיך פאַרנומען דער ניריאָרקער הייסער, שטיקנדיקער פרימאָרגן.

מעקסי, שרה דער פרוכט-פעדלערקעס אינגל, איז באלד באַגינען, ווי אַ שיכור'ער, אַראָפּגעקראַכן די שטיגן פון פינפטן שמאַק און זיך צוגעזעצט ביים אַריינגאַנג אין האַל — כאַפּן פּרישע לופט אַכיסל... די אַנגעגליטע טענעמענט-הייזער האָבן זיך איבער נאַכט ניט אָפּגעקילט און ווי גיגאַנטישע אויוונס נאָך געפאַרעט און געשטיקט. מעקסל האָט זיך געפילט זייער שלעכט. אַ האַלבע נאַכט האָט ער זיך געהאַט אָפּגעוואַלגערט אויפן טראַטואַר מיט אַ רעקל צוקאַפּנס. איינשלאָפן האָט ער ניט געקענט. ס'איז געווען זייער ענג און דושנע. כמעט אַלע איינוואוינער פון די טענעמענטס זיינען געווען אויפן טראַטואַר. די עלטערע מענטשן זיינען האַלב געזעסן, האַלב געלעגן, ווי זיי האָבן נאָר געקאַנט, אָן אויבערשמע קליידער, פאַר-שוויצטע, מיט פאַנאַנדערגעשפילעטע הערצער. דאָס קליינוואַרג האָט אויסגעפילט דעם איבעריקן פּלאַץ צווישן די גרויסע, זיך אַרומ-געוואַלגערט און אַרומגעקראַכן...

ער האָט שוין איינמאַל שיר ניט געהאַט איינגעדרימלט, האָבן זיך אַבער פּלוצלונג אַ פאַר עופּה'לעך אין די וועגעלעך אַזוי צעשריען, אַז וועגן דרימלען האָט שוין גאָר קיין רייד ניט געקענט זיין; דערצו האָט נאָך די אַלטע לאַה זיך אויסגעדרייט צו אים מיטן פּנים, און ער האָט דערזען, ווי זי יצט עפעס אויפן ברעג טראַטואַר מיט די פּיס אין רינשטאַק, און דאָס האַרץ הייבט זיך ביי איר אַזוי מאַדנע

הויך, הויך, און ביי יעדן אטעם עפנט זי דאס מויל, ווי זי וואלט זיך געטרונקען... ס'האט אים געשראקן.

שפעטער, נאך האלבער נאכט, אז די מאמע זיינע האט זיך צו אים צוגעשלעפט פון ערגעץ א פארשלאפענע און אים ארויפגעפירט אין הויז, האט ער שוין גאר אויפן געלענער קיין ארט ניט געפונען. עפעס האט פון דער סטעליע געשלאגן אזא היץ, ווי דארטן וואלט געברענט אן אויוון.

איצט פילט ער זיך זייער שלעכט, אזוי שלעכט, אז ווען מען רופט אים אפילו אין די "מואוים" וואלט ער ניט געגאנגען.

2.

קיין קינדער זעט ער נאך ניט אויפן גאס, נאר גרויסע מענטשן גייען פארביי, ווישן פון זיך דעם שוויים און טוען אויס די רעקלעך. אבער שפילן זיך, פילט ער, קען ער מיינוי ניט, אט ליגן אזוי פיל ברודיקע קעץ אויף די קעסטלעך מיסט און גראבן זיך דארטן, אן אנדערש מאל וואלט ער שוין מיט עפעס אין זיי געטראפן, איצט נעמט אים גאר קיין השק ניט אן.

דער איטאליענישער אייזמאן האט דורכגעשטופט פארביי א וועגל מיט אייז, מעקסל האט אים נאכגעפאלגט מיט די אויגן און באזונדערס שארף דערפילט די היץ, ס'האט אים דערמאנט אן "קענדי-סטענד" אויפן ראג: איצט אן "אייז-קרויס-קאן" וואלט דאך געווען א מחיה... אבער וואס זאל ער טאן, אז מער ווי א פעני קען ער פון דער מאמען ניט ארויסקריגן? זי קען אים, זאגט זי, מער אויף נאשערייען ניט געבן, און אן "אייז-קרויס-קאן" קען מען פאר א פעני ניט קריגן.

ביסלעכווייז האבן אנגעהויבן ארויסקומען קינדער, מעקסל האט געקוקט ווי ס'פליט ארויף פון קעלער-שטוב דעם דושעניטארס קליין געגערל, ער האט מעקסלען ארויסגעשמעלט א צונג, געמאכט א מינע און זיך צעלייגט ווי א קעצל אויף דער זון, באלד האט זיך ארויסגעקייקלט אויפן טראטואר דער בייביקער, אנגעגאסענער בעני

— אן א היטל, א פארשוויצטער און זיך אפגעבלאזן פון היץ. נאך אים איז געקומען פעני מיט דער רויטער סמענגע און די שווארצע האר. אט איז היימי מיט בענין — א צווילינג פון „מו-בי“ (2 מער קלאס). און אט איז די מאגערע סערקע מיט די לאנגע פיס אין קורצן קליידל.

באלד זיינען אויך אנגעקומען אייבי מיט סידנין, פון אנטקעגן, די גרעסטע באל-שפילער אויפן בלאק. סידני האט געשלעפט מיט זיך דעם באל, א צעריסענעם, אן אנגעשטאפטן מיט שמאמעס.

3.

— מעקס, קום! — האט זיך אייבי צעפאכעט מיטן באל נאך פון דער ווייטן.

מעקסל האט אים געוואלט עפעס ענטפערן, האט ער דערזען, אז בוירנעלע דעם „אלרייטניקס“, מיט ברילן אויפן נעזל, וואס קוקט שטענדיק אזוי „פאני“, קומט אויך ארויס און גייט גלייך צו אים. האט ער אן אליין פארגעסן, נאר ביז אנגעשטעלט אויף בוירנעלען זיינע שארפע, שווארצע אויגלעך.

— ביסט טויב? — לויפט צו אייבי.

— שפיל אליין, — האט מעקסל גארניט געקוקט אויף אייבין און געווארט אויף בוירנען.

— דו ביסט א גע'פגרא'טער — האט אייבי א זעץ געטאן דעם באל אין דער ריכטונג צו סידנין.

— העלא, מעקסי — איז שיר ניט ארויף בוירנעלע אויף מעקסלען.

— וואס ווילסטו?

— גארניט.

— מיר פארן ארויס אין קאני-אילאנד... — האט זיך בוירנעלע אנגעהויבן רימען. — מיינסט מיר'ן זיך דא ברעטן אין היץ? כ'וועל דארטן פארן אלע טאג אויף א קארוסעל...

מעקסל האט אים מקנא געווען, נאר איין מאל, פאראיארן, איז

ער ארויסגעפארן מיט זיין שול אין קאני-איילאנד און ער האט גע-
כאפט א "ראיד" — האט עס אים פארקלעמט און ער האט ביי
א זאג געטאן:

— וועסט נישט פארן.

— איכ'ל יא פארן.

— ווען איר זאלט פארן, וואלט איר שוין געפארן.

— זונטיק פארן מיר. מאמע האט נישט געוואוסט, אז ס'וועלן
קומען היצן. — מאמע זאגט, מיר וואלטן שטענדיק געוואוינט אין
קאני-איילאנד, ווען נישט די ביזנעס...

— וואס דארפסטו? — האט אים נאך בייזער אונטערגעבראכן
מעקסל.

— האסטו שוין געזען אראפגיין מעיען? — האט בוירנעלע
פלוצלונג א פרעג געטאן.

— וואס דארפסטו זי? — האבן ביי מעקסלען אויפגעבליצט
די אויגן.

— גארנישט.

— אט גייט זי דאך... — האט זיך בוירנעלע א כאפ געטאן און
געוואלט אריין אין האל.

4

מעקסל האט זיך געשווינט אויפגעשמעלט, האט זיך אויסגעדרייט
צו מעיען, פארשמעלט דעם אריינגאנג מיטן רוקן, אז בוירנעלע זאל
נישט קענען אריין, און זי פריינמלעך א פרעג געטאן:

— וואו גייסטו, מעי?

— די מאמע האט מיך געשיקט א גאנג, — האט זי חנ'עוודיק
א ווארף געטאן מיטן קאפ. — א, ס'איז הייס, מעקסי, — האט זי
מיט א טיכעלע אפגעפאכעט איר רונד קארשן-פנים.

— ווילסטו אז „איידקרים קאן"? — האט זיך דורכגעשמופט
בוירנעלע.

— וואו קריכסטו? — האט אים צוריק ארויסגעשמופט מעקסל.

— ס'איז דיין האל? —
 — מיינער!
 מעי איז ארויס אין דרויסן.
 — ווילסט אן „אייווקרים-קאן“? — איז בוירנעלע צוגעלאפן
 און א ווייז געטאן א „דאים“ אויפן האנט.
 מעי האט צוגעשאקלט מיטן קאפ אויף יא.
 — דו וועסט עסן זיין „קאן“? — האט מעקסל איבערגעפרעגט
 מעיען.
 — פארוואס ניט? דיר וועט ער אויך געבן, כ'וועל אים הייסן.
 — איך דארף ניט. — האט זיך מעקסל א כאפ געטאן צו
 בוירנען. — אוועק פון מיין טראטואר!...
 — ס'איז ניט דיינער!
 — יא מיינער. נעם ארונטער די ברילן, וועל איך דיר ווייזן
 וועמענס עס איז. — האט זיך מעקסל אוועקגעשטעלט אין פאזיציע.
 בוירנעלע האט זיך אביסל איבערלייגט, געזען אבער אז מעי
 ווארט, האט ער ארונטערגענומען די ברילן.
 באלד זיינען אנגעלאפן: אייבי, סידני, בעני, ס'איז געווארן
 א טומל. דאס נעגערל האט זיך געפלאנמערט אונטער די פיס. צו
 קיין געשלעג האט מען ניט געוואלט דערלאזן. — ס'איז ניט ריכטיק,
 האט מען אפגעשמוצט מעקסלען אן א זייט. — דו ביסט מיט
 א קאפ העכער.
 — אבער דיזעלביקע יארן, מיר זיינען פון איין קלאס. — האט זיך
 מעקסל געהיצט.

5.

פלוצלונג האט זיך אויפגעהויבן איבערן גאנצן בלאק א
 פריידיק געשריי בא די קינדער.
 דזשאן דער פייערמאן, מיטן שניט אויפן פנים, איז ארויס פון
 פייער-הויז באדן די קינדער פון גאס.
 ער האט אנגעשטעלט די קישקע אפגעדרייט דעם וואסער-קראן

און וואסער — קאלט, פריש וואסער האָט אַ פלייץ געמאָן אין דער אומדערטרעגלעכער היץ.

צוערשט האָט ער מיטן שטראָם קונציק אויסגעוואָשן די גאָס. דער שטראָם האָט אַוועקגעשלעפט דאָס גאַנצע שמוץ פון ברוק, און קיין ברעקל באַנאַגע-שאַלעכץ איז ניט פאַרבליבן.

דער סמאַלענער אַספּאַלט איז פאַרשוואַונדן אונטער אַ וואַסער-דיקן שפיגל, אונטער אַ לעכעדיקן טייך.

ווי אַ וואַסער-פּאַל איז געפּאַלן דער שטראָם פון דער הויך, זיך צעשפּרייט אין אַ פעכער פון וואַסער-שטויב — אין אַ בריליאַנטענעם שטויב, אויף וועלכן די זון האָט געשפּילט און געצירט אַ רעגנבוין.

קינדער האָבן זיך איצט אַ לאַז געמאָן פון אַלע זייטן. מען האָט זיך דורכגעשריען פון פענצטער צו פענצטער, פון טענעמענט צו טענעמענט: מען באַדט די קינדער!

ווי ווילדע זייגען די קינדער געשפרונגען אונטערן קאַלטן, אויס-געשפּרייטן שטראָם — ווער אין אַ באַד-קאַסטיום, און ווער גלייך אין די זאַכן; נישקאַשע, שפּעטער וועט זיך אויסטריקענען.

אַן געשלעג האָט מען פאַרגעסן, אַלע האָבן זיך אַ וואַרף געמאָן צום וואַסער. אייבי מיט סידינין האָבן פאַר גרויס פרייד געוואַרפן דעם באַל אין דער הויך, די לאַנגע סערקע אויף די דינע פיס, האָט ווי אַ בושל איין פיסל אונטערגעבוין און פאַרוואַנדערט ארויפ-געלייגט אַ האַנט אויפן באַק. דער אַנגעגאַסענער בעני האָט זיך ווי אַ קייקל אַרונטערגעקוילערט אונטערן שטאַרקן, קאַלטן שטראָם. ס'האַט אים אַנגעהויבן טרייסלען, קלאַפן אַ צאַן אַן אַ צאַן און ווי אַן אַפּגעברייטער איז ער אַרויסגעשפרונגען צוריק.

מעקסל איז שוין געשמאַנען אין אַ מאַדנעם אַנצוג, וואָס ער האָט גלייך אויפן שמעל פאַרוואַנדלט פון די הויזן און פון אַלטן וועסטל און זיך באַרימט פאַר מעיען, וואָס האָט גאַר פאַרגעסן אַן דער מאַמעס גאַנג:

— זעסט, — האָט ער זיך באַרימט, — ב'קען דאָ מאַכן אַזעלכע וואַסער-קונצן, וואָס דו האַסט נאָך אין דיין לעבן ניט געזען.

— מיך לאזט מען ניט... — האט בוירנעלע אביסל בארימעריש.
 אביסל מיט באדויערן זיך אפגערופן. — די מאמע זאגט, אלע
 שלעפירים באדן זיך דא... איכיל זיך באדן אין קאני-אילאנד...
 — דא איז דאס וואסער טיפער ווי אין דיין קאני-אילאנד. —
 האט מעקסל ביז א קוק געטאן, העלדיש א שפיי געטאן און מיט
 איין שפרונג געווען אונטערן שטראם.
 שטארק איז געווען דער שטראם און האט שטייף געמאכט די
 גלידער. די דינע וואסער-שפיזן האבן געשטאכן ווי נאדלען און ניט
 געלאזט שטיין אויף אן ארט.
 וואס ווייטער האבן זיך די קינדער אלץ מער צעשפילט. דער
 זייטיקער, נייגעריקער עולם איז אלץ מער געוואקסן, און מידע, פאר-
 שוויצטע, האלב מיט שפאס צוגעקוקט ווי די קינדער שפרינגען און
 טאנצן אונטערן שטראם. ווער עס איז געקראכן אויף אלע פיר, ווער
 עס איז געריטן ביים צווייטן אויפן רוקן, און א גרויסע צאל האט
 זיך גאר גענומען פאר די הענט און געפירט א קארטאגאד מיטן
 שפרינגענדיקן געגערל אינמיטן.

6.

דורכן עולם האט זיך צו דער פאדערשטער ריי דורכגעשמופט
 א געלער, פעטער מאן, מיט א באשפרינקלט הויט פארשוויצט פנים
 און מיט א צילינדער אין האנט.
 דערזען דאס בילד, האט ער זיך מאדנע צעלאזט אין א גע-
 לעכטער, געקוקט א וויילע און באלד אריינגערקט די פעטע האנט
 אין קעשענע, ארייסגענומען א הויפן קליינגעלט און א שמיץ געטאן
 אונטערן שטראם צו די קינדער:
 — כאפט!
 פענים! — האבן זיך די קינדער גיריק א ווארף געטאן אלע
 מיטאמאל כאפן, אליין ניט וויסנדיק פארוואס.
 — נאך! נאך! — האט דער געלער געווארפן און זיך גע-
 קאטשעט פאר געלעכטער, זעענדיק ווי פון אלע קינדער איז געווארן
 איין נאסער, לעבעדיקער קנויל.

די פריילעכקייט, די לייכטקייט איז פארשוואונדן. דער שטראם האט געריסן, געקילט די גלידער; די קינדער, כאפנדיק די פענים האבן ניט געקענט אפכאפן דעם אטעם, האבן זיך געשטיקט פון וואסער, געראנגלט זיך, געביסן, זיך אפגעריבן אן דעם אספאלט און זיך צעבלומיקט.

כא מעקסלען האבן זיך גאר די אויגן צעברענט: ער וועט אנכאפן פענים מער פון אלעמען. וועט ער מעיען קענען קויפן אן „אייז-קריס-קאן“ אזוי גוט ווי בירני, נאכדעם וועט שוין בירני אוועקפארן... און ער האט זיך געוואלנערט, געריסן זיך און גע-
דראפעט.

דער עולם מיטן פעטן געלן בראש איז געווארן אלץ לוסטיקער און אלץ מער געקויכט פון געלעכטער, זעענדיק ווי דער גאנצער קנויל קינדער פאלט, ווי שיכור'ע, הייבן זיך און פאלן ווידער, האבן נאך אייניקע אנגעהויבן ווארפן געלט, מען האט שוין אנגעהויבן ווארפן ניקלס, דאיימס.

דערווענדיק אזעלכע מטבעות האבן זיך שוין גרעסערע אויך צוגעשארט. צוערשט האט מען נאר אויפגעהויבן די מטבעות, וואס האבן זיך צוגעקויקלט צו די פיס. באלד איז מען שוין געשפרונגען אין די זאכן אונטערן שטראם און געריסן, געראנגלט זיך פאר די מטבעות, — געשטופט און געטראטן דאס קליינווארג...

מעקסל איז ארויס מיט אן אפגעטראטענעם פוס, ער האט אזש געהונקען, אבער מיט א זיגערישער מינע. אין פויסטל האט ער גע-
האלטן פארקוועטשט א מטבע.

ווען ער האט צעעפנט די האנט, האט ער דערזען א פעני, אן אפגעריבענע קופערנע פעני...

ער האט א קוק געטאן אויף מעיען און בירנין, ווי זיי שטייען ביידע. ער האט נאכאמאל א קוק געטאן אויף זיין פעני, האט ער דערפילט דעם גאנצן ווייטיק פון דעם אפגעטראטענעם פוס און איינ-
גענוערט און צוהינקענדיק אריין אין האל.

דער דיקער געלער האט נאך אלץ געלאכט...

ח ר ט ה

1.

פריידיק האבן זיך די קינדער צוזאמען געטראפן אויפן ראג.
— העלאו סעמקע! האט נאך פון דער ווייטן געשריען דער
מורעוואטער, אויסגעשמירטער קאמילא, שוין זומערדיק אנגעטאן
אין פאכנדיק מיט א ביקסל אין האנט.

סעמקע מיט רויטע בעקלעך און גלאנציקע קארשן-אויגן, נאך
אין די ווינטערדיקע קליידער מיטן ברוינעם סוועטער פון אונטן
האט צופרידן אפגעווארט קאמילאן, זיך געוואונדערט אויף זיין
זומערדיקן הילוף, און א שאקל געטאן מיטן קאפ:
קום אהער, ווייז דאס ביקסל.

— אט איז דושימי! — האבן זיך ביידע א כאפ געטאן.
— דושימי, קום אהער.

— דושימי — א דארער, א געלער, אינגאנצן אין זומער-
שפרינקעלעך, מיט א דין פארריסן נעזל, מיט פונקעלעך אין די העלע
אויגן, — איז זיך געגאנגען פאמעלעך, פאררוקט די הענט אין די
הויזן-קעשענעם, דעם קאפ איינגעצויגן אין די אקסלען, ווי ס'וואלט
אים קאלט געווען.

— ניכער, קום אהער! — האט סעמקע גערופן.
— לילי קומט, קוק, לילי קומט! איז אונטערגעשפרונגען קאמילא.
— א, העלאו, לילי! — האט סעמקע זיך א כאפ געטאן און
אינגאנצן אויפגעשיינט.

— העלאו, עמי! איז זיך לילקע געלאסן צוגעקומען, אינגאנצן
א פרימארגנדיקע אין איר רויטן סוועטערל, און הנעוודיק פארשארט
מיטן הענטל אירע אינגליש-אונטערגעשארענע האר.

באלד איז צוגעקומען ביטרים מיט א שפרונג-שמריק אין האנט.
 און נאך און נאך פון אלע זייטן זיינען געקומען קינדער. אפילו
 דער פיר-יאריקער הערילע, דעם הויזוועכטערס אינגעלע, אין
 גרויסע ניט צוגעפאסטע שיד, און נאך א גרעסער היטל, מיט עפעס
 איינגענייטע פרעמדע מעשענע קנעפ אין זיין פארשמאדערט מאג-
 טעלע, איז אויך געקראכן פון קעלער-שטוב, דאס היטל — די
 גרויסע משאפּורע — האט זיך אים אראפגערוקט איבערן געזל,
 האט ער שווער געסאָפּעט, נישט פארשמאָנען זי אויפצוהייבן, און
 בלינד אויף אלע פיר זיך געדראָפּעט אויף די טרעפ פון קעלער אַרויס.
 באלד איז דער טראַטואַר צעקעסטלט געוואָרן פון ווייסן קרייד.
 די מיידלעך טאַנצן, שפּרינגען אויס פיגורן, די אינגלעך שפּילן באל
 און לויפן מיט אַ טומל פון איין טראַטואַר אויפן צווייטן.

נאָר דער קליינער הערילע שטייט מיט פאַרקוקטע אויגן, צוגע-
 שפּאַרט צום אייזערנעם צוים פון קעלער, גיט זיך קיין ריר ניט, נאָר
 וואַרימט זיך אויף דער זון און קוקט נאָך יעדע באַוועגונג פון די
 קינדער.

— דושי, היינט איז וואַריס, זאָגט דער דיקער סעמקע אַ פאַר-
 שוויצטער פון באל, — אַבער דו, קאַמילאַ, זאָגט ער מיט זיכערקייט
 — דו וועסט זיך פאַרקילן...

פונדאָנען ווייסטו?

— כ'זוייס.

— לאַז אָפּ, רופּט זיך אַפּ דושימי, אַן איטאַליענער שאַדט ניט.

— לאַמיר גאָר גיין אין פאַרק צו די קוואַלן, כאַפּט זיך פּלוצלונג

אַרויס קאַמילאַ.

— טאַקע אין פאַרק, — כאַפּט אונטער סעמקע.

— זאַל זיין אין פאַרק, זאָגט דושימי.

אין פאַרק, אין פאַרק! ווערט אַ גערודער צווישן די קינדער.

— ניין, ס'איז נאָך קאַלט, די מאַמעס וועלן ניט לאַזן! — רופּט

זיך אַפּ אַ סטאַטעמטשנע מיידל, מיט אַ געלאַסן פּנימל און אַ שאַל
 אויפן האַלדן.

— וואס איז דיין דאגה? — שפרינגט צו קאמילא א צעקאכטער.
 סעמקע דרייט זיך דערווייל צווישן דער גאנצער כאפטע אינגלעך.
 יעדערן שטורכעט ער מיטן פינגער אין ברוסט:
 — דו וועסט גיין! דו וועסט גיין!

יעדעס אינגל נעמט צו דעם שטורך שווייגנדיק-ערנסט. אלע
 פארריכטן נאך די הימלען און קוקן מיט א מינע, ווי זיי וואלטן
 געווען גרייט צו גיין אין פייער און אין וואסער. דער קליינער
 הערילע האט זיך דערוויילע צוגעשארט מיט די גרויסע שייך און זיך
 צוגעשמעלט צו אלע אינגלעך. זעענדיק, אז סעמקע שטורכעט אים
 ניט אין הארצן, האט ער פארריסן דעם קאפ צו סעמקען, אויף זיך
 אליין געטיימלט מיטן פינגער און גערופן — מיך אויך...

סעמקע האט אויף אים מיט פארטאכטונג א קוק געטאן:

— נאך צו קליין, סט'גיין מיט דיין מאמען.

לילקע איז צוגעשפרונגען א פארפלאמטע:

— מיר, מיידלעך, גייען אויך...

— גוט, האט סעמקע געזאגט.

— ניין, האט דושימי צונויפגעזשמורעט זיינע העלע אויגן. —

דו וועסט זיי מיטנעמען, זייערע מאמעס וועלן שרייען און מירן
 זיין שולדיק.

— ניין, מ'דארף ניט! — האבן די אינגלעך אויפגעהויבן

א געשריי.

— מירן יע גיין — האבן געשריען די מיידלעך און אויסגעמישט

זיך מיט די אינגלעך.

— ניין, איר'ט ניט גיין... האבן זיך די אינגלעך אפגעטיילט

פון זיי.

— דו, סעמקע, ביסט א שלעכט אינגל — האט לילקע געמאכט

א קאפריזנע פנים.

— דו אליין אפשר יא. — האט אנגעהויבן סעמקע.

— ניין, קיין איינע ניט. — האט קאלט און פארביסן געזאגט

דושימי.

קאמילא האט זיך א ווארף געמאן אפשטופן די מיידלעך. ס'איז געווארן א שפארעריי א קריגעריי. פארבייגייערס האבן זיך אפגע-שמעלט קוקן, וואס דא מוט זיך. געשמאנען א ווילע און שמייכלענדיק אוועקגעגאנגען.

נאר דער קליינער הערילע איז זיך געשמאנען רואיק מיט דעם פוועוואטן בייכל ארויסגעשמעלט, מיט דעם גרויסן ווינטערדיקן הימל איבערן שמערן, פון וואנען ס'האבן ארויסגעקוקט, ווי פון א באהעל-מעניש, זיינע שווארצע פארקוקמע אויגן.

אפגעשטופט אן א זייט, האט ביטריס געשריען:

— מיר דארפן זיי ניט, מירן פונקט אזוי טרעפן ווי זיי.

— אבער וואו די קוואלן זיינען ווייסט איר ניט, האט קאמילא ארויסגעשמעלט א צונג...

די אינגלעך האבן זיך מיטאמאל א לאז געמאן לויפן צום פארק, און דער קליינער הערילע פון הינטן נאך זיי.

2.

אין פארק זיינען ווי דורך דער נאכט גרין געווארן גאנצע שטיקער פון די לאנקעס.

אויף די אקאציען-ביימלעך האבן זיך שוין אויסגעשאטן יונגינקע, העל-גרינע קנאספן, ווי קרייזלעך אויף קינדערשע קעפלעך. נאר ערמערווייז האבן נאך געגעלט פליכעוואמע שטיקער ערד און דער-מאנט אן פארלאפענעס הארכסט און ווינטער.

פון דער ווייכער צעפלאצמער, אנגעווארימטער ערד האבן זיך גלייך באגינען א לאז געמאן אן א צאל רעגן-ווערים און פארפלייצט די נאסע שמעגלעך, די פייכמע אלייעס.

ווי א מחנה שפערלעך האבן זיך די קינדער א לאז געמאן מיט א פלאפלעריי, מיט א געברייעריי איבער לאנקע און שמעג, דורך אלייעס און קוסמעס. באלד זיינען זיי שוין געקראכן אויף די פעלזן פון פארק, זיך געדראפעט אויפן „אינדיאנער שטיין“, וואס קוקט אויף דער סאזשעלקע, סעמקע, דזשימי און קאמילא און נאך

אינגלעך האבן זיך ארונטערגעלאזן צו די קוואלן אין זומפיקן טאל. וואו דער פאראיאריקער שטייפער פלוישמש איז געווען פארטרונקען ביזן האלדז אין וואסער.

ס'שלאגן קוואלן; ס'שנירלען זיך גאלד-געלע ליימיקע רינעלעך און וואסער-אדערלעך, ס'פלייצט איבער די רינעלעך א קלאר וואסערל מיט א פערלמוטערנעם שליים פון אויבן, און זינגט מעלאדיש, קא-טשענדיק זיך איבער שטיינדלעך און ווארצלען.

שלענגלען זיך די פרישע פרילינגס-וואסערלעך, קריכן אריין אין דער ערד און קומען ארויס צוריק נאך מער געלייטערט. און ציען זיך שוין אין א טייכל, וואס האט אן אויסגעלייגטן גרונט — פון פילפארביקע שטיינדלעך, וועלכע, דוכט זיך, רירן זיך, וויגן זיך דארט. קאמילא שפרינגט לויפט איבער די שטאמען פון די אויסגע-האקטע ביימער, וואס ליגן אויף א זייט און וואס מען האט נאך ניט באוויזן אוועקצונעמען.

סעמקע לויפט זוכן א ברעט אויף א הוידע — אזא געלעגנהייט זיך צו הוידען איבער זיי! און דזשימ רייסט א צווייגל פון א גוס-בוים, כאטש ער ווייס, אז מע טאר ניט.

די קינדער שפרינגען אויף די קלעצער, זעצן זיך ריימנדיק, קריכן אין די זומפן, נעמען ליים און בויען פארצאמונגען אין טייכל און האלטן אפ דאס וואסער. קומט אן דאס וואסער הויך-הויך, בויען זיי נאך העכער, הייבט עס זיך אליין, און מיטאמאל גיט עס זיך א ריס דורך...

ווערט א פרייד, א געשריי, צעגלאנצן זיך די אויגן, און מע לויפט ווידער נאך ליים.

נאר הערילע האלט זיך פונדערווייטן. ער איז זיך א מענטש פאר זיך. די ערשטע זאך איז ער אריין מיט די גרויסע שיד אין ריטשקעלע און זיך דורכגעשפאצירט אין וואסער היין און צוריק. געזען, אז דאס וואסער ווערט אזוי שייך, גאלדיק-געל, איז ער ארויס מיט די אנגענומענע שיד מיט וואסער, געפונען א פאפירן צעריסן קעסטעלע און מיט די הייפלעך געשעפט דאס געלע וואסערל און

גענאסן אין פאפירענעם קעסטעלע און געוואנדערט זיך, פארוואס
עס ווערט ניט פול...

— מיר האבן א ברעט! — האט סעמקע און נאך א פאר
אינגלעך געשריען, שלעפנדיק א ברעט, — דזשימי, קאמילא, קומט
זיך הוידען! —

.3

הוידען זיך די קינדער ארויף-אראפ, סעמקע פון איין זייט,
דזשימי פון דער צווייטער און קאמילא אינמיטן, — א פוס אהער,
א פוס אהין, וויגט און באלאנסירט. ארויף-אראפ — דאס ערשטע
מאל הייזער. דא הייבט מען זיך אויף אזוי הויך-הויך, אז עס
ווערט אזש קיל אין הארצן און אט פאלט מען, דוכט זיך, נאר
געשעדיגט צו ווערן...

— די מיידלעך גייען! — הייבט זיך פלוצלונג אויף א געשריי.
מיט א טראך פאלט דאס ברעט צו דער ערד. דזשימי, סעמקע,
קאמילא, אלע — אלע שטייען און קוקן, ווי די מיידלעך קומען אן
מיט לילקען און ביטריסן אין דער שפיץ.

ווי גייען עפעס ניט דרייסט, אנדערע האלטן זיך פאר די הענט.
— ניט צולאזן זיי צו די קוואלן! האט דזשימי א זאג געטאן

צו די אינגלעך.

די מיידלעך האבן עפעס ווי דערפילט די קריגערישע שטימונג
פון די אינגלעך, זיך אפגעשטעלט און אויפגעהויבן א געשריי: —
בע, בע! מיר האבן געפונען!

— לאמיר זיי נאר פארטרייבן! האט זיך אויפגעקאכט קאמילא.
די אינגלעך האבן זיך א לאז געטאן אויף די מיידלעך. יענע האבן
אויפגעהויבן א געשריי.

קאמילא האט א כאפ געטאן ביטריסן, דזשימי האט געוואלט
א כאפ טאן אן אנדערע, האט ער זיך דערווייל אויסגעגלימט אין
נאסן ליים. בא די מיידלעך איז געווארן א געלעכטער. סעמקע האט
זיך געיאגט נאך לילקען, וואס האט זיך ארויסגעדרייט פון זיינע
הענט און געלאפן ווילד.

בא די מיידלעך האט זיך אויפגעהויבן א פרידיקער געשריי.
ביטרים האט זיך ארויסגעריסן פון קאמילאס הענט און אים אליין
אומגעשליידערט. די איבעריקע האבן זיך ארומגעקליבן ארום איר.
לילקע איז אויך צוגעלאפן מיט סעמקען אלץ נאך איר.

— ס'איז דיין פארק? ס'איז אייער פארק? האט ביטרים
אנגעהויבן שרייען, און עמלעכע מיידלעך האבן א כאפ געטאן
סעמקען, וואס איז באלד אריינגעפאלן צווישן די מיידלעך, און זיינען
אים באפאלן.

סעמקע איז געבליבן שטיון אפהענטיק און ניט געוואוסט וואס
צו טאן.

די מיידלעך זיינען געווארן נאך דרייסטער.
— איר שלעכטע אינגלעך, מירן דערציילן אייערע לערער. דו
ביסט א שלעכטער, האט לילקע מיט ברוגו געקוקט אויף סעמקען.
דאס איז דאך אויף צופלייסן, — האט סעמקע זיך געפרוכט
פארענטפערן.

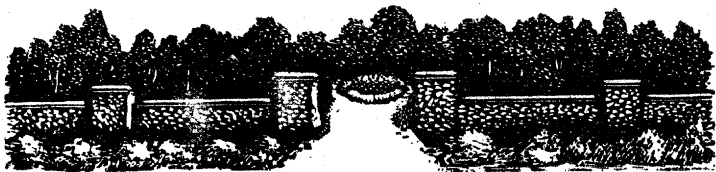
די מיידלעך האבן געזיגט. צוערשט האט מען זיך נאך גע-
שפילט באזונדער — באלד האט מען זיך שוין געשפילט צוזאמען
און די הוידע האט זיך געהוידעט איבערן קלאץ ארויף-אראפ.
אויף איין עק ברעט זיינען שוין געזעסן לילקע מיט ביטרים.
אויף דעם צווייטן עק סעמקע מיט דושימין און קאמילא שטייענדיק
אין באלאנס.

— לאמיר זיי אפטאן, — האט שטיל א זאג געטאן סעמקען דער
אויסגעשמירטער דושימי, און צונויפגעשמעלט די העלע אויגן.
מירן אראפשפרינגען פון ברעט — זאלן זיי זיך קייקלען...

— גוט, האט צוגעשטימט צו דער חכמה סעמקע. צו דער
סאמער ערד האבן זיי אראפגעוויגט דאס ברעט און באלד אפגע-
לאזן. די ערשטע איז געפאלן לילקע און אויף איר ביטרים...

א צעבלומיקטע האט זיך לילקע אויפגעהויבן; פאלנדיק, האט
זי זיך אפגעקלאפט און זיך אפגעריבן אן א בוים.
די מיידלעך האבן אויפגעהויבן א געשריי:

— בלום. בלום! גיכער וואסער אהער!
 קאמילע האט זיך אזוי דערשראקן. אז ער איז גלייך אנטלאפן.
 דזשימי איז געשטאנען מיט די הענט אין די הויזן און תמעוואמע
 געשמייכלט. נאך סעמקע איז ארומגעלאפן א דערשראקענער. געזען
 ווי לילקע ויצט אונטער א בוים מיט א פאררויטיקט טיכעלע באם
 מויל און וויינט. איז אים אונטערגעגאנגען אונטערן הארצן — האט
 ער זיך צוגעבויהן צו איר און געשווארן:
 — ס'איז געווען אויף צו פלייסן. אויף מיין ווארט. ס'איז געווען
 אויף צופלייסן!
 — אזוועק! האט אים ביטרים געטריבן. ער אבער האט אלץ
 זיך געדרייט ארום לילקען. געקוקט איר אין די אויגן און מיט א
 פארקלעמט הארץ געפרעגט:
 — ס'טוט וויי?
 לילקע האט נאך מער געוויינט.
 — וואלסטו זיך אזוי צעקלאפט דעם קאפ! האט געשריען
 ביטרים.
 — וויין ניט. אויף מיין ווארט. ס'איז געווען אויף צו פלייסן —
 האט אלץ גערעדט סעמקע.
 — זעסט. איך וועל מיין קאפ אויך אפלאפן. האט ער זיך
 אזוועקגעשמעלט אונטערן זעלביקן בוים. וואס לילקע. און זיך גענומען
 קלאפן דעם קאפ אן בוים און פרעגן לילקען:
 — גומ. א?
 לילקע האט אויפגעהערט צו וויינען.

ס י ד נ י

סידני האט נאָר געדאַרפט פאַרשטעלן זיך די אויגן מיט זיין דאַר
הענטל, זיי פעסט פאַרמאַכן און ער האָט געזען וואונדערלעכע זאַכן.
צוערשט פלעגט זיך פאַר אים פאַנאַנדערוויקלען אַ שוואַרצער
סאַמעט. אויפ'ן סאַמעט פלעגן זיך, אויסשיטן גליענדיקע פונקען,
פונקען ווי שמערן אויפן נאַכטיקן הימל. נאַכדעם פלעגט אַ פינקעלע-
פינטעלע זיך אויסרייסן פון אַרט, ווי אַ פאַלנדיק שמערנדל, און זיך
אַ לאַז טאַן גלייך צו אים. און וואָס נעענטער אַלין גרעסער — גרעסער,
פאַרביקער — ביז עס פלעגט פון אים ווערן אַ גרויסער קאַלירטער
קויל, שענער פון דעם שענסטן זייפנבלאַז אויף דער זון, און עס פלעגט
פלאַצן פאַר די סאַמע אויגן, פאַרן סאַמע נעזל...

באַלד פלעגן אַרויסקומען געשמאַלטן, מאַדנע געשמאַלטן, נאָר
צו קאַטשען זיך פון געלעכטער קוקנדיק אויף זיי, עפעס טאַנצנדיקע,
שפּרינגענדיקע, מיט לאַכנדיקע פּנימ'ער און ווינקענדיקע אויגן,
אַמת'ע לצים. פלעגט זיך אים פאַרוועלן לאַכן, נאָר עפעס האָט ער
מוראַ געהאַט: ער האָט שוין געוואוסט, אַז נאַכדעם קומען די, וואָס
מאַכן אים צו שרעקן זיך.

און האָט ער נאָר אַ קלער געטאַן, אַ-האַ, זיי זיינען דאָ! האַרכאַטע,
מיט לאַנגע בערד, מיט בייזע פייערדיקע אויגן... און פּלוצלונג
דערזעט ער ווי הענט ציען זיך צו אים, ווילן אים אַנכאַפּן... ער ווייס,
אַז ער דאַרף נאָר אַוועקכאַפּן די האַנט פון די אויגן, און ער איז פּטור
פון זיי, אַבער ער קען ניט אַוועקנעמען די האַנט: עפעס איז זי צוגע-
וואַקסן צו די אויגן, און ער רופט צעשראַקן:

— מאַמע, מאַמע!

ניט זיך די מאַמע אַ בייזער:

— וואָס איז שוין דאַרמין?

ערשט איצט כאפט ער אַוועק די האַנט. אַלץ פאַרשווינדט, ער ציט אָפּ דעם אַמעס, נאָר פאַר די אויגן פינקלען נאָך פונקעלעך שמערנדלעך.

ביינאַכט פלעגט ער עס טאָן. אין שמוב איז טונקל, אומעטיק. ניטאַ מיט וואָס צו שפילן זיך. זעלטן, ווען ער בעט שוין אַפילו די מאַמען קויפן אים וואָס. ער ווייס שוין, די מאַמע וועט ענטפערן: — עס סטייעט מיר ניט אויף בילכערע זאַכן, כ'האַב ניט אויף שיכלעך פאַר דער קליינער, און דיר. אַ צען-יאָריקן בחור, ליגט נאָר ווייסט וואָס אין זינען.

ס'פאַרדריסט אים: שמענדיק שיכלעך פאַר דער קליינער: ווילט זיך אים זאָגן:

רייטשלס ברודער האָט מען געקויפט אַ קליינעם וועלאַ, ריכטיק ווי אַ גרויסער, אויף אַ צוויי רעדער, און ער האָט דריי שוועסטערלעך. אַבער ער ווייס: די מאַמע וועט זיך צעשרייען מיט האַרץ:

— כ'האַב דיר שוין טויזנט מאָל געזאָגט, אַז דו קענסט זיך מיט לייטן ניט פאַרגלייכן, דו האָסט קיין טאַטן ניט און יענע האָבן טאַטעס. רעדט ער נאַרנישט, שווייגט ער. גייט ער אָפּ אַ פאַרמראַכטער. אַז ער דאַרף שוין גאַרניט, אַ דאגה האָט ער: ער קען זיך פאַר-שמעלן וועלכע זאַכן ער וויל.

אַט, ער האָט כאַ רייטשלען געזען, ווען ער איז געקומען צו זיי נאָך „לאונדרי“ (אין דער פרייער צייט פון סקול אַרבעט ער פאַר אַ וואַשהויז), ווי זי פאַרזעצט אַ מין ציבעלע אין אַ שיסל פול מיט שיינע שטיינדעלעך. זי האָט אים אַליין אַ רוף געטאָן ווייזן. צום אַנחייב האָט ער געמיינט, אַז דאָס איז אַן אמת'ע ציבעלע; אַבער דערביי איז שוין געשמאַנען נאָך איינע, מיט אויסגעוואַקסענע, שלאַנקע בלעמלעך-שמעקלעך, מיט שיינע וויאַלעטע בלימלעך-בעכערלעך.

— גיב אַ שמעק. — האָט זי אים געזאָגט.
אַ מחיה געווען אַ שמעק צו טאָן.
— דו האָסט ניט אַזאַ... — האָט זי געזאָגט.

האָט עס אים פאַרדראָסן. פּרעגט ער זי:

— געדויערט לאַנג דאָס וואַקסען?

זאָגט זי שטאַלץ:

געוויס, לאַנג.

— און באַ מיר קאָן עס אויסוואַקסען אין איין מינוט. —

באַרימט ער זיך.

וואונדערט זיך רייטשקע: ס'קען ניט זיין.

פאַרמאַכט ער די אויגן, לייגט אַרויף דאָס הענטל. ערשט ער זעט, די ציבעלע צעעפנט זיך אין אַ רגע, שפּראַצט, וואַקסט גרויס, דיק, הויך. עס ווערט אַ גאַנצער בוים, און דער בוים צעצווויגט זיך, צעצווויגט זיך, און די וויאַלעמע בלימלעך-בעכערלעך שיטן זיך אַרויס אַן אַ שיר, אַן אַן ערך. עס שמעקט וואונדערלעך, און קאַלירטע פּונ-קעלעך ווי פּויגעלעך פליען, פליען צווישן.

רופט ער אויס:

— זע נאָר!

פּרעגט זי:

— וואָס?

זאָגט ער איר:

— פאַרמאַך די אויגן.

— שוין.

— גוט פאַרמאַכט?

— גוט.

— לייג אַרויף אַ האַנט.

— שוין.

— גוט אַרויפגעלייגט?

— גוט.

— זעסט די ציבעלע?

— איך האַלט דאָך פאַרמאַכט די אויגן, מו ווי קען איך זען? —

ענטפערט זי.

— מען דאַרף זען די ציבעלע.

— כ'זע ניט...

אים ווילט זיך זייער, זי זאל זען. מאטערט ער זיך מיט איר
 אויף אלערליי וועגן, ביז וואנען זי ווערט ברוגז:
 — מען קען ניט זען מיט פארמאכטע אויגן.
 און ער גיט, ווי א גרויסער, א מאך מיט'ן הענטל:
 — דו ביסט א בלינדע.

צו רייטשקען וואלט ער אפט געלאפן. ער וואלט צוואנציק מאל
 א טאג געלאפן צו זיי אין הויז נאך „לאונדרי“, כאטש אזוי האט ער
 ניט ליב דאס ארומלויפען איבער די שטיגן און שלעפן די פעקלעך.
 אן אנדער מאל צו שווערע פאר זיינע דארע הענטלעך. מיט רייטשקען
 טרעפט ער זיך בא דער סקול אויך. נאך רייטשקעס מאמען האט ער
 ניט ליב. עפעס קוקט זי אויף אים אזוי מאדנע. ער קען דאס ניט
 פארליידן. אים דוכט, אז זי זוכט די לעכער בא אים אין קאפּטל.
 די לאטעס אויף די הויזלעך און שיכלעך. דערזעט ער זי, דערפילט
 ער אלע ריסן בא זיך אויפן קאפּטל. פרוכירט ער פארשטעלן מיט
 א הענטל. האט ער אבער ניט אזוי פיל הענטלעך; דרייט ער זיך
 אים צו איר מיט איין זייט, מיט דער צווייטער און געפינט זיך קיין
 ארט ניט.

און ווען זי זעט, אז רייטשקע רופט אים צו, פּרעגט זי שמענדיק
 אלץ דאס אייגענע:

— רייטשקע, ער גייט דאס מיט דיר אין איין סקול?
 — מיר זיינען אין איין קלאס, מא.
 רייטשקע געפעלט אים טאקע.

לויפט ער איבער דער קאלטער גאס מיטן פעקל „לאונדרי“.
 טר... טר... קלאפן די ציינדלעך; ס'איז קאלט. קוים וואס ער פאר-
 שמעקט די הענטלעך אין די ארבל, אויפגעשמעלט דאס קאלנערל.
 טר... טר... קלאפן די ציינדלעך... ער וועט אפגעבן דעם פעקל
 „לאונדרי“, און דער נעקסטער „קאסטימער“ וועט זיין רייטשקעס
 הויז. מיט רייטשקען האט ער שוין אזוי לאנג ניט גערעדט, עפעס

בא דער סקול דרייט זי זיך אַוועק פון אים. אין שטוב באַ איר וועט ער
שוין מיט איר רעדן. אַבער פאַרוואָס איז אַזוי קאַלט? ס'ע שטעכט
אין די שפיצן פינגער, אין די אויערן. פאַרוואָס איז ניט וואַרימער?
דער פּאַק האָט זיך אַ רוק געטאָן. שיר ניט אַרויסגעפּאַלן. ער
איז געבליבן שטיין. ווי קאַלט! ווען איצט איז זימער!

און ס'פאַרבכענקט זיך אים אַזוי! ס'פאַרווילט זיך אים דער
זומער, און ער פאַרקוועטשט די אויגן... ס'ווערט אים וואַרים און
פריי אין די גלידער, ס'שמעקט די גאַס מיט זומערדיקן שטויב און
מען גייט ניט אין סקול...

האַט אים ווער אַ שטויס געטאָן: שטיי ניט און וועג! האָט ער
זיך אויפגעכאַפּט און געלאָפּן ווייטער, די הענטלעך אין די אַרבל.
דאַס קאַלנערל אַנגעשטעלט מיטן באַמבלדיקן פּעקל „לאַונדרי“ אויף
צופריער. טרר... טרר... קלאָפּן די ציינדלעך.

אַריינגעלאָפּן:

מיסטער לאַונדרימאַן, איר וועט מיר איצט געבן דאַס פּעקל צו
מיסעס גאַלדפאַרב...

— ניין, דאַרטן קען איך דיך ניט שיקן.

— פאַר וואָס?

— דו קענסט דאַרטן ניט קלינגען דאַס גלעקל; צום אָנהייב
קלינגסטו. אַז מען קען דיך קוים דערהערן; נאַכדעם, אַז מען ענט-
פערט דיר ניט אַזוי גיך, קלינגסטו עטלעכע מאָל, ווי אויף אַ שרפּה...

— שיקט מיר, מר. לאַונדרימאַן, כ'וועל שוין קלינגען גוט...

— כ'קען ניט, שיר אַ קאַסטימער פאַרלאָרן. אַנגעזאַגט מען זאַל
דיך מער ניט שיקן.

— וועל איך מער ניט גיין פאַר אייך...

— וועלן מיר זען, וואָס דיין מאַמע וועט זאָגן, דו וועסט קריגן
דיין חלק, וועסטו בעסער ווערן...

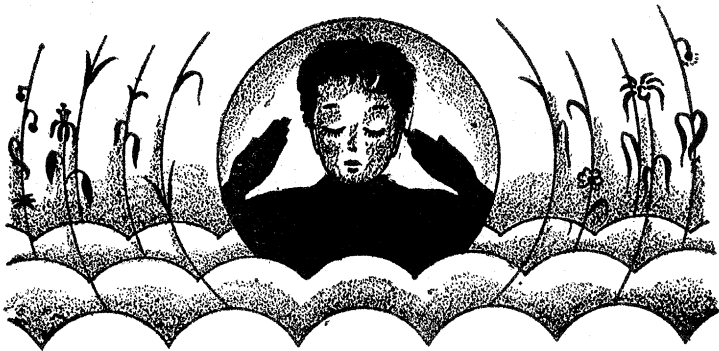
שוין לאַנג, אַז ער האָט ניט געזען רייטשקען: זי גייט שוין

מסתמא אין סקול אין אן אנדער צייט. ער איז אונזעק צו אן אנדער
 "לאנדרימאן". כאטש די מאמע האט געשריען, זיך געבייזערט. דער
 ערשטער האט בעסער געצאלט.

קלערט ער, א רחמנות אויף דער מאמען. געדארפט אַנקומען
 צוריק צום ערשטן. ווארים וואס דארף ער רייטשקען? ער דארף זי
 גיט... אט האט ער אַ לאַמפּן-געשעפט; שטייט אין פענצמער אין
 מיטן צווישן די אלע שיינע עלעקטרישע לאַמפּן אַ ליאלקע אין אַ
 ראַזעווער קליידל. ווי אַ לעבעדיקע, אין גאַנצן געראַטן אין רייטשקען.
 נאָר אזאַ קליינמשיקע, אַ רחמנות אויף איר...

קומט אן דער אונט צינדן זיך אן די עלעקטרישע לאַמפּן אין
 פענצמער. לויפט ער שוין צי מיטן פעקל צי אן פעקל. און זי שטייט
 אין מיטן צווישן די אלע שיינע קאלירטע לאַמפּן. זי אליין לייכט זיך
 אין גאַנצן אין איר ראַזעווער קליידל. דאָס פּנימיל אירס שמיכלט.
 זי איז אן אמת'ע רייטשקע! די ראַזע הענטלעך אירע מיט די דינע
 פינגערלעך ציען זיך צו אים...

קוקט ער לאנג... קוקט זיך אן און גייט שפעט אַהיים...

פון דער אלטער היים

ק א ש ט א ו

האָט איר געלייענט שלום-עליכמ'ס מעשה וועגן א אידישן הונט „ראַכטשיק“ ? באַ אונדז אין שמעל איז געווען אזא קהל'שער אי-דישער הונט, אַבער נאָר פֿון אַ גאַנץ אַנדער טבע.

„קאַשמאַן“ האָט מען אים גערופֿן. — אַ געלער, אויסגעפֿאַשעטער הונט ווי אַ קאַלב, און שמאַרק ווי אַן עקסל.

באַ אונדז אין שמעל איז אויך געווען שלום-עליכמ'ס גאַנצע קאַפעליע קצבישע הונט: דער שוואַרצער „זשוק“ אַן דעם וויידל, דער רויטער מאַכנאַטער „רודעק“, דער קליינער עוות'דיקער „צוציק“ און די אלע אַנדערע הונט, וואָס פֿלעגן זיך אַרומדרייען אַרום די יאַטקעס באַטאַג און באַנאַכט איבערן פֿוסטן מאַרק.

דאָס זענען אַליץ געווען הונט מיט הינטישע אונטערטעניקע כאַראַקטערס. מיר, אינגלעך, האָבן געקאַנט מאַכן מיט זיי, וואָס מיר האָבן געוואַלט: צווינגען זיך שמעלן „סמירנאַ“ אויף די הינטערשטע פֿיס: אונדז אַפּגעבן „טשעסט“ מיט איין לאַפּע, אַנבלאַזן אין אַן אויער, אַדער נאָר צוקוועטשן דעם וויידל...

אַבער מיט קיין איינעם פֿון זיי האָבן מיר ניט געפֿירט קיין חבֿר'שאַפֿט; חבֿר זענען מיר נאָר געווען מיט קאַשמאַנען, כאַטש ער פֿלעגט זיך ניט שמעלן „סמירנאַ“, זיך ניט לאָזן בלאָזן אין אויער, און וועגן צוקוועטשן דעם וויידל איז שוין אַפּגערעדט.

ער איז געווען אַ שמאַלצער הונט, אַ פֿערזענלעכקייט, מיט אַ מויל ציינער, וואָס ער פֿלעגט באַ זיין יעדער אומצופֿרידנקייט אַזוי אַרויסווייזן, אַז מען האָט געמוזט האָבן דרֿך-אָרץ.

קאַשמאַנען האָבן מיר ליב געהאַט, וועגן קאַשמאַנען האָבן די עלטערע כּיתות אינגלעך דערציילט מעשות: אַז ער האָט אַרויסגע-שלעפּט פֿאַרן קליידל אַ מיידעלע פֿון מייד; אַז באַ נאַטע דעם פֿאַכטער

האָט ער געראַטעוועט אַ פּערד פּון וועלף, און דער עיקר, ער האָט באַ
 דעם רבי'ן, „ר' בערציק קניפּ“ אָפּגעריסן אַ פּאַלע און אים אויף טויט
 איבערגעשראַקן. . . אמת, דאָס געשמיסענע אינגל, וואָס האָט
 קאַשטאַנען אָנגערייצט, איז ווידער געשמיסן געוואָרן, און קאַשטאַנען
 האָבן ר' בערציקס קרובים אַ פּאַר טעג אַרומגעזוכט, אָבער קאַשטאַן
 איז געוואָרן אונדזער העלד און אונדזער חבר.

קאַשטאַן איז טאַקע געווען אונדזערער אַ קינדערשער הונט. אויב
 ער פּלעגט ניט דערלאָזן מאַכן קיין קונצן מיט זיך, האָט ער אָכער
 גוטמוטיק געלאָזט פירן אויף זיך אונדזערע קליינע ברידערלעך און
 שוועסטערלעך. ער פּלעגט זיך שמיין הוואַיק, גוטמוטיק, און לאָזן
 זיי אַרויפּזעצן זיך אויפּן רוקן; פּון צייט צו צייט אומדרייען דעם קאַפּ,
 אַ קוק מאַן, וואו האַלט עס דאָרט אין דער וועלט, צי עס ויצט שייַן,
 און פּאַוואַליע זיך דורכשפּאַצירן מיטן קינד.

ער איז אויך געווען אַ אידישער הונט. אַ חזיר פּלעגט ער אַ גאַס
 ניט אַדורך לאָזן. פּלעגט ער נאָר דערזען אַ חזיר, פּלעגט ער זיך
 אַ וואָרף טאָן ווי אַ וואַלף, זיך איינבייסן אין אַן אויער און אזוי באַ-
 גלייטן דעם קוויטשענדיקן חזיר ביז די גוי-אישע גאַסן.

די „מעשטשאַניעס“ האָבן אים דעריבער שטענדיק געוואַלט
 פּאַר'סמ'ען. ניט איין מאל האָבן שקצים אים אונטערגעוואָרפּן ברויט
 מיט גיפטיקע קאַשטאַנעס, פּעטע קאַטלעטן מיט צעשטויסן גלאַז. . .
 נאָר שטענדיק פּלעגט עס קאַשטאַן דערשמעקן און זיך ניט צורירן.
 קאַשטאַן איז געווען אַ הונט פּאַר זיך. קיין באַלעבאַס האָט ער
 ניט געהאַט און ניט געוואַלט האָבן. איז געקומען אַ אינגל זיך
 באַרימען, אַז ער האָט „איינגענאָדושעט“ קאַשטאַנען, אַז איצט איז
 שוין קאַשטאַן זיין הונט, און ער קאַן אים אַנרייצן אויף וועמען ער
 וויל, אַז ער האַלט אים אין שטוב און גיט אים פּון „פּייגל-מילך“. . .
 האָבן מיר געוואוסט, אַז עס איז ניט אויף לאַנגע יאָר, כמעט יעדעס
 אינגל פּון אונדז האָט עס פרובירט, אין עטלעכע טעג אַרום האָבן מיר
 געהאַט זיך צו רייצן מיטן אינגל: וואו איז קאַשטאַן? וואָס הערט
 זיך מיט דיין פּייגל-מילך?

אין דער אמת'ן: וואס האט געקענט צובינדן קאשטאנען צו א באלעבאס, אז הארט הינטערן שמעטל האט גערוישט דער ברענגלאזער, צוואקסענער וואלד, וואו האזן זענען געשפרונגען איבער פאליאנעס, און געצויגן האבן זיך ברייטע פעלדער, וואו פעטע קוראפאטקעס זענען געלעגן פארשמעקט מיט די קעפלעך אין פוכקן שניי און ווי געווארט נאר, אז קאשטאן זאל קומען און זיי א כאפ מאן מיט די ציינער.

אלע הינט האט זיך געלעבט בא אונדז אין שמעטל גוט און פריי. זיי פלעגן קיינעם ניט טשעפען און קיינער האט זיי ניט געמטשעפעט. אבער ניט שמענדיק זענען זיי געווען זיכער. פון צייט צו צייט פלעגן זיך אראפלאזן פון דער גרויסער שטאט צו אונדז אין שמעטל הינטשלעגער, אדער ווי מיר פלעגן זיי רופן, "ראקארעס", אדער "היצליעס". אין אזעלכע טעג פלעגן מיר גלייך באגיגען דערהערן די יללה פון די געכאפטע און צוגעשטיקטע הינט. ארויסקונדיק פון פענצטער, פלעגן מיר דערזען, ווי ס'גייען צוויי הינטשלעגער, יעדערער בא איין זייט טראטוואר מיט פעמליעס אויף לאנגע שמעקנס. און זיי גייען זיך אזוי שמיל, געלאסן, גנבה'דיק, און ס'איז נאר געווען זיך צו וואונדערן: אזעלכע לאנגע שמעקנס, און זיי זעען זיך גארניט אן; די היצליעס האלטן די שמעקנס עפעס פון זיער זייט, פון הינטן, אז זיי מערקן זיך גארניט.

לויפט א הונט פראנק און פריי אנטקעגן; ער מיינט גארניט, ער ווייס גארניט... און פלוצלונג א פיף, אין די טויטן-פעמליע ווארגט אים שוין, דערשטיקט אין אים דעם אטעם... אנדערע הינט כאפן זיך אין דער לעצטער רגע. גיט זיך דעם הינטשלעגער ניט איין צו פארציען די פעמליע אויפן האלדז, אבער פאר א פיסל האט ער אים זיכער... און דער הונט שמעלט זיך אנטקעגן, ער ראנגלט זיך פארן לעבן; ער רייסט זיך, וויל זיך מיט וואוט ווארפן אויפן הינטשלעגער; אבער זיינע ציין טרעפן נאר אן דעם געשמידטן ברעג פון לאנגן שמעקן. מענטשן שמעלן זיך אפ קוקן אויף דעם הונטס ראנגלעריי — גיט אים דער ראקאר א הייב

פאר דעם איינגערקעמפעוועטן פיסל אויפן הויכן שמעקן אין דער
לופטן און א טראסק אן ברוק. א הייב אין דער לופטן און א טראסק
אן ברוק...

אויף אונדז, קינדער, פלעגט דאס אַנקומען פון די הינטשלעגער
אָנוואַרפן אַ מורא. די מאַמעס פלעגן אונדז סטראַשען מיט די ראַקאָ-
רעס, מיט די היצליעס, פונקט ווי מיטן אוריאַדניק. באַ אונדז אין
די אויגן האָט אַ הינטשלעגער אויסגעזען, ווי אַ מלאַך-המות. מיר
האַבן געהאַט דאָס געפיל, אז אַ היצעל קאָן איינעם פון אונדז קינדער,
איך זיך אזוי גרינג אַ הייב טאָן אַ פאַרצוויגענעם אין דער לופטן און
אַ טראַסק אָן דר'ערד, און אַ טראַסק אָן דר'ערד...

ווידער האָבן מיר זיך געשראַקן פאַר קאַשטאַנען, טאַמער פאַלס
קאַשטאַן אַרײַן. מיר האָבן געוואוסט, אז די שקצים האָבן אָנגעכאַטן
די הינטשלעגער צו כאַפן קאַשטאַנען און אז זיי זוכן אים אַרום.
אַבער געוויינטלעך, פלעגט קאַשטאַן ווי דערשמעקן, ווען די ראַקאַרעס
פלעגן נאָר אַרײַן אין שמעטל, און גלייך נעלס ווערן אין וואַלד.

איינמאַל האָט זיך טאַקע באַ אונדז איבער די חדרים צעמראַגן
אַ קלאַנג, אז די הינטשלעגער האָבן געכאַפט קאַשטאַנען אויפן מאַרק.
ווען מען איז פון אונדזער חדר געקומען צו לויפן, האָט זיך אַרויס-
געוויזן, אז קאַשטאַן איז אַדורכגעשפרונגען דורך דער פעטליע, ווי
ער וואַלט זיך נאָר אַ רײַך געמאַן מיט די היצליעס. די צוויי הינט-
שלעגער זענען געשמאַנען מיט עטלעכע שקצים און עפעס גע'מענה'ט.
אַ פאַר אינגלעך האָבן באַגייסטערט דערציילט, ווי אזוי דאָס איז
פאַרגעקומען. אַלע אונדזערע האָבן קאַשטאַנען גערימט אין
הימל אַרײַן.

— קאַשטאַן איז אַ וואַלף! — האָט גע'מענה'ט דער רירעוודיקער
בערעלע כייקלס.

— ווען קאַשטאַן קאָן קלעמערן, איז ער שטאַרקער פון אַ בער!
האַט דער צעגאַסענער וועלוועלע חיה-רייצעס זיך גערעדט געלאָסן.
— פון וואַנען ווייסטו, אז קאַשטאַן קאָן ניט קלעמערן? — האָט
זיך דער היציקער פישעלע אָנגענומען פאַר קאַשטאַנס כבוד. — אין

שטאַם האָט ער ניט וואו צו קלעמערן, אַבער אין וואַלד קלעמערט
ער אויף סאַסנעס...

ס'האַט זיך דערהערט אַ געלעכטער. מיר האָבן דערזען די
הינטשלעגער און די שקצים לאַכן צווישן זיך אויפן קול. דער העכערער
הינטשלעגער, דער עלטערער, שטשירעט מיט די ציין ווי אַ הונט,
און דער נידעריגער, מיט די געלע פליאַמעס אויפן פנים, טרייסלט
זיך פון געלעכטער...

— זעסט דעם הויכן דאַרן היצעל? — האָט אונדז דערציילט
פישעלע. — דאָס עסט ער נאָר כאַרטן, דערפאַר איז ער אזוי דאַר...
— און וואָס עסט דער געלער, דער גראַבער? — האָט געפרעגט
בערעלע חייקלס.

— מסתמא מאַפסן, — האָט פישעלע לאַנג ניט געקלערט.
מיר האָבן דערזען ווי די ראַקאַרעס זעגענען זיך מיט די שקצים.
און דער עלטערער דרייט זיך נאַכאַמאל אום צו די שקצים, שטשירעט
די ציין און רופט פון דער ווייטן:

— מי יעהא זלאַפּאיעס... (מיר וועלן אים שוין כאַפן!)

— כ'קאַן זיך שווערן, אז דאָס מיינט מען קאַשטאַנען, — האָט
אַ זאָג געטאָן דוד'קע דעם שמידס.

2.

ס'איז געווען אין אַ ווינטערדיקן פרייטיק אין דער פריי. גלייך
באַגינען האָבן מיר דערהערט שרעקלעכע, באַנומענע קולות פון הינט
אויפן גאַס. פון אַלע הייזער זענען מיר אינגלעך אַרויס. מיר זעען די
זעלביקע צוויי הינטשלעגער שלעפן שוין צוויי הינט אויף די פעמליעס.
די הינט האָבן זיך איינגעגעסן מיט די ציין אין די שמעקנס.
כאַרכלען משוגע, און די היצליעס — אַלע מאַל אַ הייב אין דער לופטן
און אַ טראַסק אָן דער צוגעפראַרענער ערד...

אַבער פאַרוואונדערט זענען מיר געוואָרן און ניט געקענט פאַר-
שטיין, ווען מיר האָבן דערזען, אז אַ הונט, אַ לעבעדיקער הונט, אַ
ווייסער מיט געלע לאַמעס, גייט זיך נאָך טריי די הינטשלעגער.

צוערשט האָבן מיר געמיינט, אז מע ציט אים אויך אויף א פעמליע;
מיר זענן אַבער, אז ער גייט זיך פראַנק און פריי, מיטן אייגענעם ווילן.
— וואָס איז דאָס פאַר אַ הונט? — האָבן מיר געפרעגט איינער
דעם אַנדערן.

— זעסט דאָך, אז ס'איז אַ פּרעמדער הונט.
— וואָס פאַר אַ הונט, ס'איז אַ צויג... — האָט זיך אָפּגערוּפּן
מיט פאַראַכטונג דודל דעם שמידס, דער גרעסטער הינטקענער צווישן
אונדזערע אינגלעך.

דעם גאַנצן האַלבן טאַג, ביזן סוף לערנען, האָבן מיר גערעדט
וועגן דעם אין חדר. מיר האָבן דאָס ניט געקענט פאַרשטיין, ווי קאָן
דאָס זיין, אז ראַקאַרעס זאָלן זען אַ הונט און אים ניט אַרויפציען אויפן
פעמליע, און אז אַ הונט זאָל גאָר נאַכלויפן אַ הינטשלעגער מיטן
אייגענעם ווילן.

נאָך האַלבן טאַג, ווען מען האָט אונדז אָפּגעלאָזט אַהיים, האָבן
מיר זיך, ווי שטענדיק, צונויפגעקליבן באַם טייך — גליטשן זיך אויף
אונדזערע אַליין-געמאַכטע גליטש-שיכלעך מיט אונטערגעשמידטע
דראָטן פון אַלטע פאַראַסאָלן.

פּלוצלונג האָט זיך אויפגעהויבן אַ מהומה צווישן אונדז. חיימ'קע,
רייצע דער אלמנה'ס, איז געקומען צופליען מיטן היסל אין האַנט.
ווי אַ פאַר'סמ'טער:

— די היצליעס האָבן קאַשטאַנען געכאַפּט!
— ווער? ווי אזוי? — האָבן מיר אים פאַרוואַרפּן מיט פראַנק.
— געכאַפּט און אַוועקגעפירט צום „וויגאַן“.
— האַסט אַליין געזען? — האָט מען נאָך אַלץ ניט געוואָלט

גלויבן.
— אַליין געזען; קאַשטאַן איז צוגעלאָפּן צו דער צויג, האָבן אים
די היצליעס געכאַפּט און אַוועקגעפירט צום „וויגאַן“.

דער „וויגאַן“ איז געווען אַ וויסט בלאַטיק פעלד, אַפילו זומער-
צייט איז עס געווען מאַגער באַוואַקסן; און פּלעגט פאַרקריכן אַהין
אַ פּערד אָדער אַ בהמה פון די אַרומיקע לאַנקעס, זענען זיי געווען

פארפאלענע: זיי פלעגן איינזינקען אין זומפ. שמענדיק פלעגט דארטן בולקען זיך און קלינגען. ווי די ערד וואלט געוויגן מיט א סך מיילער. פון וויסמן זומפ פלעגן ארויסשטארצן סקעלעטן מיט צעבראכענע ריפן. צו דער טרוקענער זייט האט פון בלאטע ארויסגעשמעקט א האלב-צעפאלענער פארקאן. אנמקענן, איבערן וועג, האט זיך אויסגע-שפרייט א פארלאזענער מאהילניק מיט א קליינער שטיינערנער "טיפלע". סיי זומער, סיי ווינטער, פלעגן שמענדיק אומפליען גאלקעס איבערן וויגאן. טרייסלען מיט די געשפריצטע לאנגע וויידלען און מיט זייער וויסמן קוויטשיקן געשריי אנווארפן א מרה-שחורה. אהין פלעגן דאס די הינטשלעגער ברענגען צושלעפן די געכאפטע האלב-דערשטיקטע הינט און דארטן זיי אפשינדן די פעל. ווינטער האט עס גאר אויסגעקוקט וויסט און פארלאזן.

ווי א מחנה שפערלעך זיינען מיר אנגעלאפן אויפן צוגעפרארענעס וויגאן. מיר האבן דערזען הינט צוגעבונדן צום האלב-צעפאלענעס פארקאן, די צוויי היצילעס און זייער צויג. מיר האבן אויך גלייך דערזען קאשטאנען. ער איז געלעגן אויף אלע פיר מיטן פנים צו אונדז, מיט א שמריק פארצויגן ארום האלדז, מיט אן ארויסגעשמעקטער צונג, און געאמעמט מיט די זייטן. דערזען אונדז, האט ער זיך געוואלט אויפשטעלן, אבער איין פוס איז אים געווען איינגעקרעמ-פעוועט, האט ער זיך אויפגעהויבען אויף אלע דריי, א ביל געטאן און צוריק אנידערגעפאלן.

דער ערשמער האט אונדז דער אינגערער ראקער דערזען; ער האט אויף אונדז אנגעוויזן דעם עלטערן און א געשריי געטאן: „זשידזשי!“ בא אונדז האט דער אטעס פארכאפט. מיר האבן דערזען, ווי דער אינגערער נעמט א דראנג אין האנט און גייט צו אמשולדיק צו א שווארצן הונט און דערלאנגט אים פון הינטן א שפאלט איבערן מוח... באס שווארצן הונט איז עפעס ווי א פרעמדע זאך דורכגעלאפן אונטערן פעל. פון זיך אליין האט בא אים יעדעס פיצעלע גענומען ציטערן און ער איז גלייך געזונקען אויף אלע פיר. צי האט דער הינטשלעגער געמיינט אונדז אפסטראשען, צי ניט.

נאך באלד האט ער ארויסגענומען א בלאנק מעסער, אים א פאך געטאן אויף דער זון, ס'האט א שפיל געטאן אן "עזעלע", און מיט איין מאך האט ער אים אריינגעשטאכן דעם הונט אין האלדז אריין.
און דא שטייט נאך די צויג, לאסטשעט זיך צום עלטערן און דרייט מיטן וויידל.

— מיר'ן קאשטאנען אפקויפן, — האט א געשריי געטאן דיאדקע דעם גביר'ס.

— אלע, דאס גאנצע געלט אהער! — האט זיך אויפגעהויבן א טומל.

אויסער חיימ'קע דער אלמנה'ס, האבן אלע געגעבן; האבן זיך אלע אויף אים ארויפגעווארפן: "גיסט, צי ניט!"
— וואס?
וואס, וואס? גיב געלט פאר קאשטאנען, האסט דאך אליין אנגעזאגט.

מיר האבן געוואוסט, אז ער איז אן ארימער, אבער א בעל-גאווה, וואלט ער כאטש געזאגט, אז ער האט ניט, נאר גיין, ער גיט ניט... מיר האבן אים שיר גיט צעריסן, א ברוגזער איז ער אפגע-טרעטן אן א זייט.

דיאדקע דעם גביר'ס האט געהאלטן דאס געלט אין ביידע הויפנס, די אלע קופערנע קאפיקעס, דרייערס, און דידקעס, וואס מען האט צוזאמענגעקליבן, און א פרעג געטאן:

— ווער גייט צום ראקאר אפקויפן קאשטאנען?
אלע האבן געשוויגן, אלע האבן מורא געהאט צו גיין און ער אליין אויך.

— איכיל גיין, — האט זיך ארויסגערופן חיימ'קע דער אלמנה'ס.
— קענסט גוי'איש? — האט אים גענומען אויספרעגן דודל דעם

שמיד'ס. — ווי וועסטו זאגן?

— וואס איז דיין דאגה?

— טאמער קענסטו ניט?

— טא גיי אליין! — איז ער אפגעטראטען אן א זייט.

— גיי, גיי... צום ראקאר, — האבן מיר זיך אלע געמוזט
בעטן בא אים א היפשע וויילע, ביז וואגען ער האט זיך איבערגעבעטן.
— זאלסט ניט פארגעסן אנהויבן מיט „פאניע“, „פאניע היצעל“
זאלסטו אים זאגן... — האט אים נאכגעשריען דוד'ל דעם שמידס.

מיט איינגעגעסענע אויגן האבן מיר געקוקט, ווי היימ'קע דער
אלמנה'ס דערנענטערט זיך פאוואליע צו די הינטשלענגער. דער
עלטערער האט זיך צו אים אומגעקערט און אים א רוף געטאן מיטן
פינגער, ער זאל צוגיין זיכער.

מיר האבן זיך דערשראקן. אונדז איז איינגעפאלן א געדאנק,
טאמער וויל ער אים פארנארען, און אט-אט וועט ער א כאפ טאן
א שטעקן און פארווארפן אים א פעמליע אויפן האלדז.

— גיי ניט, גיי ניט! — האבן אנדערע אינגלעך אנגעהויבן שרייען.
היימ'קע האט זיך אבער גארניט צוגעהערט. ער איז דרייסט צו,
און מיר האבן דערוען, ווי ער ווייזט דעם דארן הויכן היצעל דאס
געלט. דער הינטשלענגער בייגט זיך צו, נעמט דאס געלט, ציילט עס
אויפן האנט און לייגט אריין אין קעשענע. מיר האבן מיט פרייד
אפגעצויגן דעם אטעם: „צוגענומען דאס געלט, קאשטאן איז
אונדזערער...“

אבער גלייך האט זיך אונדז אפגעריסן אין הארצן. מיר זעען ווי
ער דרייט אום היימ'קען פאר די פלייצעס, ווייזט אים אן אויף אונדז
און היימ'קע לויפט. מיר זיינען אים געלאפן אנטקעגן:

— וואס האט ער געזאגט? ער גיט אפ קאשטאנען?

— ער האט געזאגט: „יעשמשע“, ער וויל נאך געלט, וועט ער
אפלאזן קאשטאנען.

די גאנצע מורא פארן הינטשלענגער איז בא אונדז אוועק, וויבאלד
מען קען צו אים צוגיין, און ער דינגט זיך, וואס איז דא מורא צו האבן?
— געלט, ווער האט געלט? — האט מען זיך ווידער אנגע-
הויבן טומלען.

מיר האבן אבער מער קיינער קיין געלט ניט געהאט; איז בא

אונדו געבליבן, מיר זאלן צוגיין אלע, ער זאל אונדו אפגעבן קאשטאנען אדער דאס געלט.

מיר האבן זיך א לאז געמאן צו די הינמשלענגער; זיי זיינען געשטאנען, געווארט אויף אונדו און עפעס געלאכט.

— פאניע היצעל, ניממא פעניענדוי ... — האט אנגעהויבן דוד'ל דעם שמיד'ס, ערשט מיר זעען, אז דער אינגערער כאפט א שמעקן און גיט זיך א לאז אויף אונדו.

אויף אלע פיס זענען מיר זיך צעלאפן, צעשאמן איבערן צוגער- פרארענעם פעלד און אויפן וועג; דערפילט, אז ער יאגט אונדו שוין ניט, האבן מיר זיך אפגעשטעלט.

— וואס האסטו אים אדוועקגעגעבן דאס געלט, — האבן זיך עטלעכע גלייך ארויפגעווארפן אויף היימ'קע דער אלמנה'ס.

— איר האט דאך געהייסן ...

— פרעמד געלט ארט אים דען? — האט פישעלע זיך געהיצט.

— כ'וועל דיר כאלד אפגעבן, ווילסט? .. — האט היימ'קע פאר- קוועטשט א פויסט.

— וואס רייסט איר זיך? וואס וועט זיין מיט קאשטאנען? — האט זיך אריינגעמישט וועלוועל היה-רייצעס.

— לאמיר זיי פארווארפן מיט גרודעס וואן מיט שטיינער! — האט זיך פישל צעהיצט און אפגעריסן א שטיק פארפרארענע ערד.

ווי סאלדאטן האבן מיר זיך צעשפרייט איבערן וויסטן וויגאן און איבער'ן וועג, מיר האבן אנגעהויבן האלען אויף די הינמשלענגער מיט הארטע קוילן שניי, מיט שטיקער פארפרארענע ערד און שטיינער פון וועג.

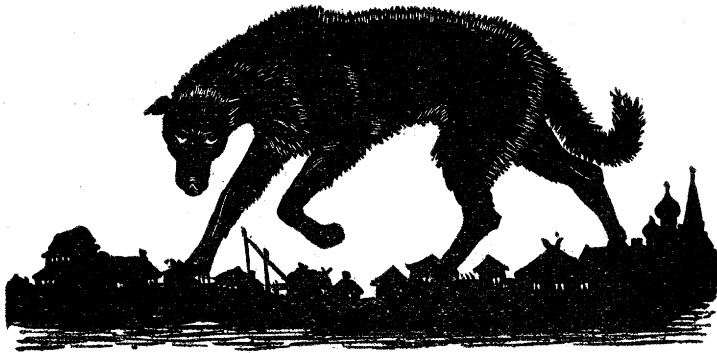
די הינמשלענגער מיט דער צויג האבן זיך א לאז געמאן אויף אונדו, דער צויג האבן מיר גלייך אונטערגעהאקט א פוס מיט א שטיין, די היצליעס האבן זיך געיאגט ווי נאכן ווינט, זיי האבן ניט געקענט כאפן קיין איינעם פון אונדו.

מיר האבן אלע מיט אונדזערע גאנצע כוחות געהאלט אויף זיי און ניט דערלאזט קיין איינעם פון אונדו כאפן, אט, אט, דוכט

זיך האלט שוין א הינטשלעגער איינעם פון אונדז, אכער כאלד בא-
גענט ער א שמורעס פון שטיינער, שטיקער אייז, אדער נאך א צי-
פארן פעלצל פון הינטן און ער ווארפט זיך אין אן אנדער זייט.
נאך איין היימ'קע דער אלמנה'ס האט זיך געהאלטן אן א זייט.
מיר האבן דאס געזען און אין הארצן געטראכט: ווארט, מיר וועלן
זיך מיט דיר אפרעכענען!

ביסלעכווייז זענען מיר געווארן מידער, די היצליעס האבן שוין
קיין אכט ניט געלייגט אויף די שטיינער, וואס זיי כאפן, און זיך
גלייך געווארפן נאך איינציקע פון אונדז, און פלוצלונג, ווען דער
אינגערער האט זיך נאכגעצאגט נאך א טייל אינגלעך און דער עלטער-
רער היצעל נאך אונדז, האבן מיר דערהערט א שרעקלעכן געשריי.
מיר האבן זיך אליין ניט געגלויבט: מיר זעען — קאשטאנען — א
פרייען און ווי ער בייסט זיך איין פון הינטן באס עלטערן היצעל
אין פוס ...

באס פארקאן איז געשטאנען היימ'קע דער אלמנה'ס און גע-
האלטן אין אפבינדן נאך א הונט.

א מעשה וועגן א גליטש

1.

אלע חדרים פלעגן אונדזער חדר מקנא זיין. מיר האבן געהאט א גומן רבי'ן, טאקע דעם בעסטן בא אונדז אין שמעטל. געוויינטלעך, דאס וואס מיר אינגלעך האבן גערופן א גומער רבי, האט עס ניט געמיינט. אז מיר לערנען זיך בא ואים אויס בעסער ווי אין אנדערע חדרים. גערופן „גומער“ האבן מיר אים דערפאר, וואס ער פלעגט אונדז קיינמאל ניט שלאגן, ניט ממית'ן ווי די אנדערע רבנים די אינגלעך, ווער מער און ווער ווייניקער.

דעם אמת מוז מען אבער זאגן, אז מיר האבן זיך טאקע בא אים בעסער געלערנט אויך. נאר עפעס האט ער קיין מול ניט געהאט אונדזער רבי; תלמידים האט ער געהאט ווינציק, ווינציקער פון אלע. די טאטע-מאמעס האבן אים ניט ליב געהאט. פארוואס דאס איז אזוי, האבן מיר ניט פארשמאנען, נאר פון אויפגעכאפטע ווערטער פון די עלטערע, האבן מיר געוואוסט, אז זיי האלטען אים פאר אן אפגעריסענעם נאר.

בא אונדז איז ער אבער געווען דער קליגסטער אין דער וועלט. האט א אינגל עפעס אפגעטאן אן עוולה, פלעגט ער זיך באלד א כאפ טאן מיט ביידע הענט פארן קאפ, זיין פנים פלעגט זיך שרעקלעך קרימען, ווי ער וואלט געליטן דעם שטארקסטן ווייטיק, קוקן מיט שרעק און נעמען ביטער קרעכצען:

איי-איי-איי, וואס האסטו געטאן? וואס הא-סי-מו גע-טאן? ...

ער פלעגט אזוי ביטער קרעכצען, און אזוי ווייטיקלעך פארקרימען דאס פנים, און דער עיקר פלעגן זיינע קליינע קארע אויגן קוקן מיט אזא יסורי/דיקער שרעק, אז עס האט פארנומען באם הארצן און מ'פלעגט שוין פארדריסן, פארוואס מען איז די עוולה באגאנגען.

דעם אמת געזאגט. שטארק פאלגן פלעגן מיר אים ניט — מיר האבן פאר אים קיין מורא ניט געהאט און פלעגן אים אמאל דערגיין די יארן אויך. אבער דאך פלעגט ער מיט אונדו בעסער אויסקומען. ווי אנדערע רבנים מיט אנדערע קינדער. האט ער זיך נאך „צעוויינט“ (מיר פלעגן עס רופן „וויינען“) מיט'ן באוואוסטן איי-אי-אי פלעגט אונדו אמת פאררדיסן פאר אינדזערע שלעכטע מעשים.

מיר האבן אים נאך ליב געהאט דערפאר. וואס ער פלעגט אונדו ניט „יאגן“ מיט'ן לערנען און ליב האבן אונדו צו דערציילן מעשות. בא יעדער ערשמער בעסער געלעגנהייט פלעגט ער אונדו דערציילן א מעשה. ער פלעגט נאך אליין זוכן א געלעגנהייט אונדו עפעס צו דערציילן.

שיין פלעגט זיין. ווען ער האט געהאלטן אין מיטן דערציילן א מעשה, און עס פלעגט אנקומען א טאמע אדער א מאמע... ער פלעגט רויט ווערן, זיך דערשרעקן, האסטיק אפרייסן און אונדו הייסן אריינגוקן אין ספר אריין.

מיר פלעגן אים ארויסהעלפן אין אזעלכע „אומגליקספאלן“. אין איין רגע פלעגן מיר שוין זיין פארטאן אין אונדזערע ספרים און לערנען אויפן קול מיט אזא התמדה. ווי מיר וואלטן גאר די גאנצע צייט געווען פארטיפט אין לערנען. און ניט געהערט קיין מעשה. נאכדעם פלעגט ער זיך פילן אביסל שולדיק און זיך צעזיפצן נאכן אוועקגיין פון דער מאמען אדער טאטן:

איי, איי, איי, שלעכט! ... נו, קינדער לערנט, לערנט אביסל... עס פלעגט אים אבער ניט העלפן. די מעשה האט ער אונדו געמוזט ענדיקן. דעם סוף פון איר האבן מיר שוין בא אים ארויסגעקראגן.

2.

ווינטער פלעגן מיר נאכט אין נאכט דארפן לערנען אין חדר ביז נאך ניין דעם זייגער. אין די פינצטערע נעכט פלעגן מיר אנהינדן אונדזערע קאלירטע, פאפירענע לאממערענעס און זיך ארויסלאזן אין דרויסן.

אויסגעווארימטע אין חדר פלעגט אונדז דער פראסטיקער, פאר-
שנייטער דרויסן שמענדיק דערשרעקן. עפעס איז ער שמענדיק
געווען אויסגעשטארבן. מיר האבן געציטערט פון קעלט און פון
נאכטיקער מורא — פלעגן מיר נעמען דרייען מיט אונדזערע פאפ-
רענע לאמטערנעס איבערן קאפ און שרעקן די ווייסע פינצערניש מיט
אונדזער געזאנג:

על ידי דוד

משיח צידקעכאויד...

דאס פלעגט אונדז צוגעבן מוט, ביז בא איינעם פלעגט זיך פון
דעם דרייען אַנצינדן די לאמטערנע גופא, און מיר פלעגן אויפהערן
צירקלען און זינגען און דערהערן די ווייסע בילעריי פון הינט ערגעץ
אין דער ווייסער ווינטערדיקער נאכט.

אין אַזעלכע ווינטערדיקע פינצטערע נעכט פלעגן מיר גארניט
וועלן אַזעקגיין פון חדר. כפרט ווען דער רבי פלעגט אונדז עפעס
דערציילן. אז ס'איז צייט געווען צו גיין אַהיים, האבן מיר אונטער
פארשיידענע תירוצים פארציגן די צייט. א פאר אינגלעך פלעגן
אַרויסטרעטן און זאגן, אז מען דאַרף זיי קומען "אַפנעמען" און מיר
אַלע וועלן שוין ווארטן, כדי צו גיין צוזאַמען... און דערווייל זאל ער
אונדז דערציילן נאך עפעס...

אונדזער חדר מיטן נידעריקן באַלקן איבערן קאפ, מיט די קליינע
פענצטערלעך באַ דער סאַמע פאַדלאַגע, — די שייבלעך מאַפּלמע,
אַנגעפראַרענע מיט אייז, די "קרייקעס" מיט אונטערנגעהאַנגענע
פלעשער, וואו דאָס וואַסער פון די פענצטער זאַל אַררייניגען, דער
וואַנטיקער איוון, מיט זיין וואַרעמקייט, דער אונטערנגעהאַנגענער
קעראַסין-לעמפל, דער אַלמער וואַנט-זייגער מיט די וואַגעס און מיטן
פאַמפּעדיקל, דער רבי אין לאַנגן קאַפּטן אַריבערגעכויגן איבערן מיש,
באַ וועלכן מיר זיצן אַלע, — אַלץ, אַלץ פלעגט אונדז עפעס וואַרעם
איינשוליען, און אין דרויסן האַבן מיר געוואוסט איז די נאַכט, די
ווינטערדיקע נאַכט...

3.

פלעגן אבער אַנקומען די פראַסטיקע, ליכטיקע לבנה-נעכט. מיט שטערן אין הימל און מיט שטערנדלעך, שטערנדלעך, שטערנדלעך אױפן שניי, מיטן סקריפ און קלינגען פון שליטנס. פלעגן מיר זיך רייסן פון חדר אַרויס, אפילו קיין מעשה ניט וועלן אויסהערן. די פיסלעך פלעגן בייסן: ווער פון אונדז האָט עס ניט געהאַט אויס-געשניצט אַ פאַר "שיכלעך" און אונטערגעשמידט מיט אַ דראַט פון אַ פאַראַסאַל אויף צו גליטשן זיך?

אונדזער חדר האָט געקענט די בעסטע קונצן אויפן גליטש. יעדער פון אונדז האָט געקאָנט זיך גליטשן "אויף איין פוס". "זיצן-דיק", "זאָגנדיק שימיינערע", אָן שיכלעך און מיט שיכלעך... מיר זענען טאַקע געווען שטענדיק די ערשמע אויפן גליטש, און אַנדערע חדרים פלעגן אונדז מקנא זיין:

— הערסט, זיי קענען, אַז זיי האָבן אַזא רבי'ן. שטענדיק וואַלגערן זיי זיך אויפן אייז...

אונדזער גליטש איז געווען אויפן שול-הויף. געגאנגען איז דער גליטש באַרג אַראָפּ, צוזאַמען מיטן שול-הויף. פלעגן מיר זיך געבן אַ לאַז פון סאַמען עק ביזן סאַמען מיטן אויף איין פוס, אַזש ס'פלעגט קיל ווערן אין האַרצן... און איינער נאָכן אַנדערן, איינער נאָכן אַנדערן, נאָכאַנאַנד, נאָכאַנאַנד, האָט זיך וועמען פאַרוואַלט מאַכן אַ "באַרג", פלעגט ער זיך אומישנע געבן אַ צי אויס, און דער "באַרג" איז גע-וואַקסן, איינער איבערן אַנדערן, איינער איבערן אַנדערן.

4.

עס איז געווען אַזא אויסגעשמערנטע נאַכט, ווען מיר האָבן מיט אַ שעה פאַר דער "צייט" אַ זאָג געטאָן צום רבי'ן:

— רבי, שוין גענוג לערנען, מיר ווילן זיך גיין גליטשן — און אַנגעהויבן פאַרמאַכן די "סוואַרבעס" (עשרים וואַרבעס).

דער רבי האָט זיך אויף זיין שטייגער אַ כאַפּ געטאָן מיט ביידע

הענט פארן קאפ און זיך „צעוויינט“ : איי, איי, איי ! וואס טוט איר ?
וואס ? וואס טוט איר ? וואס וועלן זאגן די מאמעס, די טאטעס
אייערע ? — זיי וועלן גיין פון די כתי-מדרשים און אייך דערזען...

— רבי מיר וועלן...

— איר'ס ניט גיין ! איי, איי, איי ! וואס ווילט איר טאן ? !

— רבי מיר גייען...

— איר'ס ניט גיין — זיצט בעסער, זיצט, — שוין, כ'וועל מיט
אייך מער ניט לערנען, כ'וועל אייך עפעס דערציילן — איי, איי, די
טאטעס וועלן אייך דערזען...

— מירן גיין...

— איך זאג אייך דאך א מעשה, א מעשה מיט א גליטש...

— עפעס א שיינע ? — זענען מיר געווארן נייגעריק.

— איי, א שיינע ! פרעגט גארניט, נאך זייט ניט קיין צעלאזענע
אינגלעך, ווי די פון דער מעשה — וועל איך אייך דערציילן...

און ער האט זיך איבערגעבויגן אויף זיין שטייגער איבערן מיטש.

5

די מעשה האט געטראפן מיט מיינעס א רבי'ן און מיט אונדזער
גאנצן חדר אינגלעך, — האט דער רבי אנגעהויבן : — עס איז געווען
דערמאן איך זיך, אזא נאכט, ווי די היינטיקע, און אונדז האט אויך
געצויגן לויפן גליטשן זיך, איר, שקצים, ווייסט אבער ניט וואס פאר
א רבי'ן מיר האבן געהאט, איי, איי, איי ! איז דאס געווען א כעסן, איז
דאס געווען א רבי א כעסן ! און מען האט אים טאקע גערופן
ר' מאטעלע כעס'ניק, א בייזער מענטש געווען, אונדז אלעמען אויף
לאנגע יאר.

אערט, מיר האבן בא אים שווערער געלערנט ווי איר, שקצים,
היינט, איי, האבן מיר געלערנט ! זומער פלעגט ער אונדז פריער ניט
אפלאזן ווי צוגלייך מיט די בהמות פון פעלד — ווייל פארביי די פענצ-
טער פון חדר פלעגן זיך אומקערן די שמעטלדיקע בהמות, אין פאר-

נאכט. אז אלע חדרים זענען שוין געווען פריי, האבן מיר נאך געווארט אויף די בהמות.

הערט, בא אונדז אין חדר אין געווען א אינגל מרדכי'לע א בא'לע גאלעס א אינגל — טאקע דעם רבינ'ס נאענטסטער שכן. איי, איז דאס געווען א מרדכי'לע! מיר פלעגן אלע מורא האבן פאר אים, ער האט געקאנט אפמאן אלץ, און דער רבי אונדזערער, כאטש א כעסן, האט פון אים געקייט די ערד, ווי איך פון אייך, שקצים, וואס איר זייט. ער איז אבער געווען א גוטער חבר און קיין זאך איז אים נישט צו שווער געווען. פלעגט ער זיך אין די זומערדיקע פארנאכטן ארויס'גנב'ענען פון חדר, אוועק אויף דער פאשע, אפשלעגן א בהמה און דוקא מיט א גלאק און זי פארבייטרייבן לעבן דעם רבי'נס פענצמער.

„רבי, רבי, — פלעגן מיר נעמען שרייען, — מען טרייבט שוין די בהמות פון פעלד, אט גייט איינע...“

א פאר מאל האט זיך איינגעגעבן, ביז דער אמת איז ארויס. הערט, מילא זומער ווי זומער, אבער ווינמער איז געווען אן אפקומע-ניש, איי, איז דאס געווען אן אפקומעניש אין די ווינטערדיקע נעכט! קיין זייגער האט ער נישט געהאט, נאר ער פלעגט קויפן א חלב'נע ליכט פאר א „פירער“ (4 גראשן) און אזא ליכט פלעגט קענען אפ-ברענען ביז האלבע נאכט — און ער האט אונדז פריער נישט אפגע-לאזט, ביז דאס ליכט פלעגט אין גאנצן נישט אויסברענען.

איי, שקצים, וואס איר זייט! אייך איז גוט, אונדז איז אבער געווען שלעכט, איי, איז דאס געווען אן אפקומעניש! א גליק, ער פלעגט אמאל צודרעמלען, בא אונדז פלעגן זיך די אויגן א גאנצן אוונט קלעפן, אבער בשעת ער האט נאר אויף א האר צוגעמאכט די אויגן, זענען שוין אונדזערע אויגן געווען אפן און מיר פלעגן סקראכען דאס ליכט מיט די נעגל, מיט מעסערלעך, אז ס'זאל ווערן דיגער און ס'זאל זיך גיכער אויסשמעלצן.

הערט, ממית'ן פלעגט ער אונדז אן רחמנות, איי, איי, פלעגט ער אונדז ממית'ן! נישט ווי איך אייך, שקצים! א כעסן איז ער געווען

און א „קנייפער“. איי, איי, פלעגט ער קנייפן! ער פלעגט קענען אויס-
קנייפן שטיקער פלייש.

הערט. איז אוועק איינמאל א גאנצער ווינטערדיקער חודש און
ער האט אפילו קיין דרעמל ניט געמאן — ניט מיט אן אויג צוגע-
מאכט. און דאס חלבינע ליכט פלעגט אפברענען ביו האלבער נאכט
אריין. און דא האבן מיר געוואוסט. גייט זיין א חופה בא אונדז אין
שמעל. איר וויסט ניט. שקצים, וואס אמאל האט געמיינט א חופה
אין שמעל. קינד און קייט פלעגן זיין אויפן שול-הויף. מען פלעגט
זיך גליטשן, מען פלעגט ברענען שמורקאצן, און שפרינגען, מאנצן
אויפן שול-הויף און חדרים פלעגן מלחמה האלמן מיט שניי-קוילן, פון
וועלכן חדר מען זאל צום ערשטן פארווארפן חתן-כלה מיט שניי...

הערט. האט דער גאנצער חדר אונדזערער געצימערט. וואס
וועט זיין, אז דער רבי לאזט אונדז צו דער חופה אויך ניט אפ, ער
וועט ניט דרעמלען און דאס חלבינע ליכט וועט זיך אזוי אפברענען ביו
האלבע נאכט.

האבן מיר מאקע געצימערט. איי, איי! האבן מיר געצימערט!
און דא דערנענטערט זיך די נאכט פון דער חופה.
אין די נאכט פון דער חופה איז אנגעקומען. איך געדענק, אז
נאכט ווי די היינטיקע. גלייך פון אנהייב אונט זענען מיר שוין
געווען צעטומלט, אפילו מרדכי'לע איז עפעס געווען צערודערט,
ניט אויף זיין שטייגער.

עס גייט אוועק א שעה, צוויי, דער רבי דרעמלט ניט. כאפט
זיך ארויס מרדכי'לע:

„רבי, איר וועט אונדז לאזן צו דער חופה?“

„וואס? — האט זיך דער רבי אנגעצונדען. — וואס פאר א
חופה? דו ווילסט א חופה, וועל איך דיר באלד געבן דרשה-געשאנק...“
און זיך א כאפ געמאן צו די „לאקשן“.

דערהערט אזעלכע רייד איז אונדז אלעמען קאלט געווארן. מיר
האבן אונטערן טיש אנגעהויבן אלע זיך איבערשמויסן מיט די פיס.
קוקן אויף דעם וויסטן ליכט. קוקן אויפן רבי'ן בנגבה, אפשר קלעפן
זיך בא אים די אויגן...

„רבי, לאזט אונדז צו דער חופה...“ — איז מרדכי'לע ווידער ארויסגעשפרונגען. ערשט מיר הערן א גוואלדיקן קוויטש. איי, איי, איי! . . . וואס? דער רבי האט שמענדיק געהאלטן מרדכי'לען אונטערן האנט און האט אים פאר זיינע רייד אריינגעלאזן די פינגער אין קניי...

מיר זענען אלע פארשטיינערט געווארן, אריינגערקט די אייגן אין די גמרות, ניט ארויסגעקוקט, געלערנט הויך אויפן קול און אין הארצן זיך שוין מיאש געווען. זאל זיין ניט די חופה, אבי ער זאל זיך ניט צורירן צום קניי.

פלוצלונג דערהערן מיר א שנאָרד, ווי איינער וואלט שמערק א צי געטאן מיט'ן נאָז. מיר דערווען — אונדזער רבי האט זיך ברייטלעך אוועקגעלייגט די באַרד זיינע אויף איין האנט און שלאַפט גאַנץ געשמאַק.

א נס, אן אמת'ער נס, און מיר האבן אנגעהויבן קראַצן דאָס חלבינע ליכט.

אבער דאָ האַט זיך אַריינגעמישט מרדכי'לע: מיר זאלן שוין פאַרלעשן דאָס ליכט און מיר זאלן שוין אלע אין דער שטיל אַרויס פון חדר. זאל זיין וואָס עס וויל זיך, אַניט כאַפּט ער זיך אויף.

הערט! מיר האבן פאַרלאָשן דאָס ליכט און זיך אַרויסגערוקט פון חדר און געמיינט, שוין פטור...

אבער מרדכי'לע, איי, איז דאָס געווען אַ מרדכי'לע! האַט צו אונדז געזאָגט: וואָרט נאָר אַ וויילע, כ'וועל אייך באַלד עפעס ווייזן, און טאַמער וועט אימיצער פון אייך פאַר'מסרין, וועל איך אים דערשטיקן...

ריידנדיק אזוי, גייט ער צו צו זיין טאַטנס שטאַל, עפנט פאַנאַנ-דער דעם טויער און פירט אַרויס דעם „קיושאַק“, וואָס איז מיט צוויי וואַכן פריער באַ זיי געבאַרן געוואָרן, און פירט אים צו צום רבי'נס מיה, הערט זיך איין אַ וויילע, עפנט אויף די מיר און לאַזט אַריין דעם קיושאַק אין חדר אַריין צום שלאַפנדיקן רבי'ן.

הערט! מיט אלע כוחות האבן מיר זיך געלאָזן לויפן, איך גע-

דענק, אז דאס הארץ האט מיר געקלאפט ווי בא א גולן. פארוואס
 מיר זענען אזוי אנמלאפן, ווייס איך ניט. מסתמא זיך דערשראקן. דאס
 הארץ האט דערפילט אז עפעס ניט גוטס איז אפגעטאן געווארן.
 נאכגעגעבן דעם יצר-הרע... און ווען מיר זענען נאך אפילו ניט דער-
 לאפן צום שול-הויף האבן מיר דעהערט קולות פון רבי'נס גאס:

„גוואלד! א שרפה, עס ברענט! ראטעוועט!“

פון אלע זייטן האבן אנגעהויבן לויפן מענטשן.

הערט! מיר האבן מורא געהאט צו גיין אהיים. איי, איי, האבן
 מיר מורא געהאט! אט אזוי האט א גליטש מיט א חופה אראפגעפירט
 אינגלעך פון גלייכן וועג.

— רבי, איר האט נאך א מעשה מיט א רבין? — האט איינער

פון אונדז א פרעג געטאן.

— איי, שקצים! — האט דער רבי פארקרימט א קוק געטאן

אויפן זייגער — נו, מילא, גייט שוין, גייט שוין, סיי ווי צייט!

איינגעבראכן

1

די לעצמע צייט איז הערשעלען געווארן זייער פארדעכטיק ; ער פרעגט גארניט, ער זאגט גארניט, אבער ער גייט ארום מיט אָנגע- שפיצטע אויערן, מיט אומרוואיקע אויגלעך ; פארקוקט אַפּט דער מאמען אין די אויגן און דערווארט עפעס.

אויף ריכטיג וואָס, ווייס ער אליין ניט, נאָר דאָס הערצל זאָגט אים אונטער, אַז עפעס וועט דאָ מיט אים געשען, אַז עס קלייבט זיך וואָס איבער זיין קאָפּ...

ער שפּילט זיך נאָך איצט אויך צוגלייך מיט אַלע שקצים'לעך פון דאָרף אַ גאַנצן טאָג באַ דער ברויטער, פּרייער סיים*.) ער לויפט אַרום אַ באַרוועסער איבערן ברעגניקן גראָס, פאַרקריכט ווייט אין דעם זומפיקן צעוואַקסענעם פּליושמש אָדער פּאַליושקעט זיך גאָר שעה'ן-לאַנג אין וואַסער און כאַפּט מיט אַ פּאַדעם אויף אַ צוגעכונ- דענעם קייקעלע ברויט, זילבערנע, צאַפּלדיקע פּלאַטקעלעך.

ער שפּילט זיך נאָך איצט אויך... אַבער עפעס אַ געפּיל פון מורא לזאָט אים ניט אַפּ, עפעס אַן אומעט ליגט אים אין האַרצן, ווי אַ שאַפּן וואַלט זיך דאָרט פאַרקליבן אין מאַכט טונקל און קיל זיין קינדער-פּרייד.

אָנגעהויבן האָט זיך עס, זינט מען האָט אין שטוב גענומען צופּיל דערמאָנען זיין נאָמען און צופּיל זיך אומקוקן אויף אים. עפעס רעדט די מאַמע מיטן טאָטן, דער טאָטע מיט דער מאַמען וועגן אים אַזעלכע רייד, וואָס ער פאַרשטייט ניט גאַנץ קלאַר. באַזונדערס רעדט

(* אַ נאָמען פון אַ טייד.

א סך די מאמע, בא יעדן גלעט איבערן קאפ, בא יעדן מאל א געזונט
אין דיין געקרויזט קעפל", פרעגט זי אים:

— ווילסט גיין אברהמעלע אין חדר?— ווילסט דאך גיין אין חדר...
ער שווייגט, עפעס ווערט אים אומעטיק פון דער מאמעס פרעגן.
ער ווייס ניט וואס צו ענטפערן. פארוואס זאל ער ניט וועלן גיין
אין חדר, אז דארטן, דערציילט די מאמע, איז אזוי גוט: א מלאך
ווארפט קאפיקעס, מען טוט אן נייע שיכלעך, הייזן מיט קעשענעס
און מען וואקסט אויס גרויס... וואלט דאס חדר געווען אין דארף,
וואלט ער שוין ניט צורו געלאזן. מען זאל אים פירן אין חדר, אז
ניט וואלט ער אליין געלאפן... און סטיאפקען און מיקימען וואלט ער
מאקע אלע טאג געוויזן די קאפיקעס פון מלאך, זיי קענען דאס ניט
האבן. ער ווייס, ער איז א אידיש אינגל און נאך אידישע אינגלעך
לאזט מען אריין אין חדר — אבער דאס חדר איז ערגעץ ווייט, וואו
דער פעטער אלקנה איז. נאך איין מאל האט ער געזען דעם פעטער
אלקנה, און ער געדענקט נאך זיין בארד. עפעס א מאדנע גרויסע
בארד, און א צאצקע האט ער אים געבראכט, און די צאצקע געדענקט
ער גוט — א פערדל אויף רעדלעך. האט ער אים גענומען צום טיך
אנטרינקען און אים געלאזן שווימען ווי דער אלטער מיכאלקע זיין
„בולאטן", איז ער אוועקגעשוואומען. האט ער געוויינט, געשריען,
האט מען אים צוגעזאגט, אז דער פעטער אלקנה וועט ווידער קומען
וועט ער ברענגען אן אנדער פערדל. און אלע טאג האט ער געפרעגט,
וואו איז דער פעטער אלקנה? ווען קומט דער פעטער אלקנה? האט
מען אים געזאגט, אז ער פארט שוין, נאך ס'איז זייער, זייער ווייט,
איז ער נאך ניטא.

און די מאמע זעט, אז ער ענטפערט ניט, פארשטייט זי אים,
קוקט אויף אים אי שטאלץ, אי אומעטיק.

— דו ביסט א קלוג אינגל! דו ווילסט דאך גיין אין חדר, וועסט
דאך פארן צום פעטער אלקנה? ווילסט פארן צום פעטער?

— יע...

— וועסט וועלן שלאפן באם פעטער?

— מיט דיר אין איין בעט.

— און אליין אין א גוט, ווייך בעט?

— ניין.

פון דער מאמען טרעט ער ניט אפ א טריט. איז ער נאך אין א שלעכטן וועטער אין שטוב, גייט ער איר נאך פון שטוב אין קראם און פון קראם אין שטוב; קריכט איר נאך הינטערן מוכאנג און פאלגט נאך איר יעדן ריה, און קומט אפט אויס דעם מאמען אין וועג. ביזערט זיך דער מאמע:

— גייט נאך ווי א שעפס! פע, א פינג יאריקער בחור, וואס וועט באלד גיין אין חדר זאל זיך נאך האלטן אן דער מאמעס פאר-מוך! וואס פלאגטערסטו זיך אונטער די פיס?

אבער די מאמע שמעלט זיך שטענדיק איין פאר אים:

— וואס האסטו צום קינד? ער מוז דאך ערגעץ זיין...

ווען ער פארקריכט אפילו ווייט מיטן זומפיקן ברעג אין פילט זיך אזוי מאדנע אין צעוואקסענעם הויכן גרינעם אאיר וואס פאר-שמעלט אים אין גאנצן. ס'איז דארט קיל און גרין, גרין און קיל — וואונדערבאר גרין. בא יעדן שארף זיינעם שפרינגען זיך פאנאנדער גרינע פרעש, בונק! אין דעם גרינעם לינזיקן וואסער. און דער אאיר שמעקט אזוי שטארק, אזוי שארף, אזוי פייכט... דאס וואסער אונטן בלעזלט זיך, בילקעט זיך, ער שמעלט פארזיכטיק די בארוועסע פיסלעך אויף די קילע רוימלעך-ווייסע אנגעקוואלענע פליושטש-ווארצלען און ווי א יאכט-הינטל שרעקט ער ווילדע קאלירטע ענטלעך און שווארצע וואסער-הינדלעך.

ער פארגעסט אן אלץ, עס צעברענגען זיך די אויגן: ער וועט כאפן איינס און דאך שרעקט ער זיך איבער יעדן מאל, ווען פלוצלונג פון סאמע אונטער זיינע פיס שיסט ארויף מיט גערויש א פארל און לאזט זיך אזויעק קרום איבערן טייך.

אט! א וואסער-הינדל איז געזונקען ווי א שטיינדל צום גרונט. עס פארכאפט אים דער אטעם. דער פליושטש בייגט זיך מיט אים צוזאמען צום וואסער, דאס וואסער בלעזלט זיך, שלינגט... דאס

הארץ קלאפט אים, ער וועט ווארטן, ער ווייס, דאס הינדל מוז צוריק ארויף, און דער פליושמש נייגט זיך אלץ נענטער מיט אים צום וואסער. פון צווישן די קויקן וואסער זעט ער נאך א אינגל דארטן און דאס וואסער בלעזלט זיך, שלינגט, ציט... און ער נייגט זיך אלץ נענטער, נענטער...

נאך פלוצלונג טוט אים א צאפל דאס הערצל. ער הויכט אויף דעם קאפ, הערט זיך צו, אימעצער האט אים פון פליושמש ווי א רוף געטאן:

„הערשעלע!“

גלייך ווי די מאמע...

און א סומנעקייט און א בענקשאפט באפאלט אים. ער פאר-געסט אן דעם הינדל און גיט זיך א ווארף, גיכער זיך ארויסצוקלייבן פון דער גרינער וואסער-וועלט.

א פארסאפעמער לויפט ער אריין אין שטוב:

— וואו איז די מאמע? דו מיך גערופן?

— ניין, כ'האב שוין טאקע געקלערט וואו דו ביסט?

— מאמע, געקענט א הינדעלע כאפן...

— זע נאך, — בייזערט זיך דער מאמע, — א אינגל, וואס וועט

שוין באלד גיין אין חדר, ליגט אים אין קאפ אזעלכע נארישקייטן.

אברהמל כאפט אויף דער מאמעס אן אומעטיק בליק און דאס

הערצל קלעמט אים ווידער פאר דאס אימבאזואוסמע.

2.

א דערפרייטער, אין איין אטעם, איז הערשעלע אריינגעלאפן

אין קראם:

— מאמע, געכאפט א העכטעלע, אט אזא קליינטשיקן... אריינגעלאזט אין א גריבל וואסער...

— א געזונט אין דיין געקרויזט קעפעל, האט אים פלוצלונג די

מאמע גענומען קושן — דו טייער אינגעלע מינס.

— קום אהער, הערשל, האט דער מאמע איבערגעשלאגן, גיי צו

מיכאלקען און זאג. אז ער זאל מארגן פרי קומען מיט דער פור. די מאמע וועט דיך אוועקפירן צום פעטער.

אן אנדערשמאל איז בא אים דער גיין צו מיכאלקען געווען א יום-טוב. מיכאלקע פלעגט אים ארויפגעצן ריימנדיק אויפן בור לאטן. און אים דורכפירן הין און צוריק איבערן פאדוואר. פון דער הויך פון דעם בולאטנ'ס רוקן האט דער גאנצער פאדוואר געהאט אן אנדער פנים. גארנישט ווי פון אונטן. איצט האט אים ווידער דאס הארץ א צאפל געמאן. עפעס האט ער אונטער די קושן אויפגע- כאפט דער מאמעס א פארצאגטן בליק, און אומרוואיק אנגעהויבן קוקן דא אויפן ערנסטן מאטן. דא אויף דער מאמען...

דו קלוג אינגל מיינס, וואלסטו געזען, וואס פאר א שיכלעך נייע מען האט געבראכט פאר דיר!..

3.

אין גאנצן אנגעמאן אין נייע מלבושים לעך איז הערשעלע געזעסן מיט דער מאמען אויף מיכאלקעס פור און אנגעקוואלן פונם וועג. א זוניקער מאג, פון ביידע זייטן איבער א קאנאווע ווי א שנה, ציט זיך, צוזאמען מיטן וועג דער פארביקער הארבסטיקער וואלד. עס מינען זיך פאר די אויגן קאלירן: רויט, גריין, געל, וויאלעט. פויגל פליען אדורך אזעלכע, וואס ער האט כאס טייך ניט געזען. עס שמעקט מיט פעך און דארט טיף אין וואלד קוקט ארויס א סוף, און דא מרעפט זיך אן פון צייט צו צייט א ווילדער בארנע בוים מיט „דימשקעס“ — א בוים מיט ווינטערדיקע גרינע עפעלעך.

— מאמע, כ'וועל אנרייסן עפל.

— נאך וואס דארפסטו דאס, זיי טויגן דאך ניט, ס'פעלט דיר?

— כ'וויל...

בעט די מאמע מיכאלקען און ער שמעלט אפ די פור אויף א וויילע... בארג ארויף לאזט מען אים גאר גיין צופוס און ער גייט שטאלץ צוזאמען מיט מיכאלקען פוס אין פוס, ווייזט, אז ער איז

א גרויסער, רייסט פעלד-בלימלעך אין קאנאווע, לויפט גאר אוועק אויף פריער און קומט צוריק.

בא א פעלד פון ארבעס-סטרומשקעס האט שוין מיכאלקע אליין אפגעשטעלט די פור — אראפגענומען הערשעלען ער זאל גיין רייסן אבער ניט מיט די ווארצלען, האט ער אים אנגעזאגט, מיט די ווארצלען איז אן עבירה.

הערשעלע האט אן אלץ פארגעסען. ער האט זיך געפרייט פון די נייע ערטער, פון דעם אומבאקאנטן וועג. נאר איינמאל האט ער דערזען א זילבער-לויפיק טייכל שנירלט זיך איבער א לאנקע, האט ער פלוצלונג א פאטש געטאן מיט די הענטלעך:

— אוי מאמע כ'האב פארגעסן דאס העכטעלע אין גריבל... עס וועט שטארבן... און זיך פארטראכט.

און נאך אמאל האט ער אויפגעצאפלט:

— שמשא, כאיא? האט מיכאלקע געפרעגט — מאלענא דא כעדערא וועזיעמשע?...*

און הערשעלע האט אויפגעכאפט ווי די מאמע ווינקט צו מיכאלקען ער זאל שווייגן. און מיכאלקע האט פארענדיקט:

שקאדא, יעשמשע טאקי מאלי!...**) און א פאך געטאן מיטן בייטש:

פאשאל!...

4.

אריינגעפאלן איז הערשעלע צום פעטער אלקנה ווי אין א שטאד. דער קאפ האט זיך אים גענומען דרייען.

אלץ עפעס אין גאנצן אנדערש ווי בא זיי, און קינדער א סך. ס'איז א גוואלדיקער טומל. מען שפילט זיך, מען קריגט זיך — אים האט מען גלייך ארומגערינגלט, געקוקט מיט פרעמדע אויגן, כמעט באטאפט אים און אים גערופן זיך שפילן.

* איר פירט, חיה, אויער קליין אינגל אין חדר אריין?

** א רחמנות, נאך אזא קלויניקער!

ער האט זיך נאך געהאלטן פרעמד. ניט אפגעטראטן א טראט
פון דער מאמען.

זאגט די מאמע:

גיי שפיל זיך מיט די קינדער הערשעלע, וואס גייסטו מיר
נאך נארעלע?

און באלד הויבט זי אים אן איינריידן. אז ער זאל וועלן גיין אין
הדר, אז ער זאל פאלגן דער מומען, דעם פעטער, ער זאל זיין א
גוט אינגל. ער זאל פאלגן דעם רבין, ער זאל וועלן לערנען, וועט
אים זיין גוט — גיי שפיל זיך הערשעלע מיט די איבעריקע קינדער.
באלד וועט קומען דיין רבי, דו ביסט דאך א קלוג אינגל.

— קום שפילן קנעפלעך, האט אים א רוף געטאן דער עלטסטער
פון די קינדער — מיר האבן א שופלאד קנעפלעך...

און פלוצלונג האט ער דערזען א גאנצן שופלאד מיט קנעפלעך,
אלערליי סארטן: שיסעלעך, פארצעלייטשיקעס, מינץ.

— דאס האב איך געוואונען... כאפט זיך איינער פון דער חברה
ארויס, און ווייזט „א שיסעלע“ אויפן האנט. — פאר איר בין איך
געגאנגען פיר מאל...

— און דאס האב איך געוואונען...

— און דאס איך...

באלד האט זיך צעפלאקערט די שפיל. הערשעלע איז נאך געווען
א טייערער „פיקער“. מיט איין פיק פלעגט ער טרעפן אין קנעפל.
ער האט אן אלץ פארגעסן. ס'האט אים שוין קיין זאך ניט אינטער-
רעסירט. נאך געווינען וואס מער קנעפלעך.

עפעס האט די מאמע געבראכט א אידן און געזאגט, אז דאס
איז דער רבי. דער רבי האט אים א קניפ געטאן אין בעקל. און
געזאגט: א, א טייערער, טייערער אינגל, ווילסטו לערנען? הערשעלע
האט אויף אים א קוק געטאן. עפעס האט ער זיך פארגעשמעלט א
רבי'ן גאנץ אנדערש. און דער קוקט אויס ווי אלע מענטשן וואס
קומען צו זיי.

נאר ער ענטפערט: כ'וויל, אבי גיכער צום שפיל, ער האלט אין אפגעווינען „א שיסעלע“. זאל דאס זיין דער רבי...

ער זעט די מאמע סוד'עט זיך דא מיט דער מומען, דא מיט'ן פעטער — גארניט; מיכאלקע קומט אריין מיט דער בייטש אין האנט, בלייבט שטיין עפעס אין מיר. — גארניט. די מאמע גייט צו ווי ער ליגט אזוי אויפן פאדלאגע און שפילט, קושט אים, שמייכלט — גארניט; ער הערט א פור פארט אפ אין דרויסן, — גארניט, און פלוצלונג גיט ער זיך א צאפל, גיט א ווארף די קנעפלעך און א פלי ארויס אין דרויסן...

די מומע האט אים געוואלט א כאפ טאן פאר א הענטל, אבער גיט באווייזן; דער פעטער איז נאר געבליבן שטיין א צעטומלטער מיט האלבע ווערטער אויף די ליפן.
— וואס, וואס לויפסטו? ...

אין דער רגע איז שוין הערשעלע געווען אין דרויסן. דערזען ווי די פור מיט דער מאמען פארקירעוועט זיך אין א זייטיקער גאס האט ער מיט א געשריי: מאמע! גענומען נאכיאגן מיט אלע כחות די פור. ער זעט גארניט, ער פילט ניט, עפעס שמעלן זיך אפ מענטשן און רופן: אינגעלע, וואס איז? ... ער זעט זיי נאר אויסמיידן... און די פור פארט אלץ גיכער אוועק...

אין פארצווייפלונג יאגט ער מיט אלע כחות, און דער צעשראץ-קענער רופ „מאמע"! רייסט זיך אלץ אפטער; אים ווילט זיך אנידערפאלן אין געוויין, נאר די פיסלעך לויפן פון זיך אליין, און דאס הארץ רייסט די לופט.

„מ-א-מ-ע נעם מיך!" און די פור איז ווייט, אזוי ווייט... און פלוצלונג האט ער דערזען, אז די מאמע דרייט אום דעם קאפ צו אים עפעס מאכט זי מיט דער האנט דא צו אים און דא צו מיכאלקען, אים דוכט, אז זי הייסט מיכאלקען פארן גיכער, אז אים ווייזט זי צוריק, צוריק... און ער יאגט און ער שטרעקט אויס די הענטלעך:

מאמע נעם מיך, מאמע נעם מיך!

ער זעט די פור האַט זיך אָפגעשטעלט. די מאַמע קריכט פון פור.
און ער לויפט נאָך אָנגעשמרענגטער צו איר. זי לויפט אים אָנמקעגן.
ער ליגט שוין באַ איר אין די הענט און פון האַלדז רייסט זיך נאָך :
מאַמע. נעם מיך...

די מאַמע ווישט אים זיין פאַרשוויצטן פנים. טוליעט אים צו זיך
און רעדט :

— דו ביסט אַ שלעכט אינגל. האַסט דאָך עפעס צוגעזאָגט צו
זיין גוט און פאַלגן... מיכאַלקע. פאַר צוריק צום פעטער...

צוריק באַס פעטער. האַבן אים אַלע געמוסרט. אי דער פעטער.
אי די מומע. נאָר די קינדער האַבן אַנדערש געקוקט אויף אים און
קיין זאך ניט געשטערט. אים האַט קיין זאך ניט געזאָרט. ער האַט
זיך נאָר ווי אַ שעפּסל געבונדן צו דער מאַמען. געהאַלטן פאַרן קלייד
און פון איר ניט אָפגעטראָטן. זי האַט שוין גאַרניט געפרובירט פון
אים אַוועקגיין. ווען זי האַט אים איינגעלייגט שלאָפן. האַט זי זיך
געמוזט זעצן לעבן אים און ער האַט זי צוגעהאַלטן פאַרן האַנט.

מיט אַמאָל האַט ער זיך אויפגעכאַפט. זיך פאַרזשמורעט פון
דער זון. ווילד זיך אַרומגעקוקט און אָנגעהייבן פאַרצוויללפט רופן :
מאַמע. וואו איז מאַמע? קיין ענטפער האַט ער ניט געקראָגן. נאָר
דער פעטער איז אַריין און אַ זאָג געמאַן :
שאַ. שאַ. די מאַמע וועט באַלד קומען.

האַט ער שוין גאַרניט געפרעגט. שמיל אַרונטערגעלאָזט דעם
קאַפּ. עס זיינען אים פאַרלאָפן די אויגן. די שטוב מיט אַלין האַט
זיך אָנגעהויבן אַפרוקן פון אים און באַקומען אַ קרום געשמאַלט.
און דאָס ערשטע מאָל האַט ער דערזען די וועלט דורך אַמתיע טרערן.

אין עטלעכע מעג אַרום איז שוין הערשעלע געגאַנגען אין הדר.
דער מלאך האַט אים געוואָרפן קאַפּיקעס. ער האַט זיך געגרויסט מיט
זיינע נייע הויזן מיט די קעשענעס און געשפילט אין קנעפלעך.

ע ל י נ ו ל ש ב ח

געוודמעט א. ליעסין

נאכט. פון געלעגער הויכט זיך שטיל אויף דער זיבן-יעריקער
אברהמל. קוקט מיט שארפע אויגן צו דער מאמע באם זייט שלאפט
שוין. שפרייזט אריבער איבער אים און שליכט זיך דורך אין דער
צווייטער קאמער.

די גאנצע שטוב איז פארהילט אין חושך. גאר ווי א רונדער.
רויט-געלער פלעק שיינט דאס קליינע קערצסין לעמפל אויפן
ווייסן מיש.

שטיל קומט אברהמל צו צום מאמענס שאפע ספרים. באקומט
ארויס דעם "שארית ישראל". קריכט ארויף אויף א שטול. נעמט די
פיס אונטער זיך. צעעפנט דעם ספר אויפן מיש און הויכט אן בלע-
טערן אין שוין פון לעמפל.

ער מישט די פארגעלמע בלעטער מיטן רש"י כתב ביז ער
בלעטערט אויף: דער ערשטער בלום בילבול אין בלוא. ער שפארט
זיך אונטער דעם קאפ מיט ביידע הענט און ער לייענט: "א קריסט
האט עדות געזאגט. אז ער האט געזען. ווי א באנאכט האט א איד
אריינגעווארפן א קינד אין מייד אריין. און כאטש עס האט גאר
אין שטאט ניט געפעלט קיין קריסטלעך קינד. און כאטש מען האט
אין מייד גענישטערט און מען האט גאר קיין גוף פון קיין קינד ניט
געפונען. דאך האט מען אויף די איינציקע ביווע עדות פון דעם קריסט.
פארמשפט און פארברענט ניין-און-דרייסיק אידן.

"ווען מע האט די אידן געברענט לעבעדיקערהייט. האבן זיי פון
די פלאמען ארויסגעזונגען "עלינו לשבח"... און זייער קול איז געווען
דורכגעזאפט מיט זיסקייט און מיט פרייד..."

א שוידער נעמט דורך דעם קליינעם אברהמלען. דער שפיציקער.
 צעדרייטער רש"י כתב צעשווימט זיך פאר די אויגן:
 „א בילבול געמאכט. לעבעדיקערהייד פארברענט און זיי האבן
 געזונגען „עלינו לשבח“. ווי קען מען דאס זינגען. אזוי זיס זינגען.
 ווען מען ברענט לעבעדיקערהייט?“
 „גוט. וואס זיי האבן געזונגען“. פארקלעמט זיך דאס הארץ בא
 דעם קליינעם אברהמלען — „דווקא זינגען. זיי אויף צו להכעים —
 ער וואלט אויך אזוי געשאן“...
 ער וואלט אויך געוואלט זיין אזא... אבער וואלט ער געקענט
 ברענען לעבעדיקערהייט און זינגען „עלינו לשבח“?...
 געוויס. ער וואלט זיך געלאזט ברענטן לעבעדיקערהייט... און
 גלייך צווייפלט ער: „אפשר וואלט איך נישט געקענט. איך וועל
 פרובירן.“
 דער קליינער אברהמל רירט זיך צו מיט א פינגער צו דער אנגע-
 גלימער גלאז. ווי ער וואלט דעם פינגער אין פייער אריינרוקן. ס'טוט
 אים אזא בריי, אז ער כאפט צו דעם פינגער. עפעס דערפילט ער
 א הארטע פרעמדע זאך אויפן שפיץ פינגער...
 „צוגעכאפט. אבער קיין געשריי נישט געשאן“ — טראכט ער —
 ער וועט פרובירן נאך אמאל.
 אברהמל קוקט שוין מער נישט אין ספר. ער האט זיך איינגע-
 שפארט מיטן בליק אינם גליענדיקן שוין פון לעמפל.
 דער שמאלץ וואקסט בא דעם קליינעם אברהמל. ער זאגט אלע
 טאג דאס אייגענע. וואס די נייד-און-דרייסיק אידן האבן געזאגט.
 פארוואס האט ער צוגעכאפט דעם פינגער?
 אים פארדריסט. ער האט נישט געדארפט צוכאפן דעם פינגער.
 און ער וועט פרובירן נאך אמאל. און טאקע אויפן הוילן פייער. ער
 וועט מיט דער הוילער האנט ארונטערנעמען דאס גלעזל און פרובירן
 דעם פינגער אין דעם פייער. זיי האבן אין גאנצן געברענט. מוז ער
 קענען כאטש א פינגער זיך לאזן ברענען.
 אברהמל קוקט און קוקט אויף דעם צעגליטן קנויט. דאס קליינע

פלעמל צעוואקסט זיך אין א גרויסן פלאם. מענטשן געשטאלטן שיי-
נען אין פייער. רוימע, הונגעריקע פייער-צונגען שפרינגען אונטער,
לעקן, וויקלען ארום די מענטשן געשטאלטן. אלץ ארום שפרינגט,
זידט, שרפה'ט. נאר די מענטשן געשטאלטן שטייען אין א הייליקן
שיין און זינגען...

אברהם הערט זיך צו מיט אַנגעשמרענגטע איערן... „עלינו
לשבח“ — מראַגט זיך באַ אים דורך דער ניגון פון דער תפילה. אים
דוכט זיך, אז ער הערט עפעס אַ געזאַנג, געוויס אַ געזאַנג... אַ באַקאַנט-
מער ניגון „עלינו לשבח“ הערט זיך אין דער נאַכט, און מיט צעעפנטע
אויגן קוקט ער אין פייער אַריין...

זשעף און מאַרקיוז

אויף ברוסעלער גאסן, אין אַ שווערן לאַסטיקן וועגל מיט שטיינ-
קוילן, זענען געגאנגען איינגעשפּאַנט: אַ הונט און אַ מענטש.
דער הונט איז געווען „מאַרקיוז“ — אַ שוואַרצער גרויסער הונט
מיט בייזרוימע אויגן.

דער מענטש איז געווען „זשעף דער נידעריקער“, אויך אַ שוואַר-
צער מיט ווייס-רויטלעך-אַנגעצונדענע אויגן און מיט אַ פאַרשמירט
אויסגעמאַמערט פנים.

איינגעשפּאַנט אין וועגל, אַנגעשטרענגט שלעפּנדיק אים, פלעגן
זיי גיין גלייך — האַרט איינער לעבן אַנדערן, זייט באַ זייט, טריט
אין טריט, פון דערווייטנס און אפילו נענטער וואַלט מען אין קיין
פאַל ניט געקאַנט דערקענען, אַז דאָס איז אַ הונט מיט אַ מענטשן.
אַדער אַ מענטש מיט אַ הונט, נאָר צוויי הינט, אַדער צוויי מענטשן.
ווי איר ווילט רעכנט...

וואַרום ווי באַ מאַרקיוז די פעל, אַזוי איז אויך באַ זשעפּן געווען
אויסגערופן און צעטרעמפלט די קליידער און דאָס לייב, זיין באַוואַק-
סענער, ניט געשאַרענער קאַפּ, די לאַנגע צעשוּיבערטע האַר מיטן
מעמפּן אויסדרוק אויפן פנים, זיין אויסגעקריממער אין דרייען-
געבויענער קערפער האַט אויסגעקוקט אַזוי הינטיש און ענלעך צו
מאַרקיוז, ווי מאַרקיוז פּיגור — אויף זשעפּן.

ביידע שוואַרצע, ביידע פאַרמאַמערטע, שמוציקע און מידע, זענען
זיי געקראַכן איבער די שיינע זויבערע אויסגעצירטע גאַסן, געשלעפּט
דעם וואַגן שטיינקוילן, זיך צונויפגינסנדיק מיט אים אין אַ שוואַרצן
מרה-שחורה'דיקן פלעק.

פונם לאַנגן שלעפּן דיזעלביקע לאַסט זענען זיי איינער צום

אנדערן צוגעוויינט געוואָרן. דער בייזער צארנדיקער מאַרקיו האָט נאָר שטענדיק געזוכט אַ געלעגנהייט פון וועמען-עס-איז נקמה נעמען. גענלויט אַריינשטעקן די שאַרפע ציין און איז צעקריגט געווען מיט דער גאנצער וועלט. פלעגט אָבער אַ פריילעכער ווערן, דערזענדיק זשעפן, נאָר פון איין זשעפן האָט ער זיך געלאָזט אַנטאָן און אויסטאָן דאָס מויל-ציימל און אפילו אַריינשטעקן די האַנט אין זיין געפערלעכן מויל אַריין.

זשעפּ פלעגט אים איינשפּאַנען און זיך אַליין איינשפּאַנען. אַ צווייטן וואָלט דאָס מאַרקיו פאַר קיין פאַל ניט געלאָזן. הינט, זיינס-גלייכן אפילו, האָט מאַרקיו פיינט געהאַט. און גאָר אין אַ ווילדן צאָרן פלעגט ער אַריינקומען און זיך רייסן פון קייט, דערזענדיק הינט און הינטלעך פּוסט-און-פּאַסניקעס, וואָס לויפן אַרום פּראַנק און פריי און ווייסן פון קיין יאָך ניט.

אַלעמען האָט ער פיינט געהאַט, אויסער זשעפּן. זיין איינציקן חבּר, זשעפּ איז געווען דערזעלבער עלנטער, ווי ער, און דעם גרעסטן טייל פון זיין לעבן האָט ער פאַרבראַכט מיט מאַרקיון.

אַלע באַגינען פאַרן צעפירן די קוילן צו זייער באַלעבאַס קונדן. האָט זשעפּ געגעבן מאַרקיון דאָס אַנגעגריימע עסן, געשפּילט זיך מיט אים, געראַנגלט זיך, געהייסן אים זיך שטעלן אויף די הינטערשטע פּיס און געוואָרפן שטיקלעך ברויט פון ווייגענעם פּרישטיק אין דער לופט, אַז מאַרקיו מיט אַן אַפּן מויל זאָל אונטערשפּרינגען און כאַפּן. אַמאָל, אַז זשעפּ פלעגט געפינען עפעס „רעכטס“ אין מאַרקיו'ס עסק, ווי געפּרעגלטע פּיש, פלעגט ער אויך פאַרוזוכן... אַפּטמאַל האָבן זיי זיך פּשוט געטיילט מיט זייער מאַלצייט, און געשלאָפּן זענען זיי אויך איינער לעבן צווייטן: זשעפּ אין שטאַל פון קוילן און מאַרקיו — אין זיין ביידל דערביי.

זשעפּ איז אַ רואיקער מענטש געווען. אים האָט ווינציק געאַרט, ווען ער איז געבליבן אַן כּוּחַת. ער פלעגט קיינמאַל ניט אַריינקומען אין צאָרן. ער האָט אפילו קיינמאַל ניט געקלערט וועגן דעם... און ווען ס'האַט אים שוין שטאַרק וויי געטאַן דער רוקן, אין אַלע גלידער

זענען ווי אַפּגענומענע געווען פון מידיקייט. פלעגט ער זיך נאָר אַפּ שטעלן אויף אַ וויילע אין מיטן גאָס, איבערכאַפּן דעם אַמעס און שלעפּן ווייטער.

אַבער מאַרקייז, ווען ער איז פאַרמאָמערט געוואָרן, האָט ער מיט אַ שווער אַטעמדיק אַפּן מויל זיך אַוועקגעלייגט, זיך אויסגעצויגן אויף די פּאָדערשמע לאַפּעס און געברומט יאָמערלעך, ביז און האַרץ-רייסנדיק, דעמאָלט האָט קיין זאָך נישט געהאַלפּן. נישט זשעפּס גע-שרייען, נישט קיין קלעפּ אַפּילו, ס'פלעגט אים אַנקומען גענוג שווער ביז וואָנען ער פלעגט איינריידן זיין חבר, אַז מ'זאָל שלעפּן ווייטער דעם יאָך צוזאַמען.

זשעף האָט נישט געוואוסט פון מאַרקייזס חלומות און נישט פון זיין קנאה און צאַרן. ווען מאַרקייז האָט זיך געוואָרפּן אויף אַנדערע האָט ער זיך באַמיט אים איינצושטילן און דערביי אים דערקלערט „שווייג, האָסט נישט פאַרוואָס צו בילן“.

זשעף האָט נאָך קיינמאַל נישט געפּרוּבט זיך צוגלייכן צו אַ צווייטן מענטשן. פון קליינערהייט אָן האָט ער געשלעפּט דעם וואָגן און קיינמאַל נישט אַ קלער געגעבן ס'אַראַ הינמיש לעבן דאָס איז! פון זיין גאַנצער פאַרגאַנגנהייט געדענקט ער נאָר איינס: זיין געבורטס-טאָג. דעם טאָג האָלט ער שטענדיק פאַר אַ יום-טוב און מרינקט זיך דאָן אָן. און שוין מיט אַ צייט פריער הייבט ער אָן צו זאַמלען סאַנטים צו סאַנטים כדי ער זאָל זיך קאַנען דעם טאָג אַני-שיכורן — כאַטש אַ גאַנץ יאָר מרינקט זשעף קיינמאַל נישט.

און פון יאָר צו יאָר ווען ער שיכור'ט זיך דעם טאָג אָן, ווערט ער צערייצטער און צערייצטער. דעמאָלט קריכט ער אַ שיכורער מיט אויסגעשטרעקטע אַרעמס צו יעדערן וועמען ער טרעפט נאָר איז שענק. בעט, מע זאָל מיט אים מרינקען: אַזאַ טאָג... אַזאַ טאָג — מורמלט ער מיט שיכורע טרערן אויף די אויגן, נאָר מען קערט זיך פון אים אַפּ מיט אַן עקל, ראַלט ער צונויף די פויססן און שרייט: — איך בין אויך אַ מענטש!... אויך אַ מענטש... איך בין היינט געבאָרן געוואָרן...

נאר גענוג איז א שמרענגער בליק פון וועמען-עס-איז. א הויך געשריי פון באלאבאס, אז זיין אויפרעגונג און כעס זאל פארשווינדן. מיט צעשראקענע שיכורע אויגן קומט ער זיך דעמאלט ארום און קריכט אַוועק ערגעץ אין א ווינקל.

ווי אלע יאר, האָט ער זיך דאָס מאל אויך צוגעגרייט צו דעם פייערלעכן מאָג. באלד באַגינען, גלייך מיט דער זון איז ער אויפגע- שטאַנען, פאַמעלעך אַרויסגעשלעפט מאַרקיון פאַר דער קייט פון ביידל. אים ליבלעך אַ קלאַפּ געגעבן איבערן רוקן. אַ גלעט געמאַן איבערן האַלדז. מאַרקיו האָט זיך געצויגן און געגעניצט. זשעף האָט שטאַלץ און פייערלעך אויסגערעדט:

— ווייסט, מאַרקיו, היינט איז מײן געבורטסטאָג!..

מאַרקיו, ווי ער וואָלט פאַרשטאַנען, האָט מיט אַ פּריילעכן מרוק אים באַגריסט און שטעלנדיק זיך אויף די הינטערשטע פּיס, האָט ער די פּעדערשטע אַרויפגעלייגט אויף זשעפּס אַקסלען און אים אַנגעהויבן לעקן דאָס פנים...

— גענוג, מאַרקיו, — זאָגט זשעף, — ס'איז ניטאָ קיין צייט. היינט מוז מען פּריער צעפירן די קוילן. מיר וועלן גלייך אַרויספאַרן... דערפאַר וועלן מיר שפּעטער זיין אַ גאַנצן מאָג פּריי.

מאַרקיו האָט זיך דורכגעדרונגען מיט זשעפּס שטימונג, אַן יעדן סימן פון אומצופּרידנקייט האָט ער זיך געלאָזט איינשפּאַנען. ניט געגעסענערהיים און מיט גרעסערע שנעלערע טריט ווי געוויינטלעך, האָבן זיי זיך געלאָזט איבערן שטאַט.

די זון איז שוין געשטאַנען גאַנץ הויך. מאַרקיו אַ הונגעריקער און אַ מידער, האָט געברומט פאַר פּרייד, דערשפּירנדיק אַז דאָס וועגל איז שוין באלד ליידיק און מען וועט אין גיכן זיך פאַרנעמען אַהיים. פון צופּרידנקייט האָט ער אַפילו דורכגעלאָזט אַ פאַר גראַבע אויס- געפאַשטע מאַפּסן מיט ווייסע, זילבער-אויסגעשטיקטע העמדלעך, מיט רוימע ברעגן און ניט אַנגעפאַלן אויף זיי.

נאַר אַט האָבן זיי זיך אַפּגעשטעלט באַס לעצטן קונד, פונקט

באם שענק. זשעף האָט אַרײַנגעמראָגן די קױלן און איז שוין מער
ניט אַרױס...

אומױסט האָט מאַרקיו געװאָרט שעה'ן לאַנג. געקוקט מיט הונ-
געריקע בעטנדיקע אויגן אויף דער טיר. וואו זשעף איז פאַרשוואַנדן;
אומױסט האָט ער אומ'ברחמנות'דיק געבולן און גערופן — זשעף איז
ניט אַרױסגעקומען... ערשט שפעט פאַרנאַכט האָט זיך ברייט אויפ-
געעפנט די טיר און זשעף, אַ שיכור'ער, פאַלנדיק פון די פיס, מיט אַ
גלאַז ביר אין האַנט, האָט זיך אַרױסגעשלעפט אויפן גאַס.

ער איז צוגעקראַכן, וואַקלענדיק, צו מאַרקיו, זיך געשאַקלט ווי
אַן איינזאַמער זאָג פון ווינט און געפלאַלט שיכורערהייט:
— מיין געבורטס-טאָג, מאַרקיו!... אַ גליקלעכער טאָג... נאָ
טייערער ברודער, טרינק!.. טרינק!..

מאַרקיו האָט האַלב-אַרנדיק געברומט, זיך אויפגעהויבן פון אַרם
מיט ציטערדיקע פיס, אַפגעדרייט דעם קאַפּ פונם אויסגעגאַסענעם
גלאַז ביר און זיך אַנגעהויבן רירן פון אַרם..

— אַ!!! — האָט זשעף אַנגעהויבן צו שרייען און געװאָרן אַלין
ווילדער — דו ווילסט ניט טרינקען... אַזאָ חבר ביסטו מיר... ביסט
ניט מיינער קיין חבר... דו ביסט אַ הונט, איך בין אַ מענטש... יאָ...
אַ מענטש... כ'וועל אויף דיר פאַרן... כ'וועל מער ניט שלעפן. —
ער האָט הייזעריק געשריען. זיך אַרײַנגעקייקלט אין וואַגן און גע-
פאַכעט מיטן הימל — כ'פאַר... קיינער איז ניט גלייך צו מיר...
פאַראַוים! פאַראַוים!

מאַרקיו איז געלאָפן מיטן וואַגן אַ צעטומלמער פון די געשרייען.
קלעפּ און הונגער; מיט די לעצטע כחות איז ער געפלוּיגן אַלין
שנעלער און געשווינטער. מיט אַ שווערן אַמעם און צונויפגע-
פרעסטער ברומט, מיט אַ ברייט געעפנט מויל, וואָס האָט דאָך ניט
געקאַנט שלינגען גענוג לופט פון שרעקלעכער מידקייט און אויסגע-
מאַטערמקייט. איז מאַרקיו פלוּצונג, ווען זיי האָבן זיך אומדער-
וואָרט געפונען אונטערן שמאַט, אַ פאַל געמאַן, זיך אויסגעצויגן,
אַרױסגעאַטעמט אַ שווערן קרעכץ, קאַנוואַלסיוו אַ ציטער געמאַן
און געבליבן טויט.

א לאנגע צייט האט נאך זשעף געשריען, ליגנדיק אויפן וואגן
 אין מיטן וועג, פאכענדיק מיטן היטל.
 די נאכט, די שמילקייט ארום, האט אים אויסגעניכטערט אביסל
 און פארשלעפערט. שפעטער, אז ער האט זיך אויפגעכאפט און
 אנגעהויבן פארשמין און זיך עפעס דערמאנען, איז ער א צעטומל-
 מער, מיט צעמישמע געדאנקען אראפגעקראכן פון וואגן, זיך איבער-
 געבויגן איבער מארקזיס מויטן קערפער, טרויעריק א שאקל געטאן
 מיטן קאפ, ארויפגעלייגט אים אויפן וועגל, זיך איינגעשפאנט און
 שמוס זיך געלאזט אהיים...

דער פארלאזענער פויגל

(א מלחמה בילד)

טרייללל...

ס'שפראצט אויף מאג.

דער קאנאריק „פיט“ קוקט פון זיין שטייגל באם פענצטער אין דרויסן ארויס. פעלדער און ביימער. ווי שמענדיק, און דאך עפעס אנדערש...

טרייללל... טרייללל... ס'שפראצט אויף מאג, דער געבענטשמער פרי-מארגן קומט. דער פויגל פילט א גרויסע אומרויאיקייט, מיט די ערשטע שמראלן ווערט וואס געבוירן אין זיין ברוסט. — עס רייסט זיך בא אים פון האלדז און עס ווילט זיך אים טרילען, זינגען אנטקעגן דער אויפגייענדיקער זון.

ס'שפריצט מיט גאנצע פאנטאנען לויטער ליכט. — יונגע שמראלן שטייפן אויף די דרעטלעך פון זיין שטייגל:
טרייללל, טרייללל, טרייללל...

„פיט“ האקט אפ. א פאלשן קלאנג האט ער דערהערט. ער ווייס אז זיין ניט, האט ער דאס שלעכט געזונגען. אדער עס קומט פון דער פרעמד?

ער בייגט דאס קעפל אויף א זייט, הערט זיך צו...
עס שמראמט ארום די מונטערע ליכטיקייט, ער וועט פראוון נאכאמאל:

טרייללל...

אין גאנצן פאלש.

ער ציט דאס העלדזל איין, נורעט איין דאס קעפל, גנבה'דיק כאפט ער א קוק, אין ביידע זייטן, צי קיינער האט ניט געהערט זיין פאלש זינגען?

אין שטוב איז שטיל, מע הערט קיינעם ניט — און ער האט
 קיין כח ניט צום זינגען, ער איז אזוי הונגעריק, אזוי הונגעריק...
 ער שפרינגט אראפ צום הונדערטסטן מאל פון שעדעלע, פיקט
 אין דעם לידיקן טעצעלע — ניטא מער קיין עסן... דאך בליצט א
 האפענונג: אפשר, מאמער האט זיך פארוואלגערט א קערנדל ארום
 שעלכעלע, — ער שארט מיט די פיסלעך, פיק-פיק מיטן שנאבעלע
 — ניין, ניטא...

ער ווארפט זיך צום וואסער, נאך א ביסל בלאטיקע פארבליבן
 אויפן דעק.

ער טרינקט, ער פאררייסט דאס קעפל, מאכט צו די אויגלעך:
 ווי גוט, ווי עס דערפרישט! אבער עס פילט זיך נאך שמארקער דער
 הונגער, ער זוכט ארום נאכאמאל דאס שטייגל, ניין, שוין אלץ
 צונויפגעקליבן.

וואס פאר א בלאנקנדיקע זון! און ס'זיילט זיך אים ווידער
 טרילען, זינגען:
 טרילל, טרילל...

פאלש, אבער ער מוז טרילען, רופן, וואו זיינען זיי אלע? פאר-
 וואס גיט מען אים ניט עסן? פארוואס קלעמערט ניט דער קליינער
 פיער אויפן פענצטער ארויף, אים דאס שטייגעלע עפענען?
 טרילל, טרילל, טרילל...

דער „וואסערשלאק" איז ריין און ריכטיק, די זון האט זיך
 צעשפילט, ער האט אויף א רגע דעם הונגער פארגעסן, ער קוקט
 דורכן פענצטער, ווי די ביימער און פעלדער קוועלן אן פון פרייד.
 פרייע פייגלען באווייזן זיך אויף א רגע און פארשווינדן גלייך, נאר
 אין שטוב איז שטיל, ניטא קיין אפקלאנג, טויט... וואו זיינען זיי אלע?
 דיין, דיין... עפעס האבן ווידער אנגעהויבן צימערן די שויבן
 ריכטיק ווי אין יענער נאכט, דושיין, דושיין... האבן די שויבן גע-
 קלונגען און א מהומה איז געווארן אין שטוב, ער האט זיך געהאט
 איבערגעשראקן, פון שלאף האט ער זיך אויפגעכאפט, געקוקט און
 ניט פארשטאנען, ער האט נאר געזען, אז דאס איז ניט דער פריי-

מארגנדיקער זומל, ווען די שמוביקע האבן זיך געוויינטלעך געאיילט אין פלד און אין גארטן. ער האט געזען, אז די מענטשן לויפן איבער דער שטוב—וילן עפעס נעמען, כאפן און ווייסן ניט וואס, זוכן וואס און לויפן ארויס. דעם קליינעם פיער האט מען געטראגן א שלאפנדיקן „פיטן“ האט געדוכט, אז ער שטרעקט צו אים די הענטלעך אויס.

דוין, דוין... האבן די שויבן געקלונגען ווי איצט, ער האט געוואלט א טריל טאן: נעמט מיך איד... נאר די שויבן האבן אזוי מאדנע געציטערט, ווי א רויב-פויגל וואלט אן זיי מיט די פליגל גע-קלאפט. און ער האט פון אנגסט קיין איין קלאנג ניט געקענט ארויס-ברענגען, נאר שמוס זיך פארשלאגן אין א ווינקל פון שטייגל.

דוין, דוין... ווי שרעקלעך די שויבן צימערן ווידער... פונקט ווי ס'וואלט געדונערט, נאר עס איז דאך אנדערש. פארן דונער, האט ער גאר קיין מורא ניט געהאט. נאכין דונער קומט עפעס א ווילדער זשומענדיקער געשריי און אלץ העכער, נעענטער, שטארקער. די פענצטער שפרינגען אין די ראמען, זיין שטייגל וויגט זיך, ער וואלט שוין בעסער געהונגערט, אזוי דעם רעש ניט הערן, עס שרעקט אים אזוי.

זשוש — טראך!... די שויבן האבן אין צווייטן פענצטער גע-פלאצט. ער וויגט זיך מיטן גאנצן הויז צוזאמען. שטיקלעך גלאז פארפליען צו אים.

טריילל... שרייט ער פון שרעק, אימיצער א שרעקלעכער האט אויף אים א קוק געמאן, דאס איז יענער נאכטיקער פויגל... ער וויל אים ניט זען, ניין, ער וויל ניט...

ער באהאלט דאס קעפל אונטערן פליגעלע... נאר דארטן קוקט אויך ארונטער דער שרעקלעכער פויגל, ער שטרעקט נאך אים זיינע נעגל אויס. ניין, ער וועט זיך ניט לאזן, ער וועט די ווענטלעך צע-טראגן, ער וועט זיך ניט לאזן כאפן...

„פיט“ ווארפט זיך מיט זיין גאנצער קראפט אויף די ווענטלעך פון שטייגל, דאס שטייגל וויגט זיך, אבער צו שטארק זיינען די דראמן — ער שלידערט זיך נאך א מאל — שטארקער, צארנדיקער.

דער רויב-פויגל קוקט אויף אים... „פיט“ שניידט זיך איין אין די דראַמן.

זשוזש... שיפעט ווער. די ביימער קרעכצן און ברעכן זיך ווי אין אַ שמורעם. עס גליווערמ אים דאָס כלום. ער וועט נאָך פֿרוכירן דורך די שפּאַרונעס דורכקריכן — און ער שניידט זיך איין דאָס פלייש. שטיקט דאָס קעפל.

דער שמורעס שפילט שוין באַס שוועל פון הויז. רוימע. דורשטיקע פייער-צונגען לעקן די ווענט. קריכן צום סופיט..

„פיט“ שליידערט זיך אַ פאַרלאָרענער איבערן שטייגל. זשוזש... טראַך! יענער גרויזאָמער פויגל האָט אים שוין מיט אַ נאַגל פאַר-משעפעט און קוקט אויף אים אזוי עקשנות'דיק שטאַר.

„פיט“ צאָפּלט אין גאַנצן. ער פאַכעט מיט די פליגעלעך: אוועק. אוועק... זשוזש... טראַך!

טרילל. טרילל... צו הילף. מענטשן!...

טרילל...

שטיל.

מ ל ח ה

1.

די אידיליע פון דעם סליינעם גליקלעכן לאַנד

אויף דעם וואַנדער-וועג פון פעלקער זיינען געלעגן דריי לענדער.
צוויי זענען געווען גרויסע, שטארקע, מעכטיקע מדינות; מיט
ריזיקע פעסמונגען און מאסן סאלדאטן.

דאָס דריטע לאַנד, דאָס קלענסטע, איז געלעגן צווישן זיי. עפעס
מיט אַן איין-איינציקער, אלטער פעסמונג, מיט ווינציק סאלדאטן,
אַבער גליקלעכער פון זיי בייך.

די שענסטע צייט פון יאָר איז געקומען. הייסע טעג און דופטיקע
לינדע נעכט. די ערד האָט געקוואַלן פון וואַרעמקייט און גליק. די
ערד האָט פרוכט געבראַכט און אַליץ האָט געלעבט און געזונגען. אויף
די פעלדער זיינען די זאָנגען פול געוואָרן. די אויבסן אין די סעדער
האַבן זיך אָנגעגאַסן, און די אָפגעקאַשעטע לאַנקעס האָבן זיך אויף-
דאַס-ניי מיט בלומען פאַרפּוצט.

זעטיקע פייגל האָבן זיך אומעמוס גענעסט, געשוויטשערט.
געשפּילט. פון צווישן די ביימער, פון צווישן די גראַזן האָט זיך
אַ געזאַנג געטראָגן, און געדוכט האָט זיך, אַז אַ זילבערנע סטרונג
איז אָנגעצויגן אין דער לופט און זי וויברירט, זינגט אַן אַן אויפהער.
מיט די טייכן האָט די זון אַ שמראַלן-שפּיל געפירט; אין זייערע
וואַסערן האָבן פאַרכיקע פּיש געשטיפּט, רויגן געוואַרפן און
זיך געמערט.

דער פּויער האָט אין זיינע שייערן שוין אַ פּלאַץ פאַרן נייעם
שניט געמאַכט. ער איז אויפן וועג אַרויס און זיין הויז באַטראַכט
— אַ ירושה פון זיינע עלטערן. עס איז נאָך אַבער שטאַרק און
פעסט, און עס איז זיך צעוואַקסן זיין הויז, עס איז גרעסער און

שענער געוואָרן. אויף די גערמנער פול גרינס — האָט ער זיך פאַר-
 קומט, און ס'האָט געקוואָלן זיין האַרץ. אויף די פעמע לאַנקעס —
 פול רינדער און שאַף: גאט, ווי זיי פרוכפערן זיך! און ווען ער
 איז צו די פעלדער צוגעקומען, האָט אַ שמילע פרייד באַ אים אין
 האַרץ געפלאַסן: זיינע עלטערן, ער, זיינע קינדער האָבן די זעלביקע
 ערד געאַקערט, מיט שווערער, שוויסיקער אַרבעט האָבן זיי זי פאַר-
 זייט, אַבער זי איז אַ טרייע. זי באַצאלט זיי איצט כפּל-כפּלים.

און דער ים, דער גרויסער אומגענדלעכער ים, האָט פון דער
 ווייטער פרעמד די היימישע ברעגעס גרוסן געבראַכט. שיפן און
 פעלקער האָבן זיך פון אַלע עקן וועלט אין די פאַרטן געצויגן און
 האָבן דאָס לאַנד רייך געמאַכט.

די בערג האָבן קוילן און אייזן אַרויסגעשפיגן. דימענטן און
 טייערע שטיינער האָט מען אומעמוס אין די שמעט און דערפער
 געשליפן. זאַמע, געזונטע קינדער האָבן זיך אין די שולן געלערנט,
 געשטיפט און געשפילט זיך אויף די גאַסן און אין די פאַרקן. בחורים
 מיט מיידלעך האָבן אויף די גאַסן, אין די פאַרקן קאַראַהאַדן געמאַכט,
 געזונגען און געמאַנצט.

שיין און גליקלעך איז געווען דאָס לעבן אין דעם קליינעם לאַנד.
 און די שאַפנדיקע אַרבעטער פון לאַנד האָבן מיט אַנשמרענגונג און
 ווירדע געאַרבעט און געקעמפט פאַר נאָך אַ שענערן, נאָך אַ גליק-
 לעכערן לעבן.

נאָר דער טויט האָט פון אַ ווינקל שוין געלויערט. די נאַטור
 האָט געשאַפן מענטשן האָבן געבויט... אַבער דער טויט האָט זיך
 פאַרגנב'עט און שמיל מיט זיין עגבער שוין געבויערט אַ לאַך אין דער
 נאָך ניט פאַרטיקער מענטשלעכער געביידע...

2

ד י מ ה ו מ ה

דאָס איז דער טויט, אַנגעמאַן אין אַ מונדיר מיט גאַלדענע קנעפּ,
 מיט אַ קאַקאַרדע אויפן שאַרבן, מיט לאַקירטע שטיוול אויף די

קנאכיקע פים, מיט א בלאנקער שווערד אויף די לענדן, ארויסגע-
קראכן אין די צוויי מעכטיקע מדינות פון די פעסטונגס-לעכער, פון
די שמאלענע מיילער פון די הארמאטן, און געגאנגען צווישן די
איינוואוינער און גערעדט:

— „איר זעט, אריבער דעם קליינעם לאנד די צווייטע שמארקע
מדינה? זי ווערט שמארקער פון אונדז, זי וועט פארקאפן דעם וואנדער-
וועג...“ און ווי א ווארעם איז דער טויט געגאנגען קראכן יעדן איינ-
וואוינער אין הארצן און געוויגן די נשמה: „האלט מלחמה, דארט
איז רייב אן א שיר...“

און אויך אין דער צווייטער מעכטיקער מדינה אריבער דעם
קליינעם לאנד איז דער טויט געגאנגען פארפוצט אין א מונדיר, און
געטויט מיטן ביינערדיקן פינגער און געוואונקען מיט די פוסטע
לעכער-אויגן צו די מענטשן:

„איר זעט אריבער דעם קליינעם לאנד די צווייטע שמארקע
מדינה, זי וועט פארקאפן דעם וואנדער-וועג... בא איר איז רייב
אן א שיר...“

און באלד האט זיך געשארט דער טויט צווישן די איינוואוינער
פון די ביידע מדינות און צעשאטן א דריבנעם, ביינערדיקן גערויש,
ווי פון א פויק:

„דער שונא קומט!“

די איינוואוינער פון ביידע שמארקע מדינות האט ארומגעכאפט
א מורא: דער שונא קומט, דער שונא קומט! ער מוז אדורך דעם
קליינעם לאנד — וועלן מיר עס פריער פארקאפן!

און די מענטשן פון די צוויי גרויסע מלוכות האבן זיך פארבריי-
דערט מיטן טויט, און ער האט ארומגעשפאצירט צווישן די מענטשן,
פארפוצט אין א מונדיר און צעשאטן דעם דריבנעם ביינערדיקן
גערויש, ווי דאס דריבנע קלאפן פון א פויק: „דער שונא קומט!
דער שונא קומט!...“

אויפן קליינעם גליקלעכן לאנד איז אָנגעפאלן א פחד, גלייך האָט

די ארבעט פון באפעסטיקונג געקאכט. פון פריען באגייען ביי שפעט אין דער נאכט, האט איבער די פעלדער טויב געקלונגען דער רידל, און אין די וועלדער, פארקן, אלייען האט פארביסן געגרילצט די זעג; אויפן ארט פון אויסגעווארצלטע ביימער האט מען זארגפול מינעס פארפלאנצט, און געווארט האט מען אויף מענטשן-שונאים וואס זאלן די מינעס מיט זייער כלום באפייכטן, אז דער טויט זאל קענען שפראצן און געדייען.

3.

דער חורבן

פון ביידע זייטן האבן זיך איצט גערוקט די ארמיען פון די מעכטיקע מדינות אויף דעם קליינעם גליקלעכן לאנד. די שמעט האבן שוין איצט אויסגעזען דערשלאגן, דערשטיקט פון לידן. גאנצע גאסן זיינען געשטאנען פאר'יתומ'ט; די מויערן פוסט אן איינוואוינער — אמת'ע קברים-ביידלעך. יונגע מענטשן האט מען ניט געזען; זיי האט מען אוועקגענומען אויף די שלאכטפעלדער. די איבעריקע האבן אוועקגעווארפן די ארבעט, זייער מאג-מעגלעכע באשעפטיקונג און אן ציל ארומגעבלאנדזשעט איבער די גאסן. מענטשן האבן ווי אין חלום געלעבט: געמראכט, געגאנגען, און יעדן האט זיך געדוכט, אז מען רעדט ניט דאס, וואס מען קלערט, און געקלערט האט מען און געמראכט וועגן טויט.

באנאכט איז געווען הושך-שמיל. מענטשן זיינען געשלאפן אין די קעלערס; אין מיטן דער נאכט פלעגן זיי מיט שרעק זיך צוהערן צום ברומאלן, בויערנדיקן גערויש פון די צעפעלינס. אט כאלד וועט פלאצן א באמבע און ווער ווייס וואו די שטיקער וועלן פארפליען? ביימאג פלעגן פארפאלגן עראפלאנען. ווי רויב-פייגל פלעגן זיי זיך טראגן אין הימל און זייערע פראפעלערס פלעגן זינגען א ליד פון טויט.

אויסגעהונגערטע, פארלאזענע קעץ זיינען איבער די גאסן ארומ-

געקראכן; מיט א רחמנות'דיק מיאוקען זיינען זיי נאכגעלאפן די מענטשן טריט בא טריט — ווי הינטלעך, און שמוס געבעטן עסן... און גרויסע מענטשן-פראצעסיעס האבן זיך באוויזן. דאס זיינען די אנטלאפענע פויערים געווען, וואס דער טויט האט געיאגט ווי איבערגעשראקענע פייגל פון די פעלדער; ער האט זיי געטריבן פון דער סאכע, פון דער בראנע; און גיין פלעגן זיי אין זייערע בעסטע בנדים, יום-טוב'דיג געקליידט פון דעם גרויסן יום-טוב פון טויט, נאר מיט קליינע ארעמע פעקלעך אין די הענט, אלץ וואס זיי האבן בא-וויזן מיטצונעמען, און מיט שטייגלעך געראטעוועטע פייגעלעך. קיין איין קרעכץ, קיין איין טרער, נאר גאטס קללה האט בא זיי אין די אויגן געברענגט...

און מענטשן-סאלדאטן פלעגן אלץ אוועקשטראמען, אלץ אוועק-שטראמען. מאדנע ערנסט פלעגן זיי גיין, אומעטיקע ווי צו א לויח, מיליטעראייטאס פלעגן מיט רעש פארבייפליען און אן אימה אג-ווארפן, א ווייטיק האט ארויסגעשריען פון זייער ברומען, א פאר-לארנקייט האט זיך געפילט אין זייער ארומלויפן היין און צוריק, זיי פלעגן מיטברענגען מיט זיך דעם שטויב און דעם ריח פון די שלאכטפעלדער און אוועקפירן צום טויט.

גרופעס סאלדאטן פלעגן זיך ציען צוריק מיט בלוט דורכגע-זאפטע באנדאזשן, מיט צעקרימטע פנימ'ער, מיט פיבער אין די אויגן, געארעמט און געפלאכטן פון דעם גרויסן יום-טוב פון טויט...

4

ד י ש ל א כ ט

געל-שווארץ איז דער הימל איבער דער באפעסטיקטער שמאט. אין דער רויכיקער, שטיקענדיקער לופט טראגט זיך פאר'שרפ'עט פאפיר, שפענדלעך, שטיקלעך גלאז, די הייזער האלטן אין איין צימערן: דוין, דוין, דוין... דער האריזאנט ברענט פון אלע זייטן, זיילן רויך הייבן זיך צום הימל, קייקלען זיך איבערן ברק, אין דער

לופט טראגט זיך מיט דונער דער רייטוואגן פון טויט. אימיצער
פאסעוועט אומ'רהמנות'דיק דעם הימל מיט א שטאלענער בייטש.
מחנות. מחנות טראגן זיך אין ווילדן געלויף איבער די וואלן
אינע אויף די אנדערע ...

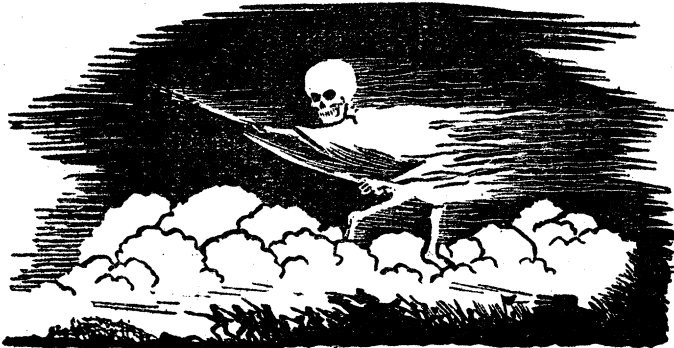
„צום זיג! שרייען די מחנות פון דער צווייטער מעכטיקער
מדינה.

„צום זיג!“ שרייען די מחנות פון דער צווייטער מעכטיקער
מדינה.

און מען האט זיי צווייען געפונען אויפן וואל. אינעם לעבן
אנדערן. איינער איז געלעבן קאנוואלסיוו איינגעגראבן מיטן פנים
אראפ. מיט א פול מויל געביסענער ערד און מיט א שפיז אין רוקן
— דאס איז געווען דער באזיגטער.

דער צווייטער, מיטן פנים צום הימל, מיט א דורכגעשאסענעם
האלדז. מיט ארויסגעשפארט בלוט פון מויל, פון נאז, פון די אייגן ...
דאס איז געווען דער זיגער!

און אזוי זיינען זיי געלעבן איינער לעבן אנדערן, דער מיטן פנים
ארויף און דער מיטן פנים אראפ ... דער זיגער און באזיגטער.

א מ א מ ע

אין זונען-שוין באדט זיך דאס שמעטל אין טאל. ארומגערינגלט מיט בערג, זענען די שפיצן באוואקסן מיט וואלד. די משופע/דיקע זייטן אויסגעפוצט אין תבואה-פעלדער און לאנקעס. אונטן, צופוסנס שפילט זיך דער טייך ארום.

פאר יום טוב בין איך פריי פון חדר. ווי שמענדיק, האב איך קיינעם אין שטוב ניט דערציילט און בין זיך אוועק אין סאסנע-וואלד קלייבן בעמקעס (שוועמלעך).

כ'ווייס, איך האב זיך שוין פארשפעטיקט. די מאמע קוקט שוין די אויגן אויס. אבער איך האב נאך א סך צו טאן: איך מוז נאך אנקלייבן שווארצע יאגעדעס, וואס נאר איך אליין ווייס אן "ערטל" וואו זיי וואקסן; איך מוז נאך ארויפקלעטערן א קוק טאן צו מיין נעסט פון וועווערקעס — זעקס קליינינקע, געלינקע זענען זיי דארטן; איך האף נאך צו געפינען אויך האזענע נימלעך אונטן אין נאסן וואלד.

צווישן די אלשענע און ניסן-כוימלעך, איינגעפלאגנטערט אין ווילדע האפן און קראפיווע, דארפן שוין ויין צייטיקע ווינטערדיקע מאלינעס, קלער איך, כ'וועל זיי אויך אנקלייבן. אפשר וועל איך קענען זיך פארענטפערן פאר דער מאמען — זע, וואס כ'האב אנגע-בראכט: בעמקעס, שווארצע יאגעדעס, האזענע נימלעך און אפשר נאך ווינטערדיקע-מאלינעס אויך...

און ווייטער טראכט איך, אז מען וועט זיך נאך דארפן אויף גיך א באד טאן אויך, אז די מאמע זאל ניט וויסן... ווייל פארנאכט איז דאס וואסער ווארים — מחיה/דיק! א הויז אין "קעסל-גרוב", וואו פון פאר/כישופמ'טן זומפ אין וואלד, פון אונטערן תחום, קומט ארויס דער "וואסער מענטש" און שלעפט אראפ צום גרונט א זעלכע

קליינע אינגלעך ווי איך און וואו מיר ווארפן אריין אלע יאר א קאץ פאר א כפרה... אין „קעסל-גרוב“ איז דאס וואסער שמענדיק קאלט. אבער הלואי טרעף איך נאר דעם כאלאגאלעס זון מיט דער פאר פערד. איין פערד וועט ער מיר שוין געבן צום אויסבאדן. דעם כאלע-גאלעס זון ווייס. אז איך קען. אויב ניט. וועל איך זיך ווידער אנטשעפען אן וויידל. א דאגה מיר — אבי אריבערשווימען די „קעסל-גרוב“ און אויפן צווייטן ברעג איז א מחיה זיך צו קייקלען נאקע-טערהייד איבערן לאנקע!

דער פארנאכט קומט אן און איך אייל זיך. פון א פאליאנע זע איך. די זון האט זיך ווי א רויטער טייך צעשוואומען איבערן הימל. איין זייט איז באדעקט מיט געדיכטע וואלקנס און ס'ווערט מונקעלער. איצט וועט שוין בא מיר לאנג ניט דויערן. די פאדעשוועלעך זענען בא מיר גליטשיק פון די פעכינע נאדלען. איך גיי און גליטש זיך — איך גיב זיך א גליטש. און אט בין איך אין נאסן-וואלד.

ס'ארט מאלינעס! איך האב זיך גארניט געריכט — גרויסע און אנגעשאטן! זיי זענען אזש שווארץ פון אנגעגאסענעם זאפט. די שמעקיגע שמעקלעך בויגן זיך ארונטער.

איך ווארף זיך אין די צונויפגעפלאנטערטע האפן. ברעך איבער און טאפטשע איין די בריאיקע קראפיווע. א. א. איך וועל זיי אג-קלייבן א סך...

פלוצלונג איז עפעס פארביי מיר דורכגעפלויגן און זיך אוועק-געשמעלט אנטקעגן אויף אן אויסגעפוילטן פיען. איך האב זיך אינגאנצן אנגעצונדן און פארהאלטן דעם אטעם. איך זע א וואסער-פויגל שפרינגט פארויכטיק ארום און פלאמערט מיטן געשטרייפטן וויידעלע.

„ביקען זיך שווערן. ס'איז א נעסט...“ — גיט מיר א קלאפ אין הערצל. „כ'וועל האבן מיט וואס זיך גרויס צו האלטן אין חדר: א נעסט פון וועווערקעס האב איך שוין, איצט — פון וואסער-פייגעלעך.“ נאר דאס פייגעלע האט מיך דערשפירט. און קרום פון דער זייט אויף מיר א קוק געטאן. אפגעפלויגן א שטיקל און זיך געשמעלט אויף

א צווייטן בוים. באהאלטנדיק זיך אונטער צווייגן, ווי דארטן וואלט געווען דער נעסט.

„ניין, וועסט מיר נישט אפמארן. כ'וועל אזוי לאנג ווארטן, ביז דו וועסט מוזן אריינפליען“, טראכט איך.

א צווייט פייגעלע איז באלד צוגעפלייגן און זיך אפגעשמעלט אויפן זעלבן פיען. דאס ערשמע האט פארצווייפלט א צווייטער געטאן, ווי אנטאגנדיק, אז דא לויערט א שונא.

זיי האבן זיך געדרייט און ארומגעפלייגן. איך בין די גאנצע צייט געלעגן צונויפגעקארטשעט אין די קוסטעס און געטשעטעוועט. ס'איז מיר מיט אמאל הייס געווארן... איך זע איין פויגל האט זיך שטיל אריינגע'גנבעט, און גאר עפעס אונטער א ווארצל.

„אט גאר, אבי איך האב געמיינט אין פיען...“

ווי אזוי דאס צווייטע פייגעלע איז אריין, האב איך שוין גאר נישט באמערקט. גאר איך האב פארשטאנען, אז עס איז אינווייניק. שטילניקערהייט האב איך זיך גענומען שארן צו דער נעסט.

מיט הארצקלאפעניש האב איך אריינגערוקט די האנט אונטערן פיען... א געשריי געטאן און באלד ארויסגעכאפט די האנט צוריק. פון ווייטיק האב איך אנגעהויבן שפרינגען אויף איין פיסל און בלאזן אויפן צעבלוטיקטן פינגער. א שטיק הויט האט דאס פייגעלע מיר אויסגעפיקט מיטן שארפן דינעם שנאבל. און מיט אמאל — באץ! ביידע פייגעלעך זענען פאר מיינע אויגן ארויסגעפלייגן, און פארפאלן!

פלוצלונג קוק איך זיך ארום — שטאק-פינצמער, און איך בין אייניקער אליין, באנאכט אין וואלד. איך צאפל פון שרעק. איך ווייס: וועלך נישטערן בא נאכט, און ערגעץ אין מיטן וואלד — דער פאר'כישופ'טער זומפ מיטן וואסער-מענטש, וואס פארנארט אלעמען און פון וואנען קיינער קערט זיך נישט אום. און דער וואלד איז שטיל. — דער וואלד שווייגט.

פלוצלונג האט א בייזער פייף זיך דורכגעטראגן דורכן וואלד. די בויער האבן צעצארנטע אנגעהויבן הודזשען, ווי א בייזע האנט וואלט זיי געשויבערט די צעוואקסענע קעפ. א שלאקס-דעגן האט

א גאס געמאן און מיט געדויש אנגעהויבן פויקן איבער די בלעמער.
 פון שרעק לאז איך זיך לויפן פון וואלד ארויס. נאך די פינצ
 טערניש באגעגנט מיר פון אלע זייטן און איך ווייס ניט. וואוהין צו
 לויפן. איך פלאנמער זיך אין די ווילדע האפן. ווי משונה/דיקע לאפעס
 ציען זיך נאך מיר די ארויסשמאצנדיקע ווארצלען. איך פאל איבער
 זיי. הויב זיך אויף און פאל ווידער און ברי זיך אפ אן די שמע
 בעדיקע קראפיווע. קאלטע שמראמען וואסער נעצן מיך דורך און
 רינען מיר איבערן לייב. איך פארזשמורע די אויגן פון די בלענ-
 דיקע בליצן. קניילך-ווייז פליקן זיי דעם הימל; דוכט מיר. אט
 לעבן מיר טויבן די דונערן. שפאלטן זיך בוימער. און וועלן פאלן
 אויף מיר. איך וויל זיך צומוליען צו א בויס, נאך עס טרייסלט מיך
 עפעס אין גאנצן. פיערדיקע קויקן דרייען זיך מיר פאר די אויגן.
 מיר דוכט. אז איך הויב אן זינקען — פארזינקען אין פאר'כישופ'טן
 זומפ און איך צאפל אין גאנצן. שטרעק אויס די הענטלעך און מיט
 די לעצטע כוחות רוף איך:

— מאמע. מאמעלע מיינע!

ווי דורכן הלום הער איך דער מאמע'ס קול. איך פיל נאך. ווי
 זי נעמט מיך אויף די הענט. איך קלאמער ארום איר נאסן האלדז.
 און זי טראגט מיך אין מיטן שטורם. טוליעט מיך צו זיך און רעדט
 שמיל: אויסגעמאמערט קינד מיינס. אינגעלע מיינער...

נאכדעם איז דער וואסער-מענטש פון זומפ געקומען און האט
 מיך געמוטשעט און ערגעץ וואו געשלעפט. איך האב זיך געווארפן.
 געצאפלט און געווערט. אבער צווישן די משונה/דיקע מענטשן. וואס
 פלעגן מיט מאדנע גרימאסן ארומשפרינגען ארום מיר. האב איך מין
 מאמען ניט געזען. אליין בין איך געווען. און דער וואסער-מענטש.
 איז ווידער געקומען. האט מיך א כאפ געמאן. צוגעשטיקט און
 זיך גענומען מיט מיר ארומערלאזן טיף-טיף אין פאר'כישופ'טן זומפ...
 פלוצלונג פיל איך ווי די מאמע רייסט מיך ארויס און איך שוויס.
 שוויס ארויס פון אפגרונט. און ס'ווערט מיר אזוי גוט. לייכט — איך

עפן די אויגן און פארוואונדער זיך. איך ליג גאר אין דער מאמעס בעט און עפעס אזוי שמיל איז אין שטוב. נאכט. דער לאמפ מיט דער טונקלער שיין ברענט אויפן מיש. א סך רפואה-פלעשלעך שטייען אנגעשמעלט לעבן דעם בעט אויף א שטול. איינס געפעלט מיר, א שמאלינקע, א רוימינקע. איך גיב באַלד א קלער: מען וועט קענען מיט איר ארויפשלעפן גרונט-וואַסער פון ברונעס. איך קוק זיך ארום און פארוואונדער זיך נאך מער. די מאמע טוט עפעס גאר ניט אין שטוב. נאָר זיצט איינע אליין באַס מיש. דאָס פנים באַהאַלטן אין די הענט און איך קען ניט וויסן צי זי שלאָפט. אָדער זי טראַכט. נאָר דעם אָפענעם „זיידנ'ס תהילים“ מימן לעדערנעם רוקן דערזע איך אונטער אירע עלענכויגנס און איך קלער: וואָס זיצט עפעס די מאַמע אזוי? און איך רוף זי:

— מאַמע!

איך פארוואונדער זיך. ווי פאָרענדערט מיין קול איז. און מיר דוכט. אז די מאַמע האָט מיך ניט דערהערט; מער ניט אירע עלענ-כויגנס האָבן עפעס אַ צימער געטאָן און איר רוף נאָך אַמאָל:

— מאַמע!

— איך קען ניט פאַרשטיין. וואָס די מאַמע האָט זיך אזוי צעמישט אויפגעהויבן און פאַלט צו מיט אַ געוויין צו מיר. אָבער פון אירע טרערן ווערט מיר אזוי גוט און ליבלעך אויפן האַרצן. זי קוקט מיר אין די אויגן. ווי זי וואַלט זיך ניט געגלויבט. און פון איר בליק צאָפּל איך פריידיק אין גאַנצן. אָבער אירע אויגן קוקן מיר מאַדנע אויס. אַזעלכע רוימע. אַנגעצונדענע. איך קוק און וואונדער זיך: פון וואָנען זענען באַ דער מאַמען אַזעלכע אויגן געוואָרן מיט אַמאָל? נאָר איך פיל אַז ס'טויג ניט צו פרעגן און קוק זי שטום אָן.

זי גלעט מיר צאָרט דעם שמערן און רעדט שמיל:

— אינגעלע מיינער...

דער פויגל כאַפּער

זומער-לעב פלעגט שוואַליקע אַ רגע אין שמוּב ניט זיצן. האָט ער נאָר געקענט. פלעגט ער זיך שוין אַרויסדרייען פון הויז און זיך פאַר-גראַבן אין סאַד. אַז קיינער זאַל אים ניט געפינען.

אין שמוּב איז אים געווען אומעטיק — דער טאַמע פאַרטאַן אין געשעפט. די טאַמע, ווען ער קומט איר אױף די אױגן, שמראַפט אים שמענדיק, אַז ער איז אַ גרויסער „ניט וועלער“. „באַ ליימן אַזעלכע אינגלעך לערנען שוין גמרא...“ און דער עיקר, מען קען אים נאָך שיקן אַ גאַנג אױך...

גענג האָט ער פיינט. ער ליידיט ניט, אַז מען זאַל זיך מיט אים שאַפן. אין סאַד איז ער פריי, טוט וואָס ער וויל, ליגט אַפּ שעהין אין קילן גראַז, וואָס האָט זיך אַזוי געדיכט צעוואַקסן צווישן די בויער. באַם הויכן פאַרקאַן: זיך צונויפגעמישט מיט „פויגל-קאַשע“. מיט די בעכערלעך „משוגענעם מאַן“ און זיך איבערגעפלאַנטערט מיט „בערשמלעך“ פון תּשעה-באַב.

איז ער אַליין, מרעפט ער ניט אסתּר'קען, דער שכנישער מיידעלע, וועלכע שפּילט זיך אױך שמענדיק באַ זיי אין סאַד, פאַרבאַהאַלט ער זיך אין גאַנצן אין גראַז און קוקט דורך די גראַזן אױף די גע-פינמלמע, קאַלירטע „משה רבנו'ס קיעלעך“, ווי זיי קריכן איבער די שמרויעלעך, אַרויף-אַרויף, קומען צום שפיץ, בלייבן שמויך, ווי דאַ וואַלט געווען דער ברעג פון דער וועלט. נעמט ער אַ שמרויעלע און שמורכעט זיי אַזוי לאַנג, ביז זיי צעעפענען די צוויי פאַר פליגלען און פליען איבער, אַדער פאַלן אַרונטער כלמרשט טויט.

דערהערט ער אַ גריל, גנב'עט ער זיך צו, קוקט אים אַן אַ וויילע אין די גרינע אױגן, און כאַפט אים פאַר ביידע פּיסלעך און שפּילט זיך מיט אים אין קאַץ און מווי, האַלט אים אין פּויסטל, צעעפנט די

האגם ער זאל קענען א שפרונג טאן און האלט גלייך אָנגעגרייט די צווייטע, ער זאל קענען א כאפ טאן.

גיט זיך איין דעם גריל צו אנטלויפן, לויפט ער נאך יעדן שפרונג זיינעם, ציט זיך אויס און הויבט זיך אויף, ווי אויף גרינע כוואליעס, און פאקט ער אים, רייסט ער אים אויס א פיסל, ווי א זעגעלע: „גיי, דו קאליקע, לאמיר זען ווי דו וועסט איצטער קענען זעגן.“
ווערט ער מיד, ציט ער זיך גאר אויס משאמעווען דעם הימל, צי פויגלען פליען ניט, ער וואלט אלע פויגלען געכאפט, און אפילו אין די וואלקנס זעט ער טייכן, בערג, פויגלען, משונה'דיקע גרויסע גרילן.

פארנאכט יאגט ער זיך נאך נאך שוואלכן, שוואלכן איז א מצוה די קעפלעך אראפצודרייען, זיי האבן דאך געטראגן פייער פארן בית המקדש, ניט אומזיסט איז נאך פארבליבן א רויטער צייכן אונטערן העלדזעלע און אין גאנצן זענען זיי שווארץ פאר'שרפה'ט.
אז אסתר'קע איז פאראן אין סאך שפילט ער זיך מיט איר, כא- האלט ער זיך אויס אין גראז און שפרינגט פלוצלונג ארויס און שרעקט זי איבער, פאר אלע באשעפענישן און ברואים, וואס שוואליקע האלט אין האנט, האט זי מורא, און קומט ער צו איר צו מיט א גריל, אדער א בין, מאכט זי גוואלדן, קוקט מיט צעשראקענע אויגן און באהאלט די הענטלעך אויף הינטן.
אבער שוואליקען גייט זי נאך ווי א קעלבל, און קוקט נאך אלץ וואס ער טוט.

* * *

אסתר'קע איז איצט געשטאנען און געקוקט, ווי שוואליקע לייגט צוזאמען אין סאך פינג ציגל און מאכט א פאסטקע פאר פייגעלעך.
— כוועל דיר כאפן פייגעלעך וויפיל דו ווילסט נאר אליין —
האט ער זיך פאר איר בארימט, אויף גיך געמאכט פון פיר ציגל א קעסטעלע, דעם אויבערשטן ציגל אונטערגעשפארט מיט א העלצל, אונטערן העלצל א ברעמעלע און אָנגעשאַפן חלה-ברעקלעך.
— איצט לאמיר זיך באהאלטן — האט ער אוועקגעשלעפט אסתר'קען אן א זייט.

א מחנה שפערלעך האט זיך מיט א קינדערשער פלאפלעריי
 ארונטערגעלאזט און זיך צעשאמן ארום פאסטקע. א כאפטע יונג-
 ווארג האט גענומען שפרינגען אויף די ציגל און ארום די ציגל.
 אן עלטערער שפערל. א געזעצטער און א פעטער. האט זיך
 געהאלטן פון דער ווייטן. קרום געקוקט אויף די יונגע פארלעך און
 ווי געווארנט: זייט ניט אזוי פריילעך, און לאזט אייך ניט פארנארן...
 די פארלעך האבן אבער געשפרונגען, געשפרונגען און געפיקט.
 שואליקע מיט אסתר'קען האבן געטשאטעוועט:
 וויפל וועסטו כאפן? — האט אסתר'קע געפרעגט.
 — אן „ער“ מיט א „זי“ — האט שואליקע געענטפערט.
 — מיר וועסטו געבן?
 — וויפל די ווילסט אליין.
 — אויך אן „ער“ מיט א „זי“.
 — געווייס.
 — מיס-ס... — האבן זיך פלוצלונג כא אים די אויגלעך אנגע-
 צונדן. — איינער גייט שוין...
 — אן „ער“ צי א „זי“ — האט אסתר'קע געפרעגט.
 — אן „ער“.
 — פון וואנען דערקענסטו?
 — כ'דערקען. ער האט א דושוב אויפן קעפל — האט שואליקע
 געענטפערט.
 — כ'זע גאר ניט — האט אסתר'קע אפגעענטפערט.
 — מען זעט אים ניט, דעם דושוב... — האט שואליקע וואזשנע
 געענטפערט.
 — קוק, קוק... — האט ער ניט דערווייזן ארויסצוריידן, ווי דער
 אויבערשטער ציגל — כאץ! איז מיט א קלאפ צוגעפאלן.
 א רחמנות'דיקער פישטש, ווי א קליין קינד וואלט פון פלוצ-
 לונדיקן ווייטיק א קוויטש געמאן, האט א שניט געמאן די לופט
 און פארשטארבן.
 די גאנצע מחנה שפערלעך האט מיט גערויש זיך א הויב געמאן

און זיך צעפלווגן. שוואל'קע האָט זיך אַ ווערף געמאַן פון זיין באַהעל-
 טעניש. אַסתר'קע איז נאָך פאַרבליבן. אַ צעשראַקענע פון קלאַפּ.
 — צוויי, צוויי מיט אַמאַל! — האָט ער געשריען צו איר אין
 פּריידיקער אויפּרעגונג. — קום אַהער, וועסטו זען — אַן „ער“
 און אַ „זי“!

ער האָט ווי אַ גענימער גענומען דעם רעקל און געוואַלט איבער-
 דעקן די ציגל. האָט ער דערזען, ווי פון איין זייט שמעקט אַרויס
 אַ האַלבער פּויגל, צוגעקלעמט פון ציגל. דער שפּערגל רירט זיך אַפילו
 ניט, נאָר אַן אַפּן אויגל מיט אַ רויט רונד פאַסיקל אַרום, פינטלט,
 פינטלט אַזוי מאַדנע צו אים, ווי עס וואַלט זיך געמאַמערט וויינען...
 — וואָס איז מיט דעם פּויגעלע, — איז אַסתר'קע צוגעקומען.
 — זיך דער'הרגעט — האָט שוואַל'קע גלייכגילטיק געענטמפּערט.
 — גיי קענסט ניט כאַפּן — האָט אַסתר'קע אַנגעשמעלט די
 ליפלעך. — אַ רחמנות אַ פּויגעלע...

— אַ גרויסע ווערדע מיר, כ'קען כאַפּן וויפיל דו ווילסט. איינס
 האַסטו דאָך!

ער האָט זיך אויסגעצויגן אויף דער ערד, פאַרקוקט אין אַ שפּאַרע
 אין די ציגל אַריין און דערזען, ווי אַ שפּערגל זיצט אַ צונויפגעקאַר-
 טשעמער מיט אויפגעשמעלטע פעדערן פון שרעק.
 — ווילסט אַ קוק מאַן ווי ער זיצט דאַרט, דער אורח? — האָט
 זיך שוואַל'קע אויפגעשמעלט.

— כ'האַב מורא פאַר אַ מויט פּייגעלע... — האָט אַסתר'קע
 געקוקט צעשראַקן.
 שוואַל'קע האָט זיך צעלאַכט:

— דו ביסט אַ אידענע! — האָט ער אַ זאָג געמאַן מיט דער-
 זעלבער מינע ווי זיין מאַמע פלעגט דאָס זאָגן צו דער מאַמען: —
 אַ מענטש איז דאָס, וואָס? ס'איז דאָר אַ פּויגל...

* * *

אין מיטן שלאָף האָט שוואַל'קע דערפילט, אַז אימעצער פיקט
 אים אַזוי לייכט, ווי מיט אַ שנאַבעלע. מוט ער זיך אַ כאַפּ, זעט ער

אין דער פינצטער, ווי אן אפן אויגל מיט א רוים פאסיקל ארום.
 פינטלט צו אים און פינטלט, ווי עס וואלט זיך געמאטערט וויינען...
 א צעשראקענער האט ער שוין געוואלט נעמען שרייען: מאמע...
 נאר ארום דעם אויגל האט זיך געטימען לייכטן און ער זעט שוין א
 גאנץ פייגעלע, וואס קוקט אזוי פריינטלעך אויף אים, און עפעס
 דוכט אים, אז ער קען נאר דאס פייגעלע, "דאס איז דאך אסתר'קע",
 וואונדערט ער זיך, "אויף מיין ווארט, אסתר'קע, נאר עפעס מאדנע,
 ווי זי קוקט אויס, אן אמת'ער שפערל, — מיט פעדערלעך, מיט א
 שיינינקן וויידעלע, מיט פארפוצטע פליגעלעך, א מיילעכל ווי א
 שנאכעלע..."

גייט אים אפ פון הארצן, קען ער זיך שוין ניט איינהאלטן און
 לאכט זיך פאנאנדער:

— אסתר'קע, וואס האסטו זיך עפעס פארשמעלט פאר א פייגעלע?
 — וואס פארשמעלט? — צווייטערט עפעס אזוי מאדנע
 אסתר'קע און רייכט אן אים מיט ליכשאפט דעם שנאכעלע, — דו ביסט
 דאך אויך א פייגעלע...

— איך?

— יע!

ערשט ער גיט א קוק, מיט אן אמת, ער איז אויך א שפערל, אן
 אמת'ער "ער". ער וויל אויסשמרעקן א האנט, א טאפ טאן צי ער האט
 א דזשוב אויפן קאפ — וואס פאר א הענטל, ער האט נאר א פליגעלע.

— נו, כ'האב א ליגן געזאגט? — פרעגט זיך אסתר'קע.

— אויף מיין ווארט אן אמת — דערקענט שוין ניט שואל'קע זיין
 קול, נאר ווי א פייגעלע וואלט געצווייטשערט.

— קענען מיר פליען אויך?

— אזוואדע!

און שואל'קע דערפילט זיך אזוי גרינג און לופטיק, ווי ער וואלט
 נאר קיין בייכל ניט געהאט, נאר אין גאנצן באשטייט ער פון פליגעלען.

— לאמיר פליען!

— לאמיר.

שואל'קע גיט זיך א הויב: „אויף מיין ווערט עם פליט זיך“, וואונ-
דערט ער זיך נאך אלץ אביסל.

אסתר'קע פליט אים נאך. זיי צירקלען ארום די שטוב און
שואל'קע, האָט אַזאַ געפיל, אז ער קען זיך אַראָפּלאָזן אויפן הענג-
לאַמפּ, אויפן געזימס פון דער שאַפּע ספרים, וואו ער וויל נאָר.

— וואָס וועלן מיר דאָ פליען? — ווענדט זיך שוין שואל'קע. —
מיר קענען נאָך טאַטע-מאַמע אויפוועקן. לאַמיר גאָר אַרויספליען
אין דרויסן.

— לאַמיר.

— דורך וואַנען?

— דורך וואַנען איך בין געקומען, דורך דער צעבראָכענער שויב.

— וואוהין זאלן מיר פליען, צו אונדז אין סאָד, אָדער צו דער

מומען אויפן פלאַץ?

— וואו דו ווילסט.

— לאַמיר גאָר פליען ווייט, ווייט.

— לאַמיר פליען.

שואל'קע האָט זיך אַ הויב געטאָן אין הימל, זיך צעפלוין אין
אַ קאַראָהאַד, איבערגעפלוין די שינדל-דעכער פון זייער שטעטל,
דעם שפיץ קלויסטער, און זיך אַוועקטראַגן אין פעלד אַריין
שואל'קע קוקט אַרונטער, זעט ווי זייער מייכל שנירלט זיך אונטן, ווי
די געקרייזלטע קעפּ פון די בוימער שווינדלען.

אַ מחנה טויבן, ווי אַ קאַלירטער וואַלקענדל, האָט זיך באַווין
אין הימל. שואל'קען האָט פאַרוואַלט פאַרמעסטן זיך מיט זיי אין
געשווינדקייט, איז ער ווי אַ געוואָרפן שטיינדל מיט אימפעט דורכ-
געפלוין דורך די טויבן און מיט גאָה אַ פּרעג געטאָן אסתר'קען:
— ווער איז פלינקער?

אסתר'קע האָט אים אָבער ניט געענטפערט, נאָר פאַרצווייפלט
אַ געשריי געטאָן. און באַלד האָט שואל'קע דערזען ווי אַ יאָסטרעכ
שרויפט זיך אין הימל, ווי ער זאל אויסקלייבן אויף וועמען זאל ער
זיך אַ לאַז טאָן, צי אויף זיי, צי אויף די טויבן.

— געשווינדער, אסתר'קע! — שרייט ער מיט אלע כחות, — פלי! ער פליט אויף אונדז...

אסתר'קע ענטפערט ניט, נאָר זיי טרעגן זיך אַרויף-אַראַפּ, אַראַפּ-אַרויף, פאַרנעמען זיך רעכטס און וואַרפן זיך לינקס און דער יאַסטרעכ אלץ נאָך זיי און נאָך זיי.

שוואַלקע קוקט, ווי ווייט דאָס אויג כאַפּט, אלץ אַ פּרייער הימל און פּלאַכע ערד, נאָר אויפן האַריוואַנט טונקלט עפעס...

— פּלי, פּלי! — שרייט ער אלץ צו אסתר'קען.

אסתר'קע ענטפערט אים ניט, נאָר ער פילט אין וואָס פאַר אַן אַנגסט זי פליט...

— פּלי, פּלי!... — מונטערט ער זי אלץ אויף, — נאָך אַ וויילע און מיר זענען אין וואַלד.

דער יאַסטרעכ איז אַנגעפּלויגן ווי אַ ווינט, האַבן זיי זיך אַ וואַרף געטאָן אַן אַ זייט, ער נאָך זיי, זיי ווידער צוריק, אַזוי האַבן זיי זיך אַרומגעדרויט, ביז זיי זענען אַריין אין וואַלד און זיך פאַרקליבן אונטער צווייגן.

— אסתר'קע! ניטאָ וואָס מורא צו האַבן — האַט שוואַלקע געקוקט ווי אסתר'קע האַט זיך צו אים צוגעטוליעט.

— כ'בין מיד און כ'וויל עסן — האַט זיך אסתר'קע געקלאַגט.

— מירן זיך אַראַפּלאָזן אויף דער ערד, וועלן מיר קריגן עסן אויך — האַט שוואַלקע פאַרזיכערט.

— לאַמיר.

— גערעדט-געטאָן, שוואַלקע מיט אסתר'קען שפּרינגען אונטער

און פיקן — זוכן מיט די שנאָכעלעך — ניין, גאַרנישט ניטאָ, נאָר הוילער מאַך אַרום און צעקראַכענע שוואַמען.

— איך וויל עסן... — צעוויינט זיך פּלוצלונג אסתר'קע.

— מירן מוזן פליען אַהיים — פאַרטראַכט זיך שוואַלקע.

— ווייט אַהיים? — פּרעגט זיך נאָך אסתר'קע.

— כ'וויים ניט, כ'וועל פּרעגן באַ „אַ זעגער“, וועט ער מיר זאָגן. שוואַלקע האַט אַפּגעזוכט אַ גריל.

- וואו איז מיין היים? — פרעגט ער.
 — ווער ביסטו? — פרעגט דער גריל און קוקט אים אן מיט די גרינע אויגן.
 — איך בין שואל'קע.
 — אה, שואל'קע דער „פיסל רייסער“, כ'וועל דיר ניט זאגן.
 שואל'קע גיט זיך א ווארף א פיק מאן. אבער דער גריל שפרינגט אפ און גרילצט פון לאכן: שואל'קע דער פיסל רייסער וועט דא אויסגיין פון הונגער.
 — כ'שמארב עסן — וויינט אסתר'קע.
 — כ'וועל מער ניט רייסן, זאג — רופט שואל'קע.
 — שווערסט זיך? — הערט אויף דער גריל צו לאכן.
 — כ'שווער זיך.
 — פלי ארויס פון וואלד, פארנעם זיך רעכטס, דערנאך לינקס, וועסטו זיין בא זיך אין סאד.
 — אן אמת?
 — געוויס!
 — אבי איך האב געמיינט, ווי ווייט מיר זענען.
 — דאס האט דער יאסטרעב אייך געטריבן אין קארעד — האט אפגעגרילצט דער „זענער“.
 — זיי געזונט!
 — האלט ווארט!
 שואל'קע קוקט זיך ארום, מאקע, אט איז דער סאד! אט זענען נאך די אויפגעשטעלטע ציגל און די שטיקלעך חלה ארום.
 לאמיר זיך מאקע אראפלאזן אין סאד — שלאגט פאר שואל'קע, לאמיר.
 — איך חלש עסן... — קוקט אסתר'קע מיט גיריקע אויגלעך אויף די צעשאטענע ברעקלעך. — ווי מיינסטו, קען איך עסן די חלה?
 — קענסט עסן, ריינע חלה, אויף מיין ווארט, כ'האב אליין צע-שאטן, פארזיכערט שואל'קע, — און וואס ארם אונדז, מיר זענען דאך סיי ווי פויגעלעך.

און זיי שפרינגען איבער די ציגל און פיקן מיט די שנעבעלעך.
און פלוצלונג — באץ! דער אויבערשטער ציגל איז איינגעפאלן.
אַ ווייטיקלעכער פישמש האָט דורכגעשניטן די לופט. שואַליקע
זיצט אויף די ציגל מיט אויפגעשטעלטע פעדערן פון שרעק און
אסת'ר'קע ליגט אַ צוגעקלעמטע און איין אויג פינטלט באַ איר און
פינטלט. ווי ס'וואַלט זיך געמאָטערט וויינען...
פון שרעק האָט זיך שואַליקע אויפגעכאַפּט.

א ג ט ש ל ט ג

בא די אינגלעך איז אָנגעגאַנגען אַ מלחמה.
נאָך מיט די חומשים אונטער די אַרעמס האָבן די קלענערע כיתות
פאַרנאַכט גלייך נאָכן חדר, געשפּילט זיך אין „באַרג סיני“.
דער „באַרג סיני“ — אַ לאַנגער, פּלאַטשיקער שטיין, האַלב אַ
פאַרגראַבענער אין מיטן ניט ברוקירטן, זאַמדיקן שול-הויף, איז פון
די אינגלעך פאַרנומען און אַפּגעליידיקט געוואָרן:

— מיין באַרג סיני!

— אַראָפּ! מיין באַרג סיני!

אין איין פּלאַנטיער האָבן זיי זיך, ווי שפּערלעך געוואַלגערט אין
שטויביקן זאַמד, געשטופּט זיך און געדראַפּעט זיך אויפן שטיין:

— איך בין משה רבינו!

— ניין, איך שטיי שוין, איך בין משה רבינו!

דער פאַרנאַכט איז געווען אַ זומערדיקער, אַ גאַלדענער, צונטער-
רוים איז ערגעץ ווייט הינטערן דאָך פון דער הויכער שול מיט אַ
ראַנד די זון פאַרגאַנגען, איבער די אינגלעכ'ס קעפּ איז דער דינער
טרוקענער שטויב צוואַמען מיטן געטומל געהאַנגען ווי אומבאַוועגלעך
אין דער לופט, דאָ און דאָרטן האָבן וואַלקנדלעך קאַמאַרעס ריטמיש
געוויגט זיך צווישן הימל און ערד, זשוקעס האָבן נאַכאַנאַנד אין
מיטן פּליען בלינד זיך אָנגעקלאַפּט אָן די אַלמע וועגס פון שול, פּלעגן
אומגעריכט אַרונטערפּאַלן און ניט באַווייזן צוואַמענצונעמען די אונ-
טערשטע דורכזיכטיקע פּליגלען.

ווי פון העלער הויט פּלעגן שוואַלכן פּלינק אַרויספּליען פון אונטער
די שינדל דעכער פון די בתי מדרשים און פון אונטער דעם הויכן שול-
דאָך און זיך צעפּליען מיט אַ צאַרטער צוויטשעריי, אַרונטערפּאַלן

ווי געווארמענע שטיינדלעך, צו דער סאמער ערד און באלד פיל פון
בויגן זיך הויכן אין הימל.

פאררייסט וואו א אינגל דעם קאפ און דערזעט א פלעדער-מויז
פלאטערט אין דער לופט, ווי אן אפגעקלאפט בלעטל פון ווינט, און,
דוכט זיך, ווייס אליין ניט וואו צו פליען, פלעגט ער זיך צעשרייען:
— א ווייסע זאך אהער! גיכער, א ווייסע זאך, וועט עס זי
צוציען!

די עברי-אינגלעך האבן זיך געשפילט אין קנעפלעך אדער גאר
געטשאמעוועט דעם הימל און האבן זיי גאר דערזען א מחנה פויגלען
ציענדיק איבערן הימל אויף נאכט-לעגער, פלעגן זיי זיך צעזינגען
אין כאר:

... סקארעי, סקארעי, די שטיבעלע ברענט.

ווארף אראפ א בייטעלע געלט...

אלץ האט גערוישט, געזשומעט, ווי אן אנגעצויגענע סטרונע
וואלט די גאנצע צייט וויכירט אין דער לופט. גאר די פארהארע-
וועטע אידן פון שמעטל האבן זיך געאיילט דורכן שול-הויף צו מערב
אין די בתי-מדרשים אריין, געווישט זיך דעם שווייס פון די פנימער
און קיין אכט ניט געלייגט אויפן קינדישן טומל. איבער זיי האט
זיך דער הימל מיט טונקעלע פאסן באצויגן, ווי קנייטשן וואלמן זיך
אויסגעלייגט און אים צוגעגעבן א פארטראכטן פארנאכטיקן אויסזען.
כאס „בארג סיני“ האט אין מיטן טומל א שניידיק, קוויטשיק
קולכל זיך שיר צעוויינט:

— אוי, אוי, אוי... דער הויז מיינער! מיין הויז! „בויטע“, וואס

שלעפטו זיך? ! דו צערייסט מיר דעם הויז, צע-רייסטו! ...

צאלקעלע „בויטע“, אן אפגעפאשעט, אנגעבלאזן אינגל, ווי א
פענכער, האט זיך איינגעקרעמפט אין יאנקעלע'ס פיסל, זיך אייני-
געשפארט אין שטיין און מיטן גאנצן כח אים געשלעפט ארונטער
פון „בארג סיני“.

— „בויטע“ לאז אפ בעמער... — האט דאס קולכל געסמראשעט.

— ניין „פרעגעלע“ איך ניט אפלאזן, דו רופסט זיך איבער...
 יענקעלע „פרעגעלע“, אן אויסגעצויגענער אויפן ביכל האט מיט
 איין האנט געהאלטן אין דער הויך דעם חומש און מיט דער צווייטער
 זיך געדראפעט אן שטיין; געשריען, אז מען צערייסט אים דעם הויז,
 דערפילט, אז אט-אט שלעפט מען אים ארונטער — האט ער זיך
 פרובירט אנכאפן מיט דער צווייטער האנט, זיך פארגעסן און
 ארויסגעלאזט דעם חומש.
 — דער חומש! דער חומש פאלט! — האט יענקעלע „פרעגעלע“
 מיט פחד אויסגעשריען, און גלייך דערזען, ווי דער חומש האט צע-
 עפנט די טאוולען, ווי א פויגל די פליגלען, זיך איבערגעקוליעט איבערן
 שטיין און א צעעפנטער ארונטערנעפאלן אין זאמד.
 — „בויםע“ לאז אפ! היט זיך, טרעט ניט! האבן אנגעהויבן
 שרייען די אינגלעך און אין איין קנויל זיך א ווארף געטאן אויפהייבן
 דעם חומש.
 — כ'האב דער ערשמער אויפגעהויבן, מיר קומט א קוש טאן
 דעם חומש. — האט א אינגל פארסאפעט ארויסגערעדט.
 — ניט דו, „בויםע“, — האט זיך אריינגעמישט א אינגל מיט
 שמעכעדיקע אויגלעך און מיט זומער שפרענקלעך.
 — צוועק, דו „געלער רמאי“ — ווייסט אליין ניט, „פרעגעלע“
 דארף א קוש טאן — האט א מורעוואטער אינגל ניט געהערט, וואס
 מען רעדט און זיך אריינגעמישט. — „פרעגעלע“ האט דאך דעם
 חומש ארונטערגעווארפן...
 — „בויםע“ אויך, האבן אנדערע זיך אנגעכאפט. — ביידע זענען
 שולדיק, ביידע דארפן א קוש טאן, האבן די אינגלעך גע'פסקנט'.
 „יענקעלע“, „פרעגעלע“ האט זיך איצט, אן דעם חומש געהאלטן
 פעסטער ווי אן שטיין, און שניידיק געקוויטשעט.
 — „בויםע“, „בויםרוק“, די עברה אויף דיין קאפ, לאז אפ!
 צאלקעלע „בויםע“ האט אבער מיט אן אנגעגאסן הויטויק פנים
 עקשנות'דיק און תמעותאטע ווי אן עקסל, נאך אלץ אים ניט
 אפגעלאזן.

— בויטע לאז אפ! — האבן די איבעריקע זיך צו אים א ווארף געטאן. — מירן דיר די זיימן צעקוילן...

יענקעלע „פרעגעלע“ האט זיך דערפילט פריי. האט ער זיך היציק א רים געטאן פון שטיין, פארלארן דאס הימל, ארויפגעלאפן אויף צאל-קעלע „בויטע“, זיך אנגעצילט מיט די שווארצע אויגלעך און אנגע-הויבן זיך קלאפן אין הארצן און שווערן, ווי א גרויסער:

— ווי איך בין א איד, כוועל דיר צעממיתן...

— מו א קוש דעם חומש. — האט אים א אינגל צוגעטראגן זיין חומש.

— א קונץ ווייזט ער! פאר א פוס שלעפט ער זיך גאר, דער „בויטע“, — האט זיך יענקעלע געקאכט — דעם חומש צוליב אים אראפגעווארפן.

צאלקעלע איז נאך רויטער געווארן, געפילט, אז די אינגלעך זענען ניט אויף זיין צד, האט ער זיך אנגעדרודלט און א בורטשע געטאן:

— וואס רופסטו זיך איבער, וואס?

— אט רוף איך דך טאקע איבער, — האט יענקעלע געפילט זיך פארן גערעכטן:

— בויטע!

— פרעגעלע!

— וואס רופסטו זיך איבער, וואס? — האט יענקעלע זיך אנגעצונדן און אנגעהויבן די סדרה אויף דאס ניין, — מיינסט כוועל דיר שווייגן.. מיינסט, כ'האב מורא פאר דיר? — איז אים יענקעלע געענטער אין די אויגן געקראכן, געפילט אז די אינגלעך קוועלן אן פון אים, און זיך נאך מער געהיצט. — מיינסט כ'האב מורא פאר דיר, ווייל דו ביסט מיט א קאפ העכער, כ'גיי מיט דיר „אינס אויף אינס“.

בא די אינגלעך האבן זיך די אויגלעך צעפינקלט:

— אינס אויף אינס, — האט זיך בא א סך ארויסגעכאפט, — „פרעגעלע“ איז גערעכט... מאך א „קארעד“.

— נו, גיב זיך נאר א טשעפע, — האט יענקעלע פרעגעלע

העלדיש זיך געשמעלט מיט א זייט און מיט די לויפיקע אויגלעך
 נאכגעקוקט צאלקעלע „בוימע“.

— דערלאנג דו זיך פריער א משעפע!... — האט פאואליע
 געדרייט מיטן צינגל צאלקעלע „בוימע“.

— „פרעגעלע“ הויב אן! — האבן אונטערגעמינטערט די
 אומגעדולדיקע.

— מיט זיך ניט. ס'איז איינס אויף איינס... — האבן זיך
 איינגעשמעלט אנדערע.

— כ'האב דיך שוין אנגערייט... — האט יענקעלע זיך צוגערירט
 מיט א פינגער צו צאלקעלע'ס רעקל.

צאלקעלע איז שוין איצט געווען רויט ווי א בוראק, פאואליע
 א דריי געטאן מיטן קאפ און עקשנות'דיק געזאגט:
 — דאס איז ניט אנגערייט... —

— דאס איז יע אנגערייט. יע אנגערייט! — האבן אויפגעהויבן
 א געשריי די אינגלעך.

צאלקעלע „בוימע“ האט אלץ געשאקלט מיטן קאפ און זיך גע-
 האלטן בא זיינס:
 — דאס איז ניט אנגערייט.

גיב איב א שטארקערן משעפע! — האבן אויפגעהעצט יענ-
 קעלע'ן די איבעריקע אינגלעך.

— כ'ווייס אליין... — האט זיך שוין יענקעלע געפילט גאר
 תקיף און אביסל שטארקער זיך צוגערירט מיטן פינגער.

— אנגערייט. אנגערייט. מיר זענען עדות! — האבן די אינגלעך
 ווידער אויפגעהויבן א געשריי.

— נא דיר אפ. — האט שוין צאלקעלע געזען, אז ער קען זיך ניט
 העלפן — און זיך אויף דעם זעלביקן אופן פאואליע צוגערירט מיטן
 פינגער צו יענקעלע'ס רעקל.

— וואס שלאגסטו זיך, וואס? — האט יענקעלע מיט א געמאכטן
 געוויין זיך פלוצלונג א ווארף געטאן אויף צאלקעלע'ן. ביידע האבן

זיך אַרומגעכאַפּט און זיך גענומען קיליען אין זאַמד, ווי אין אַ ווייכער פּעדרינע, אויפהויבנדיק אַ וואַלקן שטויב.

אַלע אינגלעך האָבן זיך איבער געבויעט און גייגעריק נאַכגעפּאַלגט, געצויגן דעם קאַראַד וואו זיי האָבן זיך געקייקלט. האָבן אויפגעפּאַסט און געוואַרנט:

— אויפן שטיין, אויפן שטיין קייקלט איר זיך אַרויף! אַן דער זייט, אַן דער זייט!...

— מאַמעס מיינע, שקצים, וואָס הרגייעט איר זיך? — האָט זיך פּלוצלונג דערהערט לאה דער שמש'מעס קול, — אַ הויכע, טרוקענע אידענע, מיט בראַדעווקעס האָר אויפן פנים, פאַר וועלכער די אינגלעך האָבן מורא געהאַט און זענען געווען זיכער, אַז זי קען אַפּטאַן כישוף. — גולנים, וואָס לאַזט איר אידישע קינדער זיך שלאַנגן, וואַרט איך וועל דערציילן אייערע מאַמעס...

זי האָט אַנגעכאַפּט יענקעלע'ן מיט צאַלקעלע'ן און זיי אויפ־געוויבן פון זאַמד.

נאָך צעהיצט פון געשלעג האָבן זיי צום אַנהייב גאַר ניט געזען ווער עס האָט זיי אויפגעוויבן, און ביידע האָבן אויף אַפּטאַל אַרויסגעפּלאַצט:

— אַ, ווער האָט בעסער געגעבן?...

באַלד אַבער האָבן זיי זיך אַ ריס געמאַן און אַפּגעלאָפּן צו די איבעריקע אינגלעך, וואָס האָבן זיך צעזויט איבערן שול הויף.

— די הימלען נאַט אייך אייערע, — האָט מען זיי מיט אַ באַ-זונדער פּריינטשאַפּט אַנטקעגן געמראָגן די הימלען. — לאַז, כ'וועל דיר אַפּפּילען פון הינטן. — האָבן נאָך אַנדערע געהאַלפּן.

— פאַרגעסט נאָר ניט, ביידע דעם חומש אַ קוש טאַן — האָט דערמאַנט דאַס אינגל מיט די זומער שפּרינקלעך.

שאַערנס האָבן זיך אויסגעשאַטן איבערן זאַמדיקן הימל, אַ וויילע שפּעטער האָבן זיך די מאַמעס אַרויסגעשאַטן פון די כתי מדרשים, און די אינגלעך האָבן זיך געלאַזט גיין אַהיים.

לעגענדעס

דאָס אייביקע לעבן

1

אויפן מאַרק פון כאַנאַן

גאַנצע זיבעציק יאָר האָט די מוטער לאַס-מצעען געמראָגן אונטערן האַרצן, און ווען ער איז געבאָרן געוואָרן איז ער שוין געווען גרייז-גראַ פון יאָרן און פון חכמה . . .

ער איז געווען נישט נאָר דאָס וואונדער פון זיין געבורט-שטאָט כאַנאַן, נאָר פון גאַנצן לאַנד. ער האָט פאַרשמאַנען אלע לשונות, אפילו פון חיות און פייגל, פון ווינט און פון שטערן, און ער האָט גע'שמיט' פאַר „דעם חכם פון כאַנאַן“.

פון גאַנצן לאַנד האָט מען זיך געצויגן צו אים. ס'איז נישט אַוועק דער מאָג, ווען ריקשאָוס זאָלן נישט צוטראָגן, צופירן אלץ נייע און נייע מענטשן. פון דער ווייטסטער ווייטקייט האָבן זיך קאַראַוואַנען דורך דעם מדבר געצויגן, ווער נאָך זיין קלוג וואַרט, און ווער אַויס-צודריקן זיין דרך-אָרץ פאַרן גרויסן לאַס-מצע.

אַזוי האָט געלעבט לאַס-מצע אין כבוד און אין רוים. נאָר ווען זיין לאַנגער צאַפּ אויפן שפיץ פונם פאַרמעמענעם שאַרבן איז שוין אין גאַנצן ווייס געוואָרן, און זיין הויכער, דאַרער קערפער האָט זיך אלץ מער געבויגן אונטערן לאַסט פון יאָרן און אליין זיך געצויגן צו דער ערד, האָט ער אלץ און אלעמען פאַרלאָזן און איז פאַרשוואַנדן הינטער די גרענעצן פון כאַנאַן אין מדבר אַרײַן.

ווען די כאַנאַנער האָבן זיך געכאַפּט, אַז לאַס-מצע איז נישט, האָט קיינער נישט געוואוסט וואו ער איז אַהינגעקומען, דאָך האָט מען איבערגעגעבן פון מויל צו מויל:

„דער אלטער איז זיכער אַוועק אין מדבר צו שטאַרבן . . .“
באַלד האָבן זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז אַ קאַראַוואַן, וואָס האָט

זיך געצויגן דורכ'ן מדבר, האט איינמאל ארום האלבער נאכט דערזען
 א מאדנע געשמאלט אין מד'ר, אין גאנצן ענלעך צו לאצ'טצען.
 מיט א פארריסענעם קאפ צום נאכטיקן אויסגעשמערנטן הימל,
 איז דאס געשמאלט געשמאנען, און דעם קארטוואן האט זיך אויסגע-
 דוכט, אז זיי הערן דיימלעך, ווי דאס מאדנע געשמאלט פון לאצ'טצען
 שרייט צום הימל נאכאנאנד:
 „אן אייביק לעבן!“

מען האט דערציילט, אז אין שטומער שרעק האט דער קא-
 רטוואן געצויגן פארביי, די קעמלען האבן די ערשטע דערשפירט
 די זעאונג, האבן זיך דערשראקן און געוואלט זיך אויסקניען, די
 מענטשן זיינען פארביי ווי געלייטע, און ווען זיי האבן זיך אנגע-
 נומען מיט מוט אומצוקוקן זיך איז שוין אלץ פארשוואונדן, אט
 נאר-וואס געזען מיט די אויגן, און ניטא.

יארן זענען געקומען און יארן זענען פארגעסן געווארן, אבער
 דער נאמען לאצ'טצע האט אלץ געלעבט צווישן די כאנאנער.

ס'איז אנגעקומען א שווארץ מגפה-יאר, דער טויט האט זיך
 געיאגט נאך די מענטשלעכע טרים און טויזנטער לעבענס פארלאפן
 דעם וועג, א פחד איז אלעמען באפאלן, מענטשן האבן אפילו גע-
 האנדלט און געוואנדלט, געטאן זייערע קליינע אלטעגלעכע נויטווענ-
 דיקייטן, אבער די מורא איז געווען אנגעשריבן אויף די פנימער, די
 אנגסט האט ארויסגעקוקט דורך די אויגן, פלעגט ווער זיין צווישן
 מענטשן, פלעגט ער זיך מיט שרעק אפונדערן, איז מען געבליבן
 אליין, פלעגט מען לויפן פון אנגסט וואו מענטשן זיינען, נאר ניט צו
 פארבלייבן אליין מיט די אייגענע געדאנקען.

און אזוי איז דער מארק פון כאנאן געווען שמענדיק פול מיט
 מענטשן — צעשראקענע, סודות'דיקע.

און פלוצלונג, אין מיטן העלן טאג, האט זיך אויפ'ן מארק בא-
 וויזן לאצ'טצע.

מיט א קאפ העכער פון אלעמען, אן אויסגעלייכטער, מיט

טראַנטעס אויפ'ן ברויך-דארן לייב, דער וויסער צאָפּ צעשוּיבערס, אין האַנט אַ שטעקן מיט אַן אויסגעברענגטן דראַקאָן, האָט לאַז-מצע זיך געלאָסן געשניטן דורך דער פאַרוואַונדערטער מאַסע כינעזער און געבליבן שטיין אַן אומבאַוועגלעכער אין מיטן מאַרק.

דער המון ארום אים האָט אַנגעהויבן וואַקסן. ס'איז געוואָרן אַ בלינדער געלויף צום מיטן מאַרק. אפילו די סוחרים האָבן ווי כגנבה אַנגעהויבן צוגויפבינדן זייערע טיכער סחורה פון דער ערד און זיך געלאָזן צו לאַז-מצע.

אַ משוגע'נער, וואָס פלעגט אַרומבלאַנדושען שטענדיק איבערן מאַרק און פון צייט צו צייט צופאַלען צו דער ערד און פאַרצווייפלס קלאָפן אין איר מיט די פויסטן, האָט זיך צוגעזעצט צו לאַז-מצע'ס פיס און הינמיש צו אים אַרויפגעקוקט.

לאַז-מצע האָט אים אַנגערירט מיט'ן שטעקן, און דער משוגע-נער האָט זיך געשווינט אויפגעהויבן פון דער ערד, געבראַכט צו שלעפן אַ שטיין און אַוועקגעלייגט פאַר לאַז-מצע'ס פיס. לאַז-מצע איז אַרויף אויפ'ן שטיין און לאַנג און שמוס געקוקט אין דער וועלט אַריין.

און וואָס לענגער ער איז געשטאַנען און געקוקט איבער די קעפּ, אַלץ אומרויאיקער איז געוואָרן דער המון. דער משוגענער האָט מיט די פויסטן גענומען פאַרצווייפלס קלאָפן אַן דער ערד און געמאַכט אַ יללה.

לאַז-מצע האָט אויפגעהויבן דעם שטעקן מיט'ן דראַקאָן אין דער הויך . . .

און פון מויל צו מויל, פון אויער צו אויער איז אַדורך אַ מורמל: „עפעס וועט געשען“, און אויג צו אויג האָט גערעדט און געצוואַנגען איינע די אַנדערע צו בלייבן שטיין און וואַרטן אויפ'ן מאַדנעס גרייז.

לאַז-מצע האָט נאָר העכער אויפגעהויבן דעם דראַקאָן איבער זיין קאַפּ. דער גאַנצער ים מענטשן האָט זיך אַ וויג געמאַן.

— איך בין לאַז-מצע . . . — האָט ער אויסגערופן אין דערזען ווי מיילער עפענען זיך און ווי אייגן בלייבן אומבאַוועגלעך.

— שמערבלעכע! — האט לאַז-מצע באלד ווייטער גערופן. —
פון מדבר בין איך צו איך געקומען מיט אַ האַרץ פול פרייד. אין אַ
גרויסער שליחות האב איך זיך אומגעקערט צו אייך. אין אַט דעם
שוואַרצן מגפה-יאר האב איך אַ בשורה פאַר אייך, פון וועלכער אייער
בלוט וועט געמען רויען, ווי אַנגעטרונקען פון וויין.

צווישן דעם ים מענטשן איז געוואָרן שמילער פון שמיל.

— הערט שמערבלעכע! אין מדבר האַט זיך צו מיר אַנטפלעקט
דער גרויסער אַלמעכטיקער גאט — דער גאט פון אַלע געטער:
שאַנג-מי, און ער האַט מיך געשיקט ברענגען אייך די בשורה פון אַן
אייביקן לעבן. . . .

„וואָס האַט ער געזאָגט? וואָס זאָגט ער?“ — האַט דער גאט-
צער ים מענטשן זיך אַ וויג געטאָן נאָך דער ערשמער רגע פון טויטער
דערשטוינונג.

לאַז-מצע האַט ווי געלייענט די געדאַנקען פון די מענטשן און
זיין קול האַט געהילכט איבערן גאַנצן מאַרק:

— אַן אייביק לעבן:

„הערט, הערט“ . . . — האַט אויג צו אויג גערעדט אין המון,
כאַטש די ליפן האָבן געשוויגן און דעם אַטעם האַט אַפּגעהאַקט.

און לאַז-מצע האַט צעפלאַקערט די הערצער:

— שמערבלעכע! איר קאָנט לעבן אייביק, איר דאַרפט זיך נאָר
צוהערן צו די רייד פון גרויסן שאַנג-מי!

דער שמומער ים מענטשן האַט זיך שוין איצט צעגאַסן אין אַ
מורמל:

— „וואָס זאָגט ער?“

„שמילער!“

„לאַזט הערן!“

„וואָס האַט ער געזאָגט?“

— איך שווער אייך, — האַט אין גרעסטן עקסטאַז גערופן לאַז-
מצע, געטרייסלט מיט'ן משונה'דיקן דראַקאָן אין דער הויך, און, דוכט

זיך, באקערט די לעצטע צווייפלער, — הערט זיך נאָר צו צו די רייד פון גרויסן שאַנג-טי און איר האָט זיך געוואונען אַן אייביקן לעבן.

„איז דאָס אמת?“ — האָט זיך דער עולם גערעגט.

„אויס מגפות!“ — האָט איינער אין ווילדער פרייד געשריען. —

„געבענטשט זאָל זיין לאַז-מצע!“

„אויס טויט!“ — האָבן אלע אונטערגעכאַפּט. — „געבענטשט

זאָל זיין לאַז-מצע!“

„מסתמא ווייס ער וואָס ער רעדט“ — האָבן אַפילו די צווייפלער

גע'טענה'ט צווישן זיך!

צווישן המון האָבן זיך פלוצלונג דערהערט אויסרופן:

„לאַזט אים דורך! לאַזט אים דורך!“

דורכ'ן המון האָט זיך דורכגעשטופט אַ יונגער כינעזער מיט אַן

איבערגעדעקטער משא אויף די הענט. ער האָט די משא זאָרנפול

אַרונטערגעלאָזט פאַר לאַז-מצע'ס פיס און זי אַפגעדעקט.

מיט שרעק האָט דער עולם זיך גענומען שמופן הינטער זיך. . . .

פאַר לאַז-מצע'ס פיס איז געלעגן דער קערפער פון אַ יונגער

כינעזערין, אין אירע אויסגעהעפטע זיידענע הייזן, אין די אויסגע-

צאצקעטע שיכלעך, מיט אַ פאַרפוצטער פריזור און ברעמען-בויגן.

— גרויסער לאַז-מצע! — האָט דער יונגער כינעזער מיט די

הענט אויפ'ן האַרצן זיך טיף פאַרנייגט. — זעסט, זי איז געווען די

שענסטע פון כאַנאַן, דער טויט האָט זי ביי מיר אַוועקגענומען. . . .

זעסט איצט, אונטער דער באַפוצונג, איר מיאום, טויט פנים, די

שרעקלעכע, פאַרגלייסטע אויגן. . . . די פאַרשמירעטע ציין? . . .

דאָס האָט דער טויט געטאַן!

— גרויסער לאַז-מצע! אַן איר. . . ווי וועל איך לעבן?

כ'הער דו רעדסט פון אַן אייביקן לעבן! העלף מיר! מאַך זי לע-

בעדיק און איך ווער דער טרייעסטער דינער פון שאַנג-טי.

„הערט, הערט!“ איז דער עולם צוגעטראָפן נענטער אין דער-

וואַרטונג.

לאַז-מצע האָט געקוקט דאָ אויפ'ן יונגען כינעזער, דאָ אויפ'ן

טויטן קערפער פון דעם מיידל בא זיינע פיס. ער האט שארף דער-
פילט די דערווארטונג פון המון און זיך ארומגעקוקט.

„הערט, קוקט!“ און באלד האט מען איבערגעגעבן: „איר
האט געהערט ווי ער האט געזאגט, אז ער וועט זי לעבעדיק מאכן?“
און נאך ווייטער: „ער זאגט, אז ער וועט זיי אלע לעבעדיק מאכן.
וועמען מע וועט אים נאר ברענגען, וועט ער לעבעדיק מאכן.
לאז-מצע ווייס דעם סוד פון טויט און לעבן. שאנג-מי האט אים
געשיקט צו אנטפלעקן אים“ . . .

„אויס טויט! געבענמשט זאל זיין לאז-מצע!“ — האט ווידער
אפגעקלונגען דאס פריידיקע געשריי.

„קוקט! קוקט! ער גייט זי מאכן לעבעדיק!“ — האט דער
עולם אויפגעצאלט און זיך איינגעגעסן מיט די אויגן אין דער הויכער,
אומבאוועגלעכער פיגור פון לאז-מצע אויפ'ן שטיין.

מיט קומער האט לאז-מצע געקוקט אויפ'ן עולם, ווי ער וואלט
געלייענט זייערע געדאנקען, און איבער די קעפ פון המון האט זיך
דערהערט זיין שארף קול:

— הערט מיך אויס, איר מענמשן פון כאנאן. ניט פאר אייערע
גופים האב איך געבראכט די כשורה פון אן אייביקן לעבן, נאר פאר
אייערע נשמות! הערט זיך צו און פאלגט אויס די רייד פון אלמעכ-
טיקן שאנג-מי, און איר וועט זיך געווינען אן אייביקן לעבן. . .

„וואס זאגט ער? וואס האט ער געזאגט?“ האט דער המון זיך
צעווייגט. „ער וועט זי לעבעדיק מאכן?“ . . .
„שווייג, עפעס אנדערש“ . . .

„מע שרייט: שווייגט, לאזט הערען!“
„ער רעדט פאלש, ער איז פאלש!“ האט זיך געטראגן
א ביזער מורמל.

„וואס? שווייג! ער וויל נאך עפעס ריידן“ . . .
„קוקט, דער משונענער רייסט עפעס פון אונמער זיינע פיס“ . . .
דער המון האט שוין איצט געברויזט ווי א שמורעמדיק וואסער,
רעדלעך מענמשן ווי קעסל-גריבער זענען געווארן און זיך צעשוואומען.

איין סוחר האט גערופן דעם אנדערן: „געמיינט טאקע עפעס“...
 „מיר האבן געזאגט“... האבן די צווייפלער גערעדט און נאך
 צוגעשאקלט מיט'ן קאפ.

אין א פאררוקטן ווינקל פון מארק איז געשטאנען לאז-טצע
 און געקוקט. ווי ער וואלט קיינעם ניט געזען. ארום האט זיך גע-
 דרייט דער משוגענער. מיט יללה געקלאפט מיט די פויסטן און גערופן
 צו לאז-טצע און געטייט אויף די פארבייגייער מיט'ן פינגער:
 „דאס גייען זיי צום טויט...“
 „דאס גייען זיי צום טויט...“

2.

א י ן מ ד ב ר

די אויפגייענדיקע זון האט געטראפן לאז-טצען אין דער
 וויסטעניש פון טאקלא-מאקאן.
 פארשטויבט, איינגעהויקערט. האט לאז-טצע ארויסגעשטארצט
 פון זאמדיקן שטח, ווי א שטיק פונם שטיין, אויף וועלכן ער איז
 געזעסן.
 אומבאוועגלעך, מיט האלב פארמאכטע אויגן, די הענט אויפן
 הארצן, האט לאז-טצע אויסגעזען ווי א טויטער מדבר-גוף, וואס
 א זאמד שמורעם האט פארשאטן און ווידער אנטפלעקט פאר דער
 שיין פון דער זון.
 פון אים האט זיך אויסגעצויגן א צעקרימטער שאטן אין
 בלוילעכן פרימארגן, זיך צעלייגט אויפן וויסטן זאמד, ווי א שווארצע
 משונהדיקע חיה, און עפעס געוואכט בא דער זייט און אפגעווארט...
 שעה'ן זיינען געלאפן — פארלאפן. די זון האט שוין לאנג
 צעשמאלצן די פרימארגנדיקע מדבר-שאטנס און ברייאק אנגעגליט
 די שטיינער און דאס זאמד. לאז-טצע איז אלץ געזעסן אויסגעשאטן
 פון דער וועלט, געקוקט מיטן האלב אפענעם בליק אין מדבר אריין
 און געזען פאר זיך נאר דעם מארק פון כאנאן, דעם אויפגערעגטן

המון. דער יונגער טויטער בא זיינע פיס; אין די אויערן האט נאך אלץ געריסן די יללה פון משוגענעם.

געקומען איז ער צו שאנג-טי דערציילן ווי זינדיק, ווי שלעכט די מענטשן זיינען... ער איז אוועק פון כאנאן מיט א שנאה, מיט א געפיל פון נקמה; זיי האבן אין אים גאטס ווארט געלעסטערט, זיין הייליקע שליות פארלאכט און פארשפאט.

און ער איז געגאנגען צו שאנג-טי בעטן, אז ער זאל זיי שטראפן; ער זאל אין פולער מאס אויסגיין זיין צארן אויף זיי... ער זאל זיי באווייזן זיין אלמעכטיקן ארעם...

אבער וואס מער ער האט זיך דערנענטערט צום מדבר, אלץ מער איז זיין כעס שטילער געווארן. אים האט עפעס א גרויסע אומרואיקייט באהערשט, און איצט פילט ער נאך א צער, אז טיפן פיינלעכן צער.

ער ווייס אז דער אלמעכטיקער שאנג-טי ווארט, ער קוקט אראפ צו אים... אבער עס עפענען זיך אים די ליפן ניט, די צונג איז צוגע-פאלן צום גומען, אין הארצן איז פוסט, ס'האט אויסגעברענט דאס פייער פון האס און מער איז נאך ניט געבליבן, נאר אן אומרואיקייט, א גרויסע אומרואיקייט...

לאצ-מצע האט פלוצלונג ברייט צעעפנט די אויגן און דערווען אז דער שאטן זיינער האט זיך גענומען איינשרומפן, קלענער ווערן, ביז ער איז געבליבן כמעט אן אומבאמערקטער פלעק.

לאצ-מצע האט אין זיך דערפילט א קאלטן ציטער, ווי זיין גאנץ צע עלטער וואלט זיך מיט אמאל באוויזן אין אים באהערשט, גלייך האט אים פייערדיק דורכגעבליצט א געדאנק:
"דאס איז מיין סוף..."

און א פארבלענדטער און צעמישטער איז ער געבליבן. ער האט פארמאכט די אויגן און דערפילט אז יעדעס טיילכל פון זיין אלטן קערפער ציט זיך איין, שרומפט זיך איין פון שרעק; ווי יעדעס קעמערל אין אים עפנט א מויל און שרייט: "איך וויל לעבן," און מיט טויזנטער קולות שרייט עס ארויס פון אים: "איך וויל לעבן, אייביק

לעבן". און דורשטיק עפענען זיך מיילעכלעך און זוכן בלינד, און ווילן זיך צווייגן צום לעבן...

"זינדיקער וואס איך בין", האט זיך לאז-מצע געכאפט מיט ווייטיק. די זינד פון כאנאן האט מיך אויך פארשלעפט. זייער מורא פארן טויט האט מיך אויך פארסמט. איך, וואס האב נאך אין מיין מוטערס טראכט געלעבט אזוי לאנג; איך, וואס לעב אזוי לאנג מיט שאנג-טיס גנאה, שרעק זיך אויך פארן טויט צוגלייך מיט זיי... זינדיקער וואס איך בין!"

הילפלאז האט ער זיך ארומגעקוקט. איז זיין בליק געפאלן אויפן זאמד, האט זיך אים אויסגעדוכט. אז דאס זאמד שייט זיך איבער אין א שטילן כוורמל: דו וועסט זיך צעשיטן אין שטויב... האט ער אפגעדרייט דעם קאפ און דערווען זיין שאטן, האט אים אויסגעדוכט. אז זיין שאטן פאכעט, ווינקט צו אים: דו וועסט פארשווינדן ווי א שאטן...

און ער מיט זיין גאנצער חכמה האט זיך דערפילט אזוי קליין, נישטיק, ווי א יאשמשערקע, וואס ווערט צעטראטן אין דער מדבר אונטערן טראט פון קעמל.

מיט פארלייגטע הענט אויפן הארצן האט זיך לאז-מצע אויפ-געהויבן און זיך געבוקט צום קלארן מדבר-הימל, פארן לויטערן געצעלט פון שאנג-טי.

— גרויסער שאנג-טי! — האט ער זיך געווענדט מיט געבעט. — די מענטשן הערן מיך ניט, דער טויט שמערט זיי צו פארשטיין דיין גרויסקייט און דיין אייביקייט... נאר רואיק האט אראפגעקוקט דער הימל און אין וויסער שטילקייט איז געלעגן דער מדבר.

— דו שווייגסט, גרויסער שאנג-טי, אבער די מענטשן האבן זיך ניט געוואלט צוהערן צו די רייד, מיט וועלכע דו האסט מיך געשיקט צו זיי. דיין אייביק לעבן פארשטייען זיי ניט... — גרויסער שאנג-טי! — האט לאז-מצע זיך געבעטן. — די מענטשן דורשטן

נאך אן אמת אייביק לעבן! דו אליין האסט דאס איינגעוועבט אין זייער לעבנס-געוועב. זיי ווילן לעבן אייביק, אייביק. דער פארלאנג איז בלינד און שטארקער פון אלע זייערע געדאנקען; ער איז שטארקער פון אלע זייערע געפילן; ער איז שטארקער פון זייער ווילן... גרויסער שאנג-טי! כ'האב דאס דערפילט, ווען כ'האב גערעדט צו די מענטשן פון כאנאן, ווען כ'האב נאך דערמאנט וועגן אן אייביק לעבן. כ'האב דערהערט די זודיקע שמים פון זייער בלוט, די גאנצע בענקעניש און צאפלעניש נאך אן אייביק לעבן... גרויסער שאנג-טי! ווען עס איז וועלן דאך מענטשן לעבן אייביק. ניט אומזיסט האסטו מיט דעם באגער דורכגעזאפט זייער גוף און אנגעפילט די נשמה... דערנענטער דעם סוד, אנטפלעק דעם קוואל פון אייביקן לעבן, און אייביק וועלן מענטשן לויבן און בענטשן דין נאמען!...

נאך רואיק האט אראפגעקוקט דער הימל און אין וויסער שטילקייט איז געלעגן דער מדבר...

ס'איז געווען טאג און ס'איז געווארן נאכט. האט לאס-מצע ווי צום ערשטן מאל דערזען די שטערן, זיך פארקוקט און זיי געפרעגט:

— שמערן, אפשר ווייסט איר וועגן קוואל פון אייביקן לעבן?
און די שטערן האבן צוריק ערנסט שטרענג געשימערט:
— מיר ווייסן ניט!

ס'איז געווען נאכט און ס'איז געווארן טאג. האט לאס-מצע ווי צום ערשטן מאל דערזען די זון און זיך געווענדט:
— זון, אפשר ווייסטו וועגן קוואל פון אייביקן לעבן?
און די זון האט ווי שמענדיק געשמייכלט צו לאס-מצע:
— אויב איך בין דאס ניט, ווייס איך ניט.

איז אנגעלאפן א ווינט און געהויבן דאס זאמד פונם מדבר. האט לאס-מצע זיך צו אים געווענדט:

— ווינט! דו פליסט אומעטום, ווייסטו וועגן קוואל פון אייביקן לעבן?

האט זיך דער ווינט ארוםגעדרייט ארום לאס-מצע און געסודעט אריפן אויער:

— גרויסער לאס-מצע! אליין ווייס איך ניט, נאר יארן לאנג צוריק, ווען איך בין נאך א יונג ווינטל געווען, האב איך זיך אין מיטן נאכט אין א געדיכטן וואלד פארקליבן און שמיל זיך געצויגן דורך די צווייגן און געגריסט זיך מיט זיי. פלוצלונג האב איך דערהערט, ווי צוויי „אייביקע פייגל“ פירן א שמועס. איך בין ניי-געריק געווארן, וואס די אייביקע פייגל רעדן צווישן זיך, האב איך פארהאלטן דעם אַמעס און זיך איינגעהערט.

איין פייגל האט געזאגט: „ס'ווערט מיר שוין נייע טויזנט יאר, איך דארף שוין ווידער פליען זיך אנטרינקען פונם קוואל פון אייביקן לעבן.“

„און איך קום איצט פון דארטן...“ האט דער צווייטער פייגל געענטפערט. „ווייסט, אז דער קוואל האט זיך איבערגעטרעגן אויפן וועג...“

פאר גרויס פרייד, וואס איך וועל זיך דערוויסן וואו דער קוואל פון אייביקן לעבן איז, האב איך געמאכט א גרויס גערויש, ווייל דער צווייטער פייגל האט גלייך אפגעהאקט:

„דוכט זיך אימיצער רוישט צווישן די צווייגן...“ ביידע האבן זיך צוגעהערט און געגלאצט זייערע בליציקע אויגן אין דער פינצ-טערניש. — „געוויס א מענטש...“

און פלוצלונג האבן ביידע פייגל א לאך געמאן מיט א מאדנעם וויסמן געלעכטער:

„דער מענטש, לאכט איין פייגל, וואס יאגט זיך אזוי נאך אים, ווייס גארניש ווי נאענט ער איז פון קוואל פונם אייביקן לעבן, ווען עס געפינט זיך איינער צווישן זיי, וואס זאל נאר זוכן — זוכן, געפינט ער אים, דעם קוואל...“

לאכט דער צווייטער פייגל: „צום גליק איז נימא אזא מענטש, ווייל דער מענטש איז פארנומען מיט עפעס אנדערש, שמענדיק מיט עפעס אנדערש“...

גלייך זענען זיי פארפאלן געווארן אין דער נאכט אריין.
 כאלד האט שוין דער ווינט גערעדט פון דער ווייטן.
 — געדענק, לאז-מצע, אז דו וועסט אים געפינען, פארגעס
 ניט אן מיר . . .

לאז-מצע האט זיך אויפגעהויבן אין זיין גאנצער הויך, מיט
 אויסגעשמרעקטע הענט האט ער זיך געווענדט צום הימל:
 — גרויסער שאנג-טי, זאל איך גיין זוכן דעם קוואל פון לעבן?
 נאך רואיק האט אראפגעקוקט דער הימל, און אין ווייטער
 שטילקייט איז געלעגן דער מדבר . . .

3.

Fata Morgana

פון די העכסטע בערג פון טינג-נאן צום טאל פון די געלע
 שטורמישע וואסערן האט לאז-מצע גענידערט, און ווידער צו די
 העכסטע שפיצן זיך געהויבן, און אלץ געזוכט דעם קוואל פון
 אייביקן לעבן.

אויפן רוקן פון א פארבלאנדזשעמן קעמל, וואס ער האט צוגע-
 וואוינט צו זיך, האט ער טעג און נעכט געוואנדערט אין דער מדבר.
 ער האט זיך אפגעשלאגן פון קארטוואנען-וועגן, אין די ווייטסטע
 ווינקלען איז ער פארקראכן און אלץ ניט געפונען דעם קוואל פון
 אייביקן לעבן . . .

די מדבר-זון און די הייסע ווינטן האבן אים פארוואנדלט אין אן
 אויסגעטריקענען סקעלעט, אין וועלכן ס'האט נאך איין פארלאנג
 געגלייט: געפינען דעם קוואל, און איין געדאנק: די רייד פון
 ווינט — „זוכן — זוכן“ . . .

ס'זיינען אוועק חדשים, יארן, ניט איינמאל איז אים שוין
 אויסגעקומען, מיטן הייליקן דראקאן אין האנט, פארטרייבן פון זיך
 דעם טויט, אבער די גאנצע צייט האט זיך צו אים שאנג-טי ניט באוויזן.
 האט אים אפילו קיין צייכן ניט געצייגט, ווער ווייס ווי לאנג נאך
 דער הייליקער כח וועט רוען אויפן דראקאן? דענסטמאל איז א
 סוף . . . און דעם קוואל האט ער נאך אלץ ניט געפונען.

אין איינמאל, ווען דאס וואסער איז שוין לאנג אויסגעגאנגען פון די לאנגלעך, די טיימלעך — פון זאק, איז ער א מידער אראפ פון קעמל און זיך צוגעזעצט אויף א וויילע. לאזטצע האט זיך פארקוקט אויפן נאכטיקן הימל — אפשר וועט ער דערזען עפעס א צייכן פון שאנגטי, און פלוצלונג האט ער דערפילט אויף זיך א שמארן אנגע- שטרענקטן בליק.

ער כאפט זיך: ער זעט זיין קעמל קוקט אויף אים אזוי מאדנע, אזוי פארשמענדלעך... ווי ער וואלט געוואלט עפעס זאגן.

איז לאזטצע צו אים צו און אים אנגעריט מיטן שמעקן. דער קעמל האט זיך גלייך אויסגעקניט פאר זיינע פיס, אז ער זאל זיך זעצן.

לאזטצע האט געטראכט א וויילע און זיך געזעצט אויפן קעמל. דער קעמל האט זיך אויפגעשמעלט און אוועק אין וועג.

כאלד האט לאזטצע דערפילט אז א טויטע מידקייט באהערשט אים, ער האט זיך מאדנע אויסגעקרימט אין זיין, עפעס אלע אברים האבן זיך ווי פאנאנדערגעבונדן, די אויגן האבן זיך אים פון זיך אליין פארמאכט, און מאכטלאז האט זיך דער קאפ מיטן ווייסן צאפ פארווארפן אהינטער...

אויפגעכאפט האט ער זיך בא א מאדנער שיין, ס'איז ניט געווען טאג און ס'איז ניט געווען נאכט, ניט קיין זון-שיין און ניט קיין לבנה-שיין, נאר א געל-טונקעלע שיין האט געהערשט, ווי א פינצ- מערע זאך וואלט די זון פארשמעלט. ער זעט, דער קעמל שטייט פאר א שייד-וועג מיט אן אימגעדרייטן קאפ צו אים און ווארט אויף זיין אויפכאפן זיך.

לאזטצע קוקט זיך ארום, ער זעט: לינקס, בא איין זייט האריזאנט א בערגיקע קייט, וואס שמעכט דורך מיט די שפיצן דעם הימל. רעכטס, א פלאכער וויסער מדבר, און צוויי וועגן פארנעמען זיך, איינער רעכטס און דער צווייטער לינקס.

קוקט ער זיך ארום וואו ער איז און ער דערזעט אן אויפשריפט אויסגעהאקט אין א שטיין:

„דער וועג רעכטס פירט צום טויט.
דער וועג לינקס פירט צום לעבן.“

לאַז-מיצע האָט זיך אויפגעשמעלט אויפן רוקן פונם קעמל און ווי ווייט זיין אויג האָט געכאַפּט. האָט ער געזען רעכטס אַ וויסטע פלאַך, אויף וועלכער עס האָט זיך אויסגעדרייט. ווי אַ שלאַנג, דער וועג פון טויט.

דער וועג אויף לינקס, זעט ער, שניידט זיך אַריין אין בערגיקן פאַס, ציט זיך איבער שפיצן, ווערט פאַרפאַלן אין טאַלן און דער-גרייכט, דוכט אים, די אַנדערע זייט פון באַרג-פאַס. פון ביידע זייטן וועג הייבן זיך די בערג ווי שטיינערנע ווענט. ערגעץ אין דער ווייטקייט אויפן האַריוואַנט לייכט דורכן שניט אין באַרג-פאַס דער לויטערער הימל און צויבערט און ציט ...

לאַנג איז לאַז-מיצע געשטאַנען און באַטראַכט ביידע וועגן און נאַכאַמאַל און נאַכאַמאַל געלייענט דעם אויסגעהאַקטן אויפשריפט. ער האָט אַ טרייב געטאַן דעם קעמל מיטן שמעקן און זיך פאַרנומען אויפן וועג לינקס.

לאַנגזאַם און צופרידן איז לאַז-מיצע געריטן איבערן „וועג פון לעבן“. באַרג אַרויף, באַרג אַראָפּ, ווי אַ סאַמעטענע סטענגע האָט זיך געצויגן דער וועג און ער האָט געזשאַלעוועט יעדן טריט. פלוצלונג האָט דער קעמל אָנגעהויבן אומרואַיק צו באַוועגן מיט די אויערן, מיט אַ קרעכץ ציען די לופט און צעשראַקן קוקן אויף די זייטן.

לאַז-מיצע האָט זיך אַרומגעקוקט און דערזעהן אַז דער באַרג-פאַס צו רעכטס האָט אָנגעהויבן צו פאַרשווינדן. באַלד האָט ער זיך אויסגעגלייכט מיטן וויסטן מדבר, און דער וועג פון טויט האָט זיך פון רעכטס פאַרנומען אויף לינקס און לויפט שוין צוגלייך מיטן וועג פון לעבן, אַזוי נאַענט מיטן האַנט צו דערגרייכן ...

לאַז-מיצען איז אַ קעלט אַדורך, ער גייט און דער טויט-וועג דערנענטערט זיך, ער קאַן שוין זען איצט צעשאַמענע ביינער באַ די זייטן פון טויטן וועג; ער שפירט, דוכט אים, דעם ריח פון נבלה ...

און באלד נאך א שארפערער בייג פון מייט-וועג. ווי ער וואלט זיך געקליבן אין גאנצן דורכצושניידן דעם וועג פון לעבן.

דער קעמל האט זיך אלץ אפמער אנגעהויבן ווארפן אן א זייט און זיך צופרעסן צו דער שטיינערנער וואנט. לאץ-מצע איז אראפ פון קעמל און גענומען אים אונטערן צוים.

נאך א שטיקל וועג זיינען זיי אפ. און לאץ-מצע האט מיט שרעק דערזען. אז אין דער ווייטקייט גייט דער וועג פון מייט ארויף אויפן וועג פון לעבן און גיסן זיך צוזאמען. און ער קען שוין ניט זען וואו דער וועג פון לעבן איז און וואו דער וועג פון מייט.

לאץ-מצע האט פרובירט טאן נאך א פאר מייט. דער קעמל האט זיך אבער פארעקשנט און זיך ניט געוואלט רירן פון אראפ.

לאץ-מצע האט פרובירט מאכן נאך א פאר מייט. דער קעמל מוז זיך אומקערן צוריק. ער האט געוואלט אויסקירעווען דעם קעמל. און פלוצלונג האט ער מיט שטוינונג דערזען. אז דער וועג לויפט. ציט זיך פון זיך אליין. בארג ארויף. בארג אראפ. און אלץ אויף דעם וועג באוועגט זיך און ציט זיך אין דער זעלבער ריכטונג.

ער זעט אפילו די שטיינער בא די זייטן שארן זיך. קייקלען זיך אין דער זעלבער ריכטונג. בארג ארויף. מיטן גרעסטן אימפעט. ווי זיי וואלטן זיך געגליטשט בארג אראפ... און ער אליין און זיין פארעקשנטער קעמל מראגן זיך גיך-גיך ארויף צום הימל צו...

בא דער העכסטער הויך האט זיך דער וועג איבערגעבויגן. זיך אפגעריסן. און ווי א וואסער-פאל פארשווינדט ער אין אפגרונט. בא לאץ-מצען האט זיך דער קעמל ארויסגעגליטשט פון האנט. עפעס האט ער זיך אויסגעדרייט צו אים מיטן מארדע. באס סאמען ראנד פון אפגרונט האט ער זיך פארעקשנט איינגעשפארט מיט די צע שפרייטע הינטערשטע פיס. די אויסגעשטארצטע אויגן האבן מיט מייט-שרעק און מיט האס געקוקט אויף אים. און געדוכט האט לאץ-מצען. אז זיי שילמן אים...

נאך א רגע האט ער אזוי געזען זיין קעמל. ער האט דערהערט אן אויסגעצויגענעם קרעכץ. א מייט-קרעכץ... און באלד האט זיך

אים געפורעמט און געזוימט. כוואליעס-זוייג, ווי א וואסער, האט ער אים געטריבן, דעם זאמדיקן ים.

א דורשטיקער, א צעגלימער האט דאס זאמד זיך באוועגט, גע- צויגן און געזוכט, און אויסגעזויגן יעדע פייכטקייט.

ס'האט געזויגן די לופט, גענישמערט איבער דער ערד און זיך איבערגעשאפן מיטן גערויש פון אויסגעטריקנטע ביינער.

מיט פארטריקנטע, דורשטיקע ליפן האט זיך לאַג-מצע געצויגן דורכן זאמד. דאס זאמד האט אויסגעטריקנט דעם האלדו, אויסגע- זויגט דאס לעצטע ביסל פייכטקייט און געגרילצט אונטער די ציין. כוואליעס היין האבן זיך געיאגט איינע נאך די אנדערע און געטריקנט און געטריקנט ...

זעט לאַג-מצע: די „בערג פון הימל“ שיינען אויפן האריוואנט אין אלע קאלירן פון רעגנבוין, און אזא פרישקייט ציט פון דארטן. און די בערג דערנענטערן זיך צו אים, קומען צו, קומען צו ... ער דארף זיך נאר אַנשמרענגען, וועט ער זיי דערגרייכן. אט זענען זיי שוין אזוי נאענט! ער זעט שוין די גאלדענע קרוינען פון די פאלמעס. אט זעט ער זיי אין גאַנצן ... און אונטן, צופוסנס, שלאגט דער קוואַל פון אייביקן לעבן. ער זעט שוין אפילו דעם שמיין פון וואנען ער שלאגט ... עס שנירלט זיך ארויס אזא פרישער, לויטערער, דער- קוויקנדיקער ... ער וועט צופאלן צו אים נאך א פאַר טריט, נאך א פאַר טריט ...

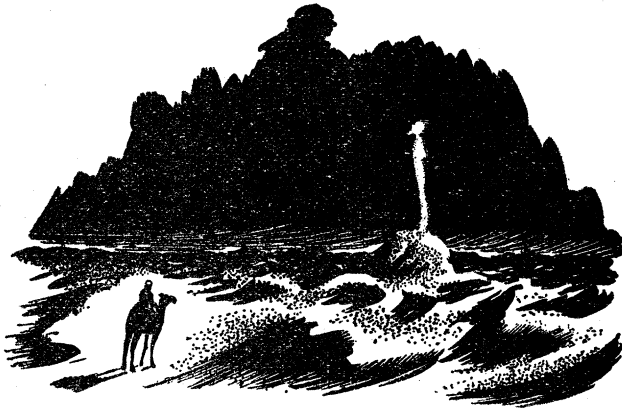
ער פילט די כוחות פארלאזן אים און ער שארט זיך אויף אלע פיר צום קוואַל. ער קען שוין זען די קאלירטע שטיינדעלעך אויפן גרונט, וואס, ס'זוכט זיך, הייבן זיך, קוועלן מיטן לויטערן וואסער ... די כוחות פארלאזן אים. מיטן מויל וועט ער שוין ניט דערגרייכן, כאַמש ער ציט זיך אין גאַנצן, מיטן גאַנצן קערפער, מיט די הויפנס וועט ער אַנשעפן ...

לאַג-מצעס אויסגעטריקנטע הענט ציען זיך טרייסלענדיק צום קוואַל ... די אויסגעדארטע פינגער קארמשען זיך אין הויפנס און

גראבלען קאנוואולסיוו נאך דער לעבעדיקער פייכטקייט ... און ער
גראבלט אן הויפנס זאמד און טראגט עס צום מויל ...
לאס-מצע האט דערפילט דעם טעם פון פארקאכט בלוט און
מיטן לעצטן אטעם דאס אויסגעשפיגן.
פארן פארשטארטן בליק האט ער נאך צוגעטראגן די הויפנס
זאמד ...

און פלוצלונג אין אן אוממענטשלעכן קראמף איז ער אויפגע-
שפרונגען, זיך אויסגעגלייכט אין זיין גאנצער הויך און מיט אויפגע-
דריקטע פויסטן זיך צעשריען אנמקעגן הימל:
"שאנג-מי, דער מענטש וועט דאך לעבן אייביק!"
אין דער רגע איז פון לאס-מצען געווארן א שטיין.

דער שטיין שטייט נאך ביזן היינטיקן טאג אין דעם מדבר, און
קאראוואן-רייזנדע דערציילן, אז צו האלבער נאכט, ווען מע לייגט
צו דאס אויער צום שטיין, הערט מען ווי דער שטיין שרייט:
"דער מענטש וועט דאך לעבן אייביק ..."

משיח'ס קרוין

ש. ניגערן.

1

מראכט ער ווידער, שלאגט זיך מיט דער דעה: זאל ער דערציילן זיין סוד פארן בלינדן יהודה, וועמען קיינער גלויבט ניט, אז אין מיטן העלן טאג האבן אים, יהודה'ן, מלאכים אוועקגענומען אין הימל און גאכדעם אים געבראכט א בלינדן צוריק?

ער גלויבט אבער דעם בלינדן יהודה, מיטן גאנצן הארצן גלויבט ער; א בלינדער, און קוקט מיט אפענע ליכטיקע אויגן, גלייך ער זעט! און דער באגער צו דערציילן דעם בלינדן יהודה'ן לאזט אים ניט רוען, ווען ער כאפט זיך, אז ער האלט זיך גרויס, ער ווייס, אז מיט אזא הייליקן סוד — טאר מען זיך ניט גרויס האלטן... אבער אפט דוכט אים, אז ער איז ניט א אינגל פון עלף יאר, נאר א גרויסער, א גרויסער, אן אויסגעוואקסענער וואס קוקט מיט גאון ארום.

און ער שרעקט זיך דאריבער, מיט אזא הייליקן סוד אין הארצן דארף מען זיין דער פשוטסטער, דער קלענסטער און מען טאר זיך ניט גרויס-האלטן.

אים דוכט זיך, אז ער טוט אליץ צו זיין פרומער, בעסער און שמילער, די מאמע אפילו איז שוין צוליב דעם אומרואיק, ניט ווילן-דיק האט ער שוין געהערט אירס א שמועס מיטן טאטן, מענה'ט די מאמע:

— געווען אזא שטיפער, פלעגט איבערקערן די שטוב, די גאס, געהאט צרות פון חדר, און איצט ווערט ער אליץ שמילער פארמראכטער...

און דער טאטע:

— נו, איז דיר שלעכט? איז דאך בעסער, ער ווערט עלטער.

ווערט ער „סטאטעטשנער“...

— גאט איז מיט דיר, א עלף-יאָריק קינד איז באַ דיר עלטער?

מיט'ן קינד איז עפעס...

און אים אליין פרעגט זי אַפּטער:

— יאָסעלע, פאַרוואָס שפּילסטו זיך ניט? דיר מוט עפעס וויי?

געוויס זאָגט ער איר: ניין. ער קען דאָך איר זיין סוד ניט

אַנטפלעקן, ער מאַר עס גאַרניט.

אַבער דאָך כאַפּט ער זיך, אַז ער האַלט זיך גרויס און הויבט אָן

צווייפלען, צו האָט ער ניט אין גאַנצען אַ מעות?

אַבער קיין מעות קען עס ניט זיין, ער האָט דאָך פאַרט עס אליין

געהערט אין אַלטן בית המדרש אין די שבתדיקע ווינטערדיקע פאַר-

טאָגן פון ר' אלי-דיינס מויל.

אמת, ר' אלי דיין ווייס גאַר אליין ניט, וואָס פאַר אַ גרויסן סוד

ער האָט אים ניט ווילנדיק אַנטפלעקט, אַבער איז דאָס אליין ניט

אַ ראייה, אַז עס איז אים אזוי באַשערט? ...

און אים דוכט, אַז ער איז ניט קיין עלף-יאָריק אינגל, גאַר

אַ גרויסער, אַ גרויסער אָן אויסגעוואַקסענער און קוקט מיט גאָוה אַרום.

און ער כאַפּט זיך ווידער באַם געדאַנק און ווידער קומט דער

באַגער צו פרעגן דעם בלינדן יהודה, וואָס קוקט מיט ליכטיקע, אַפּענע

אויגן — גלייך ער זעט!

יהודה'ן וועט ער דערציילן, ווי עס איז געווען, און געווען איז

עס אזוי:

2.

ער ווייס ניט פאַרוואָס, עפעס האָט אים דאָס האַרץ געזאָגט, ער

זאָל צושטיין צום טאָגן, אַז ער זאָל אים אַמאָל לאָזן שבת צום „ערשטן

דאוונען“, ער וויל זיין ביי דעם ערשטן דאוונען.

האָט אים דער טאָטע אַפּגערעדט:

— וואו וועסטו דאַרטן גיין צווישן בעל-עגלות און שומטער?

עס פאסט גארניט! איז ער אבער פארט צוגעשטאנען ביז דער טאטע האט אים צוגעזאגט. אז מארגן פרי וועט ער אים לאזן גיין — ער זאל אבער אויפשטיין...

יענעם פרייטיק נאכט איז ער שוין גוט ניט געשלאפן. אלץ געווארט אויפן מארגן, און ווען ער איז איינגעשלאפן, האט ער דער-זען לעבן זיך שטיין אן אלטן, וואס גלעט אים איבערן קאפ און זאגט: — דו טוסט גוט, מיין קינד.

אויפגעכאפט האט ער זיך זייער פרי.

געקומען אין בית מדרש ווען ר' אלי דיין דרשנט נאך פון באגינען אן פארן דאווענען, האט ער צום אנהייב געמיינט, אז אלע קוקן אויף אים, ווי קומט עפעס ר' נחומס אינגל צום ערשטן מנין?

ער האט אבער גלייך דערזען אז מען זיצט, מען שטייט ווי געליימטע, און אלע קוקן צום בעלעמער, וואו עס שטייט ר' אלי דער דיין און דרשנט.

און דערזען האט ער עפעס גאר אן אנדער ר' אלי, ניט וועלכן ער קען פון גאס.

דאס פנים ווילד-באוואקסן און נאך ווילדערע גרויסע שווארצע אויגן און דאס מויל זיינס איז פלאם פייער.

און ער דערציילט וואונדערלעכע זאכן, ווי די צדיקים וועלן באליינט ווערן, און די רשעים וועלן באשטראפט ווערן און ער שמעלט פאר דעם גן-עדן און דעם גיהינם.

האט ער געהערט, געהערט און זיך אויפגעכאפט ווי פון שלאף. זעט ער, ר' אלי האט שוין געענדיקט און געפינט זיך צווישן פראסטע, פשוטע מענטשן, אלץ שוסטער, שניידער, באלעגאלעס וואס שטייען ווי ער און שלינגען די וואונדערלעכע רייד פון ר' אלי דעם דיין. און די גאנצע פרעמדקייט איז פון אים אוועק און ער האט זיך דערפילט ווי ער וואלט זיך געפונען צווישן די שטוביקע.

פון דענסטמאל אן, האט אים שוין קיינער ניט געקענט אפ-האלטן, אז ער זאל אין די שבתדיקע פארטאגן ניט לויפן שבת איין, שבת אויס, הערן די וואונדערלעכע רייד פון ר' אליין.

און איינמאל איז עס געשען :
 יענעם פרייטיק באנאכט איז דער גרייזער אלטער ווידער אים
 געקומען צו חלום, ווידער אים געגלעט איבערן קאפ און אים געזאגט :
 דו טוסט גוט, מיין קינד.

און ר' אלי האט אין דעם באגינען דערציילט פון משיח-צייטן,
 פון תחית המתים, פון משיחן דעם געזאלכטן פון גאט.
 און ער האט גערעדט :

„קינדער ווייס ניט ווען משיח וועט געבוירן ווערן. משיח אליין
 וועט ניט וויסן, אז ער איז משיח. א קינד ווי אלע קינדער — נאר
 געבוירן וועט ער ווערן מיטן איין-איינציקן סימן : א שפאן פון
 שטערן וועט ער האבן א פארטיפונג אין קאפ, וואו די משיח-קרין
 זאל זיך אריינפאסן.“

און אומגעריכט איז עס געשען :
 ער, יאסעלע, האט אנגעריט מיט די פינגער זיין קאפ און האט
 דערפילט די פארטיפונג, מיט הארץ-קלאפעניש האט ער אפגע-
 מאסטן : ריכטיק א שפאן פון שטערן... .

3.

אין אלטן בית מדרש, א פרייטיק צונאכט בא דער שיין פון
 ברענענדיקע ליכט, האט אים דער בלינדער יהודה געהערט און געקוקט
 מיט די אפענע אויגן.

און דער בלינדער יהודה האט אים געזאגט :
 — הער אויס אינגעלע, וואס איך וועל דיר דערציילן :
 — האסט דאך געהערט, אז איך בין געווען א יואוועליר, בין
 איך אזוי אין מיטן העלן טאג געזעסן בא מיין ווארשטאטל צוגערוקט
 צום פענצמער און געהאלטן אין איינפאסן א דימענט אין א פינגערל.
 די זון האט געשיינט אין פענצמער אריין, פלוצלונג, איך ווייס
 ניט פארוואס, האב איך אויפגעהויבן די אויגן און א קוק געמאן
 אויף דער זון.
 איך זע, די זון איז עפעס ניט ווי אלע מאל, זי שיינט גאר א

גאלדיק-גרינע, אן אויסערגעוויינלעכע און פון איר ציט זיך א פאס
ליכט גלייך צו מיר און אלץ ארום מיר ווערט גאלדיק-גריין, ווי איך
וואלט פארפלייצט געווארן פון א גאלדיק-גרינעם וואסער
קוק איך אויף דער זון און וואונדער זיך אויף דער ניט-געזעענער
ליכטיקייט, דערזע איך, אז פון דער זון רוקט זיך ארויס א האנט, און
מיימלט אויף מיר מיטן פינגער.

איך האב זיך גארניט דערשראקן. פארקערט — ס'איז מיר
געווארן גוט אויפן הארצן. איך האב גלייך דערזען און דערפילט,
אז דאס איז ניט קיין בייזע האנט, דער פינגער וואס האט אנגע-
ציגט אויף מיר איז געווען ווי א שטראל און די גאנצע האנט האט
זיך געלויכטן און געשיינט ווי א פנים מיט פיל גוטסקייט.
און באלד האב איך דערהערט א קול ווי אויסגעשפילט
אויף א פידל:

י ה ו ד ה . . .

און אין דער רגע באווייזט זיך אין הימל א פייערדיקער רייט-
וואגן, געשפאנט מיט פייערדיקע פערד. איך זע דער רייטוואגן
לאזט זיך ארונטער פון הימל, שוועכט, שוועכט אלץ גענמער צו דער
ערד. אין הארץ האט מיר א קלאפ געמאן, איך פיל דער רייטוואגן
שוועכט צו מיר, לאזט זיך אראפ צו מיר, און איך הער שוין טאקע
דעם שמילן גערויש פון די רעדער אין דער לופטן לעבן מיין פענצמער...
איך קוק, דאס פענצמער איז שוין קיין פענצמער ניט, נאר א
סיר פון א פאלאץ, דער אומערשמער טייל פון מארמארגע טרעפ
אויסגעזעצט אין מאזאאיק פון איידלשטיינער און צוויי ליכטיקע
מלאכים הייבן זיך אויף אויף די טרעפ, גייען אריין אין דער סיר, בוקן
זיך פאר מיר און פירן מיך ארונטער צום פייערדיקן רייטוואגן.
איך בין זיך מודה, אין הארצן איז מיר געווארן קיל — א מענטש
ווי איך, אין א פייערדיקן רייטוואגן...

האט דאס פריערדיקע קול גערופן:

— שרעק זיך ניט, יהודה!

איז מיר אויפן הארצן געווארן פריילעך און פול מיט בטחון.

די צוויי ליכטיקע מלאכים האבן מיך געכאפט אונטער די ארעמס. אריינגעזעצט אין רייטוואגן און אוועקגעשוועבט.

זע איך. פון ביידע זייטן הילט מיך איין די גאלדיק-גרינע ליכ-טיקייט, און איך טראכט בא זיך אין הארצן: וואוהין פליט מען מיט מיר?

און באַלד דערהער איך דאס פריערדיקע קול:
— מען פירט דיך אין הימל צו ווייזן וואָס עס וועט געשען אויף דער ערד.

4

אז משיח האָט באַדארפֿט קומען, האָט זיך דער ערשמער באַווייזן אליהו הנביא אין זיין האַריקן מאַנטל מיט אַנגענומע לענדן, און ער האָט געבלאָזן אין זיין גרויסן שופר און זיין שאַלן האָט מען געהערט אין אַלע פיר עקן וועלט.

דערהערט דאָס שאַלן, האָבן אַלע פעלקער זיך אויפֿגעהויבן מיט זייערע ווייבער און קינדער, אַלט און יונג, און געגאַנגען זיך פאַר-זאַמלען אויף איין פּלאַץ.

און אויף דער יבשה איז גאַר אַזא פּלאַץ ניט געווען, וואָס זאָל קענען פאַרזאַמלען אַלע פעלקער פון דער וועלט.

האָט דער ים געזאָגט: פאַרזאַמלט זיך אויף מיין אויבער-פּלאַץ! און אַזוי איז עס געשען: מען איז געשטאַנען אויפֿן ים ווי אויף דער יבשה.

און דאָ איז אליהו הנביא אַרויסגעטראָטן אין זיין האַריקן מאַנטל פאַר די אַלע פעלקער פון דער וועלט און גערופן:

— מענטשן-קינדער, פרייט זיך, גאט האָט אייך אַלעמען פאַרזאַמלט אונטער זיין פּליגל, און ער שיקט צו אייך דעם געזאַלכטן פון גאָט, ער זאָל געוועלטיקן איבער אייך מיט חכמה און גנאָד, אַז איר זאָלט אייביק גליקלעך זיין! מענטשן-קינדער, גאָטס אויערן זיינען אָפֿן פאַר אייך און זיין האַרץ איז פול מיט רחמנות. בעט, טוט תפילה צו אים און איר וועט געהאַלפֿן ווערן.

זיינען פן דער גרויסער מחנה מענטשן ארויסגעטראָטן יונגע
קינדער און זיך געווענדט צום הימל:

— ווי קענען מיר זיין גליקלעך, אז מיר זיינען יתומים, אז מיר
ווייסן ניט די ליבשאפט פון טאטע-מאמע, דער טויט האָט זיי באַ
אונדז אוועקגענומען? ..

זיינען ארויסגעטראָטן דערוואַקסענע און פרויען און פארבראָכן
די הענט פארן הימל:

— ווי קענען מיר זיין גליקלעך, אז אינדזערע אומשולדיקע קינדער
האָט דער מלאך-חמות געשאַכטן אַן רחמנות? ...

און ס'זיינען ארויסגעטראָטן חתנים און יונגעלייט און האָבן
מיט פיין גערופן צום הימל:

— ווי קענען מיר זיין גליקלעך, אז דער טויט האָט פון אונדז
אוועקגערויבט אונדזערע געליבטע און מרייע?

און דאָ זיינען ארויסגעטראָטן כלות און יונגע אלמנות און
גערופן צום הימל:

— ווי קענען מיר זיין גליקלעך, אז אונדזערע הערצער פארגיינען
פון בענקשאַפט נאָך די אוועקגעריסענע פון אונדז?

און דאָ זיינען אַרויס מענטשן און האָבן ארויסגעטראָגן זייערע
קאָליקעס און קראַנקע, און די קאָליקעס און די קראַנקע האָבן גע-
שטרעקט צום הימל זייערע שוואַכע און צעקריפלטע גלידער
און גערופן:

ה ע ל א !

און אַרום האָבן אלע מענטשן שמוס געבעטן מיט אויפגעהוי-
בענע הענט צום הימל:

ה ע ל א !

און באלד איז ארויסגעטראָטן אַ פרוי — אַ פארזעעניש און
געפרעגט באַם הימל:

— ווי קען איך זיין גליקלעך? די נשמה איז באַ מיר שיין,
ווי פון דער שענסטער יונגפרוי אויף דער וועלט, האָסטו זי אַבער
אנגעקליידט מיט אַ גוף אַ מיאוסן און איך בין אַ קללה צווישן

מענטשן, מענטשן פארטרייבן מיך פון זיך. אין מיין וויסן לעבן
האב איך נאך קיינמאל ניש געפילט אויף זיך א בליק פון ליכשאפט;
פארוואס האסטו מיר פארשאלטן?

און פלוצלונג האט מען דערזען ווי עס דערנענטערט זיך צו דער
פארקריפלטער פרוי און שמעלט זיך בא איר זייט א יונגפרוי פון
הימלשער שיינקייט — און רופט צו אליהון:

— ווייסטו, אז איך בין די אייביקע שיינקייט פון דער וועלט —
אייביק וויל איך זיך באהעפטן מיט די מענטשן-קינדער, פארוואס
לאזט מען מיך ניש?

און דא האט מען דערזען א צווייטע שיינע יונגפרוי, און זי זאגט
צו אליהון:

— איך בין די אייביקע יוגנט פון דער וועלט, איך וויל זיך שמענדיק
באהעפטן מיט די מענטשן-קינדער, דער מוים פארטרייבט מיך פון
זיי און אן מיר וועלקן זיי און שטארבן.

און אין שטומער שווייגעניש זיינען ארויסגעטראטן זקנים און
זקנות און מיט געבעט געקוקט אויפן הימל.

און אין שטומער שווייגעניש זיינען ארויסגעטראטן אלע מיאסע,
אלע צעקריפלטע און מיט צער געקוקט אויפן הימל.

האט זיך דערהערט אליהום קול:

— האפט און גלויבט — משיח קומט!

און ווי ער האט דאס נאך אויסגערופן האט זיך דערהערט א קול

פון הימל:

— מענטשן-קינדער, איר וועט געהאלפן ווערן!

און א געשריי פון פרייד האט זיך אויפגעהויבן צווישן די
מענטשן און האט זיך צעשפרייט איבערן ים און איבער דער יבשה.
און דא איז אליהו הנביא אליין ארויסגעטראטן, האט אויפגע-
הויבן די הענט אין דער הויך און געבעטן:

— האר פון דער וועלט, דערמאן זיך אן די וואס האבן געלעבט

אין פיין און פארגאנגען אין יסורים פון מוים; דערמאן זיך אן די

וואס האבן זיך מוסר נפש געווען פאר דיר; דערמאן זיך אן די פארגאנגענע חרות. וואס האבן דערטראגן דיין נאמען ביז היינטיקע צייטן און אליין פארשוואונדן ווי א שאמן — — —
און אלע האבן אויסגעשמרעקט מיט געבעט די הענט צום הימל:
— העלף, העלף!

און דאס קול פון הימל האט גערופן:

— מענטשן-קינדער, איר וועט געהאלפן ווערן!

עס האט גענומען דונערן אין די הימלען. די ערד האט גענומען ציטערן. און א געשריי האט זיך געהערט — א פירכטערלעכער געשריי; פון דעם גרעסטן שמערן ביזן קלענסטן זעמדעלע האט געשריען. עס איז געווען א געשריי פון פרייד און ווייטיק. און א מוי — א שווארצער מוי האט זיך פון אלץ אפגעטיילט. זיך אויפ-געהויבן צום הימל און דארט זיך צונויפגעזאמלט און געבליבן הענגען אין א שווארצן וואלקן.

מיט אמאל האט דער שווארצער וואלקן געקראגן א פייערדיקן אפשיין. און א שווארץ פארזעעניש מיט מויזנטער אויגן האט זיך איבערן וואלקן באוויזן. געשוועבט איבערן ים און אומרואיג געפלא-טערט. געקרייזט און זיך געשליידערט ווי א גרויסע שווארצע פלעדער-מויז.

און ווידער האט זיך א פרייד-געשריי אויפגעהויבן צום הימל. די גאנצע מחנה מענטשן האט געשריען. אלץ וואס לעבט האט געיובלט; אפילו שטומע פעלזן האבן זיך אויף דער טריקעניש צע-שריען פון פרייד. און מוראדיק איז געווען דאס געשריי:

— נאט אלמעכטיקער, פארלענדט דעם מויז אויף אייביק!

און דאס קול פון הימל האט גערופן:

— מענטשן-קינדער, און אלץ וואס לעבט און האט א קיום! איך

האב אפגעטיילט דעם סם פון מייט און דעם מלאך המות גיי איך אומברענגען. און איר וועט געהאלפן ווערן!

און א שרעקלעכער שמורם האט זיך אנגעהויבן אין די הימלען, און אלע האבן דערזען. ווי דער שמורם הייבט אן טראגן דעם שווארצן

וואַלקן, ווי דער מלאך-המות פלאטערט ארום ווי א גרויסע שוואַרצע פלעדער-מויו, פאלט אריין אין שוואַרצן וואַלקן פון סם, שווימט ארויף און טרינקט זיך ווידער. און די פייערדיקע אויגן בליצן אויף און לעשן זיך, בליצן אויף און לעשן זיך.

און פלוצלונג האט זיך דער ים געשפאלטן. עס האט זיך געעפנט אן אפגרונט און דער שמורס האט דעם שוואַרצן וואַלקן מיטן מלאך-המות אהין פארטראגן אויף אייביק עולמות.

און מיט אַמאל איז שמיל געוואָרן, מאַדנע שמיל, און אלע זעען ווי אויף דער יבשה הייבן זיך אן עפענען קברים און מענטשן גע-הילט אין ווייסן שטייגן אַרויס ווי א נעפל און בלייבן אויף די קברים, און עס הויבן אן מלחמה-פלדער פאַרבייזציען. קומט צו א פּעלד און בלייבט שטיין, שאַלט אליהום שופר:

— שטייט אויף, איר קריגער!

און די פאַרזאַמלטע פּעלקער זעען די אויבערפלאַך פון פּעלד הייבט זיך אן קנייטשן, פאַלדעווען, ווי א גרויסע איבערגעוואַרפענע דעק, אונטער וועלכער אויפכאַפּנדיקע, אויפשטייענדיקע געמען זיך רירן.

און די ערדישע אויבערפלאַך דעקט זיך טאַקע אַפּ, וויקלט זיך אַפּ ווי א קאַלדדע און בלייבט ליגן א צונויפגעקנייטשטע צופוסנס, מחנות, גאַנצע מחנות סאַלדאַטן, כאַפּן זיך אויף פון אייביקן שלאַף, הויבן זיך אויף און בלייבן שטיין.

און באַלד זעט מען מיט שמוינג, ווי אונטער דער ערשמער אַפּ-געדעקטער פלאַך הויבט זיך אן באַוועגן נאָך א פלאַך, און אַנדערע קריגער פון עלטערע צייטן קומען אַרויס, און די פּעלדער האַלטן אין איין פאַרבייזציען, אין איין בלייבן שטיין און אין איין זיך אויסליידיקן, און אלע קוקן און זעען: פון די טיפּענישן פון ים שטייגן אַרויף פון אייביק אַן דערטרונקענע שיפּן מיט די מאַטראָזן אויף זיי און וואו מע וואַרפט א בליק קומען אַרויס אַלץ טוימע און טוימע.

און אזוי זענען געשטאַנען ביידע מחנות איינע אַנטקעגן דער אַנדערער, די לעבעדיקע און די אויפגעשטאַנענע.

און די לעבעדיקע זיינען געשמאנען פארגאפט און פארוואונ-
דערט און אלץ מער טויטע זענען אויפגעשטיגן פון די קברים, און
אז די לעבעדיקע האבן דערזען אזוי פיל תכריכים-מחנות, האבן זיי
זיך גענומען שרעקן אין הארצן און זענען פאר מורא געפאלן אויף די
קני.

און דא האט דאס קול גערופן :

— מענטשן-קינדער, שרעקט אייך ניט, איר זייט איצט אלע לע-
בעדיק, באהעפט אייך!

און מיט אמאל איז דער וויסער תכריכים-נעבל פארוואונדן
און ביידע מחנות האבן זיך געלאזן איינע צו דער אנדערער און נאך
א שטארקערע פרייד איז געווארן: עלטערן האבן דערקענט זייערע
קינדער, קינדער — עלטערן; אלמנות — זייערע מאנען, כלות —
זייערע חתנים, ברידער — זייערע שוועסטער. מע האט זיך גע-
האלדט, געקושט, געוויינט, און די שמחה איז געווען גרויס, וואס
מע קען עס מיט קיין ווערטער ניט ארויסגעבן.

און דא איז ארויסגעטראטן די יונגט און געבעטן בא גאט:

— לאז מיר זיך באהעפטן מיט די מענטשן אויף אייביק!

און דאס קול האט געזאגט:

— באהעפט זיך!

און אלע זיינען געווארן יונג.

און דא איז ארויס די שיינקייט און געבעטן בא גאט:

— לאז מיר זיך באהעפטן מיט די מענטשן אויף אייביק!

און אלע זיינען געווארן שייך.

אין דער רגע האבן זיך באוויזן פיר ווייסע מלאכים און אין א
גאלדן-וויגעלע האבן זיי געטראגן דאס נאך-ניט-געבוירן קינד, וואס
האט געהאט גרויסע אויגן פון א אינד, און די מלאכים האבן אוועק-
געשמעלט דאס וויגעלע און האבן געקניט פאר אים.

און דא איז צוגעטראטן די אייביקע-יונגשאפט, זיך איבערגע-

בוין איבערן וויגעלע און געקושט דאס ניט-געבוירענע-קינד, אז עס
זאל אייביק זיין יונג.

און עס איז צוגעמראטן די אייביקע שיינקייט און זיך איבער-
געבויגן איבערן וויגעלע און געקוישט דאס ניט-געבוירן קינד. אז עס
זאל אייביק שוין זיין.

און דאס קול האט גערופן:

— אזוי וועט עס זיין!

און פון די צוגעקומענע האבן זיך די מענטשן מחנות געמוזט
אויסשפרייטן און האבן פארפולט די אויבערפלאך פון ים און האבן
פארפולט די אויבערפלאך פון דער ערד.
און ווען אלע לעבעדיקע האבן דערזען. אז די וועלט איז פול —
איז ווידער א שרעק זיי באפאלן.

האט דאס קול גערופן:

— שרעקט אייך ניט, זעט די שמערן אין הימל, זיי זיינען מער
פון דעם שטויב פון דער ערד, און איך וועל באזעצן מיט אייך אלע
שמערן אין הימל, און ליכט-וועגן וועלן זיך שפרייטן פון איין שמערן
צום צווייטן, און איר וועט זיך מראגן פון איין וועלט צו דער אנדער-
רער אין פייערדיקע רייטוואגנס איבער די אויסגעשפרייטע וועגן
פון ליכט.

און ביזן הימל האט זיך געשמארקט דאס פריידיקע געשריי, און
אלע מענטשן האבן גערופן:

— לאמיר דאנקען און לויבן דעם שליח פון גאט, לאמיר קרוינען דעם
שוין-געזאלבטן פון גאט! וואו איז משיח?

און אליהו הנביא אין זיין ארומגעגארטלטן האריקן מאנטל איז
ארויסגעמראטן פארויס און האט גערופן:

— משיח איז צווישן אייך, הערט זיך צו צו זיינע רייד און רייסט
אויף אייביק ארויס דאס שלעכטס פון אייער הארץ!

און שטיל איז געווארן אין די הימלען, שטיל אויף דער ערד.
אלע אויגן האבן זיך געווענדט ארום און געזוכט משיח'ן, און אלע
ליפן האבן געפרעגט אויף משיח'ן

פלוצלונג האט יעדער איינער דערפילט ווי די שמים פון משיח'ן
רעדט צו זיין הארץ, רעדט מיט גומסקייט, שטיל און באשיידן.

און די שמים פון משיח'ן האָט גערעדט צו יעדן איינעם פון האַרץ
און אים געזאָגט :

— דו ביסט גוט !

און דאָס גוטע וואָרט האָט אַרויסגעריסן דאָס ביוו פון האַרצן
און אַרצאָגעשווענקט דאָס שלעכטס פון דער ערד.

און די אַלע מענטשן פון די אַלע פעלקער האָבן פאַרנומען די
שמים פון משיח'ן, און זיין שמים האָט זיך באַזעצט באַ זיי אין האַרצן.
און די מענטשן, ניט זעענדיק משיח'ן, און הערענדיק זיין קול
אַזוי נאַענט, האָבן זיך געוואונדערט און האָבן געקוקט מיט יראַת
הכבוד איינער אויפן אַנדערן און יעדער האָט געטראַכט באַ זיך : צו
איז דער אַנדערער ניט משיח' ?

און אַ ליכטיקייט האָט אויפגעשיינט אין הימל, קילע בליצן האָבן
זיך צעשמראַלט אין רעגנבויגן. שמראַלן פון אַלערליי קאלירן האָבן
זיך צעשפּרייט איבערן הימל און געפלאַמערט אין זיך אויסגעמישט
אין אַ וואונדערלעך ליכט.

און אין הימל, האָבן אַלע דערזען : הענגט אַ קרוין ! אויסגעזעצט
מיט די טייערסטע דימענטן און מיט די טייערסטע איידלשמיינער. און
אַלע האָבן פאַרשמאַנען, אַז דאָס איז משיח'ס קרוין, און אַלע האָבן
געקוקט און געוואַרט אויף וועמענס קאַפּ זי וועט זיך אַרונטערלאָזן.
און דאָס קול פון הימל האָט גערופּן :

— משיח, דו געזאַלכטער פון גאָט, טו אַן די קרוין אויף דיין
קאַפּ ! דו ביסט אַ עניו, ווייסט אַליין ניט ווער דו ביסט, פון געבוירן-
טאָג אַן איז שוין די קרוין צוגעפאַסט צו דיר, זוך אַפּ די פאַרטיפונג
אין דיין געקרוינטן קאַפּ !

און וואונדער ! אַלע מענטשן האָבן מיט די פינגער באַרירט
איינער באַם אַנדערן די קעפּ און געפונען די פאַרטיפונג.

און ווידער האָבן די מענטשן געקוקט מיט גרויס ערפאַכט איי-
נער אויפן אַנדערן — געזען די פאַרטיפונג איינער באַם אַנדערן און
ניט געוואוסט ווער משיח' איז, און געקלערט צו דער אַנדערער איז
ניט משיח' ?

און פלוצלונג האבן אלע דערזען ווי משיח'ס קרוין ווערט העלער.
ליכטיקער, גרעסער, וואקסט, שפרייט זיך אויס ווי דער גאנצער הימל
און דעקט צו אלעמענס קעפ.

און דא האט א געוואלדיק ליכט מיר א שיין געמאן אין די אויגן.
איך האב דערפילט, אז איך געפין זיך צוריק בא מיין ווארשטאט.
נאר בלינד, אין גאנצן א בלינדער, אבער געבענמשט זאלן זיין מיינע
בלינדע אויגן, וואס האבן דאס זוכה געווען צו זען.

און יאסל האט באלד אויף מארגן באם שבתדיקן דאוונען, ארויס-
גערופן א חבר פון שול, אים אוועקגעפירט אן א זייט.

— נעם אראפ דאס הימל!

— צו וואס?

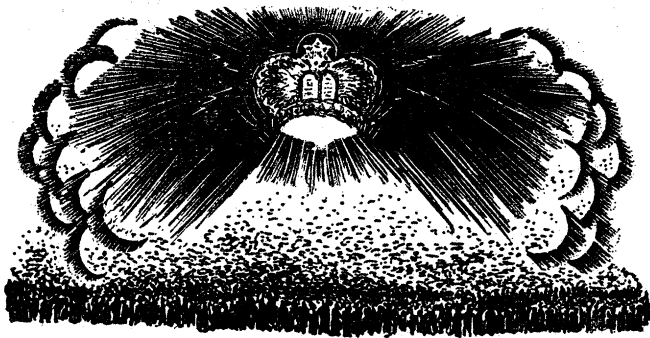
— כ'וויל עפעס זען בא דיר אויפן קאפ.

— וועסטו מיר גארניט אפמאן?

— אסור!

— קוק!

אפגעמאסטן א שפאן פון שמערן אין געפינען א פארטימונג.

דאָס אינגל וואָס געהערט סאַראַסאַטען (ציגיינער וויזע)

1. קאמינסקין.

אין סומנעם וואָלד האָבן טאַמע-טאַמע געוואוינט. אין געדיכטן.
צעוואקסענעם וואָלד.

פאַר דער שמוב אַ פּאַליאַנע. אין מיטן פּאַליאַנע — איין איינ-
ציקער בוקסן-בוים; אַ צעוואקסענער. אַ צעצווייגטער; דער שטאַם
פון געשפּרינקלטן מאַרמאָר. און דער געזימטער קאַפּ שפּאַרט אונטער
דעם געוועלכ פון הימל.

איין-אַינציקער אינגעלע. שטייט זיין וויגעלע אונטער'ן איין-
איינציקן בוים אויף דער פּאַליאַנע. זיכער איז זיין טאַמע: דער רעגן
וועט דורך די געדיכטע צווייגן ניט אַדורך; ברייאַקע זון-שטראַלן
וועלן זיך דורך זיי ניט אַדורכשטעכן. זיכער איז זי געווען.

און פּייגל נעסטן זיך אין דעם געלאַקטן קאַפּ פון בוקסן-בוים.
פאַרנעמען דעם קליינעם אינגעלע מיט געזאַנג. מיט צוויטשעריי. ביז
ער שלאַפּט איין.

און שלאַפּט ער אַזוי גיך ניט איין. העלפט דאָס זומער-ווינטל צו.
מורמלען די בלעטער. ווי אַ וואַסערל רוישט. ווי אַ וואַסערל רוישט...
גרינען פאַר די יונגע אייגלעך די יונגע צווייגלעך. די יונגע בלעטלעך.
וויגן זיך פאַר זיי. און פאַרוויגן. פאַרוויגן — ביז ער שלאַפּט איין.
זיכער איז די טאַמע. קיינער וואוינט ניט אַרום. קיינער גייט
ניט אַרום. פון שמוב-פענצטער זעט זי די פּאַליאַנע. אונטערן בוים
דאָס וויגעלע. אין וויגעלע איר אינגעלע.

2.

ציען זיך בוידן איבערן ווייטן. ברייטן וועג מיט געזאַנג. מיט
קלאַנג. אין וואַלקנס שמויב. הירושען פּערה. גלאַנצן פּנימ'ער —

פנימ'ער ברוינע; ברענען אויגן — אויגן גרויסע, אויגן שווארצע. לאכן ווייסע ציין, שווינדלען פיגורן בא די זייטן וועג, אין וואלד, אין פעלד, צווישן ביימער אין זאנגען. בארוועסע מיט שמילע מריט גייען פיגורן, אין קאלירטע קליידער, מיט צעלאזטע צעפ, מיט באמבלדיקע, קלינגענדיקע ממבעות-אוירינגלעך. מיט בלוט-רויטע קרעלן, מיט קאלירטע פאמערקעס אויף די ברוינע הוילע בריסט.

דאס גייען ציגייער.

קוקן שארפע אויגן אין אלע זייטן. שלייכט זיך א שלאנקער-קערפער, דרייט זיך אויס, וויקלט זיך ווי א שלאנג אין די קוסטעס.

אויף א פאליצאנע שטייט איין איינציקער בוקסן-בוים, אונטערן בוקסן-בוים א וויגעלע, אין וויגעלע א אינגעלע.

ציט זיך א פאברוינטע מאגערע האנט מיט שיינענדיקע רינגען אויף די ביינערדיקע פינגער, ציט זיך צום שלאפנדיקן אינגל, ציט זיך רואיק, שמיל, א קאלירט טוך אין די פארקוועטשטע פינגער... עפעס א כאפ, א וויקל, און ווידער רואיק שמיל.

ציען זיך בוידן איבערן ווייטן, ברייטן וועג מיט געזאנג, מיט קלאנג אין וואלקנס שמויב.

3

נאענט האט זיך צוגערוקט דער וואלד צום טייך און זיך פאר-קוקט אין זיינע טיפן אויפן אייגענעם שאטן. נאענט באס ברעג, צווישן טייך און וואלד ברענט א פייער אין דער נאכט.

פאלט דער פייערדיקער אפשיין אויף זיצנדיקע, ניט-רירעוודיקע סילועטן ארום און ארום, שפרינגט איבער קופערנע שווייגנדיקע פנימ'ער. קוקן פארנאפט די פייערדיקע אויגן אין פייער אריין. אלץ שווייגט, אלץ איז פאר'כישופ'ט. עס שווייגן די געפענטעמעטע פערד אין דער ווייט, עס שווייגט דער הונט באס זייט, עס שווייגט דער וואלד, נאר דאס פייער שפרינגט אונטער, לעקט, שמעקט ארויס רויסע הונגעריקע צונגען, בייסט איין די צווייגן און קנאקט, ווי מיט ציין, שמיל, מיטן אייביקן מורמלען, שווימט דער טייך אין דער נאכט אריין.

נאר אפגערוקט פון אלעמען זיצט איינע אויף א פינען און זינגט...
זי האלט א קינד אויפן שויס און זינגט און אלע הערן איר געזאנג.
זי זינגט, און איר געזאנג בענקט. וויינט אין דער פארשמומטער
זומערדיקער נאכט. שפרייט זיך איבערן טייך; און דער ווינט
פארטראגט עס טיף אין וואלד — און דארטן ענטפערן אפ. רופן זיך אפ
קולות. — עפעס ווערט איר געוויין איבערגעקרימט פון א ביזן
פייפיקן געלעכטער: זי האט א קינד געהאט. איז עס ניטא. א וואלף
האט עס צעריסן. האט זי א צווייט קינד איצט — אכער עס איז
ניט אירס. זי האט א געליכטן מאן געהאט. איז ער אוועק וואנדערן
און איז ניטא. זי בענקט אזוי נאך אים. בענקט. ווען וועט ער
קומען? איר הארץ גייט אים פון בענקשאפט און זי זינגט. זינגט.
איר געזאנג שפרייט זיך איבערן טייך און וואלד. און דארטן ענט-
פערן אפ. רופן זיך אפ קולות. איר געוויין ווערט איבערגעקרימט
מיט א ביזן. פייפיקן געלעכטער. נאר די פיגורן זיצן פארגאפט.
קוקן מיט פייערדיקע אויגן אין פיער אריין. און דאס פיער שפרינגט
אונטער. שטעקט ארויס רויטע הונגעריקע צונגען. בייסט איין די
טרוקענע צווייגן. קנאקט ווי מיט ציין. און זי זינגט. בענקט. וויינט
אין דער פארשמומטער זומערדיקער נאכט.

און פלוצלונג האט זיך אויפגעהויבן אין איר גאנצער שאטנדיקער
הויך א פיגור. האט זיך צעשריען ווילד. צעזונגען און א טופ
געטאן מיטן פוס.

באלד האבן זיך אנגעהויבן הויבן פיגורן — אלמע. יונגע. פרויען.
קינדער: ס'האבן זיך פייקלעך צעקלאפט מיט קאסטאנעמן אין טאקט.
ס'האבן זיך גלעקלעך צעקלונגען אין א ווילדן. פרוילעכן טאנץ.

שפרינגען אונטער פייערדיקע צונגען. טאנצט זייער אפשיין...
טאנצן מאדנע. משונח'דיקע סילועמן אין דער אויפגעכאפטער זומער-
דיקער נאכט.

דרייעוודיקער. ווילדער גייט דער טאנץ. פון דער טיף פון וואלד.

פון דער טיף פון וואלד. פון דער טייך-ווייטקייט רופט זיך אפ דער אפגעקלאפטער הילך פון געשמידטע שיך.

4

שפילן זון און טייך. פירן א שמראלן-שפיל. רייכערט זיך אין גאנצן דער וואלד אונטער דער זון. ציען זיך דופטיקע דורכזיכטיקע וואלקנדלעך צום הימל. רופן זיך איבער פייגל צווישן די ביימער. קלינגט ערגעץ אין דער ווייט א גלאק.

שטייען ווייסע ביידלעך אויסגעשמעלט אויפן ברעג. שווימט א שיפל מיט א ווייסן זעגל אויפן טייך. שווימט. און פון שיפל שפרייט זיך אויס א נעץ איבער די רואיקע צעשמראלטע וואסערן.

בא די ביידלעך איז רואיק. ווי אלץ וואלט איינגעשלאפן. אונטער א בוים. אין א קאלירטן טוך ליגט א פעקל. אין פעקל א אינגל. ליגט און שלאפט.

און מיט אמאל האט זיך הויך איבער אים אין גרינעם הימל צע-זנגען. א דין געזאנג. א זינגענדיק פייפן האט זיך צעצווייטשערט. צעטרעלט און זיך צעגאסן: שטיל איז געווארן. אויפגעהערט האבן די פייגל זיך איבערצורופן. הערן זיך די ביימער צו צום געזאנג.

אין שלאף עפנט דאס אינגל דאס מיילכל. דאס געזאנג גיסט זיך. און דאס אינגל, דוכט זיך, זויגט דאס געזאנג. ער זויגט עס. און דאס פייפנדיק געזאנג גיסט זיך אריין אין אפענעם מיילכל. פון מיילכל אין העלדזל, פון העלדזל אין הערצל — און ער זויגט. זויגט אין שלאף, ווי ער וואלט פון דער מאמעס זיסער ברוסט געזויגן.

פלוצלונג עפנט ער די אויגן. כרייט צעעפנט ער זיי. קוקט אין גרינעם הימל אריין. הערט זיך צו. שמרעקט אויס די הענטלעך מיט פארקוועטשטע פויסטלעך אין דער הויך. שלינגט דאס געזאנג מיט אן אפענעם מיילכל.

פון אויבן גיסט זיך דאס פייפנדיק געזאנג. גיסט זיך. טריפט אין טרעלן און דאס אינגל שפיצט די אויערן... ער זויגט און ס'דורשט

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

אים נאך, נאך, און ער רייסט אויף אלץ ברייטער די אויגן, ביז דער לעצטער ברייט...

ווי פון שרעק האט זיך דאס געזאגט מיט אמאל איבערגע-
בראכן, זיך איבערגעריסן אין מיטן טרעל. א ציגיינערקע האט זיך
באוויזן, איז צו צום אינגל, אים אויפגעהויבן און מיט א שמייכל אים
פארקוקט אין פנימל.

פון העלער הויט האט זי ווילד א געשריי געטאן און זיך געלאזן
לויפן מיט'ן קינד אויפן האנט.

5.

שטייט אן אפגעזונדערט ברודיק ביידל. אין גאנצן שמיל, אין
גאנצן פאראומערט. רייכערט זיך נאך פון אינווייניק, און אויפן
שפיץ שטייט א סאווע, צוגעבונדן אויף א קיימל מיט אן אייזערנער
רינג אויפן פוס.

צערשען, צעוויינט האט זיך די סאווע. באלד האט זיך דער
אריינגאנג אפגעדעקט. א צעקנייטשט אלט פנים מיט א שארפער
נאז, האט מיט פינקלדיקע אויגן זיך איינגעשפארט אין דער יונגער
ציגיינערקע מיטן קינד אויפן האנט:

— פארוואס אזא האסט? וואס איז, טאכטער?

— באבע, באבעשי, קוק אויפן קינד, זע, די אויסגעשמארצטע
אויגן, די אָנגעשפיצטע אויערן, דעם מאַדנעם שמייכל, וואָס גייט נים
אראָפּ. איך האָב אים אַן אַנדערן איבערגעלאָזן אונטערן בוים און
אזא האָב איך אים געפונען.

— קום צו נעענטער, ווייז אַהער!

קוקט די אלטע ציגיינערקע אין פנימל אריין, נעמט אים נעענ-
טער, קוקט, באַוועגט מיט די ביינערדיקע פינגער איבער דעם קינדס
אויגן, באַרירט די אויערן.

שאַקלט די אלטע מיטן קאָפּ:

פאַרפאַלן. אים האָט דער זינג-פויגל פאַר'כישופ'ט.

— באַבעשי, דער זינג-פויגל?

— יא, דער זינג-פויגל. אימצער האט אין מיטן איבערגעריסן זיין געזאנג. און דאס קינד וועט שוין אייביק אזוי בלייבן, בענקען נאכן געזאנג. זעסט די אויפגעריסענע אויגן. די פארשפיצטע אויערן? דארט איז דאס געזאנג פארגליווערט — ניט דערלאזן דעם פויגל זיך אויסזינגען, ניט דערלאזן דאס קינד אויסהערן.

— באבעשי, וואס טוט מען? כ'האב ליב געקראגן דאס קינד.

— פארפאלן.

באבעשי, העלף!

קינער קען ניט העלפן, סידן דער זינג-פויגל זאל דערוינגען פאר'ן קינד זיין געזאנג.

— באבעשי, ווי טוט מען עס?

— פארפאלן. מער ווי איין מאל אין לעבן הערט ניט א מענטש

דעם זינג-פויגל.

— באבעשי, וואס זאל איך טאן?

בייגט זיך די אלטע צו צו דער יונגער, מוד'עט איר אין אויער:

— ס'איז א שמראף; דאס האט דער זינג-פויגל אויסגעוויינט

דער מאמעס בענקענדיק הארץ.

— באבעשי?

— דאס קינד איז פארפאלן. ס'איז פאר'כישופ'ט. ווארף עס

אונטער צוריק...

טרערן שטייען בא דער יונגער, און מיט א געבויגטן קאפ גייט

זי פון ביידל ארויס.

אויף א פאליאנע שטייט איין איינציקער בוקסן-בוים — א צע-וואקסענער, א צעצווייגטער. אונטערן בוים — אן איבערגעקערט וויגעלע. קומט דאס זומער-ווינטל צו, מורמלען די בלעטער, ווי א וואסערל רוישט, ווי א וואסערל רוישט... נאר עס איז ניטא וועמען צו פארוויגן, וועמען צו פארשלעפערן. איבערגעקערט איז דאס וויגעלע. ליגט א פארגרינטע אויף א זייט.

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

ציען זיך בוידן איבערן ווייטן, כרייטן וועג מיט געזאנג, מיט קלאנג, אין וואלקנס שמויב.
שלייכט זיך א קערפער, דרייט זיך אויס, וויקלט זיך ווי א שלאנג אין די קוסמעס.

צוט זיך א פארברוינטע מאגערע האנט מיט שיינענדיקע רינגען אויף די ביינערדיקע פינגער, צוט זיך, שמעלט אויף דאס איבערגע-קערטע וויגעלע, עפעס א לייג, א דעק צו... און ווידער רואיק, שמיל.
ציען זיך בוידן איבערן ווייטן, כרייטן וועג מיט געזאנג, מיט קלאנג אין וואלקנס שמויב.

7

קוקט די מאמע מאג איין, מאג אויס, פון פענצמער ארויס.
אויסגעוויינט די טרערן, נאר טיפער, דער טרויער, דאס הארץ גייט אויס אין בענקשאפט.

קוקט זי מאג איין, מאג אויס פון פענצמער ארויס, שטייט דער איין איינציקער, איינזאמער בוקסן-בוים אויף דער פאליאנע, ליגט אן איבערגעקערט פארגרינט וויגל בא דער זייט, און אומעטיק איז ארום, אומעטיק.

קוקט זי מאג איין, מאג אויס פון פענצמער ארויס, שטייט דער פלוצלונג רייסן זיך די אויגן אויף, און זי לאזט זיך ווילד לויפן פון שטוב ארויס...

קוקט די מאמע צום אלטן וואלד-וועכטער מיטן קינד אויף דער האנט.

— וואס ווילסטו, באלאכאסטעשי?

— האסטו געהערט וועגן מין קינד?

— יע, כ'האב געהערט, ביסט א גליקלעכע.

— ניין, אלטער ליבער וואלד-וועכטער, כ'האב דא געבראכט דאס

קינד, זעסט, ווי עס קוקט אויס? — די אויגן אויפגעריסן, די אויערן

אנגעשפיצט, א מאדנער שמיכל גייט ניט אראפ פון פנימל...

א קוק האט געכאפט דער אלטער וואלד-וועכטער אויפן קינד.
 — אים האט דאך דער זינג-פויגל פאר'כישופ'ט.
 כאפט אן די מומער דעם אלטן וואלד-וועכטער פארן האנט:
 — דער זינג-פויגל?
 — יע.
 פארברעכט די מאמע די הענט:
 — וואס זאל איך טאן?
 — נימא קיין הילף, ער וועט שוין אייביק בענקען נאך זיין געזאנג.
 צעוויינט זיך ביטער די מאמע:
 — וואס זאל איך טאן?
 ווער ווייס? פארט אפשר ארויס פון וואלד, באזעצט זיך אין
 שטאט. דא וועט ער בענקען, בענקען, בענקען זיין לעבן-לאנג נאכ'ן
 געזאנג פון זינג-פויגל.

8

וואקסט א קליין אינגעלע אין דער גרויסער שטאט, וואקסט די
 בענקשאפט מיט אים צוזאמען.
 האט זיך דאס אינגעלע אויף יונגע פיסלעך געשמעלט, די
 בענקשאפט מיט אים; האט דאס אינגעלע גיין אנגעהויבן — די
 בענקשאפט גייט מיט.
 קוקט זי פון די פאר'חלומ'טע אייגלעך ארויס, הערט זיך איין,
 הערט זיך צו מיט אַנגעשפיצטע אויערלעך.
 און די שטאט איז פול מיט קלאנגען, פול מיט רויש, פול מיט
 ליארעם.
 קומען קלאנגען צופליען; פליען, פארפליען דורך די אפענע
 פענצטער צום אינגל צום קליינעם, דרייען זיך ווי קאלירטע זומער-
 פייגעלעך פאר די פאר'חלומ'טע אייגלעך, שורשען ווי זייד, שורשען
 צארט אין די אַנגעשמערענגטע אויערלעך.
 זיינען די פענצטער פארמאכט, קלאפן זיי, שורשען זיי בא די
 שויבן און רופן, רופן צום קליינעם אינגעלע.

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

פארקלייבט זיך דאס קליינע אינגעלע צום פענצטער. שטייט
קוקט. הערט זיך צו.

שטייט ער. שטייט און שטייט. קוקט די בענקשאפט פון די
אויגן. הערט זיך צו מיט אַנגעשמרענגטע אויערן.
קומט די מאמע צו. גלעט אים איבערן קעפל:

— וואָס שטייטו אזוי לאַנג באַם פענצטער. מיין אינגעלע?
פאַררייסט ער דאָס פּנימל צו איר. צעעפנט ברייט די אויגן.
קוקט די בענקשאפט אויף דער מאמען:
— מאמע, שא...

— וואָס איז מיין אינגעלע. הערט עפעס?
שאַקעלט ער שמוס מיטן קעפל: ניין. ער הערט ניט; נאָר.
מאמע, שא...

וואַקסט אַ קליין אינגעלע אין דער גרויסער שטאַט. האַדעוועט
זיך די בענקשאפט מיט אים צוזאַמען. קוקט מיט פאַרבענקטע קינד-
דערשע אויגן.

9

גייט מען אַ אינגעלע אַ לעפעלע צום עסן. קלאַפט ער. קלאַפט
מיט איר און באַקומט אַרויס אַ קלאַנג.

הערט ער זיך צו מיט אַנגעשמרענגטע אויערלעך. קוקט מיט
פאַר'חידוש'טע אויגלעך. קלאַפט ער נאָך און נאָך אַמאָל. — ווידער
אַ קלאַנג.

גיבן אַרויס קלאַנגען שטיינדלעך אין גאַס. שטיקלעך אייזן און
גלאַז אויפן טראַמאָר.

קלאַנגלאַז פאַרגייען אַבער מעג און יאָרן; שטיל אומבאַמערקט
גלימשן זיי זיך אַוועק פון אינגעלע. ווערט דאָס קליינע אינגעלע אַ
אינגל. די בענקשאפט קוקט אַבער פון די אויגן אַרויס. הערט זיך צו
מיט אַנגעשמרענגטע אויערן.

און די שטאַט איז פול מיט רויש. פול מיט קלאַנגען. גייט דאָס
אינגל. דאָס קעפל שמענדיק אַנגעבויגן אויף אַ זייט, מיט אַן אַנגע-

שמעלמ אויערל, ווי ער וואלט נאך א רוף גענאנגען.
 גייט, גייט... און שמעלמ זיך פלוצלונג אפ, — הערט זיך צו...
 עפעס קלאנגען קומען, קלאנגען פון דער נאענט, קלאנגען פון דער
 ווייט; דרייען זיך, ווי קאלירמע זומער-פייגעלעך פאר די אויגן,
 שורשען אים ליבלעך אין די אויערן; און ס'רום, רוט א שמייכל
 אויפן פנים.

און באלד קומען קלאנגען אנדערע: א גערויש, א ליארעם;
 א שמורעם רייסט די קאלירמע שפילעווודיקע זומער-פייגעלעך אויף
 פיצלעך, נאר צעריסענע פליגעלעך און קאלירמער שטויב שווינדלמ
 פאר די אויגן, רייסט די אנגעשמרענגטע אויערן, רוט א ווייטיק
 אויפן פנים.

צונויפקארטשעט זיך, רוט א ווייטיק אויפן פנים.

.10

וואקסט דאס אינגל אין א שטיינערן הויז.
 ניטא קיין ביימל ארום, אבער ניטא קיין אפהאלט פארן פרילינג.
 האט דאס אינגל פלוצלונג איבער זיין פענצמער א צוויטשער
 דערהערט, אן ערשטן, צארטן פרילינג-צוויטשער פון א פויגל.

רופט ער:

— מא, הער!

קוקט די מאמע פון פענצמער ארויס:

— דאס זיינען שוועלבעלעך, אינגעלע מיינער.

און דער שוואלבעלע, צוויטשערט, צוויטשערט מיטן ערשטן, צארטן
 פרילינגס-רוף.

שטייט דאס אינגעלע אין גאנצן אנגעשמרענגט, הערט זיך צו

צום צוויטשערן פון שוואלבעלע.

און מיט א מאל אפגעהאקט.

הערט ער דעם צוויטשער ניט מער.

מרעט ער שוין דעם גאנצן טאג פון פענצמער ניט אפ.

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

פרעגט די מאמע:

— וואס קוקסטו אינגעלע מיין?

קוקט די בענקשאפט פון די אויגן:

— וואו איז דאס שוועלבעלע, מא?

קוקט די מאמע דורכן פענצטער:

— אוועקגעפלויגן אינגעלע מיין.

— כיוול אים, מא...

טראכט א ווילע די מאמע:

— כיוועל דיר ברענגען נאך א שענערס, אינגעלע מיין!

.11

צווישן נאכט און טאג, צווישן חלום און וואך האט ער עס דערהערט; דערהערט א רוף, די ערשטע צארטע פרילינגס-טרעלן פונם פויגל.

ליגט ער, שלאפט, נאך די בענקשאפט וואכט, הערט מיט אנגע-שמרענגטע אויערן.

און דער פויגל טרילט, זינגט, פארגייט זיך אין ערשטן צארטן פרילינג-געזאנג.

ליגט ער אן אויפגעוואכטער מיט צוגעמאכטע אויגן; וואונ-דערלעכע קאלירטע זומער-פויגעלעך שורשען ארום אים, פליען ארום זיין פנים, גלעקלעך קלינגען אין די אויערן; קלינגען דין, זילבערדיק-דין; דין, דינער, ביז עס רייסט זיך איבער, ווי א סטרונע א געפלאצטע. ליגט ער מיט א פארכאפטן אטעם, הערט זיך צו, הערט זיך איין, אט-אט וועט דער פויגל ווידער זיך צעזינגען.

זינגט ניט מער דער פויגל, און ער, אין אן אויפגעוואכטן חלום, ליגט און ווארט.

זינגט ניט מער דער פויגל.

גייט ער ארום א גאנצן טאג ארום שטייגל, שמעלט זיך אויף א שטול, קוקט די בענקשאפט אין די קיילעכדיקע פויגלשע אייגלעך אריין.

שפרינגט ארום דער פויגל אין דעם שטייגל, פלאטערט מיט די פליגעלעך בא די דראטענע ווענטלעך, קוקט די בענקשאפט דעם אינגל אין די פאר'חלומ'טע אייגעלעך אריין.
בענקט, זינגט דער פויגל אין די פריע פרימארגנס, פארגייט זיך אין בענקשאפט.

ליגט דאס אינגל אין די פריע פרימארגנס מיט א פארקאפטן אטמעם: קאלירטע זומער-פייגעלעך פליען ארום, גלעקלעך קלינגען, דיין, דינער ביו עס רייסט זיך אפ. און ער ליגט אין אויפגעוואכטן חלום און ווארט.

זינגט ניט מער דער פויגל.

ליגט ער אן אויפגעוואכטער און ווארט.

דאגה'ט די מאמע:

— פארוואס שלאפסטו ניט אינגעלע מיין?

— כ'זוייס ניט, מא . . .

און בא'לד:

— מא! . . .

— וואס, אינגעלע?

— אז כ'זועל אים געבן צוקער, וועט ער זינגען מער?

— וועמען?

— דעם פייגעלע.

טראכט א ווילע די אויפגערודערטע מאמע:

— קענסט אים געבן, אכער ניט שלאפן דארפסטו ניט, אינגעלע

מיין, דו שלאף, שלאף, ניט שמענדיק זינגט א פויגל.

דרייט זיך ארום א גאנצן טאג דאס אינגל ארום שטייגל, גיט דעם פויגל צוקער, קוקט די בענקשאפט אין די קיילעכדיקע פויגלשע אייגעלעך אריין.

שפרינגט ארום דער פויגל אין דעם שטייגל, פלאטערט מיט די פליגעלעך בא די דראטענע ווענטלעך, קוקט די בענקשאפט דעם אינגל אין די פאר'חלומ'טע אייגעלעך אריין.

בענקט, זינגט דער פויגל אין די פריע פרימארגנס, פארגייט זיך אין בענקשאפט.

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

און איינמאל אין פריען באגינען האט ער פלוצלונג אנגעהויבן
צעשראקן רופן די מאמען :

כאפט זיך אויף די מאמע :

— וואס איז זונעלע ?

— מא, דאס פייגעלע זינגט ניט...

— דאס פייגעלע זינגט ניט? שלאף, זונעלע, ניט שמענדיק

זינגט א פייגעלע.

און ער ווערט ווידער צעשראקן :

— מא, דאס פייגעלע זינגט ניט...

און ער הייבט זיך פון בעטל :

— מא, דאס פייגעלע, איך וויל א קוק טאן.

גייט א אינגל אין איין העמדל מיט בארוועסט שטילע טריט

אין צווייטן צימער אריין.

דערהערט די מאמע א שטיל קינדיש געוויין.

איז זי לעבן אים :

— וואס איז זונעלע ?

און באלד זיך א כאפ :

— דאס פייגעלע !

ליגט דאס פייגעלע צונויפגעקארטשעט אין א טונקעלן ווינקעלע

פון שטייגל, די פיסלעך איינגעקרעמפט אין די דראמענע ווענטלעך.

דאס קעפל פארווארפן אויף א זייט.

שטייט דאס אינגל איינגעטוליעט דאס קעפל אין דער מאמען.

שטייט און וויינט. גלעט אים די מאמע טרויעריק איבערן קעפל, און

אן אויפגערעגטע טראכט זי ; ניט געטארט, ניט געטארט...

.12

גייט ארום דאס אינגעלע אן אומעטיקער, בענקט נאכן פויגל.

בענקט נאך זיין געזאנג.

פרוכירט ער אליין אויספייפן דאס קול'כל פון דעם פויגל, ציט

גומעלאסט פון די שיכלעך און פיקט. פיקט. וויל ארויסקריגן זיין
דין-דינעם געזאנג.

פרעגט די מאמע :

— וואס טוסטו, אינגעלע ?

— מא, איך וויל נאכמאכן דעם פייגעלע.

ברענגט אים די מאמע א צימבעלע א שיינס.

— נא, זונעלע, דאס קלינגט נאך שענער ווי א פויגל.

דערפרייט ער זיך.

קלאפט עס, קלאפט מיטן הילצערנעם האמערל, באקומט ארויס

קלאנגען, הערט זיך צו : עפעס יא און עפעס ניט. קלאפט ער, קלאפט

ווידער, קען ניט ארויסקריגן, ווארפט ער אוועק :

— מא, איך וויל ניט דעם צימבעלע, עס זינגט ניט ווי דאס

פייגעלע.

ברענגט אים די מאמע א פייפל.

— אויף דעם וועסטו קענען, מין אינגעלע.

דערפרייט ער זיך, פייפט ער, פייפט. עפעס באקאנטע פייפן-

דיקע טרעלן, אבער ניטא די גלעקעלעך. פירט זיך ארום גאנצע טעג

מיטן פייפל און מען קען זיי ניט ארויסקריגן, ווארפט ער אים אוועק.

— פארוואס האסטו עס אוועקגעווארפן, מין אינגעלע ?

— עס זינגט ניט, ווי דאס פייגעלע ...

.13

נעמט אים די מאמע פאר א האנט :

— קום, מין אינגעלע !

שטייט ער מיט דער מאמען פאר א יונג מיידל.

קוקט ליבלעך דאס מיידל אויף אים, לאשטשעט אים, פרעגט אים :

— ווילסטו שפילן אויף דעם ?

און מיטאמאל האט ער זיך אויפגעצאלט : עס לויפן, לויפן

פינגער איבער ווייסע שווארצע ביינדלעך און קלאנגען-קלאנגען קומען

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

ארויס. שענער פון דעם לעפעלע. שענער פון גומעלאסט, פונם צימבל,
פונם פייפעלע, אבער וואו איז דאס זינגען פון דעם פייגעלע?
— ווילסטו אויף דעם שפילן?
קוקט די בענקשאפט פון די אויגן.
— נעם פרוביר אליין, אט אזוי...
דירט זיך צו א דין פינגערל צו א ווייסן, קילן ביינדל, דוכט זיך
אויס, א שוואלב האט צארט א צוויטשער געמאן, פרובירט ער נאך
אמאל, הערט זיך צו...
— אינגעלע, מיינער, ווילסטו אויף דעם שפילן?
— איך ווייס ניט, מא.

נעמט אים די מאמע פאר א האנט.
— קום, אינגעלע מיינער!
קוקט אויף אים א יונגערמאן, פרעגט אים:
— ווילסטו אויף דעם שפילן, הערסט ווי עס שפילט?
קוקט ער ווי עס לויפט א בויגן איבער סטרוזעס, צאפלט ער
אין גאנצן, שא...
שענער פונם צימבעלע, פונם פייפל, פון די פריערדיקע קלאנגען.
שא, דוכט זיך, דאס פייגעלע האט טויב א טריל געטאן
און אפגעהאקט.
ציט ער זיך מיטן הענטל...
גיט אים דער יונגערמאן די פידל.
— נו, טו א פיק מיטן פינגערל.
פיקט ער, פיקט מיטן פינגערל: ניט ווי דער פויגל, — ווי
דער גומעלאסט.
קוקט די בענקשאפט פון די אויגן.
— ווילסטו אויף דעם שפילן, אינגעלע מיינ?
— איך ווייס ניט, מא...

קוקט זיך די מאמע טרויעריק איבער מיטן יונגמאן און נעמט
אויס פארן הענטל.

.14

קלאנגלאז פארגייען מעג און יארן. קלאנגלאז פארגייט אבער
 ניט דער זומער, דער ווינטער; דער פרילינג, דער הארבסט.
 פארבאפן אים די אומרואיגע קלאנגען פון פרילינג, די פאר-
 טראכטע פון זומער, די שמורמישע פון הארבסט, די בייזע פון ווינטער.
 ווערט פון א אינגעלע א אינגל.
 גייט ארום א אינגל אין דער גרויסער שטאט מיט אן אנגעשמעלט
 אויער, מיט פאר'חלומ'טע אויגן.
 און די שטאט איז פול מיט ליארעס, פול מיט רויש, פול מיט
 צעריסענע קולות.
 קארטשעט ער זיך אינעווייניק, קארטשעט זיך, רוט א ווייטיק
 אויף זיין פנים.
 און באַלד קומען קלאנגען אנדערע, פון דער נאָענט, פון ווייט,
 דרייען זיך ווי קאלירטע זומער-פייגעלעך פאר די אויגן, שפילן,
 שוועבן ארום אים, רוט א שמייכל אויף זיין פנים, רוט א שמייכל
 אויף זיין פנים.

.15

זאָגט צו אים די מאמע :

— דו ווייסט, מיין אינגל, פון דער ווייט איז דאָ דער גרעסטער
 פידלער געקומען, מיר גייען אים הערן, ווילסט דאָך אים הערן?
 קוקט די בענקשאפט פון די אויגן...

מישט זיך העל ליכט מיט מענטשן-געמומל. זיצט אין מיטן
 רעש א קליין אינגל, קוקט די בענקשאפט פון די אויגן, הערט זיך צו
 מיט אנגעשמרענגטע אויערן.
 און מיט אַמאָל איז שמיל געוואָרן. שמייט א ווייס-גרוער מאַן
 אויפן עסמראַדע מיט א קאַפּ פון א לייב. די לאַנגע ווייסע האַר פאַלן
 אויף אַהינטער. שמייט מיט א זייט, קוקט ניט אויפן עולם. מיט
 אַמאָל א הייב און א פיר מיטן האַנט.
 זיצט אינמיטן דער שמילקייט א קליין אינגל.

דאס אינגל וואס האט געהערט סאראסאטען

פלוצלונג האט אים אימיצער אנגערירט, טיף אנגערירט; עס
האט אים א גלעט געטאן איבערן סאמע הוילן נאקעטן הארצן, צארט
א גלעט געטאן. שפילט דארט דער אלטער? ניין אימיצער זינגט.
אין דאס געזאנג פילט אויס די וועלט. פון וואנען קומט דאס געזאנג?
פון די וועלט, פון באלויכמענעס געוועלב, פון דער הויך, פון דער נידער.
גיטט זיך דאס געזאנג. מחנות-ווייז קומען אן קאלירמע זומער-
פייגעלעך, שפילן, דרייען זיך אים פאר די אויגן, שורשען ווי זייד,
שורשען אים צארט אין די אויערן.

ווער גלעט אים אזוי צארט טיף איבערן סאמען נאקעטן הארצן?
פיקט דארט אזוי ציטעריק אויף די סטרונעס? ער וועט צומאכן
די אויגן...

און אין מיטן א רים:

בראָוואָ, סאַראַסאַטע!

בראָוואָ, בראָוואָ!

בראָוואָ!

און ווידער א צאפל:

שא, דער פויגל טרילט, זינגט, און אימיצער גלעט אים טיף
איבערן סאמען הארצן. עס פארכאפט אים דער אָטעס: ווער זינגט
עס אזוי? פארגייט זיך אין בענקשאפט? ...

שמרענגען זיך די אויערן ביז ווייטיק אָן, עפענען זיך די אויגן
ביז דער לעצטער ברייט, צעעפנט זיך דאס מויל, דורשט: נאך, נאך:
און דאס געזאנג גיטט זיך, שוועבט: קומט פון דער הויך, פון
דער נידער. גלעט אים צערמלעך דאס הארץ, פיקט דארט ציטעריק
אויף סטרונעס...

ער וועט בעסער צומאכן די אויגן און ווי דורכן חלום הערט ער:

בראָוואָ, סאַראַסאַטע! סאַראַסאַטע! סאַראַסאַטע! בראָוואָ!

און ער פילט דער מאמעס האנט, און דער מאמעס ציטעריק קול:

— וואס איז דיר, מיין אינגל?

און דאס געזאנג גיטט זיך, פילט אויס די וועלט. צינדן זיך
ליכטער בא אים אין מוח, עפעס האט זיך צעגאסן, צערעלט. בא

אים איבערן קאפ גיסט זיך דאס געזאנג. גיסט זיך אים אין האלדו.
פון האלדו אין הארצן. שא, ביימער רוישן. פייגל רופן זיך איבער...
געהערט האט ער עס. געהערט... א פויגל רופט, רופט צו אים. אימיר-
צער רופט אים טיפער. טיפער אין וואלד... ער וועט פעסטער צומאכן
די אויגן. עפעס קוילערט זיך איבערן פנים? אימיצער רופט אים.
רופט אים טיפער אין וואלד. ער גייט... ער גייט...

און שוואך וועקן אים קולות ווי אין חלום: סא-רא-סא-טע!
און ווי אין חלום — דער דרוק פון דער מאמעס ציטערדיקער
האנט; דער מאמעס צעשראקן קול:
— וואס וויינסטה, מין אינגל?

עפעס שפרייט זיך א וואלד פאר זיינע אויגן. וואלד, טייד; טייד.
וואלד, קלינגען פארנאכטיקע גלאקן. פייגל רופן זיך איבער. שא, איינע
זינגט, פארגייט זיך אין בענקענדיקן געזאנג. ענטפערט אפ דער
וואלד. אימיצער קרימט איר דארט איבער מיט א בייזן טייוועלשן.
פייפיקן געלעכטער...

ניין, די זון שטראלט. איבער אים זינגט א וואונדער-פויגל. שטיל
איז געווארן ארום. אויפגעהערט האבן די פייגל זיך איבערצורופן.
ס'הערן זיך די ביימער צו, און דער פויגל זינגט, פארגייט זיך אין
א דין פייפנדיק געזאנג. ס'גיסט זיך אים אין האלדו. פון האלדו
אין הארצן...

ער צעעפנט דאס מויל ווי ס'וואלט אים דער אָמעס פארכאפט.
און דאס געזאנג גיסט זיך, גיסט זיך, פארפלייצט אים אין גאנצן...
ס א ר א ס א ט ע — בראווא!

ב-רא-ווא!

סא-רא-סא-טע!

שטייט די מאמע א צעשטראלטע פארן זעלבן יונגמאן. רעדט:
— מין אינגל וועט געזונט ווערן, וועל איך אים ברענגען צו
איך, ער רייסט זיך איצט שפילן, כאַטש ער איז נאך קראַנק. איר
גלויבט ניט, אָבער איר האַט ניט געוואוינט אין וואַלד. איר ווייסט
ניט, ער האַט דאָך געקראָגן געלייטערטע אויגן. דאָס האַט אין סאַרא-
סאָמעס פּידל דער זינג-פּויגל זיין געזאנג דערזונגען.

דער טעמפל פון רחמנות

(א יאפאנישע פאלק-מעשה.)

היינט שמייט אויף דעם אַרט דער טעמפל צו דער געטין קוואַנאַן — דער געטין פון רחמנות. אַבער מיט הונדערטער און הונדערטער יאָרן צוריק איז אויף דעם זעלביקן אַרט געוואָקסן אַ ווערבע. ווי געוויינטלעך, איז די ווערבע געוואָקסן אויפן ברעג פון אַ טייכל. באַס טייכל איז געלעגן אַ דערפֿל. אַרום און אַרום איז דער באַדן געווען אַ פעלזיקער און אַ וואַלקאַנישער. די ווערבע איז געווען דער איינציקער בוים אין דער געגנט. אַבער פון אויסערגעוויינט-לעכער גרויס. און די ווערבע האָט אַ סך גומס געטאָן פּויגל און מענטשן: פּויגל האָבן געבויט און געפלאַכטן זייערע געסטן אין דער גרינער געדיכטעניש און מענטשן פלעגן אונטער די קילע צווייגן געפינען שאַטן און שוץ פון דער הייסער, צעגליטער, זומערדיקער זון. דורכגייער פלעגן זיך אַפרוען צופוסענס פון בוים און אַפילו איבער-געכטיקן און ניט מורא האָבן. אַז עס וועט זיי פאַרנעצן אַ רעגן. אַבער באַזונדערס האָבן די קינדער פון דאָרף ליב געהאַט די ווערבע. אונטערן בוים איז געווען זייער שפּיל-פּלאַץ. דאָרטן פלעגן כמעט שמענדיק זיין קינדער, זיך שפּילן אַרום דער ווערבע, זיך דרייען אין קאַראַכאַדן אַרום איר, זיך הוידען אויף די שטאַרקע נידעריק-אַראַפּהענגענדיקע צווייגן, קלעמערן אויף זיי און זיך אויסבאַהאַלטן אין זיי, ווי די פּויגל.

איינמאַל האָט געטראָפּן, אַז דאָס אַלטע בריקל איבערן טייכל האָט זיך צעבראַכן און מען האָט באַדאַרפט בויען אַ נייעם. דאָס דערפֿל איז געווען אַן אַרעמס, האָט מען באַשלאָסן אונטערצוהאַקן די ווערבע און פון דעם געהילץ בויען דאָס נייע בריקל.

אין דארף, ניט ווייט פון דער ווערבע, האט געוואוינט א יונגער פארמער מיטן נאמען הייטארא. ער איז געווען זייער א שיינער, א געזונטער און פון א גרויסער משפחה. אבער אין אן ערד צימערניש איז זיין גאנצע משפחה אומגעקומען, נאר ער אליין איז ווי דורך א נס געבליבן לעבן. ער איז שוין אבער ניט געווען דער געזונטער און דער שיינער וואס פריער. ער איז אין גאנצן צעקריפלט געווארן. און ער האט אנגעהויבן לעבן איינזאם און אפגעזונדערט אויף זיין פארט, וואס איז אים געבליבן א ירושה. ער האט זיך אזוי ווי געשעמט ווייזן פאר מענטשן.

ווען א באצאמטער פון דארף איז געקומען צוזאמען מיט די העקער אונטערצוהאקן די ווערבע, האבן זיי פלוצלונג געטראפן דעם צע-קריפלטן פארמער שטיין מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס, ווי ער וואלט געוואלט באשיצן דעם בוים. ער האט אנגעהויבן בעטן, אז מען זאל די ווערבע ניט רירן :

— „צי דען האבן מיר זיך דא אלע ניט געשפילט אונטערן בוים קינדווייז?״ האט ער געפרעגט און געבעטן. „וואס וועלן טאן די קינדער? וואס וועלן טאן די פויגל? וואס וועט טאן דער מידער וואנדערער, אז איר וועט אויסהאקן דעם בוים? און זעט, האט ער אויסגערופן, אפילו די גרויסע ערדצימערניש האט דער ווערבע ניט געשאדט. לאזט איר, מענטשן, זי אויך צורו!“

הייטארא האט גערעדט מיט הארץ, זענען די העקער און דער באצאמטער געבליבן שטיין אומאנטשלאסן. „אבער וואו וועט מען נעמען געהילץ פארן בריקל?״ האט געפרעגט דער באצאמטער.

„איך וועל אייך צושמעלן“, האט הייטארא געענטפערט. „איך וועל צענעמען דעם צאם ארום מיין הויז און אפגעבן פארן בריקל.“ הייטארא האט געהאלטן ווארט. ער האט צענומען דעם צאם ארום זיין הויז. אבער דאס געהילץ איז געווען ווייניק, איז ער ארום-געגאנגען מיילן-ווייט און אלץ געקליבן האלץ פארן בריקל. אים, דעם צעקריפלטן, איז דאס ניט אנגעקומען אזוי גרינג. ווען ער האט זיך

אומגעקערט צו זיך אויפן פארם. איז ער געלעגן קראנק און ניט געקענט ארויסגיין צו דער ארבעט אין פעלד.

ווען עס איז אים בעסער געווארן און ער האט זיך געלאזן גיין אין פעלד, איז אים אויסגעקומען ווי שמענדיק פארבייגיין די ווערבע, האט ער פלוצלונג דערווען, ווי לעבן דער ווערבע שטייט א יונג שיין מיידל. ער האט אויפגעכאפט איר בליק און ניט ווילנדיק זיך פארניינט פאר איר. זי האט געענטפערט אויף זיין באגריסונג מיט א שמייכל און אנגעהויבן פריינטלעך ריידן צו אים.

זי האט גערעדט צו אים וועגן דער ווערבע, באוואונדערט איר שיינקייט און געפרעגט הייטארטן צו ער האט ליב די ווערבע.

הייטארט האט געשמייכלט, האט געזען, אז דאס מיידל איז א פרעמדע, האט ער געענטפערט אז ער האט ליב די ווערבע, האט זיך אפגעזעגנט און איז אוועק אין פעלד.

אין פעלד האט ער כמעט ניט געקענט ארבעטן. דאס מיידל איז אים ניט ארויס פון געדאנק. ווער איז זי? האט ער געהאלטן אין איין טראכטן. אין דארף קען ער אלעמען. פון וואנען קומט זי? צו וועמען איז זי געקומען?

באנאכט איז דער שלאף אוועק פון זיינע אויגן און ער האט אלץ געטראכט וועגן דעם מיידל. ער האט קיים דערלעכט עס זאל ווערן טאג און ער זאל קענען צוריק ארויס אין פעלד. ער וועט זיך אריינגען אין דער ארבעט, האט ער געטראכט, וועט ער פארגעסן אן דעם מיידל.

אבער דער טאג איז געווען ווי די פריערדיקע נאכט, דאס מיידל איז אים אלץ ניט ארויס פון זינען.

הייטארט האט פארשטאנען, אז ער האט זיך פארליבט אין דעם מיידל מיטן גאנצן הארצן, אבער טראכטן וועגן איר, האט ער גע-וואוסט, טאג ער ניט, ער, דער צעקריפלטער און מיאוסער, טאג זיך ניט פארליבן, א מידער און צעבראכענער איז ער געגאנגען פון פעלד און זיך אלץ באמיט פארטרייבן איר פון זיינע געדאנקען:

וואָרעם וואָס האָט ער צו קלערן? סיי ווי וועט ער זי מער ניט זען. זי איז דאָך אַ פּרעמדע, זי האָט שוין געמוזט אַוועק.
אַבער ווען ער איז ווידער פאַרבייגעגאַנגען די ווערבע, האָט ער ווידער דערזען דאָס מיידל, ווי זי שטייט לעבן בוים, קוקט אויף אים און שמייכלט צו אים.

הייטאָראַ האָט זיך נאָך טיפּער פאַרנייגט פאַר איר, זי איז אים אַנטקעגן געגאַנגען און געזאָגט, אַז ער זעט אים צו זיין זייער מיד, זאָל ער זיך צוועצן זיך אַפרוען אונטערן בוים.

הייטאָראַ האָט זיך דערפּילט גליקלעך און איר געפרעגט פון וואָנען זי קומט. אַבער זי האָט אים אויף דער פּראָגע ניט געענט-פּערט, האָט ער מער ניט געוואָגט איר צו פּרעגן. ער איז געווען גליקלעך, וואָס זי זיצט מיט אים און פאַרברענגט.

אַזוי פּלעגט ער זי איצט טרעפּן אַלע טאָג, ווען ער פּלעגט זיך אומקערן פון פעלד. מיט יעדן טאָג איז זי געוואָרן צו אים אַלץ פּריינטלעכער און פּריינטלעכער. איינמאָל האָט הייטאָראַ זיך אַזוי פאַרפּלאַנטערט אין זיינע רייד, אַז ער האָט אַרויסגערעדט, וואָס באַ אים אויפן האַרצן איז, אַז ער האָט זי ליב אַבער ער ווייס, אַז עס קען ניט זיין, זי זאָל ווערן זיין פּרוי.

דאָס פּרעמדע מיידל האָט זיך זייער שטאַרק דערפּרייט און אים געזאָגט אַז זי האָט אים אויך ליב מיטן גאַנצן האַרצן. זי האָט נאָר געוואָרט, ער זאָל זי בעטן חתונה האָבן מיט אים. נאָר איין תּנאי נעמט זי אויס מיט אים: ער זאָל איר קיינמאָל ניט פּרעגן ווער זי איז און פון וואָנען זי שטאַמט, ווייל זי איז אַן עלנטע, האָט ניט קיין עלטערן, קיין פּריינט און קיין אייגענע און זי וויל וועגן דעם ניט ריידן. הייטאָראַ האָט אַ גליקלעכער צוגעשטימט. ער האָט נאָר געפרעגט מיט אַ שמייכל:

— מעג איך וויסן דיין נאָמען?

— מיין נאָמען איז היגאַ — האָט זי געזאָגט. — מען רופּט מיר „היגאַ“ (ווערבע).

הייטאָראַ האָט זיך אין אַנהויב געוואונדערט אויף דעם מאַדנעם

צופאל מיטן נאָמען, אַבער אזוי ווי אַ סך מיידלעך רופן זיך מיט די נעמען פון בלומען, מעג זיך היגאָר רופן מיטן נאָמען פון אַ בוים און עס האָט אים נאָך מער געפרייט, וואָס זי רופט זיך מיטן נאָמען פון זיין באַליבטן בוים.

הייטאָראָ האָט אין גיכן חתונה געהאַט מיט היגאָר. הייטאָראָ איז געווען דער גליקלעכסטער מענטש אין יאַפּאַן. אַבער ווער האָט דען געהערט, אז דאָס גליק פון אַ מענטשן זאל געדויערן אייביק?
און עס האָט פּאַסירט, אז דער געוועזענער קייסער טאַבאַ, וואָס האָט זיך מיטן אייגענעם ווילן אָפּגעזאָגט פון טראָן און גע'ש'מ'ט פאַר דעם קלינגסטן אין לאַנד, האָט באַשלאָסן צו בויען אין קיאָטאָ אַ גרויסן טעמפל צו דער געטין קוואַנאָן — דער געטין פון רחמנות.

ווען דעם געוועזענעם קייסער'ס פּאַרלאַנג איז באַקאַנט געוואָרן אין לאַנד, האָט מען אומעטום גענומען זאַמלען געהילף פאַר דעם צוקונפטיקן גרויסן טעמפל. דאָן האָט מען אין הייטאָראָס דאַרף באַ-שלאָסן, אז דאָס געהילף פון דער ווערבע זאל באַנוצט ווערן פאַרן דאָך פון דעם טעמפל.

הייטאָראָ האָט ווידער געפרוּאוּט אַפּראַטעווען די ווערבע. ער האָט פאַרגעשלאָגן אָפּצוגעבן דאָס גאַנצע געהילף, וואָס געפינט זיך אויף זיין פּאַרס, ער איז גרייט געווען צו צענעמען אפילו זיינע געביידעס אויף געהילף. זיין הויז וועט ער צענעמען, אויב מען וועט באַדאַרפן.

דאָס מאַל האָט אַבער קיין זאָך ניט געהאַלפן. די דאַרפס-אייני-וואוינער האָבן געפּאָדערט מען זאל די ווערבע אויסהאַקן. זיי האָבן געוואַלט, אז זייער ווערבע זאל ווערן איינגעבויט אין דעם הייליקן טעמפל פון רחמנות. עס וועט זיין פאַר זיי מזלדיק און עס וועט זיין אַ שיינער געשאַנק פאַרן טעמפל.

די איינציקע זאָך וואָס די באַאַמטע פון דאַרף האָבן יע באַשלאָסן צו טאָן, איז אויסצוהאַקן די ווערבע ביינאַכט, כדי ניט זויי צו טאָן די קינדער פון דאַרף, זיי זאלן ניט זען, ווי מען האַקט אויס זייער באַליבטן בוים.

ווען י מרויעריקע מינוט איז געקומען, איז הייטארע טיף גע-
שלאפן. פלוצלונג האט ער זיך אויפגעכאפט. ער האט דערהערט, ווי
דורכן שלאף, קלעפ פון העק און עפעס א געוויין.

הייטארע האט זיך אויפגעזעצט אויפן געלעגער און דערווען, אז
זיין פרוי הינג שטייט אין איר נאכט-קימאנע אין מיטן שטוב א
בלייכע און א ציטערנדיקע. בא יעדן האק אין בוים, וואס האט אין
דער נאכט שטילקייט אפגעקלונגען, פלעגט זי אויפצימערן, ווי די
העק וואלטן איר אליין געטראפן. זי האט געקוקט מיט גרויסע אויפ-
געריסענע אויגן, פול מיט טרערן.

הייטארע האט פון שרעק קיין ווארט ניט געקענט ארויסברענגען.
מיין טייערער, געליבטער פריינט, — האט הינג אנגעהויבן דורך
געוויין, זיי וויסן אז איך, הינג, בין די נשמה פון דער ווערבע וואס דו
האסט איינמאל געראטעוועט פון די העקער. פאר דיין רחמנות האבן
אויפן בוים, האב איך זיך געוויזן צו דיר אין א מענטשלעכן געשמאלט,
אפצודאנקען דיך פאר דיין גוט הארץ. איצט האקט מען אונטער די
ווערבע, נימא ווער עס זאל העלפן, און איך מוז אומקומען צוזא-
מען מיט איר.

איבערן שטוב האט זיך צעטראגן דער קראך פון אנידערפאלנדיקן
בוים. הינג האט זיך א וואקל געטאן און אראפגעלאזן זיך שטיל אויף
דער ערד. הייטארע איז צוגעלאפן צו איר, אבער ער האט געפונען
אויפן דיל בלויז אירע נאכט-קליידער.

ווען דער געוועזענער קייסער טאבא, דער קליגסטער מענטש אין
יאפאן האט זיך דערפון דערוואוסט, האט ער געזאגט זיינע נאענטע,
אז אים פארדריסט וואס ער האט זיך גענומען בויען א טעמפל צו
קוואנאן — דער געטין פון רחמנות. בעסער וואלט די ווערבע גע-
וואקסן. — און ער האט געבעטן, אז בויען זאל מען דעם טעמפל ניט
אין קיאטא, נאר אויף דעם ארט, וואו די ווערבע איז געשטאנען.

און אזוי איז אויף דעם ארט פון דער ווערבע אויפגעשטעלט
געווארן דער גרעסטער טעמפל אין יאפאן, דער טעמפל פאר דער
געטין קוואנאן, דער געטין פון רחמנות, וואו ער שטייט נאך ביז
היינטיקן טאג.

ווערטער פארטייטש

א

אױערפֿאַלם — ספעציעלע הויזן צו דער אַרבעט.
אױנגענאַזשעט — זיך צוגעוואוינען.
אַפּפּולען — אָפּשטױבן.

ב

באַב — ווען מיידלעך שערן זיך אָפּ די האָר ווי אינגלעך.
באַמפּער — בופּער, באַ אָן אױטאָמאָביל.
באַם — אָמניבוס.
בילדינג — געביידע.
ברעיקס — מיט וואָס מען האַמעוועט אָן אױטאָמאָביל.

ג

גאַלקעס — אַ פּױגל, פּון טיפּ קראָען.
גענג — אַ „חברה“.

ד

דזשעניטאַרין — הױזוועכטערין.
דאַים — אַ צען סענט שטיק.
דראַי-גודס — אַ נאַלאַנטערע געשעפט.

ו

װױנאַן — אַ פּאַשע-פּעלד פאַר כּהמות.

ז

זשידזשי — אידן.

ט

טיפּלע — קלױסטער, קירכע.
טױבי — צװײטער קלאַס, אָפּטיילונג „ב“.
טריפּס — רײזעס.
טרעין — באַן.
טשעסט — סאַלטירן.

י

יאַסטערעכ — רױבפּױגל.

ל

לאַפּט בילדינג — אַ געביידע פאַר פּאַבריקן און סקלאַרן.
לאַנדרי — וואַשהויז.

מ

מאַהילניק — בית עולם.
מאַכנאַטער — האַריקער.
מיעשטישאַנעס — שטאַטישע בירגער.

נ

ניקל — אַ פינף סענט שטיק.

ס

סוויטש — קאַנטאַקט (טעלעפּאָן אָדער עלעקטרוס).
סמירנאַ — גלייך, רואיק.
סיט — זייץ, פּלאַץ.
סינק — אַפּלויה פאַר וואַסער.
סקאַרעי — שנעל.
סקעיטס — רעדלעך.
סקראַבען — אַפּקראַצן, שאַבן.

ע

„על“ (עלעווייטעד) — הויכבאַן.

פ

„פאַר גאַדס סעיק“ — אום גאַטס ווילן.
פּאַני — קאַמיש.
פּרינדזש — ראַנד פון געזימס.
פּושערס — קעסטלעך אויף רעדלעך.

ק

קאַסטימער — קויפער, קונה.
קוישאַק — אַ יונג פּערדל.
קראַוד — אַן עולם.
קרייקעס — פּאַסן געוואַנט.
קאַמאַרעס — מאַססיטאַס.

ר

ראַיד — פאַרן מיט אַן אויטאָמאָביל.
ראַקער — הינטשלענער.